МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів
Кафедра банківської справи та страхування

Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в умовах інтеграції України в ЄС

Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції студентів, аспірантів,
молодих вчених і провідних фахівців

Київ, 25 листопада 2025 р.

КНЕУ КИЇВ 2025

УДК 336:336.7:368(477)
С 89

Наукові редактори: ***Охрименко І.Б., к.е.н., доц.; Брегеда О.А., к.е.н., доц.***

Автори опублікованих матеріалів та наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко статистичних даних, галузевої термінології,імен власних та інших відомостей.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету фінансів КНЕУ.
Протокол № 3 від 28.11.2025 р.

С 89 **Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в умовах інтеграції України в ЄС** [Електронний ресурс] : матеріали VII всеук. наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір., молод. вчених і пров. фах-ів. Київ, КНЕУ. 2025. 348 с.
ISBN 978-966-926-573-9

Матеріали конференції висвітлюють широкий спектр теоретичних і практичних питань розвитку інноваційних фінансових технологій та над сучасних форм грошей. Детально розглядаються основні тенденції розвитку фінансових ринків і фінансових інноваційних технологій на фінансових ринках. Окрему увагу приділено проблемам регулювання фінансових ринків у сучасній цифровій економіці, ролі фінансового і банківського бізнесу у повоєнній розбудові економіки України, а також особливостям розвитку освіти в банківський справі, фінансовому бізнесі та страхуванні в умовах інтеграції України до ЄС.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей, слухачів бізнес-шкіл, інститутів підвищення кваліфікації, спеціалістів з фінансів та банківської справи.

УДК 336:336.7:368(477)

Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено

ISBN 978-966-926-573-9 © КНЕУ, 2025

Голова Оргкомітету конференції:

Примостка Л.О., *д.е.н., проф., завідувач кафедри банківської справи та страхування*

Координатор конференції:
Охрименко І.Б., *к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи та страхування*

ЗМІСТ

НАПРЯМИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1.Сучасні форми грошей в цифровій економіці

Nebesenko A. The role of payment systems in the digital economy……... 9
Озадовський О.М. Інфраструктурна екосистема ринку лізингових послуг в Україні…….. 11
Prymostka O. Central bank digital currencies: concept, implications, and policy considerations…… 15
Тіщенко Є.О. Перспективи використання цифрових грошей у процесі відбудови економіки…….. 17
Ткачук Н.М. Електронні гроші в забезпеченні розвитку цифрової економіки…..... 20

2. Банківські, фінансові та страхові послуги XXI століття

Антуф'єв Т.В. Цифрові інновації в банківській діяльності……... 23
Богріновцева Л. М., Страшна І. О. Особливості діяльності страхових компаній як інституційних інвесторів на фондовому ринку України…….. 26
Ващук Д. С. Банкострахування як сучасна форма співпраці фінансових установ……. 29
Воробйов М.О. Реформа інклюзивної зайнятості 2026: нові вимоги та наслідки для роботодавців……. 32
Гербич Л.А. Факторинг в банках України…… 35
Гузенко А. В. Проблеми розвитку іпотечного кредитування населення в Україні……. 38
*Давидчик Д.М***.** Забезпечення фінансування соціальних виплат ветеранам війни, сучасний стан та перспективи …….. 41

Дзіговська Т. І. Ризики зниження рентабельності банків через різкі зміни фінансових умов під час воєнного стану……. 44
Карпенко М.С. Розвиток банківських карток як ключового інструменту платіжної екосистеми України……. 47
Клименко В.Ю. Автотранспортне страхування в Україні під час воєнного стану…… 50
Клименко В.Ю. Банківське споживче кредитування в Україні в умовах воєнного стану…… 53
Козачук Д. П. Управління ризиками як складова вартісно орієнтованої моделі страхової компанії……. 55
Кубаєнко С. В. Розвиток дистанційних банківських послуг та його вплив на фінансову поведінку фізичних і юридичних осіб…….. 58
Кузьменко Ю. О. Особливості впровадження вартісно-орієнтованого управління страховою компанією в Україні…… 61
Кучера Р. М. Вплив кредитної політики банків на розвиток реального сектору економіки України…….. 64
Лобова О. М., Яцик А. О. Перспективи та напрями трансформації сільськогосподарського страхування в Україні…….. 67
Макаренко І.В. Допомога по безробіттю в Україні: зміни 2022–2025…….. 69
Олійник К. П. Сучасний стан страхування від виробничих ризиків в Україні……. 72
Охрименко Є.О. Маркетингові технології ефективних продажів страхових продуктів……... 75
Падун Ю.О. Трансформація банківських послуг в умовах цифровізації…. 78
Пелих Д.І. Стан та передумови подальшого розвитку безготівкових розрахунків……. 80
Пушкар К. В. Цифрова трансформація кредитного процесу…… 83
Сак Є.Р. Соціальне страхування як інструмент демографічного відновлення: виклики воєнного стану в Україні……. 85
Стецюк Т.І. Комунікаційні бар'єри в системі «страховий посередник - клієнт»: поведінкова економіка в дії…… 88
Цвіток Н.І. Турбулентність фінансового ринку як фактор трансформації управління ліквідністю банків України…….. 90
Щеглюк М.С. Банківське ESG-кредитування як фінансова інновація в умовах євроінтеграції України……. 93

3. Фінансовий і банківський бізнес у повоєнній розбудові економіки України

Вінницький Я. Фінансування гуманітарного розмінування як інструмент повоєнної економічної відбудови України: механізми, виклики та перспективи……. 97

Галай О.В. Антикризова політика банків України як фактор стабілізації фінансової системи в умовах воєнного стану……. 100
Дворник І.В. ESG-стандарти як інструмент трансформації бізнес-моделей підприємств в Україні…… 104
Завіша Х.Д. Банківське кредитування населення в умовах воєнного стану. 107
Карпенко М.С. Ключові показники депозитних операцій банків України на тлі сучасних економіко-політичних і соціальних викликів…….. 110
Квашук О.В. Трансформація банківської діяльності під впливом воєнного стану в Україні…… 113
Літвіченко Ю. В. Роль банківської системи у відновленні економіки України…… 116
Мельник Я. Управління інвестиційною діяльністю банків на фондовому ринку…… 118
Мецгер Є. В. Принципи повоєнної економічної трансформації України та роль держави у їх реалізації…….. 121
Пікус Р. В.,Дмитренко К. І. Еволюція поглядів на сутність та роль банківського кредитування домогосподарств в сучасних умовах…… 124
Прозоров Ю.В. Преемпція як гібридний підхід до масованої банківської конкуренції у цифрову епоху……. 128
Росоха Я.І. Вдосконалення моделі оцінки портфельного кредитного ризику в умовах невизначеності……. 131
Слєсар В. М. Потенціал цифрового банкінгу у прискоренні повоєнної реконструкції економіки України…… 134
Стрижак А.П., Акімова Ю. С. Деривативи на енергоносіях: хеджування ризиків на європейських товарних біржах в умовах волатильності світових цін…… 136
Фідяєва М. А. Потенціал страхування життя у післявоєнному відновленні економіки…… 139
Хливнюк І. В. Аналіз фінансових результатів банку…….. 143
Шевченко Т. Є. Ринок іпотечного кредитування в Україні в умовах війни: виклики та можливості……. 145

4. FinTech і цифрові технології у фінансовій, банківській та страховій сфері

Бондар М. А. Криптовалюти як інвестиційний інструмент: ризики та перспективи в умовах інтеграції України в ЄС……... 148
Борисова С. Є. , Крук О. М. Zero Trust у банківській безпеці: нова парадигма захисту клієнтських даних……. 150
Брага Л.О. Open banking як інструмент розвитку дистанційних банківських послуг в Україні…… 153
Великий Р.Р. Розвиток ринку криптовалютних активів в умовах воєнного стану…… 156
Давиденко М.А. Загрози фінансовій безпеці банківського бізнесу в умовах цифровізації……... 159

Димніч О.В., Сільченко Д. В. Вбудоване страхування в умовах цифровізації: вплив на інноваційний розвиток страхового ринку…..... 162
Кобеняк К.О. Банкасюранс як стратегічний напрям розвитку страхового ринку: синергія банківських і страхових послуг……. 165
Кожухар Н.М Цифровий щит: insurtech в умовах війни…… 167
Кривошлик Т. Д., Татаріна Т. В. Цифрові технології як драйвери трансформації автотранспортного страхування……. 170
Машковець Б.С. Сучасний електронний трейдинг: переваги та недоліки... 173
Меліхова Т.О., Гальцев В.О. Облік та аудит розрахунків з постачальниками в умовах цифровізації …… 175
Наконечна Н. В. Економічна доцільність впровадження квантових криптографічних систем у захисті бізнес-процесів…… 178
Олійник Н.І. Сучасні інновації у страховій сфері……... 180
Охрименко І.Б., Шуляк Д.А. Конкуренція у цифрових каналах продажів продуктів non-life страхування…… 182
Петренко В.В. Впровадження стейблкойнів у платежі та розрахунки: переваги та ризики…… 185
Попова К.Е. Інформаційно-аналітичні системи банків як ключовий елемент стійкості фінансового сектору в умовах війни…… 189
Савченко А. В. Комунікаційна стратегія банку в умовах діджиталізації: сучасні підходи та інструменти..... 192
Тур Г. О. Метрики оцінювання цифрових банківських продуктів…… 195
Федіна І.С. Глобальні тренди цифрової трансформації фінансових послуг 198
Ходакевич С.І., Єсаулова Д.Ю. Цифрова трансформація страхової галузі через insurtech-рішення……. 201
Хомин І. В. Особливості бізнес-планування діяльності банківських установ на сучасному етапі розвитку фінансового ринку……. 204
Шустик Х. Ю. Андерайтинг у майновому страхуванні…… 207
Юр О. Р. Інтеграція штучного інтелекту у фінансові сервіси…….. 209

5. Розвиток та регулювання ринків банківських і страхових послуг в умовах Євроінтеграції

Бикова Є.Д. Переваги та обмеження прозорості центрального банку……. 213
Валецька Д.І. Досвід використання монетарних інструментів центрального банку Грузії…… 215
Вовкотруб П.П. Цифрова трансформація довірчого управління фінансовими активами: інтелектуальні системи та перспективи розвитку в Україні……. 217
Івасів І.Б. Вдосконалення планів відновлення банків – актуальні завдання для банківської системи України……. 220
Козачук Д. П. Особливості інтеграції комплаєнсу у бізнес-процеси банку. 224
Краснова І. В , Шостак А. С. BRRD-II I MREL як євроінтеграційний вектор трансформації банківського врегулювання в Україні…… 226

Кузьменко Ю. О. Роль комплаєнс-менеджменту у фінансовому бізнесі та виклики у його впровадженні в Україні…….. 230
Лещенко Р.І. ESG-орієнтоване управління кредитним ризиком банків в умовах європейської політики сталого розвитку…… 232
Нельга С.П Ризик-орієнтований підхід як основа сучасної моделі внутрішнього контролю страховика…… 236
Примостка Л.О. Роль банків у реалізації стратегії зеленого переходу….. 238
Редзюк Є.В. Оцінка інфраструктурних спроможностей ринку капіталу України і його конвергентність з європейською інфраструктурою……. 241
Садаєва А.К. Цифрова трансформація страхового ринку України в контексті євроінтеграції…… 245
Сидоренко Я.Г. Страховий ринок у моделі сталого фінансового розвитку: перспективи інтеграції ESG–підходів…….. 247
Степанець В.С. Стратегічні орієнтири врегулювання банків Україні в контексті європейських підходів…….. 249
Шевель Е. А. Регуляторний комплаєнс НБУ в умовах невизначеності в фінансовому секторі…….. 252
Школяр Д.С. Євроінтеграційний розвиток української банківської системи в умовах нових викликів…… 255

6. Фінансові екосистеми у формуванні європейського економічного простору

Головін А. Ю. Типологізація цифрових екосистем банків……. 259
Озадовський О.М. Інфраструктурна екосистема ринку лізингових послуг в Україні……. 262
Попова К.Е. Розвиток зеленого фінансування як інструменту економічного зростання…… 265
Савчук Н.В. Масштабування інноваційних технологій в глобальному просторі: фінансові імплікації…….. 269
Сударкін Г.Д. Цифрова готовність фінансових корпорацій у мережевій фінансовій екосистемі……... 271
Чайковський Я.І. Вплив банківського зеленого кредитування на екологічну модернізацію економіки України……. 274

7. Стратегії управління фінансовими ризиками та фінансова безпека

Баранов А.Л.,Домашнєв В.Ю. Необхідність управління грошовими потоками страхової компанії…… 278
Баріда Н.П. Інтеграція ESG -стандартів в оцінку нерухомості для іпотеки та управління ризиками фінансових установ…… 279
Березовенко Т. Ю. Інституційна роль НБУ та ФГВФО у формуванні депозитних ресурсів у зміцненні фінансової безпеки банків…… 282

Білошапка В.С., Литвиненко Є.О. Чинники, інструменти оцінки та регуляторні підходи до фінансової безпеки банку……. 285
Демченко В.О. Комплексна стратегія управління кіберризиками в системі фінансової безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації……. 288
Дікарєва В.С. Адаптивне управління валютним ризиком банку в умовах воєнного стану та макрофінансової нестабільності…… 291
Жоновська В. Р. Валютна політика НБУ в умовах воєнного стану……. 294
Карпенко М.С. Комплаєнс-менеджмент в системі корпоративного управління банку…….. 296
Козачук Д. П. Інтеграція ESG-моделі в управління банками як складова ефективного ризик-менеджменту…… 298
Козубенко Д.С. Непрацюючі кредити (NPL) у портфелях державних банків…… 301
Крупко Д.Р. Системний ризик у банківській діяльності…… 304
Кузьменко З.Р. Посилення ролі фінансового моніторингув умовах воєнного стану…… 307
Лавренюк В.В. Інтеграція принципу подвійної суттєвості у систему ризик-орієнтованого управління банком……. 309
Мацука В.М. Фінансовий менеджмент в умовах геополітичної невизначеності та воєнного стану…… 311
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Яновський І.О. Облік доходів, витрат і результатів як інструмент управління ризиками для підвищення фінансової безпеки підприємства……. 315
Подолянюк В.О. Стратегії управління фінансовими ризиками та фінансова безпека…….. 318
Попова К.Е. Трансформація кредитного ризику банківської системи України в умовах кризових шоків…… 321
Спасіченко О. В. Застосування циклу PDCA в управлінні ризиком неплатоспроможності страховика…… 324
Тарасенко В. В. Впровадження інноваційних інструментів оцінки кредитних ризиків……. 327
Федоренко С. Д. Антикризове регулювання та управління ризиками фінансової системи в умовах фінансово-економічної кризи COVID-19…. 330
Чайковський Є.Я. Моделювання фінансової стабільності банківської системи України на основі інформаційно-ентропійних методів…….. 333
Yurkova V. Anti-crisis management tools in the financial sector: adaptation of european practices in Ukraine……. 336

8. Європейський вектор модернізації освіти в банківській справі, фінансовому бізнесі та страхуванні

Алексеєнко Л. М. Тулай О. І. Концепт регуляторної парадигми комунікативності ринків капіталу в умовах інституційної інконгруентності Євроінтеграції……. 340
Богашко І. О., Богашко О. Л. Європейські моделі модернізації освіти як основа економічного та інституційного розвитку України…….. 343
Сімагін А.О. Відповідальний працівник фінансового моніторингу небанківських фінансово-кредитних установ: сучасні вимоги та практичні виклики …… 346

НАПРЯМИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. СУЧАСНІ ФОРМИ ГРОШЕЙ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Nebesenko A.
Finance, banking, insurance and stock market, 1th year of Master degree
State Tax University
Supervisor
PhD., Associate Professor of the Department of Foreign Languages
Volkova L.

THE ROLE OF PAYMENT SYSTEMS IN THE DIGITAL ECONOMY

With the rapid digitization of all areas of public life and the global transition to a digital economy model, payment systems have become critical infrastructure. They have gone beyond being a simple payment mechanism and have become a key driver of economic growth, innovation, and financial inclusion.

The institutional development of payment methods, which began with the emergence of giants such as PayPal, which demonstrated the possibility of effective functioning of non-bank numerical intermediaries, is now complemented by modern technologies such as blockchain, artificial intelligence, and mobile devices. These technologies have changed traditional financial flows, creating new forms of money and transaction schemes.

The 1990s were a turning point with the rise of online banking and the emergence of e-commerce. The launch of platforms such as PayPal in 1998 played a key role in ensuring secure and convenient digital transactions in the online environment, which contributed to the growth of consumer confidence in e-commerce [2].

Later, a wave of startups in the payment sector led to the founding of companies such as Klarna and iZettle, as well as the development of financial services by large technology companies such as Google Pay, Apple Pay, and Samsung Pay. These technologies introduced the concept of contactless payments, further increasing the convenience and speed of transactions, especially in retail, which has gradually integrated with online channels.

The 2010s were marked by the emergence of cryptocurrencies, among which Bitcoin, launched in 2009, became a revolutionary phenomenon. Cryptocurrencies offered a fundamentally new approach to digital transactions based on decentralized blockchain technology, which opened up opportunities for more transparent and potentially less dependent on traditional financial institutions. At the same time, the development of artificial intelligence-based security systems has significantly strengthened protection against fraud in the digital environment, increasing the security of online transactions [3].

The current stage of development of payment systems is characterized by a significant expansion of their functionality and a transition to the concept of "payments as a service." The market is dominated by API-oriented solutions that allow payment

instruments to be integrated directly into digital ecosystems—marketplaces, financial superapps, and e-commerce platforms. This approach ensures high transaction processing speeds, personalization of financial services, and reduced costs for both businesses and end users.

One of the key trends of the last decade has been the development of open banking. In European Union countries, the PSD2 Directive played a significant role, obliging banks to provide third parties with access to customer accounts with the user's consent. This has enabled fintech companies to offer innovative solutions for initiating payments, consolidating financial information, personal financial management, and automating accounting processes. In addition to increasing competition, open banking contributes to the formation of a new payment environment architecture in which users receive centralized access to various financial instruments [1].

There is also a noticeable trend towards the “dematerialization” of money and an increase in the share of cashless transactions. In some Scandinavian countries, cash usage has fallen to minimal levels, and digital payments have become the dominant form of payment. This phenomenon is encouraging governments to introduce central bank digital currencies (CBDCs), which aim to ensure the stability of the monetary system, increase the efficiency of interbank settlements, and create an alternative to private cryptocurrencies and stablecoins. Pilot projects for the digital euro, e-CNY in China, and eNaira in Nigeria demonstrate growing interest in this new form of government money.

At the same time, there is growing attention to cybersecurity issues. The growth in online payments increases the likelihood of cyberattacks, forcing payment systems to implement multi-factor authentication, biometric security methods, and artificial intelligence algorithms to analyze user behavior patterns. The latest approaches allow fraudulent transactions to be detected within seconds and financial losses to be minimized.

Another important area of development is increasing financial inclusion. Payment systems are becoming the basis for attracting broad segments of the population to the digital market, especially in countries where traditional banking infrastructure is underdeveloped. Solutions such as M-Pesa mobile wallets in Africa and digital banking apps in Southeast Asia provide access to financial services for millions of users, promoting entrepreneurship and economic activity.

Thus, the evolution of payment systems in the context of the digital economy demonstrates a profound transformation of financial infrastructure and modes of economic interaction. From the first electronic services at the end of the 20th century to today's multifunctional fintech platforms, payment systems have gone from being an auxiliary mechanism for settlements to a key element of the global digital ecosystem. The latest technologies — blockchain, artificial intelligence, mobile devices, API integrations — have radically changed the structure of financial flows, ensuring their speed, accessibility, and security.

The development of open banking, the emergence of cryptocurrencies and central bank digital currencies, as well as the growing role of large technology companies in the field of payments are shaping a new financial environment architecture, in which users can choose between numerous innovative and traditional instruments. At the

same time, the increase in cyber threats, the need for regulatory harmonization, and the need to ensure resilience to systemic risks are making comprehensive national and international regulation a pressing issue.

Payment systems are becoming not only a technological platform, but also an important institutional factor in economic development: they support e-commerce, stimulate innovation, promote financial inclusion, and expand access to the global market. Their further development will determine the pace of the digital transformation of the economy, its competitiveness, and its ability to adapt to new challenges, which makes research on this topic extremely relevant and promising.

List of references:

1. *ELARTU – Інституційний репозитарій ТНТУ імені Івана Пулюя: Домівка*. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/50053/1/Vilnius_Lithuania_4.06.25.pdf#page=74

2. McKinsey & Company. *Global Payments Report 2023*. New York: McKinsey, 2023. 77 p.

3. Statista. Digital Payments - Worldwide Market Overview. Statista Research, 2024. URL: https://statista.com

Озадовський О.М.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ІНФРАСТРУКТУРНА ЕКОСИСТЕМА РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Нестабільність банківського кредитування, специфіка воєнної економіки та обмеженість власних фінансових ресурсів компаній актуалізують попит на альтернативні інструменти фінансування. Лізингові операції, як свідчить досвід розвинених країн, стають невід'ємним елементом фінансової інфраструктури, підвищуючи стійкість та інвестиційний потенціал економіки. Розвиток ринку лізингових послуг зумовлюється якістю нормативно-правової бази, активністю спеціалізованих лізингових компаній і банківських установ, а також ефективністю державного регулювання та нагляду. Національний банк України з 2020 р. здійснює регулювання та нагляд за лізинговими компаніями. Закон України «Про фінансовий лізинг» №1201-IX від 04.02.2021 гармонізував національне законодавство з європейськими директивами, підвищив стандарти прозорості, захисту прав споживачів та вимоги до корпоративного управління.

Ринок лізингових послуг доцільно розуміти як сукупність економічних відносин, інституцій та механізмів, що забезпечують фінансування придбання,

передачу в користування та управління майновими активами на основі лізингових угод. Становлення лізингу в Україні супроводжується диверсифікацією його організаційних форм (фінансовий, оперативний, зворотний, міжнародний лізинг, спеціалізовані корпоративні програми виробників техніки). Така структура дає змогу обслуговувати широкий спектр клієнтів — від великих корпорацій до малого та середнього бізнесу й фізичних осіб. Серед ключових тенденцій варто виділити: посилення регуляторних вимог з боку НБУ; розвиток ризик-орієнтованого регулювання та нагляду; зростання прозорості та професіоналізації лізингових компаній; поступове розширення портфелів лізингових операцій, зокрема в банківському секторі; високий попит МСБ на альтернативні механізми фінансування. За останні роки ринок фінансового лізингу демонструє як інституційні, так і кількісні зміни (рис.1).

Ринок демонструє стале зростання за ключовими показниками: збільшуються обсяги операцій фінансового лізингу та укладених нових договорів, зростає кількість активних лізингодавців, посилюється попит з боку малого та середнього бізнесу. У 2 кв. 2025р. ринок продемонстрував квартальний приріст 29% та річний на 46,8%. Це дозволяє розглядати лізинг як один із ключових каналів інвестиційного відновлення реального сектору в післявоєнний період. Лізинг стає дедалі вагомішим інструментом модернізації підприємств — насамперед аграрного, транспортного, логістичного та енергетичного секторів. Попри зростання обсягу нових договорів, рівень проникнення лізингу в Україні залишається низьким: на одного жителя укладається у 8–10 разів менше договорів, ніж у країнах Європейського Союзу.

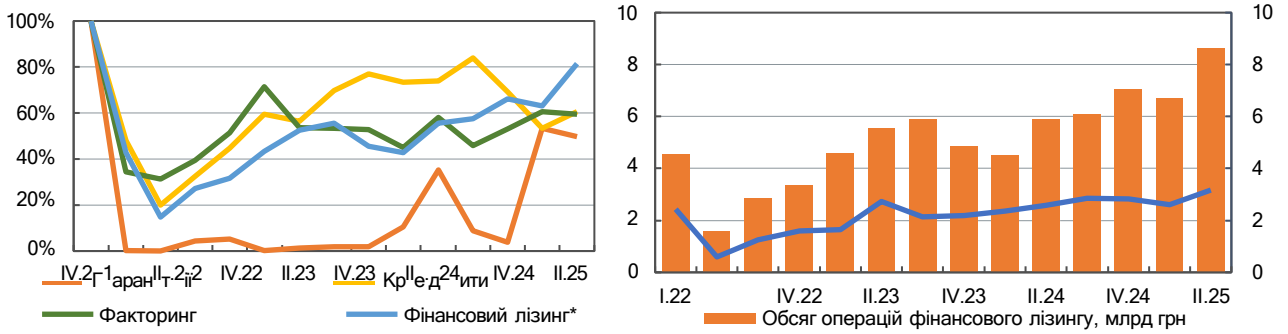

Рис. 1. Обсяги наданих фінансових послуг фінансовими компаніями

(1) за видами послуг, IV кв. 2021 = 100% (2) обсяг та кількість договорів фінансового лізингу

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Інфраструктура ринку лізингових послуг — це інституційно організована система інституцій, інструментів, нормативних правил, сервісів і технологій, які забезпечують повний цикл лізингових операцій, їх функціонування, регулювання та розвиток. До її ключових елементів належать:

1. Професійні учасники — лізингові компанії (у тому числі спеціалізовані оператори автотранспортного та обладнання лізингу), які здійснюють фінансовий лізинг, інтегровані в галузеві об'єднання та впроваджують сучасні підходи до ризик-менеджменту й цифровізації операцій.

2. Банківський сегмент, який розвиває лізингові продукти (передусім у авто-, аграрному та корпоративному сегментах), забезпечує ринку лізингових послуг ліквідність та доступ до кредитних ресурсів.

3. Виробники, дилери та постачальники техніки, які формують інфраструктуру забезпечення предметами лізингу та виступають стратегічними партнерами лізингодавців.

4. Страхові та оціночні компанії, що надають послуги зі страхування предмета лізингу та його експертної оцінки.

5. Консалтингові та юридичні структури, які забезпечують правовий супровід, оформлення договорів і процедури стягнення активів у разі невиконання зобов'язань.

6. IT-платформи та цифрові посередники, які в умовах цифровізації забезпечують автоматизоване управління договорами, електронний документообіг, дистанційні сервіси та онлайн-комунікацію з клієнтами.

7. Регуляторна інфраструктура спрямована на забезпечення інституціонального контролю, нагляду, ліцензування, захисту прав споживачів, запобігання фінансових зловживань, формує стандарти корпоративного управління та регуляторної звітності для учасників ринку.

Таким чином, ефективний ринок лізингових послуг постає як цілісна інфраструктурна екосистема, що охоплює професійних лізингодавців, банки, страховиків, органи нагляду, професійні асоціації та цифрові платформи, гармонізовані зі стандартами ЄС і кращими практиками розвинених країн. Попри значний потенціал, ринок залишається відносно малим порівняно з європейськими країнами, що створює можливості для подальшого зростання, модернізації та інтеграції у міжнародний фінансовий простір, який характеризується різноманіттям елементів (табл. 1).

Таблиця 1

Зарубіжний досвід складових інфраструктури ринку лізингових послуг

Компонент інфраструктури	**Приклади / провідні компанії**	**Основні функції / сервіси**	**Ключові особливості для України**
Лізингодавці (Lessors)	DLL (Rabobank), ALD / LeasePlan, Arval (BNP Paribas), Athlon	Фінансування активів, управління портфелем, ризик-менеджмент, розвиток вторинного ринку**.**	Масштабування портфелів, впровадження кращих практик управління ризиками й проблемними активами
Банки та вендор-фінансисти	Santander Consumer Finance, BNP Paribas, SocGen	Кредитування лізингових компаній, синдиковані кредити, вендор-фінансування.	Підвищення ліквідності ринку, залучення міжнародного фондінгу для українських лізингодавців.
Цифрові платформи (Lease management / accounting)	LeaseAccelerator, AssetWorks	Автоматизація життєвого циклу договорів, облік за IFRS16/ASC842, управління ризиками.	Автоматизація обліку та звітності, підвищення прозорості лізингових операцій

Fleet / Telematics-платформи	Arval Fleet Management, ALD Telematics, Teletrac Navman	Моніторинг активів, управління автопарками, оптимізація витрат, ремаркетинг.	Інтеграція з автопарковим лізингом, посилення контролю технічного стану й використання активів
Консалтинг та професійні сервіси	PwC, EY, KPMG, Deloitte	IFRS/ASC 842, due diligence, оптимізація процесів, кастомні діджитал рішення	Підтримка трансформації процесів лізингу, підготовка звітності та побудова систем управління ризиками
Страхові та оціночні компанії	Allianz, Aon, Marsh & McLennan	Страхування активів, оцінка вартості майна.	Зменшення фінансових ризиків та захист інтересів лізингодавців і кредиторів
Вторинні / remarketing ринки	Arval Trading, ALD / LeasePlan used-car auctions	Продаж повернених активів, утилізація, повторне використання	Підвищення ліквідності портфеля, зниження ризику знецінення та скорочення строків реалізації активів
Професійні асоціації	Leaseurope, European Leasing Association	Розробка стандартів, статистика, обмін практиками.	Розвиток національних асоціацій, адаптація міжнародних стандартів

Джерело: складено автором

До ключових обмежень розвитку інфраструктури ринку лізингових послуг в Україні, відносимо: низький рівень обізнаності бізнесу та населення щодо переваг лізингу; обмежену доступність довгострокового фінансування для МСБ; фрагментованість нормативно-правової й податкової бази; воєнні ризики (руйнування активів, конфіскації, обмеження страхування); а також недостатню цифровізацію процесів та інтеграцію з банківськими й платіжними платформами. Для стимулювання розвитку лізингової діяльності доцільно продовжити державну підтримку через програми компенсації відсоткових ставок і цільові субсидії, розширити перелік допустимих джерел фондування лізингових компаній (зокрема за рахунок субординованого боргу та випуску боргових цінних паперів), посилити орієнтацію на екологічно сталі проєкти, а також поглибити цифровізацію та автоматизацію ключових процесів на ринку лізингових послуг

Список використаних джерел:

1. Про фінансовий лізинг Закон України №1201-IX від 04.02.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text

2. Національний банк України Огляд небанківського фінансового сектору URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2025-roku

Prymostka O.
Doctor of Economic Sciences,
Professor,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

CENTRAL BANK DIGITAL CURRENCIES: CONCEPT, IMPLICATIONS, AND POLICY CONSIDERATIONS

Central Bank Digital Currency (CBDC) has emerged as one of the most significant innovations within modern monetary systems. As digital payments gain prominence, central banks worldwide are exploring state-issued digital currencies to enhance payment efficiency, support financial inclusion, and maintain monetary sovereignty. This paper discusses the conceptual foundations of CBDCs, their potential benefits and risks, models of implementation, and the macroeconomic and regulatory implications of their adoption. Drawing on current research and global pilot programs, the article evaluates key considerations for policymakers and highlights areas for future study.

Rapid digitalisation of the financial sector and the proliferation of private digital payment solutions have stimulated global interest in Central Bank Digital Currencies (CBDCs). Unlike cryptocurrencies, a CBDC represents a direct liability of the central bank and has the potential to complement physical cash, improve payment system resilience, and extend access to secure digital money (BIS, 2021). More than 130 countries are investigating CBDCs, with several—such as China, Nigeria, and the Bahamas—already at advanced pilot or implementation stages (IMF, 2023).

The purpose of this paper is to examine the theoretical foundations and practical implications of CBDCs. The discussion focuses on design approaches, potential benefits, macroeconomic effects, operational challenges, and regulatory considerations. The analysis contributes to ongoing debates about the role of central banks in a digital economy and the future of sovereign money.

A Central Bank Digital Currency is a digital form of fiat money issued and backed by a national central bank. It may be accessible either to the general public (retail CBDC) or restricted to financial institutions (wholesale CBDC) (Kiff et al., 2020). In design terms, CBDCs can be token-based—requiring proof of ownership—or account-based, where users hold accounts directly or indirectly with the central bank.

CBDCs differ from:

- **Commercial bank money**: created through lending and held as deposits.
- **E-money**: digital value issued by private intermediaries.
- **Cryptocurrencies**: decentralised assets without intrinsic state backing.

The primary rationale for CBDC adoption includes preserving monetary sovereignty, ensuring universal access to public money, and adapting payment infrastructures to technological change. There are two main models of CBDC Design: retail and wholesale. Retail CBDC is intended for the general public, functioning similarly to cash but in digital form. It supports person-to-person and consumer transactions. Wholesale CBDC is limited to financial institutions, focusing on

improving interbank settlement efficiency, cross-border payments, and reducing operational risk. Also it is exists three architectures -direct, indirect, and hybrid. In direct (single-tier) model the central bank manages all accounts and transactions. Advantages: Maximum control, strong oversight. Limitations: High operational burden on central banks. Using the indirect (two-tier) model users interact with commercial banks or payment service providers, while the central bank maintains the settlement infrastructure. This model mirrors the current payment system and limits disruption to banks. Hybrid model combines centralised settlement with decentralised customer management, ensuring resilience even if intermediaries fail (Auer & Böhme, 2020).

Potential Benefits of CBDC are enhancing payment efficiency, promoting financial inclusion, strengthening monetary sovereignty and improving cross-border payments. CBDCs promise faster, cheaper, and more accessible payments. They can support offline transactions, enable instant settlement, and reduce reliance on private payment platforms that may charge high fees or present concentration risks (BIS, 2021). In countries where large portions of the population remain unbanked, CBDCs can provide secure access to digital financial services without requiring conventional bank accounts. Nigeria's e-Naira is a notable example of a CBDC designed to expand financial access. The rise of private stablecoins and foreign digital currencies poses potential risks to domestic monetary control. CBDCs allow central banks to maintain authority over money supply, implement monetary policy effectively, and prevent currency substitution. CBDCs can simplify cross-border payments, which are currently slow, costly, and reliant on complex correspondent banking networks. Projects like m-CBDC Bridge (involving Hong Kong, Thailand, UAE, and China) demonstrate substantial improvements in settlement speed and cost.

In the same time a bit of risks and challenges, such as banking sector disintermediation, cybersecurity and operational risks, privacy concerns and legal and regulatory adjustments.

If consumers shift large deposits from commercial banks to CBDCs, banks could face funding shortages, increasing the cost of credit and potentially destabilising financial markets (Carstens, 2021). Mitigation tools include holding limits, tiered remuneration, or non-interest-bearing CBDCs. As high-value national infrastructure, CBDCs require robust security frameworks to prevent cyberattacks, data breaches, and system outages. A failure could undermine public trust in the entire financial system. Balancing privacy with regulatory compliance is one of the most complex issues. Excessive central bank visibility into user transactions could raise civil liberties concerns, whereas full anonymity could enable illicit finance. Most countries are exploring "controlled anonymity" models (Auer & Böhme, 2020). The issuance of CBDCs requires amendments to legislation governing legal tender, central bank mandates, data protection, and consumer rights. Jurisdictions must update regulatory frameworks to reflect digital realities.

Obviously, there is a great impact of CBDC on monetary policy transmission, as CBDCs may strengthen monetary policy by offering:

- Direct channels for policy rate transmission.
- Potential mechanisms for negative interest rates.
- Faster implementation of fiscal transfers (e.g., during emergencies).

However, these capabilities raise ethical and political concerns regarding the extent of state control over citizens' financial behaviour.

CBDCs could reduce the likelihood of bank runs by offering a stable digital alternative to cryptocurrencies. Conversely, they could **increase** the speed of capital flight during financial stress. Therefore, careful design decisions—such as caps or tiered interest—are essential. CBDCs may foster innovation by encouraging competition among private payment providers. Standardised infrastructure may facilitate new fintech solutions without compromising systemic stability.

As digital transformation accelerates, the global momentum behind CBDCs is unlikely to diminish. The future of CBDCs will depend on technological advances, geopolitical dynamics, and the evolving role of central banks in a digital economy.

Central Bank Digital Currencies represent a profound shift in how societies conceptualise and use money. They offer significant benefits—enhanced efficiency, inclusion, and resilience—while posing equally complex challenges related to privacy, financial stability, and operational security. Ongoing global experiments continue to refine CBDC models, but no universal blueprint exists. As central banks move toward potential deployment, collaborative research, prudent design choices, and transparent communication will be critical to ensuring public trust and long-term success.

References

Auer, R., & Böhme, R. (2020). *The technology of retail central bank digital currency*. Bank for International Settlements Quarterly Review.

Bank for International Settlements (BIS). (2021). *CBDCs: Financial stability implications*. BIS Papers No. 117.

Carstens, A. (2021). *Digital currencies and the future of the monetary system*. Bank for International Settlements.

International Monetary Fund (IMF). (2023). *The rise of CBDCs: Tracking global developments*.

Kiff, J., Alwazir, J., Davidovic, S., Farias, A., Khan, A., & Khiaonarong, T. (2020). *A survey of research on retail central bank digital currency*. IMF Working Paper WP/20/104.

Тіщенко Є.О.
PhD, докторант
кафедри економіки, фінансів та обліку
ПВНЗ «Європейський університет»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

Одним із ключових аспектів цифрової трансформації є використання нових форм грошей і зміна механізмів фінансового обслуговування. У цифровій економіці гроші набувають нових, цифрових форм, що зумовлює необхідність

переосмислення їх ролі, функцій, а також інституційних і технологічних засад грошово-кредитної системи. Вони перетворюються на важливу складову нової економічної архітектури, що відповідає промислово-цифровому укладу. Їхнє впровадження змінює характер фінансових операцій, забезпечуючи швидкість, зручність, технологічну сумісність і вищу ефективність. Проте, поряд із перевагами, цифрові гроші породжують низку викликів, пов'язаних із регуляторною політикою, кібербезпекою, фінансовою стабільністю та рівнем довіри з боку користувачів [1, с. 32; 2, с. 24; 3, с. 77; 4, с. 36].

У цьому контексті важливо розрізняти різні види та форми цифрових грошей, кожна із них має власну природу, функціональні характеристики та ступінь інтегрованості в економічну систему. До таких форм належать криптовалюти, які функціонують поза межами державного контролю; стейблкоїни, що прив'язані до вартості фіатних грошей або активів; корпоративні цифрові валюти, створені приватними платформами для внутрішніх розрахунків; а також цифрові валюти центральних банків (CBDC), які поєднують технологічні переваги з регуляторною стабільністю. Кожна форма цифрових грошей має свої переваги та обмеження, що слід враховувати при формуванні платіжної інфраструктури цифрової економіки [5, с. 4; 6, с. 26].

Криптовалюти, як децентралізовані цифрові активи, стали символом фінансових інновацій. Вони функціонують без участі традиційних фінансових посередників, що забезпечує високий рівень автономії користувачів. За даними CoinMarketCap, станом на 06.11.2025 р. щоденні котирування здійснювалися за 9314 видами криптоактивів, а загальна капіталізація ринку перевищила 3,39 трлн. дол. США, що вдвічі більше, ніж станом на 20.09.2024 р. [7].

Однак криптовалюти не можуть повноцінно виконувати всі функції грошей. Зокрема, функцію міри цінності через нестабільність свого курсу. Крім того, вони не є законним платіжним засобом у більшості країн, що обмежує їх використання в офіційних розрахунках, сплаті податків чи виплаті заробітної плати. Високі транзакційні витрати, складність конвертації, низька прозорість для податкових органів і відсутність механізмів захисту прав споживачів також знижують привабливість криптовалют для широкого кола користувачів.

На окрему увагу заслуговує екологічний аспект проблеми. Так, у 2022 р. обіг Bitcoin споживав близько 110 терават-годин електроенергії, що становило 0,45% світового споживання. Для порівняння, обробка однієї транзакції в системі Visa потребує лише 0,0009 МВт-год, а транзакція Bitcoin – 1,5 МВт-год. Це може створювати ризики енергетичної бідності для окремих країн [8, с. 72; 9, с. 77].

Попри ці недоліки, криптовалюти залишаються важливим елементом фінансової екосистеми. Вони стимулюють інновації, сприяють розвитку фінансової інклюзії та створюють альтернативу традиційним фінансовим інститутам. На їх основі формуються децентралізовані платіжні системи та мультивалютні гаманці (MetaMask, Trust Wallet, Coinbase Wallet), які дозволяють здійснювати операції без посередників, хоча не завжди відповідають вимогам фінансової стабільності, прозорості та захисту прав споживачів.

У відповідь на такі виклики з'являються змішані моделі платіжних систем, які поєднують централізовані та децентралізовані підходи. Зокрема, це

платформи, що підтримують цифрові активи в межах традиційної платіжної інфраструктури (PayPal, Visa, Mastercard, Stripe), а також експерименти з корпоративними токенами або стейблкоїнами, які обмежені регуляторними рамками. Більшість урядів не підтримують емісію приватних цифрових валют, за винятком внутрішніх токенів, що використовуються в ігрових екосистемах [10, с. 117].

Найбільш перспективним напрямом розвитку цифрових грошей є впровадження CBDC, які мають офіційний статус і можуть бути інтегровані в існуючі фінансові системи, що дозволяє забезпечити прозорість, контрольованість, низькі транзакційні витрати та відповідність вимогам монетарної політики. Впровадження CBDC відкриває нові можливості для організації платіжних і розрахункових механізмів у цифровій економіці.

На відміну від криптовалют, CBDC мають офіційний статус, що дозволяє інтегрувати їх у національні та міжнародні грошові системи. CBDC можуть бути використані як основа для створення мультивалютних гаманців, які поєднують різні цифрові валюти в межах єдиної платформи. Такі гаманці дозволяють користувачам здійснювати операції у різних валютах, зберігаючи при цьому високий рівень безпеки, зручності та доступності [1, с. 37].

Широке використання CBDC має потенціал для зниження транзакційних витрат, підвищення доходів суб'єктів ринку, зменшення державних витрат на обслуговування грошового обігу, стримування інфляційних процесів та забезпечення макрофінансової стабільності. Крім того, CBDC сприяють підвищенню податкової прозорості та боротьбі з тіньовою економікою.

У перспективі цифрова економіка може функціонувати як поліцентрична система, що поєднує централізовані та децентралізовані платформи, які використовують різні моделі управління, види та форми грошей. Такий підхід дозволяє враховувати інтереси різних груп користувачів, а також забезпечувати гнучкість і адаптивність фінансових систем в умовах повоєнної відбудови економіки України [10, с. 118].

Водночас необхідно враховувати, що технократичний підхід, який абсолютизує технологічні переваги криптоактивів, не завжди адекватно відображає соціальні, економічні та екологічні аспекти їх використання. Тому важливо формувати таку економічну та грошову політику, яка базується не лише на технологічних інноваціях, а й на принципах економічної доцільності, соціальної відповідальності та сталого розвитку.

Аналіз властивостей і можливостей практичного використання різних форм цифрових грошей свідчить, що найбільш відповідними вимогам цифрової економіки є CBDC. Вони забезпечують стабільність цін, енергоефективність, податкову прозорість і високу доступність. Це дозволяє центральним банкам ефективно контролювати грошову масу, підтримувати фінансову стабільність і реалізовувати монетарну політику в умовах цифрової трансформації.

Перспективи використання цифрових грошей пов'язані з пошуком балансу між децентралізованими інноваціями та централізованим регулюванням. Криптовалюти відіграють важливу роль у розвитку фінансових технологій, проте їхнє широке застосування обмежене низкою факторів. Натомість CBDC

мають стати основою нової фінансової архітектури, яка поєднує технологічну ефективність із економічною стабільністю та соціальною відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Міщенко В. І., Науменкова С. В., Міщенко С. В. Цифрові гроші центральних банків: майбутнє інституційних змін у банківському секторі. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 26–48. https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.026
2. Науменкова С. В. Основні тенденції розміщення грошової маси та їх вплив на формування грошової політики. *Вісник НБУ*. 2006. № 1. С. 19–26.
3. Міщенко В. І., Тіщенко Є.О. Методологічні засади формування механізму впливу цифровізації на забезпечення національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 32. С. 71–80. https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.11
4. Naumenkova S., Malyutin O., Mishchenko S. Transition to Inflation Targeting in Ukraine: New Tools for Monetary Policy. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 166. С. 31–39.
5. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 10. С. 2–7.
6. Сомик А., Міщенко В. Монетарний трансмісійний механізм в Україні. *Вісник НБУ*. 2007. № 6. С. 24–27.
7. CoinMarketCap. Офіційний сайт. 2025. URL: https://coinmarketcap.com/
8. Tishchenko I. Financial Model of Investment Project and Peculiarities of its Use in Project Financing. *European Cooperation*. 2019. № 4. P. 65–78.
9. Naumenkova, S., Mishchenko, S., Tishchenko, I., Mishchenko, V. Government Support for Addressing Energy Poverty in the Context of Low-Carbon Transition. *Public and Municipal Finance*. 2025. Vol. 14, Is. 2. P. 64–82. https://doi.org/10.21511/pmf.14(2).2025.07
10. Mishchenko V., Naumenkova S., Mishchenko S., Tishchenko I. Formation and Functioning of Financial Metaverse Platforms. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2025. Vol. 1 (60). P. 111–122. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4689

Ткачук Н.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Електронні гроші набули особливої значущості в сучасних умовах цифровізації фінансових процесів, оскільки забезпечують нові можливості для прискорення та оптимізації розрахункових операцій. Актуальність електронних

грошей сьогодні зумовлена низкою ключових чинників, що визначають трансформацію сучасної фінансової системи та розвиток цифрової економіки. До найбільш вагомих чинників віднесемо наступні:

- підвищення прозорості фінансових операцій, адже електронні розрахунки сприяють посиленню контролю за рухом коштів, зниженню рівня тіньових операцій та можливостей ухилення від оподаткування;
- інклюзія та доступність фінансових послуг - електронні гроші дозволяють залучити до фінансової системи населення, яке раніше мало обмежений доступ до банківських послуг, особливо у віддалених регіонах;
- можливість швидкої інтеграції з інноваційними фінансовими технологіями, оскільки електронні гроші є базовим елементом грошового обігу;
- зростання безготівкових розрахунків як юридичними, так фізичними особами (домогосподарствами), також світові тенденції демонструють відмову від готівки та поступовий перехід до електронних форм оплати, що гарантує швидкість, зручність і скорочення транзакційних витрат;
- розвиток електронної комерції як наслідок стрімкого розширення онлайн-торгівлі, що є неможливим без ефективних інструментів цифрових розрахунків, які забезпечують миттєві та захищені платежі.

Враховуючи вищевикладене вважаємо за необхідне розглянути теоретичну сутність електронних грошей та їх особливості. Саме словосполучення «електронні гроші» почало з'являтися в наукових публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників орієнтовно з середини 1970-х років XX ст. Поштовхом до цього стала поява новітніх інформаційних технологій, які забезпечили можливість ефективного опрацювання великих обсягів даних при виконанні рутинних операцій з орієнтацією на централізоване використання обчислювальних ресурсів. У той період ключова тенденція розвитку інформаційних технологій полягала в автоматизації операційної діяльності людини та створенні автоматизованих систем управління виробничими процесами і технологічними циклами, включаючи банківське обслуговування клієнтів. Перші спроби наукового осмислення сутності електронних грошей пов'язувалися саме з технологічними аспектами зберігання, оброблення та передавання інформації в процесі здійснення безготівкових операцій та платежів економічних суб'єктів.

Упродовж останніх десятиліть уявлення про електронні гроші зазнали суттєвих трансформацій, еволюціонуючи паралельно з розвитком інформаційних технологій і комп'ютерної техніки, які постійно розширюють можливості їх застосування та способи поширення. Не вдаючись до поглибленого огляду сутності трактування досліджуваного поняття зазначимо, що можна виділити три основні підходи до визначення сутності електронних грошей:

1) в контексті нематеріальної форми готівкових коштів: електронні гроші – гроші, які можуть бути такими лише за умови дотримання усіх базових властивостей готівкових коштів: оборотності, відсутності прямої прив'язки до банківського рахунку, відсутності клірингових процедур, універсальності та остаточності проведення розрахунків;

2) в контексті фінансового інструменту з попередньо визначеною вартістю: електронні гроші являють собою грошову вартість, що відображає вимогу до емітента та зберігається в електронному пристрої;

3) в контексті засобу здійснення платежів: електронні гроші відображають вимогу до емітента, яка зберігається в електронному пристрої та приймається як платіж третіми особами, відмінними від емітента; електронні гроші емітуються після надходження коштів не меншого розміру, ніж прийняті зобов'язання, а також приймаються як засіб платежу не тільки емітентом, а й іншими суб'єктами ринку.

Офіційне трактування сутності електронних грошей Національним банком України сьогодні таке: «Електронні гроші – це одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей; електронні гроші існують лише в безготівковій формі» [1].

Отже, на наш погляд, електронні гроші – це інформаційно відображена на електронних носіях форма реалізації загального еквівалента вартості. Ідентифікуючи електронні гроші з інформаційним відтворенням загального еквівалента, ми розглядаємо їх як нову якісну, самостійну та нематеріальну форму носія грошових відносин. Якщо спочатку носіями виступали товари зі стійкою споживчою цінністю, згодом – дорогоцінні метали, пізніше паперові замінники металу, то сьогодні їх місце посідає інформація, яка є специфічним носієм вартості грошей.

Список використаних джерел:

1. Безготівкові розрахунки. Платежі та розрахунки. URL. https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash

2. БАНКІВСЬКІ, ФІНАНСОВІ ТА СТРАХОВІ ПОСЛУГИ XXI СТОЛІТТЯ

Антуф'єв Т.В.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, 4 курс
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Ткачук Н.М.

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна банківська система сьогодні перебуває в процесі прискореної цифрової трансформації, яка змінює як фронт-офісні сервіси для клієнтів, а саме: мобільний/інтернет-банкінг, електронні гаманці, чат-боти, так і бек-офісні процеси, що передбачає обробку даних, автоматизацію ризик-менеджменту, кібербезпеку. В Україні ця трансформація має дві важливі особливості: активну державну політику з упровадження відкритого банкінгу та е-інфраструктури, а також паралельну роботу над цифровою формою національної валюти – е-гривнею. Тому вважаємо за необхідне розглянути особливості цифрових інновацій в діяльності банків.

Розвиток відкритого банкінгу створює правову та технічну платформу для безпечного обміну даними між фінансовими установами й фінтех-провайдерами через стандартизовані API, що дає змогу з'являтися новим сервісам – агрегаторам рахунків, платіжним ініціаторам та персоналізованим фінансовим порадникам. Нормативні документи Національного банку України детально визначають концепцію відкритого банкінгу, перелік нормативних актів і процедури авторизації нових учасників ринку, що робить цей процес регульованим і поетапним.

Однією з ключових законодавчих підстав сучасних цифрових платіжних сервісів є Закон України «Про платіжні послуги», який оновив правове поле для надання платіжних та допоміжних послуг, визначив категорії постачальників: банки, постачальники платіжних послуг, нефінансові постачальники, та закріпив права споживачів платежів [1]. Цей закон також створив правове підґрунтя для імплементації принципів відкритого банкінгу, уніфікуючи підходи, які в ЄС відомі як PSD2. На його основі держава і регулятор формують правила доступу до інформації по рахунках за згодою клієнта та умови ініціювання платежів третіми сторонами.

Технологічні драйверами інновацій у банківській діяльності сьогодні є: мобільні додатки з розширеним UX, API-екосистеми (open APIs), штучний інтелект та машинне навчання для скорингу і виявлення шахрайства, блокчейн-рішення для клірингу і реєстрації транзакцій, біометрична аутентифікація – від пальцевого відбитку до розпізнавання обличчя, та роботизація процесів (RPA).

На сьогодні штучний інтелект (ШІ) дає банкам змогу підвищити якість кредитних рішень, автоматизувати клієнтську підтримку (чат-боти), глибше сегментувати клієнтів і прогнозувати попит на продукти, водночас ставлячи питання прозорості алгоритмів і відповідальності банку за рішення, ухвалені автоматизовано. Регулятори у світі та в ЄС уже розробляють правила щодо категоризації ризиків ШІ, українські практики та аналітика також починають враховувати європейські підходи до класифікації ризиків та відповідальності при застосуванні систем штучного інтелекту [2].

Особлива увага приділяється питанням платіжної інфраструктури і цифрових валют. Національний банк України з 2021 року офіційно досліджує концепцію е-гривні – потенційної цифрової форми національної валюти (CBDC). Проєкт е-гривні передбачає кілька варіантів архітектури та модель розповсюдження через банківських посередників. НБУ готується до пілотного тестування, а його публічні матеріали і інформаційні повідомлення відображають, що регулятор оцінює ефекти на платіжну інфраструктуру, фінансову інклюзію та монетарну політику. Запровадження CBDC може радикально змінити спосіб здійснення роздрібних платежів, зменшити витрати на еквайринг та сприяти цифровій інтеграції економіки, але вимагає ретельного опрацювання правових і технічних аспектів [3].

Зауважимо, що цифровізація підвищує вимоги до інформаційної безпеки та захисту персональних даних. Тому українське законодавство передбачає обов'язкову охорону персональних даних, відповідно до норм Закону України «Про захист персональних даних», а НБУ розробив і оновив вимоги до системи кіберзахисту в банківській системі, зокрема щодо організації кіберзахисту, контролю та належного реагування на інциденти [4, 5]. Переходячи на відкриті API і застосовуючи хмарні технології, банки зобов'язані забезпечувати сумісність із законодавчими нормами щодо зберігання, передачі та обробки даних, впроваджувати багаторівневу автентифікацію та системи моніторингу транзакцій. НБУ регулярно оновлює нормативну базу щодо кіберзахисту та проводить аудит застосування стандартів безпеки.

Безперечно, що інноваційні рішення відкривають нові можливості для фінансової інклюзії: мобільні рахунки і легкі процеси KYC, із застосуванням електронної ідентифікації та довірчих послуг, дозволяють підключати до банківських сервісів ті верстви населення, які раніше були поза формальним фінансовим ринком.

В той же час, серед важливих викликів цифровізації – регуляторна невизначеність у нових сферах (особливо щодо ШІ і токенізації), високі вимоги до кібербезпеки, ризики концентрації даних у кількох великих платформах, потенційні загрози приватності та потреба у підготовці кадрів з цифровими компетенціями. Крім того, перехід на відкритий банкінг і CBDC потребує трансформації внутрішніх процесів банків, капіталовкладень у IT-інфраструктуру, а також чітких правил співпраці між регулятором, фінансистами та технологічним сектором.

Враховуючи вищевикладене окреслимо наші практичні рекомендації для комерційних банків:

1) впроваджувати відкритий банкінг поступово, забезпечивши стандартизовані, безпечні API та чіткі механізми згоди клієнта;

2) розвивати внутрішні компетенції з ШІ та впроваджувати принципи explainability і auditability для алгоритмічних рішень;

3) інвестувати в кібербезпеку, багатофакторну аутентифікацію та системи виявлення шахрайства;

4) брати участь у проєкті е-гривні та дослідженнях CBDC, щоб впливати на дизайн і моделі розповсюдження;

5) посилювати комунікацію з регулятором для своєчасного виконання нових вимог і стандартів. Ці кроки допоможуть банкам не лише відповідати вимогам безпеки й законності, а й ефективно конкурувати в екосистемі фінтех-послуг.

Отже, цифрові інновації в банківській діяльності створюють значні можливості для підвищення ефективності, розширення спектра послуг і фінансової інклюзії, водночас, породжуючи нові операційні, правові та репутаційні ризики. В Україні нормативно-правова база, ініціативи НБУ щодо відкритого банкінгу і е-гривні, а також документи щодо кіберзахисту створюють каркас для безпечної трансформації. Для успішної цифровізації потрібне системне поєднання технологій, прозорого регулювання і постійного вдосконалення стандартів безпеки – лише тоді інновації зможуть принести стабільну вигоду як банкам, так і клієнтам.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (дата звернення: 12.11.2025).

2. Національний банк України. Актуалізовано пріоритети досліджень Національного банку. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/aktualizovano-prioriteti-doslidjen-natsionalnogo-banku (дата звернення: 12.11.2025).

3. Е-гривня. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia (дата звернення: 12.11.2025).

4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 12.11.2025).

5. Розроблені вимоги до функціонування системи кіберзахисту в банківській системі України. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozrobleni-vimogi-do-funktsionuvannya-sistemi-kiberzahistu-v-bankivskiy-sistemi-ukrayini (дата звернення: 12.11.2025).

Богріновцева Л. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Страшна І. О.
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності та трансформаційних процесів у фінансовому секторі України особливої актуальності набуває дослідження ролі страхових компаній як інституційних інвесторів. Страхові компанії є важливими учасниками фінансового ринку, здатними акумулювати значні грошові ресурси та спрямовувати їх у довгострокові інвестиційні проєкти, сприяючи економічному зростанню держави. Інвестиційна діяльність страховиків не лише забезпечує їхню фінансову стійкість, платоспроможність і прибутковість, але й виступає чинником розвитку фондового ринку, формування внутрішніх джерел фінансування та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас нинішній стан фондового ринку України, обмежений вибір фінансових інструментів, воєнні ризики та регуляторні обмеження зумовлюють переважно консервативну інвестиційну політику страхових компаній. Саме тому дослідження особливостей інвестиційної діяльності страховиків у контексті їх функціонування як інституційних інвесторів на фондовому ринку України є надзвичайно важливим. Це дає змогу визначити ключові тенденції, проблеми та шляхи підвищення ефективності інвестиційної політики страховиків, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню фінансової системи країни та її економічній стабільності.

Згідно з даними Національного банку України, станом на кінець 2024 року активи страховиків досягли 46,1 млрд грн, а чистий фінансовий результат зріс до 3,95 млрд грн [1]. Інвестиційна діяльність страховиків має потенціал стати вагомим фактором для розвитку фондового ринку та довгострокового кредитування економіки. Однак цей потенціал поки що реалізується лише частково через надмірну консервативність у виборі інструментів інвестування та недостатній рівень інституційного захисту інвесторів. Важливими умовами підвищення ефективності інвестиційної діяльності є диверсифікація активів, удосконалення ризик-менеджменту та підвищення прозорості звітності страховиків [2, с. 101-102].

Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні регламентується нормативно-правовими актами Національного банку України, який із 1 липня 2020 року виконує функцію регулятора цього сектору. НБУ встановлює вимоги до складу активів, у які можуть розміщуватися страхові резерви, з урахуванням їхньої ліквідності, прибутковості та рівня ризику [3]. Згідно з діючими

положеннями, страховики зобов'язані дотримуватись нормативів платоспроможності, а також вимог щодо дотримання принципів диверсифікації інвестицій.

Станом на кінець 2024 рік спостерігається стійка тенденція до переорієнтації інвестицій страхових компаній на внутрішні державні зобов'язання. Це зумовлено як загальною нестабільністю фінансового середовища, так і політикою держави щодо залучення коштів на фінансування дефіциту бюджету через розміщення ОВДП. За даними порталу Forinsurer, обсяг вкладень страховиків у державні цінні папери перевищив 60% від загального обсягу їхніх активів [4]. З одного боку, така політика сприяє зниженню ризиків та гарантує повернення вкладених коштів, з іншого – концентрація інвестицій в одному інструменті звужує потенціал диверсифікації та зменшує можливості для забезпечення вищої дохідності.

Порівняльний аналіз із країнами Центральної та Східної Європи свідчить, що в таких країнах як Польща, Чехія чи Литва частка вкладень страховиків у корпоративні цінні папери є значно вищою, що дозволяє їм забезпечувати більш гнучку структуру інвестиційного портфеля. В Україні ж ключовими бар'єрами залишаються: низька інвестиційна привабливість сектору реальної економіки, висока інфляція, воєнні ризики та відсутність довіри до фондового ринку. Вітчизняні страхові компанії обмежено використовують інструменти фондового ринку через слабку систему інституційного захисту прав інвесторів [2, с. 101].

На сьогоднішній день ключовими проблемами інвестиційної діяльності страховиків в Україні залишаються:

- високий рівень воєнних та політичних ризиків, що суттєво обмежує можливості довгострокового інвестування у реальний сектор економіки;
- недостатня глибина та ліквідність фондового ринку, що значно звужує вибір інвестиційних інструментів;
- регуляторні обмеження, які, хоча й забезпечують фінансову стійкість компаній, проте звужують діапазон доступних для інвестування активів;
- обмежений доступ до якісної аналітики та управлінських інструментів, що обмежує стратегічне інвестування страхових компаній, особливо в умовах нестабільності.

На сьогодні існує необхідність реформування інвестиційної стратегії страховиків в Україні у напрямку збалансованого поєднання ризику та прибутковості. Ефективне управління інвестиційними портфелями можливе за умов розвитку системи внутрішнього контролю, цифровізації процесів аналізу активів та використання сучасних методик оцінки ризиків.

В умовах воєнного часу та загальної економічної нестабільності інвестиційна діяльність страхових компаній набуває особливої уваги. З одного боку, вона забезпечує можливість зберегти і примножити активи, з іншого – створює потенціал для підтримки фінансової стійкості страховиків. Проте існуючі підходи до інвестування часто обмежені як законодавчо встановленими регуляторними рамками, так і недостатньо розвиненою інфраструктурою фінансового ринку [5]. З огляду на це, актуальним є визначення ключових

напрямів вдосконалення інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями вдосконалення інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні

Заходи	Напрями вдосконалення
Диверсифікація інвестиційного портфеля	− розширення переліку дозволених фінансових інструментів (корпоративні облігації, інфраструктурні проєкти); − запровадження гнучких лімітів для різних класів активів залежно від рівня ризику; − стимулювання інвестицій у проєкти з ESG-компонентом (екологічним, соціальним та управлінським)
Розвиток фондового ринку	− стимулювання лістингу компаній, підвищення ліквідності цінних паперів; − впровадження податкових пільг для довгострокових інвесторів; − розвиток інфраструктури ринку та торговельних платформ
Регуляторна підтримка	− удосконалення вимог до інвестицій страховиків, зменшення надмірних обмежень для контрольованих активів; − запровадження ризик-орієнтованого підходу до нагляду за інвестиційною діяльністю
Підвищення прозорості та внутрішнього контролю	− запровадження незалежного аудиту інвестиційної політики страхових компаній; − впровадження стандартів розкриття інформації про структуру портфеля
Створення умов для цифровізації управління активами	− використання IT-інструментів для оцінки ризику, дохідності, ефективності інвестування; − впровадження автоматизованих систем моніторингу інвестиційних ризиків
Підвищення фінансової грамотності менеджменту страхових компаній	− організація курсів, сертифікації з управління активами; − проведення галузевих форумів та обмін найкращими практиками
Підвищення довіри до ринку страхування як інструмент активізації інвестиційної діяльності	− впровадження державного страхування інвестиційних ризиків, партнерство з державними фінансовими інституціями; − створення гарантійних фондів для захисту інвестицій страховиків

Джерело: складено авторами.

Отже, особливості діяльності страхових компаній як інституційних інвесторів на фондовому ринку України зумовлені поєднанням сучасних викликів та регуляторних трансформацій. Страховики відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності фінансової системи, акумулюючи значні фінансові ресурси та спрямовуючи їх на інвестиційні цілі. Проте сьогодні їх інвестиційний потенціал реалізується не повністю через консервативну структуру активів, значну концентрацію вкладень у державні цінні папери, воєнні та макроекономічні ризики, а також недостатній розвиток фондового ринку.

Підвищення ролі страховиків як інституційних інвесторів є одним із ключових чинників зміцнення вітчизняного фінансового ринку та стимулювання сталого розвитку економіки України в умовах сучасних викликів і перспектив повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Обсяги активів зросли у фінансових компаній, страховиків і ломбардів – Огляд небанківського фінансового сектору. *Національний банк України.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-aktiviv-zrosli-u-finansovih-kompaniy-strahovikiv-i-lombardiv--oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru
2. Богріновцева Л.М. Інвестиційна діяльність вітчизняних страховиків: сучасний стан та перспективи розвитку. Т*еорія та практика управління розвитком економіки:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10 жовтня 2019 р. Київ: ТОВ «ВІПО», 2019. С. 99-103. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9239/1/%D0%A0%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%BE-%D0%A0%D0%B0%D0%BA%20zb_conf_10-10-2019.pdf#page=100
3. Про страхування: Закон України від 18.11.2021р. № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text
4. Страховий ринок України – підсумки 2024: премії +15%, прибуток +31%, частка ТОП-10 страховиків зросла до 71%. Підсумки страхового ринку. *Forinsurer*. URL: https://forinsurer.com/news/25/04/01/44775
5. Онишко С.В., Богріновцева Л.М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Інтернаука. Серія: Економічні науки.* 2023. №9. URL: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147

Ващук Д. С.
Страховий бізнес, 5 курс, магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Кривошлик Т. Д.

БАНКОСТРАХУВАННЯ ЯК СУЧАСНА ФОРМА СПІВПРАЦІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Сучасна фінансова система України розвивається в умовах глобалізації, цифровізації та високої конкуренції між фінансовими посередниками. У таких умовах особливої актуальності набуває пошук нових форм партнерства, що дозволяють підвищити ефективність діяльності банків і страхових компаній, розширити клієнтську базу та зміцнити фінансову стабільність. Однією з найефективніших моделей такої інтеграції є банкострахування (bancassurance) -

форма співпраці між банками та страховими компаніями, що поєднує банківські та страхові послуги в межах єдиного фінансового простору [1, с. 72–82].

У розвинених країнах ця модель є одним із ефективніших каналів збуту страхових продуктів: у країнах ЄС частка банкострахування у структурі премій зі страхування життя перевищує 60 %, а у Франції - навіть 70 % [2, с. 90–98].

Банкострахування є класичним прикладом синергетичного ефекту у фінансовій сфері. Для банків це можливість розширити спектр послуг для клієнтів, підвищити їх лояльність та отримати додатковий комісійний дохід без значних інвестицій у розробку власних страхових продуктів. Страхові компанії, у свою чергу, отримують доступ до великої клієнтської бази банку, яка вже має високий рівень довіри до фінансової установи та платоспроможність.

Серед основних переваг банкострахування виділимо такі:

1) для банків це додаткове джерело комісійних доходів, зниження ризиків за кредитними операціями (через страхування життя, непрацездатності, застави), а також підвищення лояльності клієнтів, які отримують повний комплекс фінансових послуг «під одним дахом»;

2) для страхових компаній - це можливість доступу до розгалуженої банківської мережі, зменшення маркетингових витрат і залучення стабільного потоку клієнтів із високою платоспроможністю;

3) для клієнтів - це зручність, економія часу, можливість оформлення страхових полісів одночасно з банківськими продуктами (кредитом, депозитом, іпотекою), а також підвищення фінансової безпеки [3, с. 54–59].

В Україні банкострахування показує стабільне зростання, особливо в сегментах страхування заставного майна при іпотечному та автокредитуванні. Проте, потенціал добровільного страхування життя та пенсійного страхування через банківські канали залишається значним і недостатньо реалізованим.

Попри позитивну динаміку, рівень розвитку банкострахування в Україні поки що залишається нижчим, ніж у країнах ЄС. За даними Національного банку України, у 2023 р. частка страхових премій, реалізованих через банки, становила лише близько 15 % загального обсягу страхового ринку. Основними напрямами залишаються страхування кредитів, заставного майна, страхування життя позичальників і платіжних карт [1, с. 72–82]. Такі результати вказують на те, що потенціал співпраці банків і страхових компаній використовується не повною мірою. На наш погляд, основними перешкодами розвитку банкострахування в Україні є:

1) недостатній рівень фінансової грамотності населення;

2) низька довіра до страхових компаній через випадки відмов у страховій виплаті або непрозорість умов договорів страхування;

3) недосконалість законодавчо-нормативного регулювання взаємодії банків і страховиків;

4) обмежена лінійка страхових продуктів, інтегрованих із банківськими послугами;

5) повільна цифровізація страхового сектору в порівнянні з банківським.

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного підходу, спрямованого на активізацію взаємодії між банківським і страховим секторами.

З метою підвищення ефективності банкострахування в Україні доцільно реалізувати такі стратегічні напрями:

– вдосконалити правову базу**.** Розробити чіткі законодавчо-нормативні положення щодо спільного продажу фінансових послуг, врегулювати питання розкриття інформації та захисту прав споживачів;

– розвивати цифровізацію та інтеграцію платформ. Впровадити API-рішення для оперативної інтеграції страхових сервісів у банківські застосунки та підвищення доступності послуг для клієнтів;

– підвищувати фінансову грамотність населення. Провести інформаційні кампанії для популяризації страхових продуктів, що реалізуються через банки, зокрема серед молоді та малого бізнесу;

– створювати персоналізовані страхові продукти. Впроваджувати комбіновані програми, наприклад поєднання депозитного рахунку зі страхуванням життя або накопичувальних програм «депозит + страхування майбутнього»;

– формувати фінансові холдинги. Створювати корпоративні групи, що включають банки та страхові компанії, для оптимізації витрат та уніфікації обслуговування клієнтів[4, с. 16–41].

Крім того, банкострахування стимулює розвиток фінансової інклюзії, тобто залучення до фінансових послуг нових категорій населення, особливо в регіонах, де страхові компанії не мають власних відділень. Завдяки банківській інфраструктурі страхові продукти стають доступнішими, що сприяє зростанню довіри населення до фінансової системи загалом [5, с. 65–99].

Таким чином, банкострахування є перспективною та взаємовигідною формою співпраці для фінансових установ України. Його подальший розвиток потребує вдосконалення законодавчо-нормативної бази, впровадження інноваційних технологій (FinTech) та підвищення фінансової грамотності населення. Інтеграція банківського та страхового секторів сприятиме зміцненню стійкості всієї фінансової системи країни в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Мамчур Р. Bancassurance – as a form of effective cooperation between banks and insurance companies. *Економіка та менеджмент.* 2020. Т. 11, № 2. С. 72–82.

2. Агрес О. Г., Томашевський Ю. М. Bancassurance як вигідна модель співпраці банків і страхових компаній. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування.* 2020. Вип. 5. С. 13–21. URL: https://journals.dpu.kyiv.ua/public/site/5_2020/3.pdf (дата звернення: 06.11.2025).

3. Волкова В. В., Волкова Н. І. Банкострахування як сучасний метод мінімізації кредитного ризику банку. *Фінанси, облік, банки.* 2016. № 1(21). С. 54–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_7 (дата звернення: 06.11.2025).

4. Лагутін В. Системно-цільове оцінювання чинників впливу на формування ресурсного потенціалу будівельної організації. *Ефективна економіка.* 2012. № 6. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1234 (дата звернення: 06.11.2025).

5. Борисюк О. Тенденції банкострахування в умовах глобалізації фінансових ринків. *Молодий вчений.* 2019. № 1. С. 65–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1%282%29__43 (дата звернення: 06.11.2025).

Воробйов М.О.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Димніч О.В.

РЕФОРМА ІНКЛЮЗИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ 2026: НОВІ ВИМОГИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ

З 1 січня 2026 р. в Україні набирає чинності закон № 4219-IX, що радикально змінює підходи до працевлаштування людей з інвалідністю [1]. Основні трансформації стосуються нормативів працевлаштування, системи звітності, відповідальності роботодавців та фінансових механізмів підтримки.

Попередня модель, що передбачала щорічне виконання нормативу, не забезпечувала реальної інклюзії. Роботодавці здебільшого прагнули виконати вимогу «на папері», створюючи низькооплачувані або неповноцінні робочі місця без реальних умов для зайнятості, що не сприяло інтеграції людей з інвалідністю у трудові колективи. Слабкість механізмів контролю та щорічна звітність не дозволяли оперативно відстежувати дотримання норм, а адміністративно-господарські санкції не стимулювали підприємства до якісної інклюзії.

За новими ж правилами тепер норматив розраховуватиметься щоквартально: це ключова і досить суттєва зміна. За нової системи для підприємств зі середньооблiковою кількістю штатних працівників (СКШП) від 8 до 25 передбачено один «інклюзивний» робочий щоквартально; для більших підприємств - 4 % від СКШП; а для спеціалізованих установ - лікарень, реабілітаційних центрів, організацій соціальних послуг - норматив знижено до 2% від СКШП [2]. Також до нормативу не будуть враховуватися посади в умовах важкої, шкідливої і небезпечної праці.

Ще однією новацією є умови, за яких працівника з інвалідністю можна зарахувати до квоти: робоче місце має бути основним, заробітна плата - вище мінімальної, а робочий час - нормальний або адаптований. Це означає, що просто формально працевлаштувати людину з інвалідністю на «штучне» місце (наприклад, з низькою оплатою або дуже зрізаним робочим графіком) більше не достатньо - закон закликає до реальної інтеграції [3].

Замість старих штрафів (адміністративно-господарських санкцій) за невиконання квоти вводиться «цільовий внесок на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю». Розмір цього внеску розраховується за формулою: 40%

середньомісячної заробітної плати (з урахуванням кількості місяців у кварталі) помножена на кількість «вакантних» інклюзивних місць (різницю між нормативом і фактично зайнятими). Під час воєнного стану ця ставка підвищується до 50% базової суми. Платниками внеску будуть усі роботодавці, які не виконали норматив, включно з бюджетними установами. Проте є виключення: роботодавці зі СКШП менш ніж 8 осіб, ті, хто виконав норматив, а також дипломатичні представництва не сплачуватимуть цей внесок.

Адміністрування внесків покладено на податкові органи, а Пенсійний фонд отримує право документальних перевірок правильності нарахування й сплати внесків. За невчасну сплату нового внеску - штраф 7%; за донарахування - 10%, але не більше ніж 50% суми. Крім того, якщо звітність не подається або подається неправильно, штраф становить приблизно 170 грн. (10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян)

Новий закон також містить положення про «розумне пристосування» робочих місць: роботодавець має забезпечити адаптацію за необхідністю: купівлю спеціального обладнання, зміну обсягу обов'язків тощо [1]. І особливо важливо: якщо працівник отримав інвалідність внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, роботодавець зобов'язаний повернути його на роботу протягом 4 місяців, зробити всі необхідні пристосування. Якщо цього не станеться - має компенсувати втрачений заробіток у трьохкратному розмірі, але не більше ніж за шість місяців.

Питання звітності також зазнає змін: передбачається перехід до квартального подання інформації щодо виконання нормативу, яку роботодавці включатимуть до складу податкової звітності разом із даними щодо нарахування єдиного соціального внеску (ЄСВ). Водночас така новація створює організаційну колізію, оскільки звітність з ЄСВ має місячний характер, тоді як розрахунковим періодом для цільового внеску визначено квартал; відповідно, це може потребувати додаткового нормативного уточнення.

Реформа містить низку концептуально важливих новацій. По-перше, запроваджений підхід орієнтує роботодавців не на формальне виконання квот, а на забезпечення реальних, належних умов праці для осіб з інвалідністю, оскільки зарахування до нормативу можливе лише за умови повноцінної зайнятості та оплати праці на рівні не нижче мінімальної. Такий акцент сприяє підвищенню якості інклюзії та зменшує ризики створення «штучних» робочих місць. По-друге, заміна штрафів цільовим внеском трансформує систему з каральної в інвестиційну: акумульовані кошти спрямовуються на фінансування програм працевлаштування, професійної адаптації та підвищення кваліфікації осіб з інвалідністю. По-третє, розширення кола суб'єктів, на яких поширюється відповідальність, зокрема включення бюджетних установ, забезпечує більш рівні умови виконання нормативу. Варто також відзначити, що така внескова модель відповідає європейській практиці: у багатьох країнах ЄС функціонують аналогічні фонди, де роботодавці, які не виконали квоту, здійснюють спеціальні відрахування на підтримку інклюзивної зайнятості.

Разом з тим, зберігається частина старих підходів: норматив 4 % від СКШП у великих підприємств залишається, хоч і у зміненій бухгалтерській формі;

підприємства з малою кількістю працівників звільнені від сплати внеску; і загальна ідея, що саме роботодавці несуть відповідальність за інклюзію, залишається [4].

Ці зміни становлять виклик для бізнесу: роботодавцям доведеться переглянути кадрову політику, планувати інклюзивні робочі місця, можливо, витрачатися на адаптацію, або ж системно сплачувати внески. З іншого боку, це можливість створити реальне інклюзивне робоче середовище, у якому працівники з інвалідністю матимуть гідні умови праці. Також це стимулюватиме розвиток фонду соціального захисту інвалідів, адже внески направлятимуться на розвиток їхніх можливостей.

У підсумку, реформа інклюзивної зайнятості з 2026 року матиме комплексний вплив як на ринок праці, так і на систему соціального страхування. Запровадження квартального нормативу та цільового внеску підвищить фінансову дисципліну роботодавців і забезпечить стабільні надходження до фондів, що створює нові можливості для фінансування реабілітаційних програм, професійної адаптації та розвитку інклюзивних робочих місць. Водночас бізнес відчує зростання витрат: або через системне виконання нормативу та адаптацію робочих місць, або через регулярні платежі за невиконання вимог, що особливо позначиться на малих і середніх підприємствах. Імовірно, це сформує потребу у державних компенсаційних механізмах — грантах, податкових пільгах чи співфінансуванні створення доступних робочих місць. Для соціального страхування очікуваним результатом стане посилення фінансової стійкості та розширення інструментів підтримки осіб з інвалідністю, що в довгостроковій перспективі може зменшити навантаження на систему за рахунок більшої зайнятості та меншої залежності від соціальних виплат. Таким чином, реформа має потенціал перейти від формального виконання квот до реального підвищення рівня соціальної інтеграції, але потребуватиме збалансованої державної підтримки, щоб уникнути надмірного тиску на роботодавців.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4219-20#Text (дата звернення: 15.11.2025).
2. Україна В. Нові вимоги до працевлаштування осіб з інвалідністю. *Міжнародна аудиторська компанія BDO - BDO*. URL: https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/key-information-for-the-business-new-regulations-regarding-the-employment-of-disabled-individuals?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.11.2025).
3. Норматив працевлаштування осіб з інвалідністю 2025/2026: як порахувати. *Головбух*. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/16120-yak-porakhuvati-normativ-pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu (дата звернення: 16.11.2025).

4. Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю - Нові вимоги 2026 року до працевлаштування людей з інвалідністю: участь Закарпатського обласного відділення Фонду у події. *Головна | Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю*. URL: https://www.ispf.gov.ua/news/novi-vimogi-2026-roku-do-pracevlashtuvannya251105?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.11.2025).

Гербич Л.А.
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Державний торговельно-економічний університет

ФАКТОРИНГ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Одним із ефективних способів поповнення обігових коштів підприємств є факторинг. Ця послуга дозволяє підприємству переуступити свою дебіторську заборгованість банку та за певну плату отримати кошти за свої товари чи послуги значно раніше, ніж їх заплатить покупець. Використання факторингу дозволяє підприємствам отримати наступні переваги:

1. Оптимізація грошових потоків, що полягає в можливості залучення коштів в оборот підприємства, не чекаючи оплати від покупця, та покриття ними поточних потреб.

2. Зростання темпів розширення бізнесу. Прискорення грошових потоків, що виникає під час факторингу, дає змогу підприємствам розвивати власні потреби: збільшення основних засобів, інвестиції в модернізацію технологій або вихід на нові ринки, що, в свою чергу, сприяє розширенню бізнесу.

3. Підвищення операційної гнучкості. Використання факторингу дозволяє підприємствам вчасно сплачувати власні рахунки і не витрачати кошти на штрафні санкції за простроченими платежами.

4. Зниження боргового навантаження. На відміну від класичного банківського кредитування, факторинг дозволяє підприємству негайно отримати доступ до ліквідних коштів, не беручи на себе довгострокових фінансових зобов’язань.

5. Покращення умов співпраці. Завдяки пришвидшенню грошових потоків та фінансовій стабільності підприємства підвищують свою переговорну силу у відносинах з постачальниками та отримують можливість покращити умови співробітництва й зміцнити партнерство.

Факторинг на сьогодні не є достатньо поширеною послугою в банках України. Так, за даними оборотно-сальдових балансів банків, станом на 01.09.2025 року на балансах тільки 13 банків України є залишки на операціями з

факторингу (рис. 1). При цьому найбільший обсяг вимог, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання, обліковується в АТ «ПУМБ» (45% від загального обсягу таких вимог по всіх банках), АТ «ВСТ Банк» (21 %), АТ «ОТП Банк» (13 %), АТ «Таскомбанк» (7 %) та АТ «Райффайзен банк» (6 %). Тобто в сукупності ці п’ять банків охоплюють 92 % ринку банківських факторингових послуг України. Аналіз активності банків на ринку факторингу у серпні 2025 року показав, що надавали дану послугу ті ж самі 13 банків. При цьому лідерами знову залишалися АТ «ПУМБ» (47% від загального обсягу наданих послуг факторингу по всіх банках), АТ «ОТП Банк» (17 %) та АТ «ВСТ Банк» (14 %).

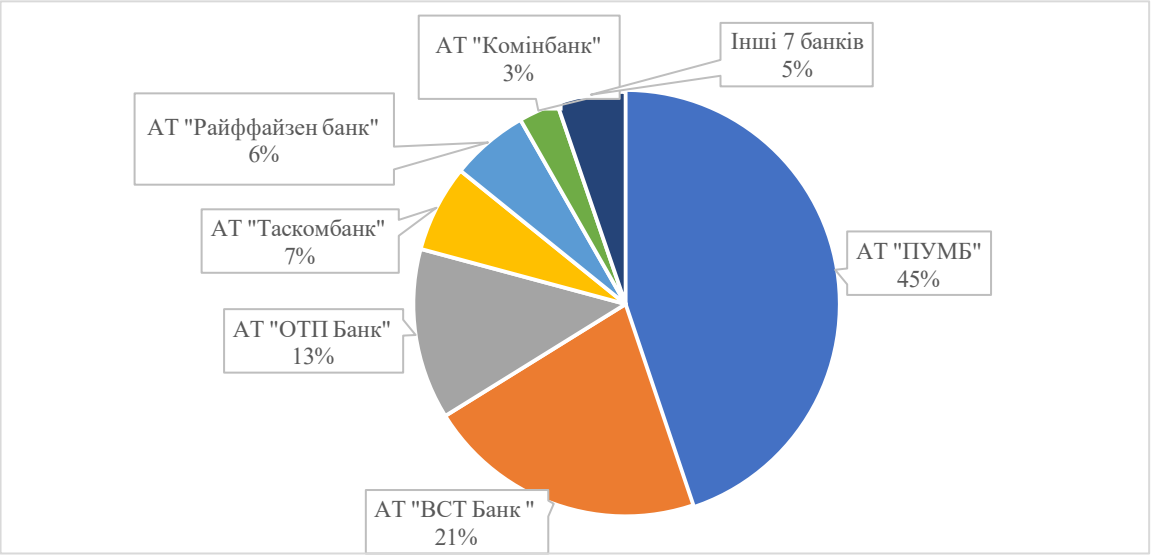

Рис. 1 Структура заборгованості за операціями факторингу із суб'єктами господарювання банків України станом на 01.09.2025 року

Джерело: авторська розробка на основі даних [1]

Як показав огляд сайтів вищезгаданих банків, умовами надання послуг факторингу в банках України є наявність фіксованої відстрочки платежу в контракті між покупцем і постачальником та відсутність простроченої заборгованості за контрактом, наявність достатнього досвіду роботи на ринку, здійснення регулярних поставок продукції/виконання робіт/надання послуг на умовах відстрочки платежу, робота з постійними покупцями, наявність фінансового стану, що задовольняє банк (фактора). Валютою надання факторингових послуг є гривня. Ліміт фінансування встановлюється кожним банком індивідуально. При цьому забезпеченням за послугами факторингу може виступати фінансова порука або застава. Максимальний розмір авансового фінансування в досліджених банках України складає до 90 % дебіторської заборгованості. При цьому, як правило, розмір фінансування залежить від його строку.

З 14 грудня 2023 року в Україні запрацювала програма «Доступний факторинг» - фінансовий інструмент в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» для забезпечення мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП) оборотним капіталом [2].

Фінансова підтримка суб'єктів господарювання за договорами факторингу в рамках програми «Доступний факторинг» передбачає компенсацію відсоткової ставки за факторинг на рівні до 13% річних. Уповноважений фактор надає факторинг суб'єкту господарювання у розмірі до 95% дебіторської заборгованості, але сума фінансування не може перевищувати 150 мільйонів гривень, включаючи кошти, отримані за програмами «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%».

Учасниками програми можуть бути мікро-, малі, середні та великі підприємства – резиденти України, що здійснюють постачання товарів, виготовлених українським товаровиробникам, на умовах відстрочення платежу [2].

Фонд розвитку підприємництва (ФРП) призначений оператором програми «Доступний факторинг» і реалізує її через банки-партнери. Впродовж 2023–2024 років до програми залучено 10 банків-факторів. Станом на 01.07.2025 року укладено 77 договорів із підприємствами з 17 регіонів України. В 2025 році активно працюють в програмі 7 уповноважених факторів [3].

Слід зазначити, що послуги факторингу банки надають, як правило, на вітчизняному ринку, оскільки на законодавчому рівні не врегульовано питання закриття валютних контрактів за рахунок кредитних коштів. Це унеможливлює експортний факторинг в Україні.

Натомість, банки пропонують клієнтам схожу послугу, а саме пост-експортне фінансування –фінансування, що надається під заставу майнових прав вимоги за експортним контрактом (в обмін на документи, що підтверджують відвантаження товарів, надання послуги) на короткий проміжок часу між поставкою та оплатою товару (наданням послуги) покупцем. На відміну від факторингу, пост-експортне фінансування не передбачає переходу права вимоги по контракту до кредитора. Разом з тим, як і факторинг, воно дозволяє експортеру отримати від банку кошти раніше, ніж вони надійдуть від покупця, а потім погасити отриманий від банку кредит за рахунок експортної виручки. В результаті ***вигода*** підприємства-експортера полягає отриманні обігових коштів раніше, ніж передбачено експортним контрактом, але з певними витратами. Відсоткова ставка, як правило, це LIBOR/EURIBOR + маржа або поточна ринкова ставка банку. Об'єм пост-експортного фінансування залежить, в першу чергу, від рейтингу покупця та може складати від 50% до 90% вартості відвантажених товарів.

При цьому пост-експортне фінансування може поєднуватися з акредитивною формою розрахунків, оскільки отримання фінансування також можливе при застосуванні документарного акредитиву, відкритого на користь компанії і отриманого постачальником через банк. Кошти надаються після здійснення відвантаження за експортним контрактом, підтвердженого документально, та на фактичний строк відстрочки платежу.

Таким чином, факторинг має суттєві переваги у фінансуванні поточної діяльності підприємств, проте є недостатньо поширеною послугою в банках України.

Список використаних джерел:

1. Оборотно-сальдовий баланс банків України станом на 01.09.2025 р. Наглядова статистика НБУ. https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist
2. Драганчук Ю. «Доступний факторинг» – новий інструмент для підтримки малого бізнесу в умовах війни. Урядовий портал. 2023. https://www.kmu.gov.ua/news/yurii-drahanchuk-dostupnyi-faktorynh-novyi-instrument-dlia-pidtrymky-maloho-biznesu-v-umovakh-viiny
3. Державна програма «Доступний факторинг». Опис програми та стан виконання на 1.07.2025. Фонд розвитку підприємництва. https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Dostupnyy-faktorynh-2023-2024-I-Pivrichchia-2025.pdf

Гузенко А. В.
«Ризик-менеджмент фінансового бізнесу», 6 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І. Б.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Іпотечне кредитування є однією з ключових складових фінансової системи, що забезпечує громадянам можливість придбати житло, а державі – стимулювати економічне зростання через розвиток будівельної галузі, банківського сектору та суміжних ринків. В умовах сучасних трансформацій української економіки та наслідків повномасштабної війни актуальність дослідження проблем іпотечного кредитування зросла багатократно. Саме цей інструмент може стати основою для післявоєнного відновлення країни, забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб і формування соціальної стабільності. Проте реальний стан іпотечного ринку в Україні залишається нестійким і характеризується високими ризиками, низькою довірою до фінансових установ та недостатньою платоспроможністю населення.

Актуальність теми зумовлюється тим, що після 2022 року ринок житлового кредитування зазнав глибокої кризи через руйнування житлової інфраструктури, скорочення інвестицій і зниження економічної активності. При цьому попит на житло залишається високим, оскільки мільйони українців потребують нових помешкань через втрату майна внаслідок бойових дій. Іпотечні програми є одним із небагатьох механізмів, здатних забезпечити відновлення житлового фонду, стимулювати зайнятість і збільшити надходження до бюджету. З огляду на ці

обставини важливим є аналіз проблем, які гальмують розвиток іпотеки, та пошук ефективних шляхів їх подолання.

Метою дослідження є виявлення основних проблем функціонування системи іпотечного кредитування населення в Україні, визначення їхніх причин та наслідків, а також окреслення можливих напрямів удосконалення державної та ринкової політики у цій сфері.

Загальний стан ринку іпотечного кредитування свідчить про значну нестабільність і циклічність розвитку. За статистичними даними Національного банку України, у 2019 році обсяг виданих іпотечних кредитів становив 2749 млн грн, у 2020 році він зріс на 36,01%, а у 2021 році – більш ніж удвічі, до 8714 млн грн [1]. Це був період активного розвитку програм житлового кредитування, зокрема державних і партнерських. Проте у 2022 році через початок повномасштабної війни ринок зазнав різкого падіння – обсяги іпотечного кредитування скоротилися до 1969 млн грн, що на 77,4% менше, ніж у попередньому році. Уже в 2023 році приріст становив 366,12 %, а у 2024 році – ще 64 %, досягнувши 15052 млн грн, що свідчить про поступове відновлення попиту та адаптацію банків до нових економічних умов. Однак навіть за умов зростання обсягів кредитування ринок залишається вразливим до макроекономічних, соціальних і військово-політичних ризиків.

Основні проблеми розвитку іпотечного кредитування мають комплексний характер і пов’язані як із зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Першою проблемою є зупинка нового будівництва в окремих регіонах у зв’язку з воєнними діями та необхідністю відбудови зруйнованих житлових об’єктів [2, с.10]. Руйнування інфраструктури, нестача інвестицій і зростання вартості будівельних матеріалів призвели до скорочення пропозиції житла, що, своєю чергою, зменшило інтерес банків до іпотечного кредитування. Наслідком стало зниження обсягів будівництва, збільшення дефіциту житла та зменшення активності на первинному ринку.

Другою суттєвою проблемою є низький попит на купівлю нерухомості, зумовлений падінням рівня доходів населення, інфляційними процесами та високим рівнем безробіття. Значна частина потенційних позичальників не відповідає вимогам банків щодо платоспроможності, а високі процентні ставки роблять іпотеку малодоступною. У результаті скорочуються не лише обсяги кредитування, а й надходження у будівельну галузь, що уповільнює її розвиток.

Третьою проблемою виступає нестабільність валютного курсу, яка суттєво впливає на довгострокові фінансові зобов’язання [3, с.108]. Валютні коливання підвищують ризики для банків і позичальників, спричиняють подорожчання кредитів і збільшення частки простроченої заборгованості. Це обмежує можливості для кредитування у національній валюті та знижує довіру громадян до банківських інститутів. Коливання курсу також ускладнюють прогнозування витрат і доходів, що знижує готовність населення брати на себе довгострокові боргові зобов’язання. У таких умовах формування стабільного валютного середовища стає критично важливим чинником для забезпечення передбачуваності іпотечного ринку та довгострокового фінансового планування.

Четвертою проблемою є висока вартість оформлення іпотечного кредиту [4, с.105]. Позичальники змушені нести додаткові витрати на оцінку нерухомості, страхування, нотаріальні послуги, сплату державних зборів. У сукупності ці витрати становлять 10-15 % від вартості житла, що суттєво зменшує кількість охочих оформити кредит. Такі додаткові фінансові навантаження роблять іпотечне кредитування економічно недоцільним для значної частини домогосподарств із середнім рівнем доходу.

П'ятою системною проблемою залишається обережність банків у видачі іпотечних кредитів. Високий рівень ризиків, невизначеність щодо майбутнього економіки, нестабільність ринку заставного майна змушують фінансові установи посилювати вимоги до клієнтів. У результаті частка схвалених заявок залишається низькою, що обмежує можливості населення придбати житло. Це формує замкнене коло, коли низький попит і висока ризиковість взаємно підсилюють одне одного, гальмуючи розвиток іпотечного ринку.

Напрями вирішення виявлених проблем передбачають комплекс заходів як на рівні банківського сектору, так і в межах державної економічної політики. Передусім важливо активізувати будівельну діяльність у безпечних регіонах і створити умови для залучення приватних інвесторів у житлові проєкти. Значну роль можуть відігравати партнерські програми між банками, забудовниками та роботодавцями, які дозволяють зменшити навантаження на позичальників. Необхідним кроком є також зниження супутніх витрат при оформленні іпотеки через цифровізацію процедур, стандартизацію оцінки майна та розвиток електронних реєстрів. Для стабілізації валютного ринку важливо підтримувати прогнозовану макроекономічну політику, що сприятиме кредитуванню у гривні. У перспективі розвитку потребує і впровадження альтернативних фінансових механізмів – таких як «зелена» іпотека, програми оренди з правом викупу та інструменти на базі штучного інтелекту для скорингу позичальників. Банки повинні розширювати спектр продуктів, спрямованих на молоді сім'ї, внутрішньо переміщених осіб та працівників стратегічних галузей, адаптуючи умови до їхніх фінансових можливостей.

Узагальнюючи, слід зазначити, що український ринок іпотечного кредитування перебуває у фазі відновлення після глибокої кризи, але залишається надзвичайно вразливим до зовнішніх шоків. Його стійкий розвиток можливий лише за умови комплексного вирішення проблем, пов'язаних із фінансовою стабільністю, будівельною активністю та підвищенням довіри населення до банків. Іпотечне кредитування має потенціал стати ключовим інструментом післявоєнного відновлення держави та забезпечення соціальної рівноваги. Збалансоване поєднання ринкових механізмів, технологічних інновацій та прозорої кредитної політики стане основою для побудови сучасної, ефективної та доступної системи житлового фінансування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Опитування банків щодо обсягів іпотечного кредитування. Наглядова статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage (дата звернення 11.11.2025).
2. Заславська О.І. Проблеми та перспективи функціонування іпотечного ринку України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2023. №1 (61). С. 9-14.
3. Кльоц І. Ринок іпотечного кредитування в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки.* 2024. № (1(48). С105-111.
4. Поліщук Н., Юздепська А. Іпотечне кредитування як довготермінова форма інвестицій. *Галицький економічний вісник*. 2025. № 3. С.102-110.

Давидчик Д.М.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Димніч О.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ВЕТЕРАНАМ ВІЙНИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Система фінансування соціальних виплат ветеранам війни в Україні є ключовим елементом державної соціальної політики, особливо в умовах повномасштабної агресії та стрімкого зростання кількості військовослужбовців, які отримують статус ветерана. Законодавчу основу гарантій для ветеранів формують насамперед Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Закон «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби». Нормативна база забезпечує широкий спектр соціальних виплат: грошові допомоги, пенсійні виплати, компенсації, пільги, забезпечення реабілітаційними та соціальними послугами. Саме ці базові документи визначають структуру фінансування та механізми державної підтримки, проте їх ефективність значною мірою залежить від бюджетної політики та реальних фінансових можливостей держави.

Протягом 2022-2025 рр. фінансове навантаження на систему соціального забезпечення ветеранів суттєво зросло. Це підтверджується даними Державного бюджету України, в якому видатки на ветеранську політику суттєво збільшилися відповідно до зростання чисельності осіб, що отримали статус учасника бойових дій або особи з інвалідністю внаслідок війни. Так, за інформацією Міністерства

у справах ветеранів України, у бюджеті на 2024 р. на програми підтримки ветеранів було передбачено майже 13,5 млрд грн, а на 2025 р. -понад 10,5 млрд грн за окремими програмами, у порівнянні з 2021 р. (було виділено 0,98 млрд грн) відчувається суттєве зростання. У Табл. 1 представлена динаміка виділених коштів ветеранам з бюджету країни.[1]

Таблиця 1

Видатки на ветеранську політику в період 2021-2025 роки

Рік	Сума видатків	Приклади програм та напрямів фінансування
2021	0,98 млрд грн	• житлові програми (забезпечення житлом) - 615 млн грн • фінансування програм реабілітації, санаторно-курортного лікування, психологічної допомоги - 256 млн грн
2022	6,2 млрд грн	• житлові програми - 5,5 млрд грн • український ветеранський фонд-близько 83,9 млн грн
2023	6,8 млрд грн	• житлові програми - 5,5 млрд грн • програми психологічної реабілітації, професійної адаптації, санаторно-курортного лікування, спорту - 540 млн грн • український ветеранський фонд - 245 млн грн
2024	13,5 млрд грн	• забезпечення житлом - 5,7 млрд грн • інститут помічника ветерана (оплата праці / запуск послуг) - 3,8 млрд грн • підтримка ветеранського бізнесу (гранти/компенсації) - 205 млн грн
2025	10,5 млрд грн	• заходи з підтримки та допомоги ветеранам, членам їх сімей та родинам загиблих - 2,2 млрд грн • розвиток та підтримка ветеранського підприємництва - 300 млн грн • забезпечення житлом - 3,97 млрд грн

Джерело: створено автором на основі [2]

Можна помітити, що видатки для соціального забезпечення ветеранів суттєво збільшилися більш ніж у 13,7 разів, з 0,98 млрд грн у 2021 р. і досягли свого максимуму у 2024 р. - 13,5 млрд грн від початку повномасштабного вторгнення. Велику частку складають житлові програми (забезпечення житлом сімей загиблих та ветеранів) та щомісячні/одноразові виплати, а також програми реабілітації й соціальної адаптації. Потрібно також зосередити увагу на створені Українського ветеранського фонду - державної установи, створеної у 2022 р. при Міністерстві у справах ветеранів. Він займається підтримкою ветеранів і їхніх родин: сприяє реінтеграції, розвитку ветеранського бізнесу, працевлаштуванню та проводить дослідження їхніх потреб. Кошти з бюджету фонд отримує як офіційний інструмент державної політики, що забезпечує реалізацію програм допомоги ветеранам та їхній адаптації після служби.

Розвиток інституційного середовища та цифрової інфраструктури став важливим напрямом підвищення ефективності фінансування. Міністерство у справах ветеранів активно працює над удосконаленням електронних реєстрів,

зокрема Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ) та платформи «є-Ветеран». Вони забезпечують точніший облік одержувачів виплат та створюють підґрунтя для належного планування бюджетних асигнувань. Разом із тим, відповідно до висновків громадських організацій, цифровізація ще не вирішила ключових проблем - частина ветеранів досі стикається з труднощами підтвердження статусу, доступу до електронних сервісів та нерівномірністю роботи територіальних органів соціального захисту. Наявність таких бар'єрів впливає не тільки на швидкість отримання виплат, а й на точність їх бюджетного прогнозування.

Аналіз міжнародних документів демонструє, що Україна лише формує сучасну модель системи підтримки ветеранів, тоді як інші країни, зокрема США, Велика Британія та Ізраїль, мають багаторівневі системи фінансування, що включають державний бюджет, спеціальні фонди, страхові механізми та мережу недержавних організацій. За висновками Світового банку, для України критично важливим є забезпечення довгострокової фінансової стабільності системи соціальних виплат, адже кількість ветеранів зростатиме ще багато років після завершення війни. [3]

Серед проблем фінансування варто виділити кілька ключових. По-перше, зростання чисельності ветеранів значно перевищує темпи зростання бюджетних видатків. За оцінками міжнародних аналітичних центрів, кількість ветеранів в Україні вже перевищує мільйони, а після завершення війни може зрости ще на кількасот тисяч. Це означає, що традиційні моделі фінансування потребуватимуть перегляду. По-друге, зберігається проблема нерівномірності доступу до виплат між регіонами, що пов'язано з різним рівнем ресурсів місцевих бюджетів. По-третє, існують труднощі з прогнозуванням реальних потреб у коштах, оскільки кількість ветеранів та характер їх потреб змінюються надзвичайно динамічно.

Водночас у держави є значний потенціал для вдосконалення механізмів фінансування соціальних виплат ветеранам. Одним із перспективних напрямів є запровадження сталих джерел фінансування, наприклад створення Державного фонду підтримки ветеранів, який би акумулював кошти держави, міжнародних партнерів, приватних донорів та бізнесу. Важливим також є впровадження довгострокового бюджетного планування, яке дозволило б прогнозувати потреби на 3-5 років наперед. Ефективними можуть бути й моделі співфінансування програм реабілітації та соціальної адаптації за участю міжнародних організацій (IOM, USAID, UNDP), які вже мають успішні пілотні проєкти в Україні. [4]

Таким чином, сучасний стан фінансування соціальних виплат ветеранам війни в Україні можна охарактеризувати як динамічний і такий, що перебуває на етапі трансформації. З одного боку, держава поступово збільшує обсяги фінансування, удосконалює законодавчу базу та цифрові сервіси. З іншого - існує низка викликів: недостатність ресурсів, оціночні неточності у плануванні, нерівномірний доступ до виплат, потреба у зміні моделей соціальної адаптації.

Перспективи розвитку системи фінансування ветеранів пов'язані з глибшою інтеграцією міжнародного досвіду, розширенням джерел

фінансування, реформуванням інституційної структури та впровадженням довгострокових стратегій. Успішність цих реформ визначить можливість держави забезпечити гідний соціальний захист ветеранів - людей, які заплатили найвищу ціну за свободу та безпеку України.

Список використаних джерел:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII : станом на 23 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text (дата звернення: 21.11.2025).
2. Міністерство у справах ветеранів. *Міністерство у справах ветеранів*. URL: https://mva.gov.ua/ (дата звернення: 21.11.2025).
3. *Документи та звіти - Усі документи | Світовий банк*. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
4. Шевченко Р. П. Інноваційні підходи до організації соціального захисту ветеранів війни: міжнародний досвід. 2025. URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/2951/2987/7216 (дата звернення: 23.11.2025).

Дзіговська Т. І.
«Ризик-менеджмент фінансового бізнесу», 6 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Стрільчук Ю. І.

РИЗИКИ ЗНИЖЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ БАНКІВ ЧЕРЕЗ РІЗКІ ЗМІНИ ФІНАНСОВИХ УМОВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність проблеми зниження рентабельності банків у період воєнного стану зумовлена високим рівнем невизначеності, різкими змінами фінансових умов та зростанням системних ризиків, що безпосередньо впливають на стабільність банківської системи. В умовах війни банківський сектор виконує ключову роль у підтримці економічної стійкості, забезпеченні фінансових потоків, кредитуванні бізнесу та населення, а також обслуговуванні державних боргових операцій. Разом з тим, масштабні шоки – від скорочення економічної активності до руйнування інфраструктури та міграційних процесів – формують нові виклики для банків. Підвищена ймовірність кредитних дефолтів, зміна структури пасивів, коливання валютного ринку, збільшення державного втручання та регуляторного навантаження створюють комплексний вплив, який може істотно знижувати рентабельність банків навіть за умов збереження загальної стійкості системи.

Метою дослідження є визначення ключових ризиків зниження рентабельності вітчизняних банків у період воєнного стану та формування можливих напрямів мінімізації їх негативного впливу.

Аналіз статистичних даних демонструє надзвичайну волатильність фінансових результатів банківського сектору за останнє десятиліття. Значні збитки у 2015 (-67 млрд грн) та 2016 (-159 млрд грн) роках були зумовлені очищенням банківського сектору, виведенням з ринку установ із токсичними активами та девальваційним шоком. У ці ж роки фіксується вкрай низька рентабельність: ROA становить -5,46% та -12,60 %, а ROE -51,91% та -116,74 %, що свідчить про найглибшу кризову фазу. Починаючи з 2017 року ситуація стабілізувалася, зокрема завдяки посиленню нагляду, реструктуризації кредитних портфелів та стриманій монетарній політиці. Чистий фінансовий результат у 2018 році становив 22 млрд грн, а в 2019 зріс до 59 млрд грн. Одночасно рентабельність активів досягла 4,26%, а рентабельність капіталу 33,45%, що є одним із найкращих показників за весь аналізований період. Пандемічний 2020 рік призвів до зниження рентабельності вітчизняних банків. Зокрема, чистий прибуток скоротився до 40 млрд грн, показник ROA зменшився до 2,44%, а ROE – до 19,22%. 2021 рік став роком відновлення, коли чистий фінансовий результат зріс до 77 млрд грн, а рентабельність активів і капіталу знову досягла високих значень. Проте початок повномасштабної війни у 2022 році кардинально змінив ситуацію. Прибуток банків впав до 22 млрд грн, що на 71,43% менше порівняно з попереднім роком, тоді як показник ROA знизився до 1,04 %, а ROE – до 9,68 %. Це різке падіння відображає шоковий вплив воєнних дій, зростання резервів за кредитними ризиками, перегляд бізнес-процесів і зниження обсягів кредитування. У 2023-2024 роках спостерігається нова хвиля відновлення, коли чистий фінансовий результат зріс до 83 і 91 млрд грн відповідно, а рентабельність активів становила 3,24% та 2,94 %, рентабельність капіталу – 30,33% і 25,52% [1]. Висока прибутковість у ці роки пояснюється значними доходами від операцій з ОВДП, валютною переоцінкою, збільшенням обсягів безризикових вкладень у державні інструменти та зваженою політикою ризик-менеджменту. Однак повернення до довоєнного рівня рентабельності не відбулося, а обсяги прибутку значною мірою залежать від факторів, пов’язаних із особливими умовами воєнного часу.

Ризики зниження рентабельності банків у період воєнного стану мають комплексний, багатовимірний характер, оскільки одночасно охоплюють фінансові, операційні, регуляторні та стратегічні аспекти функціонування банківського сектору. Одним із ключових є кредитний ризик, що різко посилюється під впливом падіння економічної активності, руйнування виробничих потужностей, скорочення внутрішнього попиту та масштабної міграції населення. Значна кількість позичальників втрачає сталі джерела доходів, що погіршує показники обслуговування кредитів та підвищує частку проблемної заборгованості. У цих умовах вітчизняні банки змушені суттєво збільшувати резервування під очікувані збитки, що безпосередньо зменшує їхній чистий фінансовий результат. Одночасно стримується відновлення кредитування, адже високі ризикові премії та невизначеність платоспроможності

клієнтів обмежують готовність банків розширювати кредитні портфелі навіть у секторах, що зберігають потенціал зростання. Другим суттєвим фактором виступає процентний ризик, який загострюється через часті зміни облікової ставки НБУ та необхідність банків адаптувати структуру активів і пасивів до нових умов. В умовах війни зростає перевага ліквідності над прибутковістю, тому банки збільшують вкладення у низькоризикові державні інструменти, що дають стабільний, але відносно невисокий дохід.

Третім вагомим ризиком є валютний ризик, який у період турбулентності суттєво зростає. Невизначеність щодо курсової динаміки, зміни валютних потоків, обмеження на валютні операції та коливання ліквідності у різних валютах створюють додаткове навантаження на банки. Переоцінка валютних позицій може призводити як до значних прибутків, так і до різких збитків, що робить фінансовий результат нестабільним. Банки змушені скорочувати відкриті валютні позиції та активніше використовувати інструменти хеджування, проте навіть ці заходи не можуть повністю нівелювати ризик у період високої невизначеності. Важливими залишаються й операційні ризики, які у воєнний час посилюються через кіберзагрози, перебої в енергопостачанні, руйнування об’єктів інфраструктури, ризики порушення комунікацій та необхідність релокації персоналу. Ускладнена логістика, швидкий перехід на дистанційні формати роботи та збільшення навантаження на цифрові платформи створюють додаткові виклики для забезпечення безперервності діяльності.

Фінансові умови воєнного часу формують додаткові ризики ліквідності. Попри надлишкову ліквідність системи, її концентрація в державних цінних паперах та депозитних сертифікатах знижує гнучкість банків і звужує можливості отримання вищого прибутку. Наявність значного обсягу «інертної» ліквідності зумовлює феномен доходної концентрації, коли значна частина прибутку залежить від операцій із державою. У разі зміни регуляторної політики, перегляду процентних ставок за державними інструментами чи скорочення державних програм підтримки банківський сектор може зіткнутися зі швидким падінням прибутковості. Стратегічний ризик є не менш важливим, адже невизначеність щодо тривалості війни та майбутнього економічного відновлення ускладнює довгострокове планування. Банки змушені переглядати бізнес-моделі, змінювати структуру активів і джерел фінансування, обмежувати інвестиції, що призводить до консервативних стратегій управління та загального зменшення потенціалу для розвитку. Висока турбулентність зовнішнього середовища формує складні умови, у яких навіть тимчасові рішення можуть мати довготривалі наслідки для рентабельності та конкурентоспроможності банківського сектору. Окремим ризиком для рентабельності банків є підвищене податкове навантаження, пов’язане із тимчасовим збільшенням ставки податку на прибуток до 50%. Такий рівень оподаткування суттєво скорочує чистий фінансовий результат, обмежуючи можливості банків інвестувати у розвиток, формувати резерви та підтримувати капітал.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що хоч український банківський сектор демонструє високу стійкість, ризики зниження рентабельності залишаються значними. Вони зумовлені як макроекономічними

факторами, так і трансформацією внутрішніх бізнес-процесів банків. Відновлення прибутковості після шоків 2022 року свідчить про адаптаційний потенціал системи, однак зростання ефективності базується переважно на інструментах із низьким ризиком, що не гарантує збереження високих фінансових результатів у довгостроковій перспективі. Напрями мінімізації ризиків зниження рентабельності передбачають поєднання макроекономічних, регуляторних та внутрішньобанківських заходів. Банкам доцільно поглиблювати цифровізацію, оптимізувати процеси ризик-менеджменту та удосконалювати скорингові моделі для зниження кредитних втрат. Диверсифікація активних операцій та поступове нарощування кредитування життєздатних секторів економіки сприятиме зменшенню залежності від операцій із державою. Розвиток інструментів хеджування валютних та процентних ризиків, а також посилення кіберзахисту дозволять знизити операційну вразливість. На рівні держави важливими є стабільна монетарна політика, підтримка програм гарантування кредитів, розвиток ринкової інфраструктури та забезпечення прогнозованості регуляторного середовища. Загалом, підтримка рентабельності банків у період воєнного стану залежить від здатності сектору адаптуватися до нових ризиків, збалансувати між прибутковістю та безпекою та забезпечити гнучкість фінансових стратегій в умовах тривалої невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Наглядова статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення 12.11.2025).

Карпенко М.С.
Банківський бізнес, 3 курс бакалаврат
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКИХ КАРТОК ЯК КЛЮЧОВОГО ІНСТРУМЕНТУ ПЛАТІЖНОЇ ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківські платіжні картки закладають основу сучасної платіжної інфраструктури України, забезпечуючи швидке, зручне та безпечне проведення фінансових операцій. На відміну від готівкових коштів, що формуються під впливом підвищених ризиків та функціональних обмежень у процесі управління фінансовими ресурсами, платіжні картки забезпечують користувачам можливість оперативного і безризикового здійснення покупок, легкого зняття грошей через банкомати та виконання широкого спектра фінансових операцій не маючи при собі готівки [1]. Цю тенденцію підтверджують статистичні дані Національного банку України (рис. 1): частка безготівкових операцій із

використанням платіжних карток в Україні стабільно зростає — з 82,4% у 2019 році до 95,4% у вересні 2025 року, тоді як частка операцій зі зняття готівки стабільно зменшується.

Рис. 1. Динаміка частки операцій з використанням банківських платіжних карток за кількістю,%

Джерело:[2]

Сутність платіжної картки полягає у її здатності забезпечувати авторизацію користувача, як власника банківського рахунку та здійснювати платіжну операцію через відповідний механізм. Користувач забезпечує ініціювання платіжної інструкції, шляхом здійснення будь-якої фінансової операції, що надалі реалізується надавачем платіжних послуг у вигляді проведення платіжної операції [3]. Фактично у момент початку транзакції – картка стає частиною складного ланцюга технологічних процесів, стандартне виконання яких забезпечує платіжна система.

Сучасна інфраструктура приймання платіжних карток в Україні демонструє стійке зростання, що підсилює роль карток як ключового інструмента безготівкових розрахунків (рис. 2).

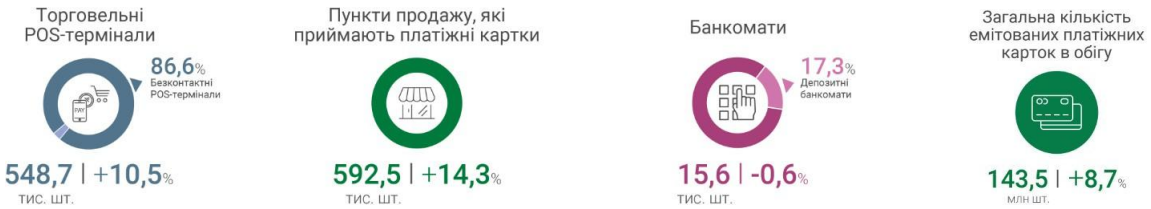

Рис. 2. Платіжна інфраструктура України, за 9 місяців 2025 року

Джерело:[2]

Зокрема: за аналізований період кількість POS-терміналів збільшилась до 548,7 тис. (+10,5%), переважно через поширення безконтактних технологій (86,6% терміналів), які стимулюють торговців оновлювати обладнання; мережа пунктів продажу, що приймають картки, зросла до 592,5 тис. (+14,3%), завдяки розширенню МСБ і зростанню попиту на безготівкові платежі; водночас кількість банкоматів скоротилася до 15,6 тис. (–0,6%) через оптимізацію витрат банків, проте частка депозитних банкоматів зросла до 17,3%, оскільки банки замінюють традиційні банкомати багатофункціональними; кількість емітованих карток зросла до 143,5 млн (+8,7%) через посилення цифровізації та збільшення

попиту на швидкі й безпечні операції. Сукупно ці тенденції закріплюють платіжні картки як ключовий інструмент сучасної платіжної екосистеми.

У цьому механізмі важливою є роль кожного учасника ринку: власник рахунку ініціює операцію та формує попит на швидкі й безпечні безготівкові розрахунки; банки та емітенти забезпечують технічний і фінансовий фундамент проведення платежів, здійснюючи авторизацію, облік і контроль ризиків; платіжні системи визначають правила, стандарти й технологічну узгодженість процесів між усіма сторонами; а на рівні економіки безготівкові платежі сприяють прискоренню грошового обігу, підвищенню прозорості фінансових потоків та розвитку сучасних фінансових сервісів [4]. Як результат, перелічені елементи формують цілісну інфраструктуру, яка забезпечує надійність і ефективність кожної транзакції.

Оскільки ефективність платіжної екосистеми проявляється насамперед у характері та структурі реальних операцій, розглянемо розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, що дозволить оцінити напрямки використання карткових інструментів (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, за 9 місяців 2025 року

Джерело:[2]

Дані підтверджують, що найбільша частка і за сумою, і за кількістю припадає на оплату товарів і послуг. Це понад 1,7 трлн грн та 74 % усіх транзакцій, що означає: картка стала основним інструментом щоденних покупок, а не лише способом отримання готівки. Другий ключовий напрям — перекази з картки на картку, які формують майже 27 % загальної суми. Їх менша частка за кількістю свідчить, що це здебільшого більші разові операції, а не дрібні регулярні платежі. У підсумку, структура операцій демонструє зрілість безготівкового ринку: домінують швидкі, прості та побутові платежі, а інші інструменти відіграють допоміжну роль.

Підсумовуючи, можна зазначити, що платіжні картки стали ключовим елементом сучасної платіжної системи України. Зростання частки безготівкових операцій до понад 95% свідчить про стійкий перехід користувачів до цифрових розрахунків та високу довіру до карткових інструментів. Розширення мережі POS-терміналів і торгових точок, поширення безконтактних технологій та модернізація банківської інфраструктури підсилюють цю тенденцію.

Структура операцій підтверджує зрілість ринку: основна частина транзакцій припадає на оплату товарів і послуг, тоді як перекази між картками виконують роль важливих, але менш частих за кількістю операцій. Таким чином, платіжні картки вже стали не просто альтернативою готівці, а універсальним інструментом повсякденних фінансових дій, що забезпечує швидкість, зручність і прозорість сучасної платіжної екосистеми України.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3894/3703.
2. Національний банк України. *Операції з платіжними картками*. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/ukrayintsi-znachno-aktivnishe-koristuyutsya-bezgotivkovimi-kartkovimi-rozrahunkami-rezultati-za-devyat-misyatsiv-2025-roku.
3. Дзюблюк О. Банківські платіжні картки як головна форма сучасних грошових відносин і основа грошового обігу. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 1. С. 152–164.
4. Васильченко З., Пилипенко А. Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури. *Економіка та суспільство.* 2022. № 37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1181/1138.

Клименко В.Ю.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс, бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент
доцент кафедри банківської справи та страхування
Димніч О.В.

АВТОТРАНСПОРТНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Автотранспортне страхування є важливою складовою фінансової системи України, що забезпечує захист майнових інтересів громадян, сприяє безпеці дорожнього руху та підтримує економічну стабільність.

У сучасних умовах зростання кількості транспортних засобів, високої аварійності, воєнного стану та активної цифровізації - його роль стає особливо значущою. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна з 2022 року стали серйозними випробуваннями для страхового ринку, спричинивши економічну нестабільність, зниження обсягів страхових премій і збільшення ризиків, пов’язаних із втратою майна. Водночас саме ці кризи стимулювали розвиток цифрових технологій, дистанційних сервісів і онлайн-страхування, що дало змогу компаніям адаптуватися до нових умов та продовжувати роботу навіть у період надзвичайних викликів.

У 2022 р. кількість укладених договорів ОСЦПВ скоротилася приблизно на 12-15%, що було наслідком релокації населення, зниження купівельної спроможності та простою транспорту в перші місяці війни. Але вже у 2023 р. спостерігається позитивна динаміка: кількість укладених договорів збільшилася на 8-10% унаслідок поступового повернення водіїв, економічного відновлення та цифровізації страхових послуг.

Починаючи з 2022 р., в умовах повномасштабної війни на страховому ринку з'явилися нові типи посередників - незалежні експерти, які займаються оцінкою збитків, спричинених бойовими діями, адміністратори програм воєнного страхування, а також сервіси, що забезпечують дистанційну перевірку місця події за допомогою супутникових знімків, фото звітів і довідок від місцевих органів влади.

З 01.01.2025 р. відбулося введення в дію нового Закону України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" № 3720-IX від 21.05.2024 р. [1]. Новий Закон прийнято з метою вдосконалення системи обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, покращення механізмів відшкодування потерпілим особам і передбачає наступні суттєві зміни:

- поетапне підвищення розмірів страхового відшкодування до розмірів, встановлених у країнах ЄС. Наприклад, ліміт відповідальності страховика за шкоду життю та здоров'ю збільшується з 320 тис. грн на одного потерпілого до 1 млн грн, а за шкоду майну - з 160 тис. грн до 2 млн грн на один страховий випадок;
- запровадження вільного ціноутворення для договорів страхування (за відповідним страховим продуктом та індивідуально для кожного клієнта);
- скасування франшизи в договорах ОСЦПВ;
- запровадження змін в умовах страхування пільгових категорій (впровадження 50% знижки на один поліс ОСЦПВ для всіх категорій пільговиків, надано право Кабінету Міністрів розширювати перелік пільгових категорій);
- внесення змін в нарахування страхової виплати — без урахування зносу та виплата на СТО;
- скасування ліміту страхового відшкодування у розмірі 8 тис. грн за Європротоколом;
- перевірка Національною поліцією наявності договору ОСЦПВ під час нагляду за дорожнім рухом, у тому числі шляхом автофіксації, під час оформлення документів щодо порушень ПДР, під час оформлення матеріалів ДТП [2, 3].

Серед ключових змін варто зазначити запровадження механізму «європротоколу», який дозволяє оформлювати заяву на страхове відшкодування у разі ДТП без участі поліції. Крім того, планується прискорити процедуру здійснення гарантійних виплат потерпілим у випадках банкрутства страховиків: якщо зараз цей процес може тривати понад рік, то запропоновано скоротити його тривалість до 90 днів.

Активне впровадження цифрових реєстрів, електронних страхових полісів і мобільних застосунків дало змогу створити повністю дистанційний процес страхування - від укладання договору до отримання страхового відшкодування.

За майже чотири роки повномасштабної війни в Україні держава так і не запровадила програму компенсації за пошкоджені війною автомобілі. Якщо власники нерухомості можуть отримати допомогу через «єВідновлення», то автовласники мають самостійно дбати про захист свого майна, зокрема - страхуючи його від воєнних ризиків.

Низка страхових компаній пропонують такі послуги в межах КАСКО, але з певними обмеженнями. Зокрема, «ARX» із вересня 2023 р. запровадила КАСКО «Залізний купол», що покриває пошкодження або знищення авто (крім зон бойових дій), із франшизою 10% та вартістю полісу близько 2% від вартості авто на рік. «Арсенал Страхування» пропонує КАСКО «Патронус», яке компенсує збитки від ракет, дронів і уламків із франшизою 5-10% та ціною 0,99-1,99% залежно від терміну дії. «УНІКА» покриває воєнні ризики лише в межах повного КАСКО для авто до 9 років, при цьому відшкодовується лише 10% вартості машини.

Інші компанії також запровадили воєнні поліси: «УСГ» - «КАСКО Military», «ВУСО» - «Patriot 2.0» з покриттям усіх воєнних ризиків, а «Universalna» - «Воєнне КАСКО», що діє лише поза зонами бойових дій і тимчасово окупованими територіями.

Загалом, автотранспортне страхування в Україні під час воєнного стану зазнало суттєвих трансформацій під впливом економічних, соціальних та безпекових викликів. Попри тимчасове падіння кількості договорів у 2022 р., ринок продемонстрував здатність до відновлення вже у 2023, що стало можливим завдяки активній цифровізації та поступовому поверненню економічної активності.

Введення нового Закону про ОСЦПВ з 2025 р. є важливим етапом модернізації ринку: підвищення лімітів відповідальності, скасування франшизи, удосконалення механізмів виплат і розширення інструментів електронної взаємодії посилюють захист потерпілих та підвищують стандарти роботи страховиків.

Розвиток продуктів з покриттям воєнних ризиків додатково свідчить про адаптивність страхової галузі до умов війни. У сукупності ці зміни формують більш прозору, стійку та клієнтоорієнтовану систему страхування, що сприяє зміцненню фінансової безпеки громадян і наближенню українського ринку до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 21.05.2024 № 3720-IX URL: https://ips.ligazakon.net/document/t243720?an=1 (дата звернення: 11.11.2025).

2. «Автоцивілка» по-новому та європейські стандарти: що й коли зміниться для водіїв URL: https://www.rbc.ua/rus/news/avtotsivilka-po-novomutaevropeyski-standarti-1718955673.html (дата звернення: 14.11.2025).

3. Омелько Ю. В Україні зростуть суми відшкодування при ДТП і вартість автоцивілки. Новий закон про автоцивілку URL: http://surl.li/iaozib (дата звернення: 16.11.2025).

Клименко В.Ю.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс, бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року суттєво змінило умови функціонування всіх сфер економіки, зокрема й ринку споживчого кредитування. Банківські установи були змушені переглянути свої кредитні стратегії, адаптуючи їх до нових ризиків та підвищеної нестабільності воєнного періоду.

У перші місяці після початку агресії обсяги кредитування населення різко скоротилися, що фактично призвело до зупинки цього сегмента. Подальший розвиток воєнних дій поглибив негативні соціально-економічні наслідки, а вплив кризи на ринок кредитів проявився серед широких верств населення. Водночас значна частина громадян була вимушена залишити свої домівки, втратила роботу чи джерела стабільного доходу, а також зазнала втрат майна – житла, бізнес-активів, що посилило загальну фінансову нестабільність.

Позичальники, які зазнали найбільших втрат унаслідок війни, у значній кількості перестали обслуговувати свої кредити, передусім споживчі. Якість портфеля споживчого кредитування стрімко погіршилася через скорочення реальних доходів населення та зростання витрат, пов’язаних із вимушеним переселенням, орендою та облаштуванням житла.

За даними НБУ на початок 2022 року, споживчі кредити становили понад 31 % від загального обсягу кредитів, виданих банками в Україні [1]. Головним проявом погіршення якості кредитного портфеля стала несвоєчасна сплата заборгованостей. У квітні 2022 року НБУ рекомендував банкам надавати позичальникам можливість реструктуризації або кредитні канікули, щоб зменшити фінансовий тиск і підтримати їхню платоспроможність у складних економічних умовах. Під час періоду "кредитних канікул" визначити реальний обсяг проблемного кредитного портфеля було складно. У червні, коли банки розпочали згортати "кредитні канікули", НБУ зобов’язав їх відновити розрахунок днів прострочення кредиту [2].

Динаміку обсягів споживчого кредитування за період 2021-2025 років представлено на рис.1.

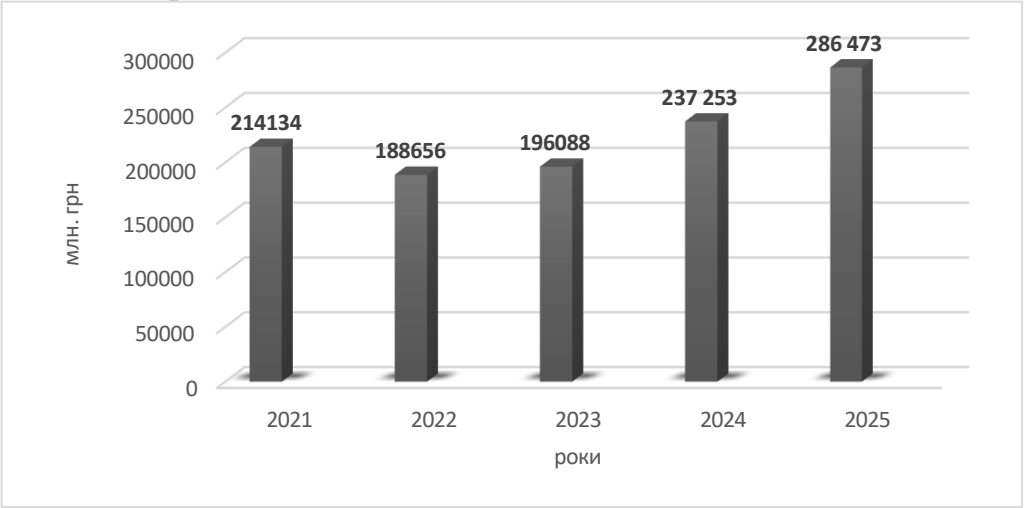

Рис. 1. Динаміка обсягів споживчого кредитування в Україні у 2021–2025 роках

Джерело: авторська розробка на основі джерела [1]

Повномасштабне вторгнення росії суттєво вдарило по кредитному ринку: у 2022 році обсяги споживчих кредитів зменшилися на 11,9% через падіння платоспроможності населення. Водночас банківська система досить швидко адаптувалася, і завдяки пом’якшенню фінансових умов для громадян обсяги кредитування знову зросли, досягнувши 196,1 млрд грн на кінець 2023 року, що майже відповідає довоєнному показнику.

Кредитування населення й надалі залишається одним із найприбутковіших напрямів для банків, тому вже у 2023 році фінансові установи почали поступово підвищувати кредитні ліміти після їхнього скорочення у 2022 році.

У 2024 році обсяги споживчого кредитування підвищилися до 237,3 млрд грн. Така динаміка свідчить про поступове відновлення економічної активності, стабілізацію доходів населення та посилення конкуренції між банками за позичальників. Банки продовжили пом’якшувати умови кредитування, активніше пропонуючи програми з фіксованими ставками, розстрочки та кеш-кредити, що стимулювало попит з боку домогосподарств.

Протягом 2025 року обсяги споживчого кредитування продемонстрували ще більш суттєве зростання — до 286,5 млрд грн. Це майже на 20,7% більше, ніж у 2024 році. Стрімке зростання можна пояснити певною стабілізацією макроекономічного середовища, поступовим відновленням ринку праці та збільшенням довіри населення до банківської системи. Крім того, активна цифровізація банківських послуг, розширення дистанційних каналів видачі кредитів і зростання конкуренції між банками сприяли підвищенню доступності та швидкості отримання фінансових продуктів.

Загалом, споживче кредитування в Україні під впливом повномасштабної війни зазнало суттєвих змін. Початок 2022 року призвів до різкого падіння обсягів кредитування, погіршення якості кредитних портфелів та зростання частки проблемних позик через втрату доходів населення й масштабне

внутрішнє переміщення громадян. Проте завдяки вдалим оперативним регуляторним рішенням НБУ, зокрема впровадженню кредитних канікул і реструктуризацій, підвищення облікової ставки та інших заходів, банківський сектор зміг зберегти стабільність і поступово відновити довіру позичальників.

Починаючи з 2023 року, ринок споживчих кредитів демонструє стабільне зростання, що стало результатом адаптації банків до воєнних ризиків, впровадження цифрових сервісів та активізації конкуренції між фінансовими установами. Помітне збільшення обсягів споживчого кредитування у 2024–2025 роках свідчить про поступове відновлення економічної активності, стабілізацію реальних доходів населення та певного покращення макроекономічної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Статистика фінансового сектору / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial.

2. Гордієнко О. Банки відмовляються від масових кредитних канікул, що діяли від початку війни. URL: https://forbes.ua/inside/groshi-zamist-kanikul-ukrainskipidpriemtsi-zhadayut-novikh-kreditiv-a-ne-vidstrochok-za-starimi-27052022-6273

Козачук Д. П.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор, професор кафедри банківської справи та страхування
Баранов А. Л.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК СКЛАДОВА ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

У сучасному фінансовому середовищі, обтяженому посиленням регулювання, технологічними викликами та екзогенними шоками, страхова компанія як специфічна фінансова установа, яка у своїй діяльності має справу із ризиками двох типів – ризики клієнтів, які перейшли на страховика та ризики самого страховика як суб'єкта економічної діяльності [1], може забезпечити стійкість дільності, клієнтоорієнтованість та створення переваг для стейкхолдерів за створення якісної системи управління ризиками.

Із кінця XX століття до сучасності в управлінні страховою компанією домінує концепція вартісно-орієнтованого менеджменту (VBM), згідно якої компанію потрібно розглядати з позиції її вартості, а показниками, що характеризують ефективність управління, стають показники ринкової капіталізації, доданої й акціонерної вартості. Вартість страхової компанії не може існувати лише сама по собі. Вона залежить від економічних інтересів різних суб'єктів – зацікавлених сторін [2]. Вважаємо, що загальний аспект

забезпечення спільного інтересу – стійкої, безперевної у діяльності та конкурентоспроможної страхової компанії досягається шляхом ефективного комплексного управління ризиками.

Суть інтеграції комплексного управління ризиками (ERM) полягає у переході від сприйняття ризик-менеджменту як центру витрат до визнання його ключовим драйвером (ресурсом) створення економічної цінності. Ефективний ризик-менеджмент дозволяє страховій компанії не лише захистити свій капітал від несподіваних збитків, а й оптимізувати його розподіл, забезпечуючи, щоб кожен прийнятий ризик приносив дохід, який перевищує вартість капіталу. Таким чином, управління ризиками перетвориться на стратегічний інструмент, що безпосередньо впливає на фінансову стійкість страховика.

Основними ризиками, притаманними страховикам як суб'єктам економічної діяльності, є [1; 3]:

- ***андеррайтингові*** (пов'язані з оцінкою ризику клієнта та визначенням страхових премій);
- ***ринкові*** (цінові, валютні, процентні, пов'язані з інвестуванням коштів);
- ***операційні ризики*** (збої в управлінні, внутрішні помилки, недостатній контроль та інші проблеми, пов'язані з щоденною діяльністю компанії);
- ***страхові ризики*** (збільшення кількості та/або розміру страхових виплат, що перевищують прогнозований рівень. Це може бути спричинено високою частотою страхових випадків або значними збитками від окремих подій)
- ***ризик дефолту контрагента.***

Процес управління ризиками страхових компаній, аналогічно із іншими фінансовими установами, передбачає ідентифікацію, оцінювання, реалізацію управлінських рішень, спрямованих на пом'якшення, мінімізацію або усунення ризиків, та моніторинг і контроль за ризиком [4]. Основними методами управління ризиками, зазвичай, є страховий андерайтинг, перестрахування, резервування, лімітування, хеджування [3; 4]. Страхова компанія має класифікувати ризики відповідно до специфіки своєї діяльності, визначати методи управління ризиками та формувати операційну систему управління ризиками.

Окрім очевидних, пов'язаних із страховою діяльністю, шляхів впливу управління ризиками на вартість страхової компанії (табл. 1), виділимо окремий, особливий механізм впливу – процесний. Вважаємо, що ризики мають бути попереджені та управлятись на всіх рівнях страхової компанії – від найдрібніших бізнес-процесів, тобто персоналу, до рівня менеджменту.

Законодавство України у сфері страхування встановлює вимоги до платоспроможності, корпоративного управління, системи внутрішнього контролю та управління ризиками, зокрема через норми щодо мінімального капіталу, звітності та прозорості. Зокрема, дотримання Закону України «Про страхування» [5], який розроблений з урахуванням міжнародних стандартів Solvency II та IFRS 17 передбачає нові (підвищені) вимоги до системи корпоративного управління. НБУ погоджує призначення керівників та осіб відповідальних за ключові функції, водночас оцінюючи їхню професійну компетенцію та ділову репутацію. Виконання цих вимог не лише знижує

регуляторні ризики, а й підсилює довіру інвесторів і страхувальників, що у підсумку підвищує ринкову вартість страхової компанії.

Таблиця 1

Механізми інтеграції ризик-менеджменту до VBM

Захист вартості	мінімізація невизначеності, яка загрожує капіталу та прибутку
Стратегічний розподіл капіталу	зв'язок ризик-вимог із капіталом, використання показників, скоригованих на ризик, для оцінки ефективності підрозділів (наприклад, RAROC – Risk-Adjusted Return on Capital). Направлення капіталу в ті бізнес-лінії, де RAROC перевищує вартість капіталу.
Ризик-орієнтоване ціноутворення	Встановлення страхових тарифів таким чином, щоб вони покривали очікувані збитки (Expected Loss), операційні витрати та вартість економічного капіталу.
Перестрахування	Використання перестрахування не лише для захисту від катастрофічних збитків, але й для оптимізації структури ризику та звільнення економічного капіталу, який можна реінвестувати у прибуткові активи.
Підтримка стратегії	визначення ризик-апетиту, який дозволяє реалізувати стратегічні цілі без надмірного ризику
Прийняття рішень	вбудування ризик-метрик у продуктове ціноутворення, підхід до перестрахування й інвестицій.

Наявність чіткої системи управління забезпечує прозорість, контроль ризиків, відповідальність менеджменту та узгодженість рішень із стратегічними цілями, що у свою чергу напряму впливає на репутацію компанії на ринку. Репутація є нематеріальним, але критично важливим активом страховика, адже довіра клієнтів та партнерів зменшує вартість залучення нових клієнтів, підвищує стійкість портфеля та дозволяє встановлювати премії на вигідніших умовах. Ризики – операційні, репутаційні, комплаєнс та стратегічні – безпосередньо впливають на корпоративне управління і репутацію, оскільки їх реалізація може призвести до фінансових збитків, втрати клієнтів і зниження ринкової вартості компанії. Ефективна система управління ризиками допомагає зберігати довіру ринку, уникати скандалів, дотримуватися етичних стандартів і підтримувати стабільну фінансову динаміку.

Отже, управління ризиками – не формальність, а бізнес-механізм, що дозволяє перетворити ризик на показник, який керує капіталом, ціноутворенням і стратегією. Вартоісно-орієнтована модель вимагає тісної інтеграції ERM у фінансові та операційні процеси, чіткої політики ризик-апетиту, зрозумілих метрик та культури, що підтримує довгострокову вартість. Наприклад, ефективне управління воєнними ризиками, взяття на себе прийнятного рівня воєнного ризику страхувальників дозволяє страховикам зберігати фінансову стійкість, уникати репутаційних втрат і підтримувати здатність виконувати свої зобов'язання в умовах високої невизначеності. На рівні держави наявність механізмів страхування воєнних ризиків підвищує інвестиційну привабливість,

сприяє відновленню бізнесу та інфраструктури й таким чином зміцнює стійкість економіки України в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Беспалова А.Г. Управління ризиками страхової компанії. *Фінанси, облік, банки.* 2019. №1 (24). DOI: http//dx.doi.org/10.31558/2307-2296.2019.1.1.
2. Баранов А.Л. Особливості застосування вартісноорієнтованого підходу в управлінні страховою компанією. *Фінанси, облік і аудит.* 2018. Випуск 2 (32). С. 20-36.
3. Бездітко К.С., Загорська Д.М. Управління ризиками у страхуванні. *Економічні науки. «Young Scientist» № 12 (124).* December, 2023.
4. Баранов А.Л. Методологічні основи управління ризиками страхової компанії. *Finance, accounting and audit.* 2014. Issue 1 (23). С. 22-34.
5. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text (дата звернення 22.11.2025 р.).

Кубаєнко С. В.
Банківський менеджмент, 2 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Брегеда О. А.

РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ПОВЕДІНКУ ФІЗИЧНИХ І ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Розвиток цифрових технологій суттєво змінює формат взаємодії між банками та їхніми клієнтами, а поширення електронних каналів обслуговування сприяє переходу від традиційних моделей до більш гнучких і зручних дистанційних сервісів. Це створює нові умови для зміни поведінки як фізичних, так і юридичних осіб, які дедалі частіше обирають цифрові інструменти для здійснення фінансових операцій.

Трансформація банківських послуг відбувалася поступово, проходячи кілька ключових етапів, що включають: традиційне банківське обслуговування, освоєння електронних каналів, багатоканальне обслуговування, переважання дистанційного банківського обслуговування [1, с.124]. На першому етапі провідною формою взаємодії залишались відділення, на другому – банки почали впроваджувати електронні канали, що частково розвантажили інфраструктуру. Багатоканальна модель розширила вибір інструментів, а сучасний етап характеризується домінуванням дистанційних сервісів. У цьому контексті дистанційне банківське обслуговування – це сукупність техніко-технологічних і

організаційно-правових методів, що дозволяють клієнтам здійснювати операції на відстані, і саме воно формує основу цифрової фінансової екосистеми [2, с.57].

Статистичні дані свідчать про стрімке зростання охоплення дистанційними сервісами серед фізичних осіб (рис.1).

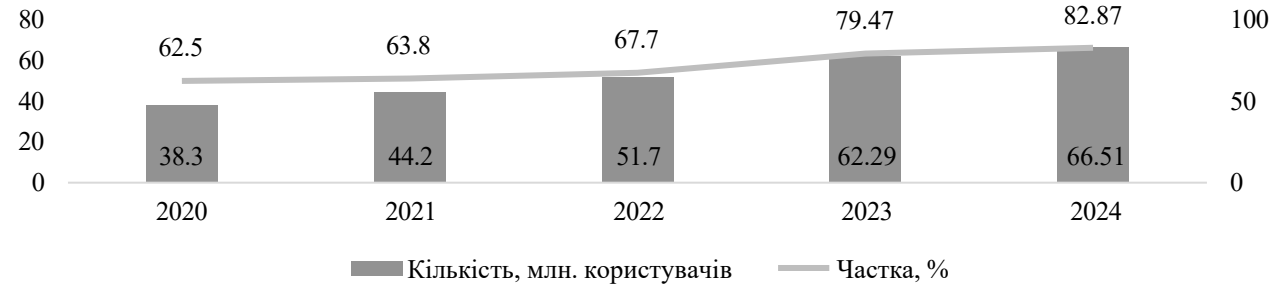

Рис.1. Динаміка охоплення дистанційними банківськими послугами фізичних осіб в Україні за 2020-2024 рр.

Джерело: авторська розробка на основі джерел [3]

Кількість користувачів дистанційних банківських послуг серед фізичних осіб збільшилася з 38,3 млн у 2020 році до 66,51 млн у 2024 році, а частка – з 62,5% до 82,87%, що свідчить про масову цифровізацію населення, зумовлену поширенням смартфонів, розвитком фінтех-застосунків, поліпшенням доступу до мобільного інтернету та формуванням нових моделей поведінки, орієнтованих на швидкість і зручність. Зростання було особливо інтенсивним після 2022 року, коли безготівкові розрахунки стали одним із ключових інструментів забезпечення фінансової стабільності.

Зростання кількості користувачів дистанційних банківських послуг серед фізичних осіб супроводжується зміною їхньої поведінки, оскільки клієнти дедалі частіше обирають мобільні застосунки як основний канал взаємодії з банками. Поширення смартфонів стимулює звичку оперативно виконувати платежі та перекази, що формує очікування постійної доступності сервісів. Покращення інтернет-покриття спонукає користувачів частіше здійснювати банківські операції у режимі реального часу без прив'язки до відділень. Зміна поведінкових моделей відображається у зростанні готовності населення покладатися на дистанційні інструменти для повсякденних фінансових дій. Посилення ролі безготівкових розрахунків після 2022 року спричинило перехід користувачів до більш раціонального, технологічно орієнтованого стилю взаємодії з фінансовою системою.

Динаміка охоплення юридичних осіб має схожий характер (рис.2).

Рис.2. Динаміка охоплення дистанційними банківськими послугами юридичних осіб в Україні за 2020-2024 рр.

Джерело: авторська розробка на основі джерел [3]

Частка бізнес-користувачів дистанційних сервісів зросла з 75,5% у 2020 році до 89,85% у 2024 році, тобто рівень цифровізації підприємств від початку був вищим, ніж у населення, і наближається до максимально можливого. Абсолютна кількість бізнес-користувачів зросла з 2,1 млн до 3,01 млн, що є природним результатом наближеної до насичення структури ринку. Це означає, що підприємства загалом добре інтегровані у цифрову банківську інфраструктуру, однак характер їхнього використання особливо вимогливий до функціональності, автоматизації, інтегрованості та безпеки.

Стрімке збільшення частки підприємств, що використовують дистанційні банківські сервіси, відображає поступове закріплення цифрових каналів у поведінці бізнес-користувачів. Юридичні особи інтегрують банківські інструменти у власні операційні процеси, що зумовлює регулярне застосування онлайн-каналів для розрахунків, управління рахунками та фінансового планування. Підприємства дедалі меншою мірою покладаються на традиційні форми взаємодії, оскільки цифрові рішення дозволяють прискорювати документообіг і зменшувати витрати часу. Поведінка бізнесу характеризується зростанням потреби в автоматизації, що виявляється у вимогах до інтеграції банківських сервісів із внутрішніми обліковими системами. Високі очікування щодо безпеки стимулюють підприємства обирати сервіси з розширеними захисними механізмами, що формує стійку орієнтацію бізнес-користувачів на надійні цифрові рішення.

Подальший розвиток дистанційних банківських послуг супроводжується низкою проблем, що потребують цілеспрямованих рішень з боку фінансових установ. Високі вимоги користувачів до швидкості та стабільності сервісів зумовлюють потребу в удосконаленні технічної інфраструктури банків, що включає модернізацію серверних потужностей та впровадження гнучких хмарних рішень. Зростання обсягів електронних операцій підвищує ризики кіберзагроз, тому необхідним стає розширення систем багаторівневої автентифікації, шифрування та постійного моніторингу підозрілих транзакцій. Складність інтеграції дистанційних сервісів із внутрішніми системами підприємств вимагає створення універсальних API та стандартів взаємодії, здатних забезпечити безперебійну автоматизацію бізнес-процесів. Для фізичних осіб проблемою залишається різний рівень цифрової грамотності, що може бути вирішено через навчальні програми, інформаційні кампанії та спрощення інтерфейсів застосунків. Разом з тим, банки мають удосконалювати канали підтримки, зокрема впроваджувати чат-боти та консультаційні сервіси, які дозволяють користувачам швидко отримувати допомогу в онлайн-форматі. Раціональне поєднання технологічних інновацій та організаційних рішень створить умови для підвищення ефективності дистанційного банківського обслуговування і зміцнення довіри користувачів як серед фізичних, так і серед юридичних осіб.

Таким чином, розвиток дистанційних банківських сервісів суттєво трансформує поведінку фізичних і юридичних осіб, формуючи попит на швидкі, зручні та безпечні фінансові інструменти. Зростання охоплення цифровими

каналами свідчить про стійке закріплення нових моделей взаємодії з банками. Разом з тим, розширення функціональності дистанційних сервісів потребує вирішення технологічних і організаційних викликів, пов'язаних із безпекою, інтегрованістю та доступністю. Подальший розвиток банківської цифрової екосистеми залежатиме від здатності фінансових установ забезпечити відповідність сервісів потребам різних категорій користувачів і підтримувати високий рівень їхньої довіри.

Список використаних джерел:

1. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Петришин Х. Р. Дистанційне банківське обслуговування: теоретичні аспекти, сучасний стан та перспективи його розвитку. *Молодий вчений*. 2022. № 9. С. 122-128.
2. Гаркуша Ю. О., Раков А. Г. Розвиток дистанційного банківського обслуговування у сучасних умовах. *Науковий журнал Одеського національного економічного університету*. 2024. № 10. С. 56-61.
3. Кількість користувачів та кількість відкритих користувачами рахунків в Україні. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-kliyentiv-ta-rahunkiv-v-bankah-2024-rik

Кузьменко Ю. О.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Баранов А. Л.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ В УКРАЇНІ

Впровадження вартісно-орієнтованого управління (ВОУ) у страховій компанії в Україні є стратегічною необхідністю для зростання вартості, підвищення довгострокової конкурентоспроможності та забезпечення фінансової стійкості бізнесу. Дана концепція передбачає, що управління компанією повинно бути спрямоване не лише на поточні фінансові показники, а на максимізацію загальної вартості бізнесу в довгостроковій перспективі з врахуванням інтересів усіх стейкхолдерів – акціонерів, менеджменту, клієнтів, працівників.

Всі стейкхолдери страхової компанії розраховують на задоволення власних потреб. Власники капіталу зацікавлені у довгостроковому розвитку компанії, зростанні її вартості, конкурентоспроможності та стабільному генеруванні грошових потоків. Менеджмент прагне зберігати рівень винагороди й можливості професійного зростання, а персонал – стабільні робочі місця, гідні умови праці, соціальні гарантії та можливості підвищення кваліфікації. Водночас

страхувальники очікують своєчасного та повного відшкодування збитків, отримання якісного сервісу, прозорої інформації про діяльність компанії та захисту своїх інтересів. Різні інтереси стейкхолдерів знаходять відображення у вартості страховика [1].

Однією з особливостей впровадження ВОУ у страховій компанії є необхідність чіткого визначення джерел створення вартості. На відміну від традиційного управління, орієнтованого на обсяг зібраних премій чи темпи зростання портфеля, вартісний підхід передбачає оцінювання реальної економічної ефективності на основі різних показників, як економічна додана вартість (EVA), вартість власного капіталу, вартість ризику, ринкова капіталізація, інвестиційна результативність. У страховій компанії ці показники залежать від правильності політики ціноутворення, збалансованого управління страховими резервами, диверсифікації інвестиційного портфеля, ефективності процесів врегулювання збитків і побудови взаємовідносин із клієнтами. Саме тому для страховиків ключовим завданням стає формування внутрішньої системи моніторингу вартості, що дозволяє приймати рішення, які підвищують цінність бізнесу, а не лише покращують короткострокові фінансові результати.

Важливу роль у впровадженні ВОУ відіграє система ризик-менеджменту, адже страхова діяльність базується на оцінюванні, прийнятті та перерозподілі власних та «чужих» ризиків. В умовах України, де рівень ризиків зріс через воєнні дії, нестабільність економічного середовища та зниження платоспроможності населення, управління ризиками стає найважливішою компонентою збереження вартості компанії. ВОУ передбачає інтеграцію ризик-менеджменту в усі управлінські процеси від формування тарифної політики до вибору інвестиційних інструментів. Це дозволяє не лише мінімізувати ризики втрат, а й збільшити потенціал дохідності, оптимізувати структуру капіталу та максимізувати вартість.

Ключовим аспектом ВОУ також є ефективність інвестиційної діяльності страхової компанії. Інвестиційна складова в страховому бізнесі значною мірою визначає здатність компанії створювати додану вартість. ВОУ передбачає стратегічне планування інвестицій, яке враховує співвідношення доходності та ризику для підвищення загальної вартості компанії в довгостроковій перспективі.

Не менш значущою є роль корпоративного управління. Вартісно-орієнтований підхід вимагає прозорості, підзвітності, ефективної системи контролю та належної мотивації менеджменту. Для українських страхових компаній питання корпоративної культури є особливо важливим, оскільки довгий час галузь функціонувала переважно в умовах виключної орієнтації на інтереси акціонерів. Вартісно-орієнтований підхід пропонує зміну філософії управління і перехід від керування показниками до системного створення цінності, що передбачає перегляд системи мотивації персоналу та інтеграцію вартісних показників у KPI. Формування системи матеріального заохочення та стимулювання персоналу має залежати від розміру вартості, створеної кожним працівником страхової компанії.

Важливу роль у ВОУ також відіграє технологічний аспект. У сучасних умовах саме цифрові інструменти стають одним із важливих факторів зростання вартості страхової компанії, оскільки забезпечують швидкість, точність, зниження витрат та підвищують рівень обслуговування. Цифровізація процесів, впровадження автоматизованих систем аналітики, використання великих даних та машинного навчання суттєво підвищують можливості страховика в прогнозуванні ризиків та формуванні тарифів.

Як приклад застосування інновацій та цифрових рішень, варто звернути увагу на InsurTech. В основу InsurTech покладено комплекс інноваційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості й доступності страхових сервісів. Він включає:

– застосування штучного інтелекту для автоматизації процесів страхування, включаючи оцінку ризиків, оцінку й прогнозування збитків, розрахунок премій;

– застосування Big Data, що дає змогу страховикам краще розуміти клієнтів, оцінювати ризики та прогнозувати майбутні події;

– використання блокчейну, що забезпечує прозорість та безпеку під час здійснення страхових операцій;

– використання передових методів шифрування, а також системи раннього виявлення кіберзагроз для захисту даних [2].

Недоліками практичного впровадження концепції є існування великої кількості різних видів показників і складність методик розрахунку. Відсутність бажання з боку акціонерів і менеджерів страхових компаній застосовувати новітні підходи в стратегічному управлінні, враховуючи їхню високу вартість і складність, гальмує впровадження ВОУ. Проте позитивний ефект від впровадження даного підходу однозначно перекриває можливі недоліки на цьому шляху.

Отже, впровадження ВОУ страховою компанією в Україні є комплексним процесом, що передбачає зміну стратегічних підходів, удосконалення систем управління ризиками, підвищення ефективності інвестиційної діяльності, трансформацію корпоративного управління. Роль даного підходу полягає у підвищенні вартості страховика та капіталізації страхового ринку загалом. Попри економічні виклики в Україні, впровадження ВОУ страховиками формуватиме не лише конкурентні переваги, а й забезпечуватиме фінансову стійкість та розвиток страхової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Баранов А. Л. Особливості застосування вартісно-орієнтованого підходу в управлінні страховою компанією. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. Вип. 2 (32). С. 20–36.

2. Руденко В., Мирончук В., Смагло О. Insurtech як драйвер розвитку страхування. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-42.

Кучера Р. М.
Економіка, 4 курс бакалаврат
ВСП «Бурштинський енергетичний фаховий коледж ІФНТУНГ»
Науковий керівник – викладач економічних дисциплін
Ковальський Т. А.

ВПЛИВ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ НА РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розвиток національної економіки в умовах обмеженості фінансових ресурсів, політичної, соціально-економічної нестабільності та збройної агресії російської федерації значною мірою залежить від ефективності функціонування банківської системи країни, оскільки саме вона акумулює значні обсяги вільних фінансових ресурсів і спрямовує їх у реальний сектор економіки.

Одним із головних інструментів забезпечення сталого економічного розвитку є кредит. Він забезпечує безперервність відтворювального процесу, сприяє ефективному розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, активізує інвестиційну та інноваційну діяльність, створює передумови для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання [7]. Кредит не тільки стимулює розвиток підприємництва, а й дозволяє подолати тимчасову нестачу коштів підприємств і домогосподарств, забезпечує стабільність банківської системи та фінансового ринку загалом.

Саме тому питання сутності, функцій і ролі кредиту в економіці, використання кредитного потенціалу залишається надзвичайно актуальним, враховуючи трансформаційні процеси та інтеграцію у світовий фінансовий простір [3].

Питання розвитку банківського кредитування економіки розглядали у своїх працях багато видатних вітчизняних учених, зокрема: Г. М. Забчук [1], О. С. Іршак [2], І. Я. Лещук [2] та ін. Їхні дослідження заклали підґрунтя для подальшого вивчення ролі кредиту у забезпеченні стійкого економічного розвитку України.

Кредитна діяльність банківських установ є одним із ключових чинників економічного розвитку держави, оскільки саме через механізм банківського кредитування забезпечується перерозподіл фінансових ресурсів між секторами (галузями) економіки, стимулюється інвестиційна активність, підтримується споживчий попит та створюються умови для розширеного відтворення. Рівень розвитку кредитного ринку прямо впливає на макроекономічну стабільність, зайнятість населення, динаміку ВВП і загальний фінансово-економічний потенціал країни [7].

В Україні кредитна діяльність банків у 2022–2024 роках забезпечувала підтримку бізнесу через програми пільгового кредитування, але також залишалася обмеженою через високі ризики, обмежений доступ до ресурсів і високу вартість позик. Співвідношення банківських кредитів до ВВП знизилося до 14%, що є історичним мінімумом (див. рис. 1.). Це свідчить про те, що роль

банківського сектору у фінансуванні економічного розвитку залишається недостатньою.

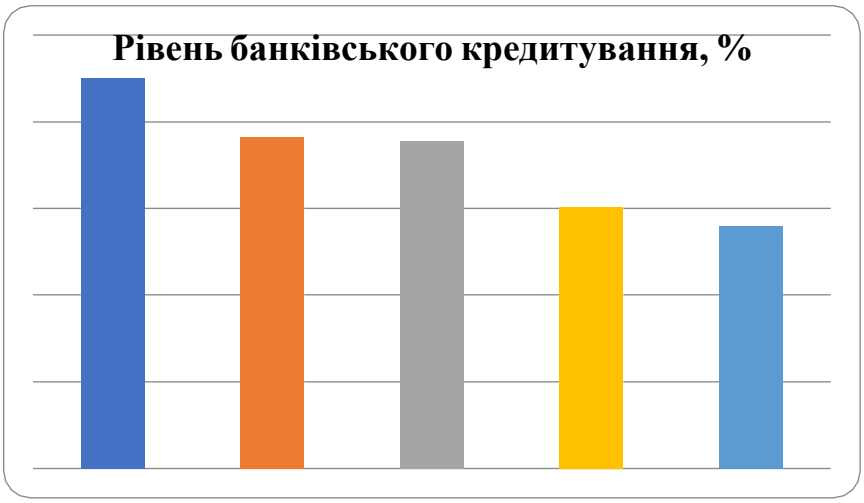

Рис. 1. Рівень банківського кредитування у співвідношенні до ВВП
Джерело: Авторська розробка на основі джерела [6]

Висока реальна процентна ставка (у середньому 18–19% у 2024 р.) обмежує інвестиційну активність підприємств, особливо в галузях із довгим циклом окупності інвестицій — машинобудуванні, будівництві, енергетиці. Банки надають перевагу кредитуванню торгівлі та галузей із швидким оборотом капіталу, що формує короткострокову модель економічного зростання, але не створює передумов для довгострокової модернізації виробництва [5].

Позитивним чинником залишається активна участь держави у програмах стимулювання кредитування, зокрема програмі «Доступні кредити 5–7–9%». Це дозволило підтримати малий та середній бізнес, зберегти робочі місця і частково компенсувати негативний вплив воєнних ризиків [6].

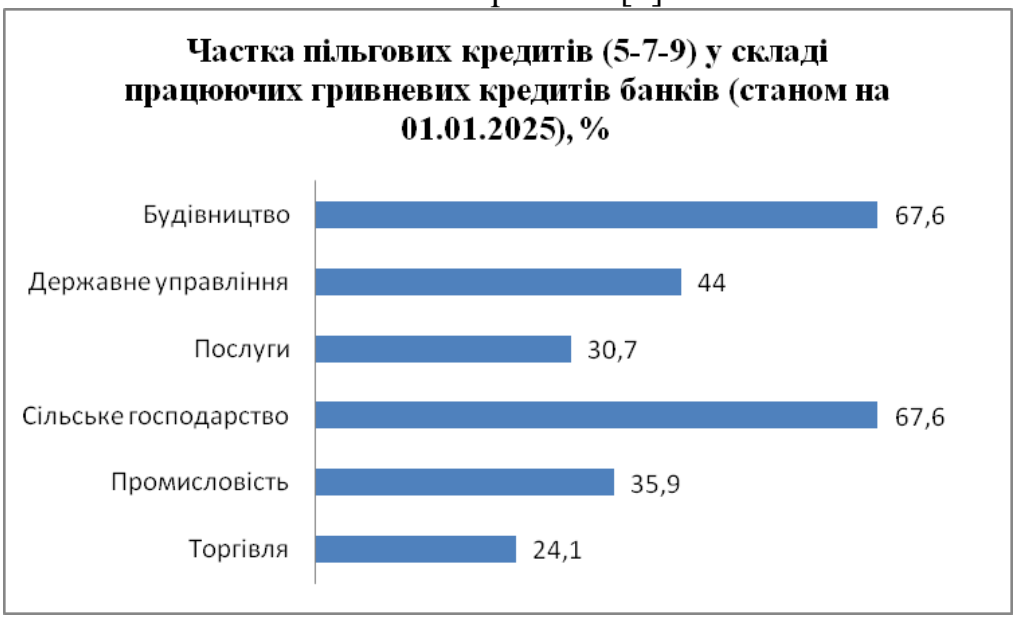

Рис. 2. Частка пільгових кредитів (5-7-9) у складі працюючих гривневих кредитів банків (станом на 01.01.2025), %
Джерело: Авторська розробка на основі джерела [6]

У 2024 році зростання чистих кредитів суб'єктам господарювання на 22% сприяло пожвавленню ділової активності, зокрема в торгівлі, харчовій промисловості та аграрному секторі. Кредитування споживачів, яке зросло майже на 40%, стимулювало внутрішній попит, що мало мультиплікативний ефект для економіки.

Особливу роль відіграє кредитування оборонно-промислового комплексу та енергетики. У 2024 році НБУ спільно з банками підписав меморандум про фінансування проєктів з відновлення енергетичної інфраструктури, що дало поштовх до залучення 10,5 млрд грн кредитних ресурсів. Це приклад цільового кредитування, яке не лише підтримує окрему галузь, а й сприяє підвищенню енергетичної безпеки держави та створенню нових робочих місць.

Кредитна діяльність банків має також фіскальний ефект — через податкові надходження від зростання обсягів виробництва та прибутків підприємств, що отримали кредити. Збільшення обсягів кредитування сприяє формуванню більшої податкової бази, що зміцнює бюджетну систему держави. Крім того, розвиток іпотечного кредитування стимулює будівельну галузь, підвищує попит на суміжні товари (метал, цемент, дерево) і сприяє зростанню зайнятості [7].

Вплив банківського кредитування на економічний розвиток залежить від структури кредитного портфеля, якості управління ризиками, рівня фінансової стабільності та довіри до банківської системи. Висока частка проблемних кредитів (30,3% на кінець 2024 року) залишається серйозним обмежувальним фактором. Незважаючи на позитивну динаміку скорочення NPL, банківський сектор потребує подальшого оздоровлення, підвищення прозорості та удосконалення процедур оцінки кредитоспроможності позичальників [5].

У довгостроковій перспективі ефективність кредитної діяльності банків визначатиметься здатністю забезпечувати збалансований розвиток усіх секторів економіки, підтримувати інноваційне підприємництво та сприяти структурній модернізації. Формування стабільного та доступного кредитного середовища має стати одним із пріоритетів економічної політики України, оскільки саме через кредитну систему реалізується більшість інвестиційних і соціально-економічних програм.

Отже, кредитна діяльність банків є потужним інструментом впливу на економічний розвиток держави. Її ефективність залежить від рівня макрофінансової стабільності, монетарної політики НБУ, державного стимулювання та готовності банків до ризиків. За умов підтримання цінової стабільності, зниження ставок і розширення доступу до фінансування банківський сектор може стати рушійною силою економічного зростання, інноваційного розвитку й післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Забчук Г. М. Активізація банківського кредитування реального сектору економіки як передумова відновлення економічного зростання. *Економічний аналіз: зб. наук. праць.* 2018. Т. 28. № 1. С. 172–177. URL:

http://library.tneu.edu.ua/images/stories/naukovi%20zhurnaly/economichnyy%20analiz/2018/%D0%A228%20%E2%84%961.pdf (дата звернення: 07.11.2025)

2. Іршак О. С., Лещук І. Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 34. С. 145–149. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/32.pdf (дата звернення: 05.11.2025)

3. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. №3 (45), 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-176_183.pdf (дата звернення: 01.11.2025)

4. Національний банк України. *Звіт про фінансову стійкість. Грудень 2024 р.* Київ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.11.2025)

5. Річний звіт НБУ 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf?v=14 (дата звернення: 05.11.2025)

6. Оцінка стану кредитування економіки України. URL: https://fru.ua/ua/media-center/analytics/otsinka-stanu-kredituvannya-ekonomiki-ukrajini (дата звернення: 06.11.2025)

7. Сучасний стан банківського кредитування в Україні. Нікольчук Ю., Шевчук А. (2024). «Сучасний стан банківського кредитування в Україні». *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 332(4), 22-29. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/216?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 07.11.2025)

Лобова О. М.
к.е.н., доцент, доцент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Яцик А. О.
Фінансові інститути та ризик-менеджмент, 2-ий курс ОС «Магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сільське господарство є однією з найбільш ризикових сфер економіки, що залежить від погодних умов, кліматичних змін, волатильності ринків та воєнних ризиків. В Україні частка агросектора у ВВП перевищує 10%, але рівень страхового покриття агроризиків залишається менше 5%, тоді як у розвинутих країнах — 40–80%.

Це створює потребу в системній трансформації агрострахування із залученням кращих світових практик. Трансформація сільськогосподарського страхування спрямована на впровадження інноваційних підходів, підвищення ефективності державної підтримки та розвиток партнерства між державою, страховими компаніями й агровиробниками, що робить цю тему особливо важливою в умовах післявоєнного відновлення економіки України [1].

Цифровізація процесів у сільськогосподарському страхуванні передбачає впровадження сучасних інформаційних технологій, що підвищить ефективність збору та аналізу даних. Застосування супутникового моніторингу, безпілотних літальних апаратів та геоінформаційних систем дозволять точно оцінювати стан посівів, фіксувати погодні зміни й визначати масштаби збитків. Також це мінімізує ризики суб'єктивної оцінки та забезпечить оперативне прийняття рішень щодо виплат.

Міжнародні системи агрострахування активно використовують супутникові дані, штучний інтелект і автоматизовані моделі оцінки ризиків. У Німеччині та США цифрові платформи дозволяють у режимі реального часу оцінювати стан посівів, фіксувати збитки та проводити виплати. Наприклад AgroInsurance Data Hub, платформа, що інтегрує кліматичні дані для автоматизованого аналізу врожайності [2]. В Україні доцільно створити єдину державну електронну систему сільськогосподарського страхування, що об'єднуватиме страховиків, фермерів та державні органи.

Запровадження параметричного страхування є перспективним напрямом, який дозволить здійснювати страхові виплати на основі об'єктивних погодних параметрів, а не після оцінки збитків. Такі моделі вже ефективно діють у Канаді, Індії та країнах ЄС, де використовується принцип «показник–виплата» [3]. Наприклад, якщо рівень опадів нижчий за встановлений поріг, фермер автоматично отримує компенсацію. Це скорочує час обробки заявок, зменшує адміністративні витрати та підвищує довіру до страхової системи. Для України актуальним є розробка стандартизованих індексних продуктів для найбільш поширених культур (пшениця, кукурудза, соя).

Удосконалення системи державної підтримки полягає у розширенні механізмів компенсації страхових премій, створенні стабільних бюджетних програм та запровадженні державного перестрахувального фонду. Це дозволить забезпечити стійкість системи в умовах форс-мажорних обставин і підвищити привабливість страхування для фермерів. В Україні доцільно запровадити державне співфінансування страхових премій. У розвинутих країнах держава компенсує від 40% до 70% вартості страхових премій. Це робить страхування доступним та стимулює аграріїв оформлювати поліси.

Створення сприятливих умов для участі міжнародних партнерів передбачає інтеграцію України у світовий ринок сільськогосподарського страхування через залучення технічної допомоги, інвестицій і перестрахувальних ресурсів. У співпраці з Світовим банком, IFC та ЄБРР можна реалізувати спільні пілотні проекти з розробки інноваційних страхових продуктів і створення системи перестрахування великих ризиків. Також важливим є гармонізація законодавства

з європейськими нормами, що сприятиме залученню міжнародних перестраховиків і формуванню позитивного інвестиційного іміджу України.

Трансформація сільськогосподарського страхування в Україні має базуватися на глибокому аналізі досвіду США, Канади, Франції та Іспанії. Основними напрямами розвитку є впровадження індексних продуктів, державне співфінансування страхових премій, цифровізація процесів та формування національного центру ризиків. Реалізація цих напрямів забезпечить підвищення рівня покриття агроризиків, стабільність аграрного виробництва та зменшення фінансових втрат від природних та економічних шоків.

Такі кроки дозволять перетворити сільськогосподарське страхування на важливий елемент фінансової безпеки аграрного сектору та підвищити конкурентоспроможність українського сільського господарства на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Olena Prokopchuk, Olena Nepochatenko, Mykhaylo Malyovanyi, Serhii Sokoliuk, Oleksandr Rolinskyi and Olga Ponomarenko (2024). Development of agricultural insurance in Ukraine. Insurance Markets and Companies, 15(2), 106-121. doi:10.21511/ins.15(2).2024.10
2. Шибаєва.Н. Інституціоналізація аграрного страхування в Україні: вплив та перспективи // Agricultural and Resource Economics (ARE) Journal. 2020. URL: https://are-journal.com/are/article/view/306
3. OECD. Ukraine: Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025. OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/10/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_354e7040/full-report/ukraine_0e71d61e.html

Макаренко І.В.

Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Димніч О.В.

ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ В УКРАЇНІ: ЗМІНИ 2022–2025

Безробіття в Україні залишається однією з ключових соціально-економічних проблем, що визначає рівень добробуту населення та темпи відновлення національної економіки. Військові дії, структурні зміни на ринку праці, міграція працездатного населення та трансформація економічних пріоритетів держави суттєво вплинули на динаміку зайнятості.

Сьогодні постає питання, як забезпечити стабільний рівень соціального захисту населення та підтримати економічну активність країни в умовах зростання безробіття й військових викликів.

Допомога по безробіттю є ключовим елементом системи соціального страхування, оскільки вона забезпечує тимчасову фінансову підтримку громадянам, які втратили роботу не з власної вини. Це дозволяє запобігти різкому падінню рівня життя, зменшує соціальну напругу та сприяє збереженню купівельної спроможності населення. Крім того, така допомога дає людині час для пошуку відповідного місця праці, підвищення кваліфікації або перекваліфікації, що позитивно впливає на відновлення та розвиток ринку праці в довгостроковій перспективі.

За даними Державної служби зайнятості, на початку 2025 р. в Україні було зареєстровано близько 100 тис. офіційних безробітних. Для порівняння, рік тому їх кількість становила приблизно 400 тис. ос., що свідчить про суттєве та швидке зменшення рівня безробіття. Водночас, за неофіційними даними, реальна кількість людей без роботи значно вища - частково через те, що реєстрація безробітних стала менш доступною, тому багато людей не стають офіційно «безробітними», але фактично залишаються без джерела стабільного доходу. Однак ті, хто зареєстровані як безробітні, можуть отримувати державну підтримку у вигляді допомоги по безробіттю, адже Україна надає фінансову допомогу громадянам, які залишилися без доходу та готові працевлаштуватися. [1]

Так, розмір соціальних виплат по безробіттю в Україні протягом 2022 - 2025 рр. зазнали суттєвих змін, зумовлених війною, економічними коливаннями та реформою державної служби зайнятості. У цей період уряд неодноразово коригував як мінімальні, так і максимальні розміри допомоги по безробіттю, намагаючись збалансувати бюджет Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та забезпечити підтримку громадян, які втратили роботу. Особливо значущими стали зміни 2024 - 2025 рр., коли виплати почали зростати швидше, а умови отримання стали різнитися в залежності від страхового стажу.

Науковці підкреслюють, що ключовими чинниками зростання безробіття та дисбалансу ринку праці стали руйнування промислових центрів, зниження інвестицій, перевантаження ринку праці у західних регіонах та скорочення вакансій у традиційних секторах економіки. Це змінює як структуру попиту на робочу силу, так і підходи держави до фінансування соціальної підтримки. [2]

Щоб наочно показати, як саме змінювалися суми допомоги у цей період, нижче подано порівняльну таблицю з мінімальними та максимальними виплатами по безробіттю в Україні за 2022 - 2025 рр.

Таблиця 1

Рівень мінімальної та максимальної допомоги по безробіттю в Україні в 2022-2025 рр.

Рік	**Мінімальна допомога**	Максимальна допомога
2022	650 – 1 000 грн (в залежності від страхового стажу)	~9 750 грн (150% від мінімальної заробітної плати)
2023	1 000 грн (для осіб без страхового стажу)	6 700 грн (дорівнює мінімальній заробітній платі, встановленій на цей рік)
2024	1 500 грн (за постановою Фонду)	7 100 грн (дорівнює мінімальній заробітній платі, встановленій на цей рік)
2025	1 500 грн або 3 600 грн (для тих, хто має стаж)	8 000 грн (дорівнює мінімальній заробітній платі, встановленій на цей рік)

Джерело: сформовано автором на основі офіційних даних ДСЗ.

З 2022 по 2025 р. розміри державної допомоги по безробіттю в Україні поступово зростали як у мінімальному, так і в максимальному значеннях, що було пов'язано із зміною економічних умов, коригуванням соціальної політики під час воєнного стану та підвищенням мінімальної заробітної плати. Здебільшого мінімальна виплата по безробіттю прив'язана до страхового стажу, а максимальна - до мінімальної заробітної плати чи прожиткового мінімуму.

У жовтні 2025 р. у Верховній Раді зареєстровано законопроєкт №14096, що передбачає підвищення максимальної допомоги по безробіттю до 12 тис. грн. Наразі виплати відповідають мінімальній заробітній платі, а нова ініціатива пропонує встановити їх на рівні 150% від мінімальної зарплати. Також законопроєкт передбачає подовження терміну виплат, якщо безробіття настало внаслідок звільнення за власним бажанням: з нинішніх 90 днів до 180 календарних днів. Для осіб передпенсійного віку пропонують збільшити максимально можливий термін виплат до 360 днів. [3]

У проекті Державного бюджету на 2026 р. зазначено, що планується, щоб кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття були використані так, щоб Фонд був бездефіцитним у 2026 - 2028 рр.. Це означає, що державні виплати безробітним можуть бути більш стабільними, а витрати на соціальні програми - прогнозованими. [4]

Прагнення до бездефіцитності Фонду безробіття у 2026-2028 рр. є позитивним кроком для стабілізації соціальних виплат. Успіх цього плану залежить від зростання офіційної зайнятості та ефективного контролю за видатками. Головний виклик - узгодити мету бездефіцитності з потенційним зростанням навантаження на Фонд, зокрема, через ініціативи щодо підвищення максимальної допомоги (до 12 тис. грн) та подовження терміну виплат згідно із законопроєктом №14096. Фінансова стійкість має бути забезпечена економічним відновленням, а не обмеженням соціального захисту.

Таким чином, розвиток соціальної підтримки безробітних в Україні демонструє прагнення держави адаптуватися до економічних викликів та мінливих умов ринку праці. Зростання розмірів допомоги, подовження термінів виплат та законодавчі ініціативи щодо їх збільшення спрямовані на забезпечення

фінансової стабільності громадян, зниження соціальної напруги та підтримку зайнятості. Подальше вдосконалення політики зайнятості та ефективне управління ресурсами Фонду безробіття залишаються ключовими завданнями для забезпечення економічної стабільності та соціальної справедливості в Україні.

Список використаних джерел:

1. Допомога по безробіттю в Україні: скільки платять з 1 червня і як оформити. *Новини України - УНІАН*. URL: https://www.unian.ua/economics/other/dopomoga-po-bezrobittyu-z-1-chervnya-2025-roku-v-ukrajini-skilki-i-komu-platyat-13028118.html.
2. Богданович О.А. Ринок праці України: сьогодення та перспективи майбутнього. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 139–143. URL: https://doi.org/10.30838/ep.199.139-143.
3. Рада розгляне законопроект про збільшення допомоги по безробіттю до 12 000 гривень. *Українські Національні Новини*. URL: https://unn.ua/en/news/rada-to-consider-bill-to-increase-unemployment-benefits-to-uah-12000.
4. Про схвалення Бюджетної декларації на 2026-2028 роки: Постанова Каб. Міністрів України від 27.06.2025 № 774. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/774-2025-п?utm_source=chatgpt.com#Text.

Олійник К. П.

Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Димніч О.В.

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХУВАННЯ ВІД ВИРОБНИЧИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань є ключовим інструментом соціального захисту працівників в Україні. Вона покликана забезпечувати компенсацію шкоди, завданої здоров'ю працівників унаслідок дії виробничих ризиків. Однак трансформація економіки, наслідки повномасштабної війни, погіршення матеріально-технічної бази підприємств та зниження рівня контролю у сфері охорони праці створюють значні загрози для стабільності та ефективності страхової системи. Актуальність

проблеми посилюється тим, що виробничий травматизм залишається поширеним явищем, а механізми компенсації та профілактики - недосконалими.

Результати наукових досліджень свідчать, що за період 2014 -2024 рр. в Україні спостерігається одночасне зменшення кількості потерпілих та суттєве зростання обсягів страхових виплат: середньорічні темпи зростання страхових виплат перевищують 8 - 10 %, тоді як кількість потерпілих скорочується приблизно на 4 - 5 % щороку [1]. Це свідчить не про зменшення виробничих ризиків, а про підвищення вартості медичних послуг, реабілітації та збільшення середнього розміру компенсацій.

Таблиця 1

Динаміка страхових виплат та кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві в Україні у 2014 та 2024 рр.

Показник	2014 рік	2024 рік
Кількість потерпілих, тис. ос.	305,0	157,0
Загальний обсяг страхових виплат, млрд грн	3,3	14,0
Середній розмір щомісячної страхової виплати, грн	900	6900

Джерело: розраховано на основі [1].

Порівняння двох періодів - 2014 та 2024 років є доцільним, оскільки вони відображають повний десятирічний тренд розвитку системи страхування від нещасних випадків: 2014 р. був першим роком після реформ 2011-2013 рр., коли запрацювала оновлена модель Фонду соціального страхування, а 2024 р. характеризує сучасний етап після інтеграції Фонду соціального страхування України до складу Пенсійного фонду України у 2023 р., яка докорінно змінила фінансову й організаційну структуру системи. Саме тому порівняння цих двох точок дозволяє оцінити глибинні зміни у фінансових обсягах, ризиках та навантаженні на страхову систему.

Порівняння цих років демонструє майже двократне скорочення кількості постраждалих та чотирикратне зростання витрат на страхові виплати. Таке навантаження створює значні фінансові ризики, особливо після того, як система загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків була інтегрована до управління ПФУ. Це означає, що весь фінансовий тягар страхових виплат тепер акумулюється всередині єдиного державного фонду, який виконує і пенсійні, і страхові функції, що підвищує ймовірність дефіцитів. Зростання компенсацій у поєднанні зі зменшенням кількості застрахованих осіб підсилює структурні дисбаланси і вимагає перегляду тарифної політики та механізмів формування страхових резервів [2].

Правові проблеми зосереджуються навколо недостатньої ефективності контролю за дотриманням вимог охорони праці та складності процедур розслідування нещасних випадків. Недосконалість нормативної бази дає можливість окремим роботодавцям приховувати факти травматизму або

маніпулювати класифікацією подій. Важливою складовою страхового захисту є компенсація моральної шкоди. Судова практика свідчить, що у 2020 - 2023 рр. лише близько 18-22 % позовів про моральну шкоду у виробничих справах задовольняються судами, переважно через труднощі у доведенні причинного зв'язку та страждань працівника [3]. Це вказує на необхідність стандартизації критеріїв оцінки моральної шкоди та підвищення прозорості розслідувань.

Економічні проблеми проявляються у різкому зростанні страхових витрат, що за період з 2014 по 2024 р. збільшились із приблизно 3,3 млрд грн до 14 млрд грн, тоді як кількість потерпілих скоротилася. Це означає, що система стала значно дорожчою, але не ефективнішою. Підвищення середнього розміру виплат обумовлене інфляцією, підвищенням вартості лікування, зростанням витрат на реабілітацію та змінами у методиці визначення ступеня втрати працездатності. Така ситуація вказує на функціональний дисбаланс, за якого фінансове навантаження на систему випереджає її страхові можливості [1].

Організаційні проблеми включають дублювання функцій між різними органами, недостатню прозорість і обмежену інформованість працівників. Низька ефективність профілактичних програм призводить до того, що навіть при скороченні загальної кількості нещасних випадків частка тяжких і смертельних випадків збільшується, що підтверджують статистичні дані та аналітика досліджень. Основними причинами є зношеність обладнання, кадровий дефіцит, обмежене фінансування заходів безпеки та недостатній інспекційний контроль [4].

Узагальнюючи, сучасна система страхування від нещасних випадків в Україні стикається з комплексом економічних, правових та організаційних викликів, які загрожують її стійкості. Зростання фінансового тиску, недосконаліть правового механізму компенсації моральної шкоди та послаблення профілактичної роботи формують ризики, здатні поглибити кризові тенденції у сфері охорони праці. Модернізація системи має передбачати гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами, посилення контролю за роботодавцями та розширення профілактичних заходів. Такий комплексний підхід є необхідною умовою для зниження виробничих ризиків і забезпечення стійкого функціонування системи страхування.

Список використаних джерел:

1. Блажинська Т. Є. Фактори детермінації зростання витрат у системі страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. № 5 (322). С. 360–366. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/412

2. Шаповалова Т. О., Заришнюк С. С. Організаційно-правові засади реформування системи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32, № 1. С. 219–225. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49296

3. Кузьменко О. О. Вплив законодавчих реформ у сфері соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання. *Право та державне управління*. 2024. URL: https://journal-nndipbop.com/index.php/journal/article/view/109

4. Panchenko O., Panimash Yu. Accident at Work as the Basis for Compensation for Moral Damage to the Affected Employee. *Review of Economics and Finance*. 2023. URL: https://refpress.org/wp-content/uploads/2024/03/Panchenko_REF-1.pdf

Охрименко Є.О.
Маркетинг, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Охрименко І. Б.

МАРКЕТИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕФЕКТИВНИХ ПРОДАЖІВ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ

Фундаментальні основи маркетингу в банківській і страховій сфері були закладені такими зарубіжними вченими як: Т. Амблер, Дж. Бернет, К. Беррі, А. Дайан, Д. Джоббер, Д.Дей, Ф. Котлер, Ж. Ламбен. В свою чергу, вагомий внесок у методологічні засади маркетингу в межах банківсько-страхової інтеграції внесено такими американськими і європейськими дослідниками, як А. Гарсія-Херрера (A. Garcia-Herrero) [1], С. Девіс (S. Davis) [2], Дж. Каммінс (J. Cummins) [3] та інші. Згідно з даними дослідження вказаних наукових праць, виділимо три канали продажу страхових продуктів:

1) прямий (безпосередній) продаж страхових продуктів через головний офіс або через філію страхової компанії штатними працівниками. Цей канал реалізації вважається недостатньо ефективним через його затратність. У разі застосування цього каналу для забезпечення широкого територіального охоплення страхового поля страховики повинні створювати відповідну мережу пунктів продажу, а отже, відкривати та утримувати велику кількість філій та представництв. Це означає додаткові витрати, які часто не підкріплюються відповідними доходами із боку філій. Це призводить до необґрунтованого зростання частки витрат у структурі ціни на страхові послуги.

2) продаж через страхових посередників (агентів та брокерів). Цей канал є більш ефективним, оскільки підвищується оперативність укладання договорів страхування без відчутних додаткових витрат. Посередники дозволяють забезпечити широке територіальне охоплення страхового поля, географічно наблизити страхувальника до страховика. Послуги посередників значно дешевші, незважаючи на необхідність виплати їм комісійних. Використання послуг страхових посередників дає можливість страховику підвищувати свою

конкурентоздатність, оскільки він користується цінною інформацією «з перших рук», яку надають страхові посередники щодо потреб страхувальників.

3) альтернативний канал продажу (банківські установи, туристичні фірми, агенції нерухомості, автосалони, станції технічного обслуговування автомобілів). Цей канал набув поширення, в цьому сенсі це результат взаємопроникнення страхового та банківського капіталу «bancassurance» та створення на цій основі можливості розповсюдження страхових послуг через так звані «банківські вікна». В умовах банко-страхової інтеграції підвищують свою актуальність питання корпоративної культури. Адже відбувається створення нових спільних продуктів, проникнення на нові ринки, залучення нових клієнтів. Сторони поєднують клієнтські бази та канали продажів, відкривають доступ до внутрішніх фінансових ресурсів один одного, що вимагає особливої толерантності у відносинах. Страхові компанії в цих нових реаліях вже стикаються із викликами, такими, як регуляторні питання, захист особистих даних і конфіденційності, а також технологічні виклики. Тому робота колективу має бути злагодженою на всі 100%, щоб уникати зайвих потрясінь.

Також необхідно зазначити, що в останнє десятиліття активно поширюється використання нових каналів збуту:

– telemarketing (телефонний маркетинг та близькі до нього факс-маркетинг, SMS-повідомлення, користування телефонним автовідповідачем);

– direct mail advertising (поштою, коли в скриньку вкладаються безкоштовні листівки або конверти з екземплярами договорів страхування, заповнивши та відіславши які страхувальник може застрахуватися без зайвого клопоту);

– coupon advertisement: (реклама в пресі з відривним купоном; цей купон страхувальник вирізає, заповнює і, сповістивши про це страховика і сплативши страхову премію, вважається застрахованим);

– electronic servis (електронне обслуговування за допомогою Інтернету).

Таким чином, важливо зазначити, що використання нових каналів просування страхових продуктів дає велику економію і є досить вигідним для страховика. Однак необхідно врахувати деякі обмеження, оскільки кожен страховий договір є по-своєму унікальним і має індивідуалізований характер, слід розуміти, що зазначені канали продажів ніколи не зможуть повністю замінити традиційні канали.

Вибір каналу збуту визначається такими основними чинниками: рівнем розвитку страхового ринку; структурою страхового портфеля страхової компанії; ступенем територіальної розгалуженості страхової компанії; іміджем страхової компанії, її історією, культурою, традиціями; правовим середовищем, у якому здійснюється страхова діяльність; стратегією страхової компанії (тобто заходами, які має вжити компанія для досягнення своїх цілей); витратами на впровадження даного каналу продажу, оцінки його ефективності та перспективи застосування у майбутньому.

Технологія продажів є найголовнішим компонентом бізнесу, що надає безпосереднім чином вплив на результативність страхової компанії.

CRM–підхід до продажів страхових продуктів та послуг слід виділити як особливо актуальний для вітчизняного ринку на даному етапі [4]. Відповідно,

основну звітність з управління продажем продуктів та послуг, яка може використовуватися, розділимо за двома тематичними напрямками. Перший – це безпосередньо управління продажами на базі звітів по виконанню угод у розрізі клієнтів, продуктів, точок продажів, а також звіти «план – факт – прогноз». Другий напрямок – це маркетинговий аналіз ринку страхових продуктів і частки компанії на цьому ринку, сегментація діючих і потенційних клієнтів, їх таргетування. Йдеться про факторний аналіз та пошук нетривіальних, корисних і доступних для інтерпретації знань, необхідних для прийняття рішень. Ці дані та їх аналіз використовуються для пошуку нових клієнтів й розширення бізнесу з існуючими клієнтами. В основі лежать принципи традиційного маркетингу (основні продукти пропонуються всім клієнтам) і принципи CRM-технологій [5]. Розумінню цих процесів допомагає схема, представлена на рисунку 1.

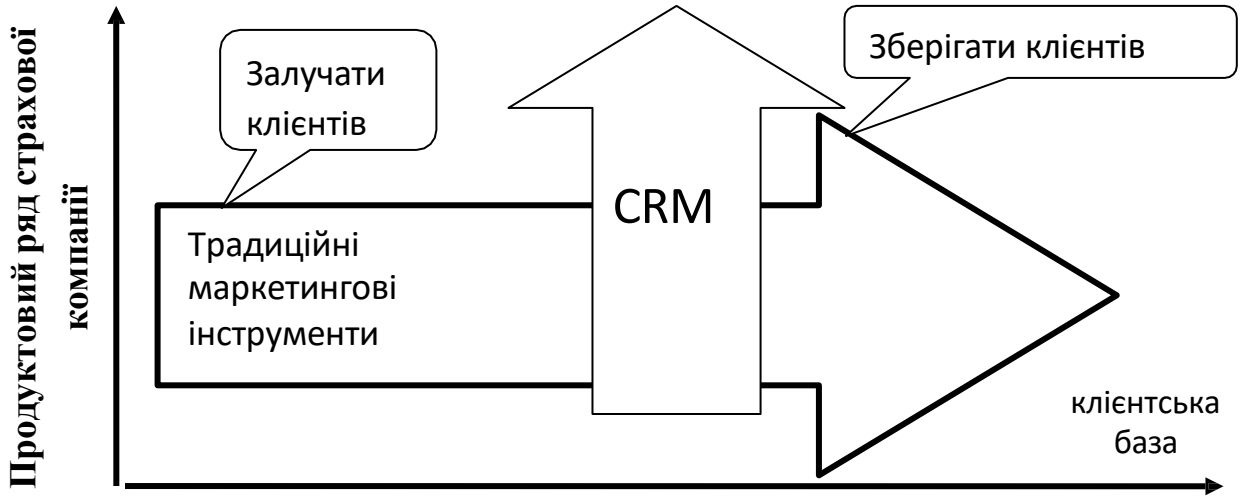

Рис. 1. Вплив CRM системи на формування клієнт-орієнтованої маркетингової політики страхової компанії

Джерело: авторська розробка на основі [4,5]

В контексті розуміння невідворотності процесів впровадження CRM – технологій в діяльність страхових компаній, вкажемо що CRM допомагає вирішити одну з нагальних проблем на шляху впровадження клієнторієнтованої маркетингової політики, а саме проблему відсутності єдиної систематизованої інформації про клієнта. Ще п’ять років тому страховики могли миритися з ситуацією, що дані про різні продукти містяться в різних системах, відсутня загальна картина по продуктовому наповненню сегмента, немає загального аналізу ризиків, тощо. На даному етапі, із загостренням конкуренції, страхові компанії хочуть бачити повну інформацію по клієнту і управляти наскрізними бізнес-процесами залучення, розвитку та утримання клієнтів з метою ефективних комплексних продажів страхових продуктів.

-

Список використаних джерел:

1. Garcia-Herrero A., Woolridge P. Global and regional financial integration: progress in emerging markets. *BIS Quarterly Review*. 2007. September. 57-70.

2. Davis S. Bancassurance: The lessons of global experience in banking and insurance collaboration. VRL KnowledgeBank ltd. 2007.152.

3. Cummins J. D. Convergence of Insurance and Financial Markets: Hybrid and Securitized Risk-Transfer Solutions. *Journal of Risk and Insurance*. 2009. Vol. 76. №3.

4. Данилюк Є.Ю. Продуктова політика як одна з ключових складових маркетингової політики банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 7. С. 45-56.

5. Федорович І., Кулина Г. Особливості маркетингу в страховій діяльності. *Світ фінансів*. 2022. №4. С.129-141

Падун Ю.О.
Фінанси, банківська справа та страхування, 4 курс бакалаврат
Хмельницький університет управління та економіки імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник – к.е.н., доцент,доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Ткачук Н.М.

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасному світі цифровізація є однією з ключових тенденцій розвитку людства та сфер його діяльності. Вона формує більш інклюзивне суспільство, створює кращі механізми управління, розширює доступ до фінансового ринку та покращує якість банківських послуг. Цифровізація також створює передумови для зниження цін для споживачів та розширення спектру банківських послуг. Пандемія коронавірусу, яка стала поштовхом до прискорення комп'ютеризації, продемонструвала важливість та необхідність використання цифрових технологій для покращення добробуту людей та розвитку економік у всьому світі.

В основі усіх економічних трансформацій закладені зміни, метою яких є перегляд підходу до ведення бізнесу. Рушійною силою розвитку банків є комплекс факторів зовнішнього середовища, який на даному етапі характеризується нестабільністю та підвищеними ризиками. Поширення мобільного банкінгу, цифрових платформ, технологій штучного інтелекту, блокчейну змінює як формат взаємодії банку з клієнтом, так і саму логіку створення фінансових продуктів. Водночас, змінюється й підхід до обслуговування клієнтів – більшість традиційних операцій переноситься в онлайн-формат, а відділення поступово втрачають статус ключової точки контакту [1, с.335].

Очевидно, що цифровізація впливає на основні напрями банківської діяльності, зумовлюючи появу нових технологічних рішень та продуктів. Це проявляється у розвитку дистанційного банкінгу, розширенні можливостей

електронних платежів, покращенні інструментів ризик-менеджменту та поступовому переході до моделі «Bank-as-a-Service». На цьому етапі логічно виокремити ключові напрями трансформації банківських продуктів та їх вплив на клінтів і самі банки [2].

Перш ніж розглянути основні напрями цих змін, доцільно узагальнити ключові тенденції, що визначають сучасний етап цифровізації банківського сектору. Саме вони створюють основу для оновлення продуктового ряду та формування нових форматів взаємодії між банками й клієнтами. У цьому контексті важливо враховувати адаптацію банків до потреб різних сегментів споживачів, підвищення вимог до швидкості операцій та безпеки даних, а також посилення конкуренції з боку небанківських фінтех-компаній. Узагальнення цих факторів дозволяє системно оцінити динаміку розвитку та визначити стратегічні пріоритети банків у цифровому середовищі.

Таблиця 1.

Напрями трансформації банківських продуктів під впливом цифровізації

Напрям	Сутність змін	Наслідки транформаційних змін	
		для клієнтів	для банків
Дистанційний банкінг	Перехід послуг в онлайн, скорочення ролі відділень	доступ 24/7, миттєві операції	зменшення витрат, оптимізація структури
Персоналізація продуктів	Використання Big Data, поведінкового аналізу	індивідуальні пропозиції, вигідні умови	підвищення лояльності, зростання доходів
Автоматизація процесів	Роботизація, ШІ, машинне навчання	швидкість, зменшення помилок	скорочення операційних витрат
Електронні платіжні системи	NFC-платежі, токенізовані картки	безпека, зручність	розширення клієнтської бази
Віддалена ідентифікація	Біометрія, онлайн-верифікація	обслуговування без відвідування банку	спрощення процедури відкриття продуктів
Фінтех-інтеграція	API, open banking	більший вибір сервісів	нові канали монетизації

Джерело: авторська розробка на основі джерел [1; 2]

Подані в табл. 1 напрями демонструють фундаментальний зсув у способах надання та споживання банківських продуктів. Автоматизація операцій сприяє підвищенню швидкості обслуговування, тоді як інструменти персоналізації роблять пропозиції більш гнучкими та адаптованими до потреб окремих клієнтів. Важливим наслідком цифрової трансформації є формування відкритих фінансових екосистем, у межах яких банки співпрацюють із фінтех-компаніями, обмінюються даними через стандартизовані API та створюють інтегровані сервіси.

Водночас, цифровізація породжує нові виклики, зокрема пов’язані з кібербезпекою, захистом даних і технологічними ризиками. Поступове збільшення обсягу цифрових операцій вимагає вдосконалення систем інформаційної безпеки та нових підходів до ризик-менеджменту. У цьому

контексті важливу роль відіграє регулятор, який має забезпечувати баланс між інноваціями та безпекою [3].

Загалом, цифрова трансформація банківських продуктів створює можливості для підвищення ефективності банківського сектору, розширення спектра послуг та зміцнення конкурентних позицій фінансових установ. У перспективі саме ті банки, які зможуть поєднати технологічні інновації з високими стандартами безпеки та клієнтоорієнтованості, отримають стратегічні переваги на ринку.

Список використаних джерел:

1. Акименко Н.В., Мамонтенко Н.С. Банківська система в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ.* 2021. №5. С. 333–338. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-333-338

2. Береславська, О. Трансформація банківських послуг в умовах цифровізації, *Економіка та суспільство*, 2024 №60. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-99

3. Данік, Н., Торлопов, А. Вплив цифрової трансформації на банківський сектор України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 2024. № 3(3), С.95–103. https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240303.09

Пелих Д.І.
Економіка, 4 курс бакалаврат
ВСП «Бурштинський енергетичний фаховий коледж ІФНТУНГ»
Науковий керівник – д.е.н., професор, голова циклової комісії спеціальності 051 Економіка
Данилюк М.

СТАН ТА ПЕРЕДУМОВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

З кожним роком у фінансовій системі України спостерігається активний розвиток та зростання долі безготівкових форм розрахунків. Така тенденція зумовлена динамічною цифровізацією банківської діяльності, впровадженням нових інформаційних технологій, розширенням номенклатури фінансових послуг комерційних банків та зростанням довіри до електронних платіжних систем. Безготівкові операції зменшують потребу у використанні значних сум готівкових коштів, оптимізують час, а також сприяють прозорості фінансових потоків, зменшенню тіньового сектору економіки та підвищенню ефективності функціонування фінансової системи держави загалом.

Безготівкові розрахунки — система грошових розрахунків, які здійснюються без участі готівки, тобто шляхом перерахування банком певної суми з рахунка платника на рахунок одержувача коштів або шляхом зарахування взаємних вимог. Вони є складовою частиною безготівкового грошового обігу

[1]. Регулюються дані види розрахунків Законом України «Про платіжні послуги», який визначає види платіжних послуг, правила проведення платіжних операцій і використання електронних грошей [2].

Серед головних платіжних інструментів безготівкових розрахунків відзначимо банківські платіжні картки (дебетові, кредитні, зарплатні); електронні гаманці (Apple Pay, Google Pay, PayPal); онлайн-платежі через інтернет-банкінг (Приват24, monobank, Sense, Ощад24/7); безконтактні розрахунки через QR-коди чи NFC-технології [3].

Основні переваги безготівкових розрахунків: зручність і швидкість платежів; доступність; зменшення витрат на емісію та обіг готівки; підвищення прозорості фінансових операцій; електронний облік; зниження ризиків крадіжок та шахрайства з готівкою; покращення фінансової дисципліни підприємств.

Національний банк стимулює активний рух економіки України до безготівкових розрахунків і сприяє розвитку платіжної інфраструктури. Згідно з даними Національного банку України, упродовж 2024 року як на території держави, так і за її межами було проведено понад 8,1 млрд безготівкових операцій на загальну суму понад 4,2 трлн грн**.** Частка безготівкових платежів у загальному обсязі операцій із платіжними картками продовжує зростати: за сумою вона становила 64,5 %**,** а за кількістю – 94,6 % [4].

Детальний аналіз структури безготівкових операцій картками, емітованими українськими банками, свідчить, що у 2024 році найбільша частка операцій припадала на розрахунки в торговельній мережі**.** Вони забезпечили 73,4 % усіх транзакцій за кількістю та 46,8 % за сумою**,** що становить понад 6 млрд операцій на суму близько 2 трлн грн [4].

Перекази коштів з картки на картку залишаються другою за популярністю категорією операцій. Їхня частка у загальній сумі безготівкових транзакцій досягла 31,1 %**,** або понад 1,3 трлн грн**,** тоді як за кількістю це лише 8,2 % усіх операцій. Оплата товарів і послуг через інтернет становила 13,6 % за кількістю та 14,7 % за сумою, що еквівалентно приблизно 622 млрд грн**.**

Середній розмір однієї безготівкової операції в Україні у 2024 році становив: у торговельній мережі — 330 грн (проти 325 грн у 2023 р.); під час переказу з картки на картку — 1 958 грн (у 2023 р. — 1 972 грн); при оплаті товарів і послуг онлайн — 561 грн (у 2023 р. — 490 грн) [4].

Кількість POS-терміналів стабільно збільшується, і навіть невеликі торгові точки нині активно переходять на безконтактні способи оплати**.** Така тенденція свідчить про поступове вдосконалення платіжної інфраструктури, її здатність забезпечувати стале та безперебійне функціонування системи безготівкових розрахунків**,** що, у свою чергу, підвищує довіру населення до електронних платежів і сприяє подальшій цифровізації економіки України [4]. Безготівкові розрахунки українців платіжними картками продовжують зростати і в поточному році.

Попри помітне зростання обсягів безготівкових розрахунків та вдосконалення платіжної інфраструктури, розвиток цієї сфери в Україні супроводжується низкою викликів. Незважаючи на активне впровадження сучасних фінансових технологій, залишаються проблеми, що сповільнюють

подальше поширення безготівкових операцій, а саме кіберризики та випадки шахрайства з використанням банківських карток і платіжних даних; нерівномірний доступ до інноваційних фінансових сервісів у сільських і віддалених регіонах; недостатній рівень фінансової грамотності частини населення, що обмежує довіру до електронних платежів; комісійні витрати банків та платіжних систем, які знижують привабливість безготівкових розрахунків для окремих користувачів [3].

На наш погляд, для подальшого розширення безготівкових розрахунків у вітчизняній практиці необхідно посилити такі передумови.

1. Нарощувати довіру населення до банківського структур у зв'язку з негативними наслідками, а саме визнання частини вітчизняних банків неплатоспроможними в недалекому минулому, а також нинішніми адміністративними обмеженнями воєнного періоду. Адже на сьогодні значна частина власників платіжних карток знімають готівку із банкоматів, а не використовують їх для безготівкових операцій.

2. Розширювати спектр банківських послуг, пов'язаних із безготівковими розрахунками. Важливо не тільки нарощувати платіжні картки в обігу, але й збільшувати асортимент операцій з їх використанням, вдосконалювати банківські картки згідно вимог сьогодення та близької перспективи.

3. Розробляти та впроваджувати новітні системи захисту банківських рахунків від проявів кіберзлочинності. Одним із варіантів захисту є впровадження «Стандарту безпеки даних індустрії платіжних карток» (PCI DSS). Його розроблено для запобігання порушенням кібербезпеки конфіденційних даних та зниження ризику шахрайства для організацій, які обробляють інформацію про платіжні картки.

4. Прискорити розробки щодо використання штучного інтелекту для збору інформації, аналізу та оптимізації фінансово-розрахункових операцій.

5. Систематично вивчати та запроваджувати зарубіжний досвід країн, які мають інноваційні підходи для прискореного розвитку безготівкових розрахунків.

Перспективи розвитку безготівкових розрахунків в Україні тісно пов'язані з цифровізацією економіки. Очікується, що найближчими роками: частка безготівкових операцій перевищить 70–75 % від усіх платежів; зростатиме роль мобільних платіжних додатків і цифрової гривні (е-гривні), яку розробляє НБУ; відбудеться інтеграція банківських сервісів із державними платформами; збільшиться кількість безконтактних рішень у громадському транспорті, освіті, охороні здоров'я тощо.

Безготівкові розрахунки стали невід'ємною частиною сучасного фінансового життя. Вони сприяють підвищенню ефективності економічних процесів, зручності споживачів і розвитку фінансової культури суспільства. Україна демонструє стабільне зростання у цій сфері, активно впроваджуючи цифрові рішення та фінтех-інновації. Це дозволить зробити фінансову систему України більш ефективною, прозорою та орієнтованою на соціальні потреби громадян.

Список використаних джерел:

1. Безготівкові розрахунки. URL: https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/1867/bezgotivkovi-rozraxunki (дата звернення: 22.11.2025).
2. Закон України «Про платіжні послуги». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 10-11, ст.26. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249 (дата звернення: 22.11.2025).
3. Безготівкові розрахунки: що це, види та переваги. URL: https://www.zen.com/ua/blog/personal-finance-uk/cashless-payments-what-are-the-types-and-benefits/ (дата звернення: 22.11.2025).
4. Безготівкові розрахунки у 2024 році суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perevajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami (дата звернення: 22.11.2025).

Пушкар К. В.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
1 курс, магістратура
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник – ст. викладач кафедри банківської справи
Нетребчук Л. О.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КРЕДИТНОГО ПРОЦЕСУ

В наш час банківські установи не зупиняються на досягнутому і відповідно до розвитку технологій впроваджує нові системні рішення у надання фінансових послуг. Згідно цифрової трансформації радикально змінюється підхід до кредитування і з допомогою цього процеси надання кредитних послуг стають швидшими, точнішими та менш ризикованими.

На сьогоднішній день банки та різні фінтех-компанії інтегрують Big Data для аналізу великих об’ємів структурованої та неструктурованої інформації яка раніше була недоступна або не підлягала обробці. З допомогою цього фінансовий портрет позичальника створюється більш досконало та значно підвищує точність кредитних рішень. До уваги беруться не лише традиційні дані – кредитні історії рівень доходів, наявні зобов’язання, а й нові типи інформації. До них належить історія онлайн платежів, поведінкові фактори активності у мобільному додатку, соціально-демографічні характеристики, активність у цифровому середовищі, тощо [1].

Окрім вище зазначених факторів Big Data дає можливість виявляти нетипові закономірності у поведінці клієнта. При аналізі клієнта може оцінюватися стабільність доходів, сезонні витрати коштів, фінансова дисципліна клієнта а також можливість вирішення труднощів з погашенням заборгованості. Всі вище зазначені критерії підвищують точність скорингу що призводить до зменшення

ймовірності помилкових рішень. Додатково одним із важливих напрямків Big Data є сегментація клієнтів. Тобто згідно даних клієнта банк може виділяти мікросегменти позичальників з різними потребами та розподіляти за відповідним рівнем ризику. Це допомагає створенню персоналізованих кредитних пропозицій які точніше підходять кредитним можливостям та потребам клієнта. [2 с. 52-53].

Наступним кроком цифрової трансформації кредитного процесу стало впровадження технології штучного інтелекту. ШІ відіграє головну роль у формуванні сучасних скорингових моделей та систем управління кредитними ризиками, надаючи точні, швидкі та об'єктивні рішення. Відтепер з допомогою штучного інтелекту процес скорингу модернізувався. Відбулася суттєва зміна адже попередня модель ґрунтувалась переважно на лімітованому наборі показників і демонструвала невисоку адаптивність до змін економічного середовища, натомість зараз алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати сотні критеріїв одночасно – від фінансової поведінки клієнта до динаміки його онлайн активності. Дана модель має навички самовдосконалення, які залежать від отриманих об'ємів даних, тобто чим більше інформації тим точніші результати.

Штучний інтелект надає можливості не лише оцінювати поточний стан кредитоспроможності клієнта а й спрогнозувати ймовірну поведінку позичальника в майбутньому. Під час тестового періоду було виявлено що ШІ виявляють приховані закономірності та нетипові патерни, які не доступні для звичайних методів. Це суттєво знижує ризик помилкових рішень, зокрема ризик видачі кредиту клієнтам із високою ймовірністю дефолту.

Не менш важливою сферою застосування ШІ є автоматизація кредитних рішень. Інтелектуальні системи здатні за лічені секунди ухвалити рішення що до заявки на кредитування, що суттєво скорочує час обробки запиту клієнта та підвищує рівень клієнтського сервісу. Банки також звертаються до штучного інтелекту також і при управлінні кредитними ризиками. Аналітичні моделі здійснюють постійний фінансовий моніторинг поведінки позичальників після отримання кредиту. Відразу вираховується зміна структури витрат, скорочення регулярних доходів або затримки з платежами та ранні ознаки погіршення фінансової дисципліни [3].

Потрібно зазначити, що штучний інтелект не лише аналізує дані позичальника, а й на ранніх етапах перевірки може виявити не типову фінансову активність. ШІ ефективно бореться з шахрайством та непрозорими операціями, адже завдяки аналізу аномальної поведінки алгоритми можуть миттєво блокувати підозрілі заявки або вимагати додаткової перевірки. Це значно підвищує якість фінансової безпеки банківської системи.

Отже, підсумувавши всю інформацію, можна стверджувати, що упровадження технологій Big Data та штучного інтелекту кардинально змінює підходи до кредитування та управління ризиками. Big Data забезпечує фінансові установи широкими можливостями для збору, обробки та аналізу великих масивів різнорідної інформації, що дозволяє формувати повне розуміння поведінки позичальника. Це підвищує якість скорингу, зменшує рівень

шахрайства та сприяє обґрунтованому прийняттю рішення. Штучний інтелект, у свою чергу, підсилює ці можливості завдяки здатності аналізувати складні закономірності, які недоступні традиційним методам. AI-моделі підвищують точність прогнозування кредитоспроможності, прискорюють обробку заявок і забезпечують безперервний моніторинг поведінки позичальників. Це створює ефективну систему управління ризиками, яка дозволяє банкам діяти проактивно та знижувати частку проблемних кредитів. Таким чином, цифрова трансформація кредитного процесу не лише оптимізує роботу банків, а й відкриває нові можливості для розвитку сучасних, надійних і прозорих фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Big Data для банків: точність перевірки контрагентів. *Integrity Vision*. URL: https://integrity.com.ua/big-data-analityka-dlya-bankiv/

2. Шкирта І., Лазар В. Технологія big data: сутність, можливості для бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2019. № 2. С. 52. URL: https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2019_Issue_2(12)_51-56.pdf.

3. Яку роль відіграє штучний інтелект у кредитуванні? | Розумніші, швидші та справедливіші позики зі штучним інтелектом. *Emagia™*. URL: https://www.emagia.com/uk/resources/glossary/what-role-does-ai-play-in-credit-lending/

Сак Є.Р.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Димніч О.В.

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОГРАФІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалася у лютому 2022 р., суттєво вплинула на демографічну ситуацію в країні. Конфлікт, який супроводжується численними людськими втратами, масовою міграцією та руйнуванням інфраструктури, призвів до кардинальних змін у чисельності та структурі населення. Особливу загрозу становить різке скорочення молоді віком 18-35 років та критичне падіння коефіцієнта народжуваності до рівня 0,7-0,9 дитини на жінку, що ставить під ризик відтворення населення та у середньостроковій

перспективі може призвести до дисбалансу й фактичного колапсу солідарної пенсійної системи. На цьому фоні стає очевидним, що чинна система соціального страхування не справляється з функцією забезпечення сімей із дітьми належним рівнем підтримки, що лише посилює демографічні ризики в України. Тому, можна стверджувати, що війна порушила не тільки звичний ритм життя та змінила поведінкові моделі громадян, а й вплинула на ключові демографічні показники, такі як народжуваність, смертність, міграційні процеси та загальна демографічна структура.

Масові евакуації та переміщення населення відбувалися як усередині країни, так і за її межі. Станом на квітень 2025 р. Агентство ООН у справах біженців зафіксувало 6,918 млн українських біженців у всьому світі, а близько 4,6 млн стали внутрішньо переміщеними особами [1]. Водночас війна призвела до суттєвого зростання смертності через бойові дії, обмежений доступ до медичної допомоги, психологічний стрес та погіршення умов життя переважної більшості населення. Найбільше постраждала молодь та працездатне населення, що й створює значні демографічні та соціальні проблеми. Ці проблеми формуються на фоні того, що молоді люди здебільшого відкладають народження майбутнього покоління, через нерозуміння, страх подальшої ситуації у країні та брак матеріальної підтримки з боку держави [1].

Тому в умовах сучасних демографічних викликів підвищення матеріальної підтримки сімей є необхідним кроком для забезпечення соціальної безпеки, створення сприятливих умов для народження та виховання дітей, а також для довгострокового стабілізуючого ефекту на демографічну ситуацію в Україні.

Станом на листопад 2025 р. соціальна допомога при народженні дитини в Україні становить 41 280 грн. Ця сума виплачувалася частково одноразово - 10 320 грн, а решта розподілялася протягом 36 місяців у вигляді щомісячних виплат по 860 грн [2;3]. Такий механізм «розтягнутої» допомоги зменшував її негайний стимулюючий ефект для сімей, які планують народження дітей, оскільки значна частина підтримки надходила у вигляді незначних щомісячних сум, що не забезпечували реальної матеріальної підтримки у перші місяці після народження дитини.

У листопаді 2025 р. Президент підписав законопроєкт №13532 «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки сімей з дітьми та створення умов, які сприяють поєднанню батьківства з професійною діяльністю» про державну підтримку сімей до та після народження дитини. Це означає, що з 1 січня 2026 р. вступає в дію новий закон, який передбачає суттєве підвищення допомоги при народженні дитини.

З табл. 1 видно, що одноразова виплата становитиме 50 тис. грн для першої та кожної наступної дитини, що складає приблизно 21 % збільшення відносно діючої суми одноразової допомоги. Крім того, щомісячна допомога по догляду за дитиною до одного року зросте до 7 тис. грн, що майже у вісім разів перевищує чинний розмір щомісячних виплат. Для дітей з інвалідністю щомісячна допомога складатиме 10 500 грн, що забезпечує додаткову підтримку сімей, які опікуються дітьми з особливими потребами. Також передбачено одноразову виплату для

неофіційно працюючих жінок під час вагітності та пологів у розмірі 7 тис. грн. Додатково вводиться програма «єЯсла», що передбачає щомісячну виплату 8 тис. грн для батьків, які повертаються на роботу і мають дітей віком від одного до трьох років. Ще введена одноразова виплата - «Пакунок школяра», що становить 5 тис. грн на придбання речей до школи. Таким чином, нові заходи концентрують основну фінансову підтримку у момент народження дитини та забезпечують значне збільшення щомісячних виплат у перші роки життя дитини, що створює більш відчутний матеріальний стимул для сімей.

Таблиця 1

Заплановані соціальні виплати для родин з дітьми на 2026 рік

Вид виплати	Сума/механізм	Отримувачі
Допологова допомога	7 000 грн/міс	Вагітні жінки, особливо незастраховані
Одноразова допомога при народженні	50 000 грн	Кожна жінка, що народила дитину
Догляд до 1 року	7 000 грн/міс	Один із батьків, опікун, бабуся/дідусь, інші родичі, що доглядають
«єЯсла» — допомога для працюючих	Сума буде визначена КМУ (орієнтовно, до 8000 грн /міс)	Один з батьків або опікун, якщо після 1 року дитина влаштована до закладу, а батьки — працюють
Пакунок малюка	Натуральна форма	Батьки, при народженні дитини
Пакунок школяра	Сума буде визначена КМУ (у 2025 р. – 5000 грн)	Для першокласників

Джерело: авторська розробка на основі джерел [4].

Попри важливість фінансових заходів, покращення демографічної ситуації в Україні потребує значно ширшого, стратегічного підходу. Сучасна сімейна політика має еволюціонувати у напрямі комплексної підтримки батьківства: створення державних програм підготовки жінок і чоловіків до відповідального батьківства, розвитку навичок догляду за дитиною, формування культури рівного розподілу сімейних обов'язків. Важливим є й запровадження пільгових механізмів у фіскальній сфері для всіх сімей з дітьми, а не лише для окремих категорій, що сприятиме більш справедливому та універсальному розподілу підтримки.

Отже, збільшення державної допомоги при народженні дитини є важливим кроком у напрямі подолання демографічної кризи, проте воно має бути складовою ширшої системи підтримки, спрямованої на розвиток людського капіталу й відновлення соціальної стабільності. Лише поєднання фінансових інструментів із комплексними соціальними, освітніми та інфраструктурними

заходами здатне створити умови, за яких народження дитини перестане бути для сім'ї ризиком, а стане очікуваною та соціально підтриманою подією. Саме така інтегральна політика може забезпечити реальне й довготривале покращення демографічної ситуації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Майже 7 мільйонів українських біженці зафіксовано у світі - де найбільше українців. *Головні новини з України сьогодні - Kyiv Post*. URL: https://www.kyivpost.com/uk/post/53150.
2. Khoroshev M. I. Changes in the Demographic Situation in Ukraine During the Wartime and Their Impact on Social Policy. *Business Inform*. 2024. Vol. 8, no. 559. P. 259–269. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-259-269.
3. Самошкіна, І. (2025). Розвиток соціального страхування та системи соціального забезпечення в україні. *Сталий розвиток економіки*, (3 (54), 220-226. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1337
4. Шандар А., Реутська С. соціальний захист сімей з дітьми: аналіз допомоги при народженні дитини в україні. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-88.
5. 7eminar. 50 тис. грн за народження дитини з 1 січня 2026: Закон підписано Президентом!. *7eminar*. URL: https://7eminar.ua/news/10056-50-tis-grn-za-narodzennya-ditini-7-tisyac-shhomisyacya-kabmin.

Стецюк Т.І.
к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КОМУНІКАЦІЙНІ БАР'ЄРИ В СИСТЕМІ «СТРАХОВИЙ ПОСЕРЕДНИК - КЛІЄНТ»: ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА В ДІЇ

Сучасний ринок страхових послуг перебуває на етапі трансформації, де класичні методи продажу та маркетингових комунікацій втрачають свою ефективність. Традиційна економічна теорія довгий час спиралася на модель Homo Economicus, раціональної людини, яка приймає рішення, зважуючи всі ризики та вигоди. Проте практика страхового посередництва в Україні демонструє яскравий парадокс, що спростовує цю раціональність. З одного боку, клієнти часто ігнорують критично важливі види страхування (наприклад, страхування життя і здоров'я), вважаючи ці ризики надто абстрактними, проте виявляють високу готовність страхувати автомобілі (КАСКО), оскільки пошкодження «заліза» психологічно сприймається як більш реальне та болісна втрата, ніж загроза здоров'ю. З іншого боку, спостерігається феномен «автоматичної згоди»: споживачі легко сплачують за страхові послуги, включені, наприклад, у квиток «Укрзалізниці», не читаючи умов договору

страхування, оскільки незначна сума платежу не активує критичне мислення. Причиною такої полярної поведінки є не економічний розрахунок, а психологічні особливості сприйняття ризику, які детально вивчає поведінкова економіка.

Ключовою проблемою комунікації у страхуванні є те, що страховий продукт - це «невидима» послуга, вигода від якої відкладена у часі, тоді як витрати є миттєвими. У цьому контексті виділяємо три фундаментальні когнітивні викривлення (biases), які створюють бар'єри для страхових посередників.

По-перше, це «неприйняття втрати» (Loss Aversion). Згідно з теорією перспектив Д. Канемана та А. Тверські [1], психологічний біль від втрати грошей приблизно вдвічі сильніший за задоволення від отримання еквівалентної суми. Для клієнта сплата страхової премії тут і зараз сприймається як гарантована втрата фінансового ресурсу, тоді як страхова виплата є лише імовірною подією вираженою в часі. Це і створює потужний комунікаційний бар'єр: клієнт підсвідомо уникає «втрати» грошей на поліс страхування, ігноруючи раціональні аргументи про захист активів. Маркетингова комунікація посередника в цьому випадку має зміщувати фокус з вартості (ціни) на цінність (спокій та безпеку), використовуючи техніку рефреймінгу (reframing).

По-друге, значний вплив має «упередження оптимізму» (Optimism Bias). Більшість людей схильні недооцінювати ймовірність негативних подій у власному житті («зі мною цього не станеться»). Цей бар'єр неможливо подолати «залякуванням» чи сухою статистикою, оскільки психіка клієнта витісняє негативну інформацію. Ефективною стратегією тут є використання соціального доказу та персоналізованих прикладів (storytelling), що дозволяє клієнту асоціювати себе з ситуацією без прямого тиску.

По-третє, діє «евристика доступності» (Availability Heuristic). Більшість громадян оцінюють ймовірність ризику на основі того, наскільки легко їм згадати подібні приклади. Якщо в інформаційному просторі практично відсутні згадки про певні види ризиків, попит на їх страхування падає майже до нуля. Завдання страхового посередника і маркетолога - актуалізувати потребу, роблячи ризик «доступним» для усвідомлення, але не катастрофічним.

У контексті подолання цих бар'єрів, роль страхового посередника (агента і брокера) трансформується з продавця в «архітектора вибору». Цей термін, введений Нобелівським лауреатом Р. Талером [2], описує особу, яка організовує контекст, у якому люди приймають рішення. Інноваційні маркетингові комунікації мають базуватися на концепції «підштовхування» (Nudge). До практичних інструментів такої комунікації можна віднести:

1. Зміна «опції за замовчуванням» (Default options). Пропозиція пакетних рішень, де необхідні опції вже включені, значно підвищує конверсію, оскільки клієнту психологічно важко відмовитися від опції, ніж додати її.

2. Фреймінг часового горизонту**.** Розбиття річної вартості поліса на денні витрати (наприклад, «вартість чашки кави на день») знижує больовий поріг від розставання з грошима.

3. Емоційна валідація. Використання скриптів, що апелюють не до страху, а до відповідальності перед близькими або бізнесом.

Підсумовуючи слід зазначити, що ефективність страхового посередництва в сучасних умовах залежить не лише від знання продуктової лінійки, а й від розуміння психології прийняття рішень. Інтеграція принципів поведінкової економіки в маркетингові комунікації дозволяє нівелювати дію когнітивних бар'єрів. Тому страховий посередник майбутнього - це фахівець, який управляє архітектурою вибору клієнта, допомагаючи йому подолати ірраціональний опір заради власної фінансової безпеки. Відтак, перехід від класичного інформування до свідомого «підштовхування» стає безальтернативною стратегією конкурентної боротьби. Лише той посередник, який навчиться «говорити» з інтуїтивною частиною мислення споживача, може трансформувати страхування з категорії нав'язаних витрат у категорію базової життєвої цінності.

Список використаних джерел:

1. Канеман Д. Мислення швидке й повільне / Деніел Канеман ; пер. з англ. М. Яковлєв. – К. : Наш формат, 2017. – 480 с. https://nashformat.ua/pdf-preview/myslennya-shvydke-j-povilne

2. Талер Р. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір / Річард Талер, Кас Санстейн; пер. з англ. О. Замаєва. – К. : Наш формат, 2017. – 312 с.

Цвіток Н.І.
здобувач ступеня доктор філософії (PhD) кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

ТУРБУЛЕНТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

Повномасштабне військове вторгнення росії у 2022 році спричинило різку турбулентність фінансового ринку України. Банківський сектор опинився перед безпрецедентними викликами: панічні настрої вкладників, шоки ліквідності, стрибки курсу та інфляції. Регулятор та банки оперативно запровадили антикризові заходи для збереження стабільності. З першого дня війни НБУ відкрив нову лінію екстреної підтримки ліквідності – беззаставне рефінансування.

Вже 25 лютого 2022 року банкам було надано 51,5 млрд грн рефінансування для покриття відтоку коштів [1]. Одночасно Уряд і НБУ запровадили капітальні обмеження та фіксацію курсу гривні, що допомогло запобігти різкій девальвації та масовому відпливу капіталу. Ключовим кроком для відновлення довіри стало

запровадження 100% державної гарантії на вклади фізосіб на період воєнного стану. Така повна гарантія убезпечила заощадження населення та підвищила стійкість банківської системи, запобігши панічному вилученню депозитів. У результаті, попри глибоку економічну кризу, вдалося уникнути системної банківської паніки – за час війни з ринку було виведено лише кілька невеликих банків, без «ланцюгової» реакції на всю систему.

Війна стимулювала консервативний підхід банків до управління активами – частка високоліквідних активів різко зросла, тоді як кредитна активність впала. На кінець 2022 року майже половину активів банківського сектору складали високоліквідні інструменти (каса, кошти на коррахунках, депозитні сертифікати НБУ та ОВДП) [2]. Для порівняння, до війни цей показник був суттєво нижчим.

Частка коштів, розміщених у НБУ та на коррахунках інших банків, зросла з 13,0% до 19,0% за 2022 рік, а частка депозитних сертифікатів НБУ – з 10,4% до 19,4% [3]. Банки акумулювали значний обсяг надлишкової ліквідності, не маючи можливостей або бажання активно кредитувати в умовах високих ризиків. За даними НБУ, у листопаді 2022 року обсяг надлишкової ліквідності банків досяг рекордних понад 400 млрд грн (сукупно на коррахунках та у депозитних сертифікатах) [4].

В умовах воєнної рецесії і окупації територій банки скоротили видачу нових кредитів, а частина існуючих позик перестала обслуговуватися. Як наслідок, частка кредитів бізнесу в активах знизилася з 26,3% (2021) до 22,5% (2022), а частка кредитів населенню – з 9,8% до лише 5,7% [3]. Фактично кредитний портфель банків «усох» у відносному вимірі майже на третину, що відображає як згортання нового кредитування, так і зростання інших компонентів активів. Відновлення кредитної активності почалося лише у другій половині 2023 року, коли економіка адаптувалася, а банки почали обережно нарощувати позики в рамках державних програм (5-7-9% тощо).

Війна суттєво вплинула на структуру зобов’язань та джерела фондування банків. Ключовим позитивним феноменом стало збереження і навіть приріст депозитної бази попри шокові обставини. Довіра вкладників, підтримана державними гарантіями та стабільною роботою банків, в цілому не похитнулася. У перші тижні війни спостерігався відтік готівки та валютні панічні настрої, але вже навесні 2022-го тенденція розвернулася – гроші почали повертатися на рахунки. За рахунок міжнародної допомоги, продовження соціальних виплат і відносно стабільної роботи бізнесу обсяг коштів клієнтів у банках зростав протягом 2022–2023 років [5].

Структура депозитів змінилася: домінувати стали кошти на вимогу (поточні рахунки), оскільки населення і бізнес віддавали перевагу ліквідності. Станом на кінець 2023 року переважна більшість депозитів в банківській системі – до запитання, що теоретично робить ресурси «короткими». Однак банки зуміли дещо поліпшити строкову структуру вкладів: завдяки акційним пропозиціям і поступовому зниженню паніки частка строкових депозитів домогосподарств почала зростати і восени 2023 перевищила 35% (проти менш як 30% одразу після початку війни). Це все ще низько, але тренд позитивний. Крім того, у 2023 році спостерігалася дедоларизація заощаджень: частка валютних депозитів впала до

рекордно низьких 32% (найнижче за останні два десятиліття) завдяки довірі до гривні та високим гривневим ставкам, що переважили девальваційні очікування [2].

У підсумку, структура пасивів банківського сектору на воєнному етапі стала більш «класичною», опираючись майже виключно на ресурси клієнтів. Це підвищило стійкість, адже депозитна база – відносно стабільніше та дешевше джерело, ніж ринкові запозичення. З іншого боку, домінування короткострокових коштів на вимогу накладає на банки нові вимоги до управління ліквідністю – необхідно підтримувати значні резерви для покриття потенційних відтоків.

Модель взаємодії банківської системи з центробанком за час війни також зазнала істотних змін. Якщо у перші дні вторгнення НБУ був донором ліквідності, то надалі – навпаки, перетворився радше на абсорбера надлишків ліквідності.

Ключові напрями трансформації взаємодії з НБУ можна узагальнити так:

1. Екстрена підтримка замінена на абсорбцію. Якщо на початку війни НБУ кредитував банки (рефінансування), то нині банки фактично кредитують НБУ, розміщуючи надлишки в його інструментах.

2. Нові інструменти та вимоги. Введено 3-місячні депозитні сертифікати, підвищено резервні вимоги – все це змінило моделі управління ліквідністю в банках (з’явився стимул мати довші депозити, тримати портфель «еталонних» ОВДП тощо).

3. Зниження ролі НБУ у фондуванні. Банки майже повністю позбулися залежності від рефінансування, зосередившись на клієнтських депозитах. Натомість роль НБУ як кредитора останньої інстанції відійшла на другий план, але регулятор залишається ключовим маркет-мейкером на гривневому ринку через операції з сертифікатами.

Отже, моделі управління ліквідністю банків за час війни зазнали суттєвої еволюції під впливом дій НБУ та ринкових умов. Банки адаптувалися до нових правил – тримають більше високоякісних ліквідних активів, уважніше планують структуру депозитів та швидко реагують на сигнали регулятора.

Ризиковий профіль банків України за час війни змінився в бік підвищеної уваги до кредитного та макроризику, тоді як ризики ліквідності та платоспроможності залишаються під контролем. Банки накопичили безпрецедентні ліквідні буфери, що дозволяє впевнено виконувати зобов’язання навіть у разі стрес-сценаріїв. Антикризові заходи держави – 100% гарантії вкладів, рефінансування, регуляторні послаблення – у сукупності забезпечили фінансовій системі «подушку безпеки». Як наслідок, на третій рік війни банківська система України демонструє не лише стійкість, а й поступове відновлення функцій: знову кредитує економіку, генерує прибутки і підтримує довіру клієнтів. Волатильність фінансового ринку, яка стала справжнім краш-тестом для банків, призвела до трансформації моделей управління ліквідністю – і цей іспит сектор склав успішно, ставши більш консервативним, прозорим і готовим до майбутніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Повідомлення НБУ від 26.02.2022 про екстрене рефінансування банків. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-25-lyutogo-2022-roku-nadav-refinansuvannya-v-obsyazi-515-mlrd-grn-dlya-pidtrimki-likvidnosti-bankivskoyi-sistemi.
2. Національний банк України – Звіт про фінансову стабільність (грудень 2023). URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku.
3. Національний банк України – Річний звіт 2022 (аналіз структури активів банків). URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik.
4. Стаття Борисової Л.Є., Волкової М.С. “Управління банківськими ризиками в умовах воєнного стану” (2024). URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4795.
5. Національний банк України – Звіт про фінансову стабільність (червень 2023). URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2023-roku.

Щеглюк М.С.
к.е.н., доцент кафедри бізнесу, адміністрування та права
Заклад вищої освіти "Університет трансформації майбутнього"

БАНКІВСЬКЕ ESG-КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВА ІННОВАЦІЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Банківське ESG-кредитування поступово еволюціонує з нішевого продукту у один із ключових інструментів впливу банків на трансформацію бізнес-моделей корпоративних клієнтів. У країнах ЄС, де діє пакет регулювання Sustainable Finance (EU Taxonomy, SFDR, CSRD), банки змушені інтегрувати кліматичні та інші ESG-ризики в стратегію, ризик-менеджмент і кредитні процеси, що безпосередньо змінює вимоги до позичальників. Для України, яка рухається у напрямі євроінтеграції та відбудови економіки на засадах сталого розвитку, питання синхронізації ESG-підходів банків і реального сектору набуває стратегічного значення [1].

З позиції банків ESG-кредитування виконує щонайменше три функції. По-перше, це інструмент управління ризиками: кліматичні, екологічні, соціальні та репутаційні ризики визнаються джерелом потенційних фінансових втрат і мають бути інтегровані в моделі PD/LGD, оцінку забезпечення, RWA та ICAAP. По-друге, це спосіб реалізації нових бізнес-можливостей: попит на «зелені» інвестиції, енергоефективність, циркулярні моделі створює нішу для спеціалізованих кредитних продуктів і структурованих угод [2]. По-третє,

ESG-кредитування виступає каналом реалізації міжнародних зобов'язань держави й банківських груп щодо декарбонізації, адаптації до зміни клімату та посилення соціальної відповідальності.

ESG-вимоги банків стають для корпоративних клієнтів каталізатором перегляду бізнес-моделей. Дослідження ЄБРР та IFC свідчать, що доступ до середньо- та довгострокового фінансування для капіталомістких проєктів дедалі більше залежить від наявності кліматичних стратегій, нефінансової звітності, систем екологічного та соціального менеджменту. У розвинених країнах практика кредитів, прив'язаних до показників сталого розвитку (*sustainability-linked loans*), передбачає прив'язку маржі за кредитом до досягнення вимірюваних ESG-показників (скорочення викидів, частка «зеленої» виручки, гендерний баланс тощо), що безпосередньо вмонтовує стійкість у структуру фінансових стимулів. Для українських позичальників, які планують вихід на ринки капіталу ЄС, інтеграцію у ланцюги постачання транснаціональних корпорацій або залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій, відповідність ESG-критеріям перетворюється на передумову доступу до фінансування, а не на «добровільну опцію».

У науковій літературі окреслено кілька підходів до аналізу взаємодії банків і клієнтів у контексті сталого розвитку. Частина досліджень зосереджується на стратегічному рівні, розглядаючи інтеграцію принципів сталого розвитку в корпоративний банкінг (*sustainability in corporate banking*) – уключаючи врахування ESG-факторів у корпоративних банківських стратегіях, розробку продуктових ліній для фінансування сталих інвестицій та роль банків як «каталізаторів» переходу на низьковуглецеві моделі. Інший блок робіт аналізує регуляторну рамку й вплив принципів відповідального банкінгу ООН (UN PRB) та податковономії ЄС на бізнес-моделі банків і кредитну політику щодо корпоративного сегменту. Третій напрям – емпіричні дослідження, які показують, що вищий рівень ESG-практик позичальників корелює зі зниженням вартості боргу, кращим доступом до банківського фінансування та вищою фінансовою стійкістю у кризові періоди [3].

Разом з тим, для постсоціалістичних економік, зокрема України, залишаються недостатньо опрацьованими питання інституційної взаємодії банків і корпоративного сектору у процесі впровадження ESG-підходів [5]. По-перше, більшість моделей ESG-скорингу, що їх використовують міжнародні банки та рейтингові агентства, базуються на стандартах розвинених ринків і не враховують структурні особливості економіки, енергетичну та галузеву специфіку країн, які відновлюються після війни. По-друге, існує суттєвий розрив між вимогами до нефінансової звітності, сформованими під впливом CSRD/ESRS у ЄС, та реальними можливостями українських компаній збирати й розкривати релевантні ESG-дані. По-третє, регуляторні підходи центральних банків до інтеграції ESG-ризиків у нагляд і пруденційні вимоги перебувають у стадії становлення, що створює додаткову невизначеність для стратегій банків у корпоративному сегменті .

У цьому контексті показовим є досвід українських банків, які вже апробують ESG-підходи в роботі з корпоративними клієнтами. Зокрема,

Укрексімбанк впровадив систему екологічного й соціального ризик-менеджменту (ESRM) у кредитний процес відповідно до вимог міжнародних фінансових організацій і був визнаний Euromoney найкращим банком України з ESG [4]. Державні банки, насамперед Укргазбанк та Ощадбанк, реалізують програми «зеленого» кредитування енергоефективних проєктів, відновлюваної енергетики та малих «зелених» ініціатив для МСП за підтримки ЄБРР та IFC. Такі приклади свідчать про поступове формування практик, коли банк оцінює не лише фінансові показники позичальника, а й його вплив на довкілля, соціальну сферу та систему корпоративного управління .

Формалізація ESG-кредитування як інструменту сучасних банківських послуг передбачає низку аналітичних кроків. На стадії попереднього аналізу банк класифікує позичальника за галузевими й кліматичними ризиками, зіставляючи вид діяльності з таксономією «зелених» і перехідних активів (у разі гармонізації з ЄС). Далі формується ESG-профіль на основі нефінансової звітності, галузевих даних та інформації з відкритих джерел, що дозволяє оцінити як поточні ризики (викиди, ресурсоємність, трудові практики, якість управління), так і готовність до переходу (наявність кліматичної стратегії, інвестиційні плани, система KPI). На цій основі банк може адаптувати умови кредитування, запроваджуючи надбавки або знижки до маржі залежно від ESG-профілю, встановлюючи ковенанти, пов’язані з досягненням конкретних ESG-цілей, або обмежуючи фінансування діяльності, що суперечить цілям сталого розвитку.

Для корпоративних клієнтів адаптація до таких підходів означає необхідність вбудовувати ESG-логіку у власні бізнес-моделі [6]. Це проявляється в перегляді портфеля проєктів з урахуванням «зелених» і «перехідних» можливостей, диверсифікації джерел енергії, оптимізації ланцюгів постачання, впровадженні систем екологічного менеджменту (ISO 14001), стандартів охорони праці та соціальної відповідальності, посиленні ролі наглядових органів у контролі за ризиками сталого розвитку. У підсумку банки та їхні клієнти формують своєрідну «ESG-угоду», в якій фінансові умови кредиту відображають ступінь наближення бізнес-моделі до принципів стійкості .

Отже, банківське ESG-кредитування можна розглядати як інституційний механізм трансформації бізнес-моделей, що поєднує ринкові стимули, регуляторні вимоги та очікування інвесторів і суспільства. Воно перетворює ESG-критерії з репутаційного атрибуту на параметр оцінки ризику й вартості капіталу, формуючи прямий зв’язок між якістю управління екологічними та соціальними аспектами і доступом до фінансування. Для України, яка одночасно проходить етап післявоєнної відбудови, структурної модернізації економіки та євроінтеграції, розвиток таких механізмів може відіграти ключову роль у спрямуванні інвестиційних потоків у бік стійких і технологічно модернізованих бізнес-моделей. Це, своєю чергою, вимагає подальшої гармонізації регуляторної бази, розвитку методологій ESG-оцінювання, підтримки нефінансової звітності та нарощування інституційної спроможності банків до інтеграції ESG-факторів у кредитну політику і системи ризик-менеджменту.

Список використаних джерел:

1. National Bank of Ukraine. (2024). Sustainable Finance Development Policy. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG_strategy_2024_public_eng.pdf?v=9

2. Kaizen Institute. (2024). Sustainability in the banking sector: A strategic pillar. https://kaizen.com/insights/sustainability-banking-sector/

3. Corporate governance and bank financial sustainability: Empirical evidence from the G7 countries. (2023). *May 2023Corporate Ownership and Control 20(3):180-204* . DOI: 10.22495/cocv20i3art12

4. Ukreximbank. (2024). Ukreximbank named Ukraine's best bank for ESG by Euromoney. https://www.eximb.com

5. Бондаренко, Л. (2025). ESG-БАНКІВНИЦТВО В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІТНІ ТРЕНДИ . *Економіка та суспільство*, (72). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-15

6. Краснова, І., Дворник, І., & Лавренюк, В. (2025). Імплементація основних засад зеленого банкінгу в корпоративне управління. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, *342*(3(1), 267-278. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-38

3. ФІНАНСОВИЙ І БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС У ПОВОЄННІЙ РОЗБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вінницький Я.,
«Фінанси, банківська справа та страхування», аспірант 3-го курсу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФІНАНСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гуманітарне розмінування є базовою передумовою реалізації будь-яких заходів з післявоєнної відбудови України. Вибухонебезпечні предмети створюють критичні ризики для населення, блокують доступ до інфраструктурних об’єктів, обмежують економічну діяльність і стримують повернення людей та інвестицій. За оцінками експертів, потенційно забрудненими можуть залишатися значні площі території України, а сам процес очищення може тривати від 10 до 70 років залежно від рівня інтенсивності фінансування та організаційних можливостей держави [1]. Тому питання забезпечення достатнього і сталого фінансування протимінної діяльності є ключовим елементом економічної політики держави.

Говорячи, про фінансові потреби та економічні передумови розмінування варто відзначити, що економічна логіка фінансування гуманітарного розмінування базується на взаємозв’язку між безпечністю територій та їхнім соціально-економічним потенціалом. Забруднення вибухонебезпечними предметами блокує функціонування аграрного сектору, сповільнює відновлення логістичних маршрутів, знижує інвестиційну активність та обмежує реалізацію масштабних інфраструктурних проєктів. Як зазначає Ю. Рогозян, затримки у фінансуванні розмінування призводять до зростання загальних витрат і відсувають повернення територій у господарський обіг, що формує негативний мультиплікативний ефект для регіонального розвитку [2].

Крім того, мінна небезпека впливає на макроекономічну стійкість. Наявність невідновлених територій знижує ефективність державних інвестицій, стримує відновлення внутрішнього ринку та унеможливлює повноцінну соціально-економічну стабілізацію. Відновлення аграрного експорту, будівництва інфраструктури, функціонування енергетичних об’єктів і логістичних коридорів значною мірою залежить від темпів розмінування.

У цьому контексті важливо визначити основні економічні ефекти фінансування протимінної діяльності та оцінити їхній вплив на повоєнну реконструкцію (див. таблицю 1).

Представлені у таблиці ефекти демонструють, що фінансування гуманітарного розмінування має системний, глибокий та багатовекторний вплив на економіку. Відновлення аграрної діяльності створює прямий

короткостроковий результат у вигляді врожайності та експортних надходжень, тоді як інвестиційний ефект проявляється поступово — через зростання довіри інвесторів, формування прогнозованого економічного середовища та зменшення ризиків для приватних компаній.

Таблиця 1

Основні економічні ефекти фінансування гуманітарного розмінування

Показник	Характеристика ефекту
Відновлення аграрного сектору	Повернення земель у виробництво, підвищення врожайності, зростання експорту
Активізація інвестицій	Зниження ризиків для бізнесу, підвищення вартості активів, залучення приватного капіталу
Відновлення інфраструктури	Доступ до територій для ремонту та будівництва доріг, мостів, енергетичних об’єктів
Соціально-економічна стабільність	Повернення населення, зростання зайнятості, зменшення соціальних витрат

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [2, 5].

Представлені у таблиці ефекти демонструють, що фінансування гуманітарного розмінування має системний, глибокий та багатовекторний вплив на економіку. Відновлення аграрної діяльності створює прямий короткостроковий результат у вигляді врожайності та експортних надходжень, тоді як інвестиційний ефект проявляється поступово - через зростання довіри інвесторів, формування прогнозованого економічного середовища та зменшення ризиків для приватних компаній.

Як наголошують Andersson і Apostolou, економічні вигоди від розмінування переважають витрати у середньо- та довгостроковій перспективі, а моделі cost–benefit analysis демонструють значний позитивний соціально-економічний вплив навіть при високих початкових вкладеннях [5].

Система фінансування протимінної діяльності в Україні складається з 4 ключових блоків (рис. 1).

Суттєвою проблемою залишається відсутність довгострокового фінансового планування. Більшість програм фінансується на короткі періоди, що унеможливлює модернізацію техніки, масштабування потужностей та прогнозування темпів очищення територій.

Важливим бар’єром є складність міжінституційної координації. Без узгодження дій державних органів, міжнародних донорів та операторів зростають транзакційні витрати, дублювання проєктів і ризики нецільового використання коштів [3; 4].

Додатковими стримувальними факторами виступають висока вартість технологічного обладнання та логістики, а також недостатній розвиток системи страхування операційних ризиків, що збільшує загальні витрати на розмінування та стримує залучення приватного сектору.

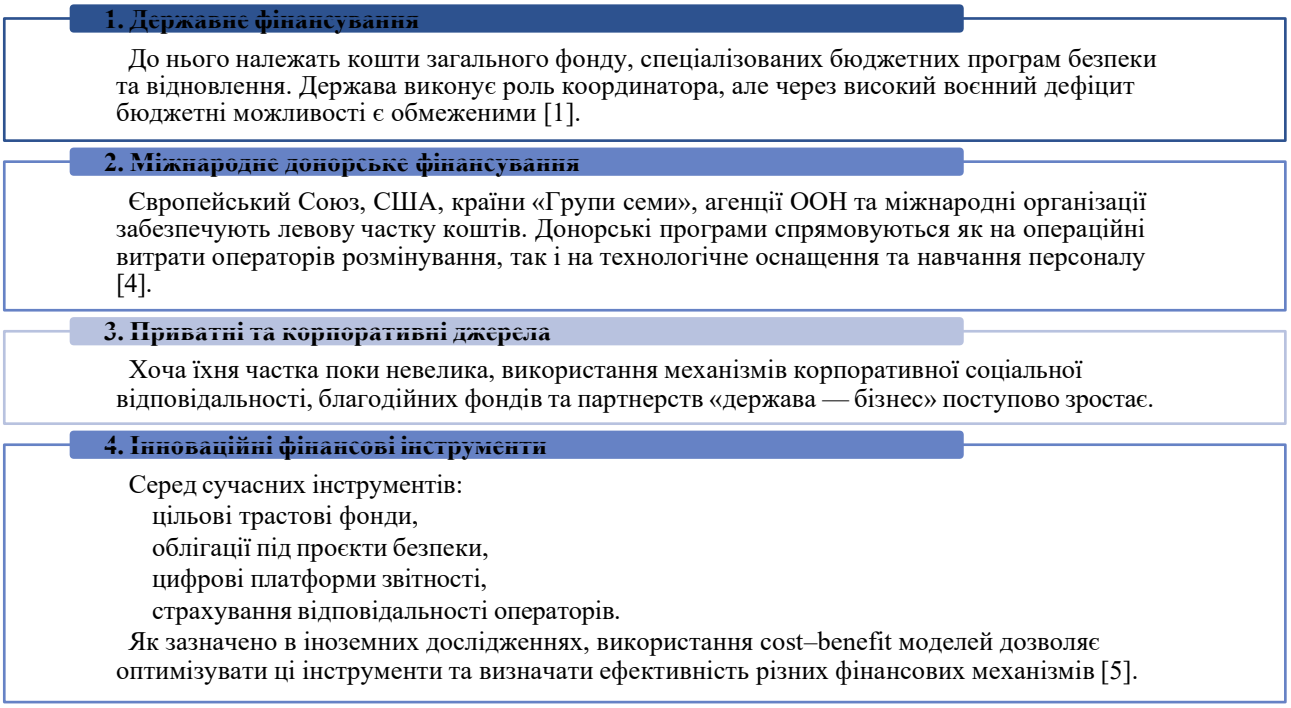

Рис. 1. Механізми фінансування гуманітарного розмінування
Джерело: авторська розробка на основі [1; 4].

Отже, комплексне застосування цих механізмів із урахуванням їхніх переваг і обмежень та забезпеченням належного регуляторного й операційного середовища дозволить досягти максимальної ефективності фінансування гуманітарного розмінування в Україні.

Для формування ефективної довгострокової моделі фінансування розмінування Україні необхідно:

1. Створити національний цільовий фонд гуманітарного розмінування, інтегрований із міжнародними фінансовими механізмами.
2. Удосконалити механізми пріоритизації, щоб спрямовувати кошти на найбільш економічно значущі території.
3. Розвивати страхові інструменти, які забезпечують перерозподіл ризиків та зменшення фінансового навантаження на операторів.
4. Підсилити цифровізацію фінансових процесів, включаючи онлайн-моніторинг, верифікацію витрат і контроль якості.
5. Поглибити міжнародну співпрацю, створивши консолідовану систему координації донорів.

Фінансування гуманітарного розмінування є стратегічною складовою економічної політики України у післявоєнний період. Від темпів очищення територій залежить успішність повоєнної відбудови, інвестиційна привабливість країни, соціально-економічна стабільність та конкурентоспроможність української економіки в довгостроковій перспективі. Раціональне використання ресурсів, впровадження інноваційних фінансових інструментів та міжнародна координація дозволяють сформувати ефективну і стійку систему фінансування, здатну забезпечити очищення територій у необхідних масштабах та темпах.

Список використаних джерел:

1. Ustymenko, V., Rohozian, Y., Trehub, O., Liashenko, P., & Zablodska, D. (2023). Economic and legal dimension of humanitarian demining of Ukraine: problem and research prospects. *Amazonia Investiga, 12*(65), 287–295. https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.27

2. Rohozian, Y. (2024). The impact of the cost of demining on the trajectory of socio-economic systems recovery in the post-conflict period. *Economics of Systems Development, 6*(1), 115–126. https://esd-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/download/42/38/

3. Hutsul, T., Myronchuk, K., Tkach, V., & Khobzei, M. (2023). Economic efficiency and priority of demining: international experience. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, 2*, 308–313. https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-44

4. Boyko, O., Haman, P., & Pavlov, S. (2025). Humanitarian demining in Ukraine: State policy and public administration. *Public Management and Policy, 5*(9), 44–51. https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.5

5. Andersson, A., & Apostolou, A. (2024). Cost–benefit analysis in humanitarian mine action: evaluating efficiency and socio-economic impact. *Journal of Mine Action Research, 28*(2), 45–62. https://doi.org/10.47289/jmar.2024.28.2.45

6. Kuznietsov, K., & Saienko, O. (2025). Financial instruments for implementing measures to ensure the resilience and security of Ukraine. *Finance of Ukraine, 2*, 17–29.https://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/25206/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

Галай О.В.
Управління банківським бізнесом, 1 курс магістратура
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник- доцент кафедри банківської справи
Гербич Л. А.

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА БАНКІВ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни фінансова система України зазнає сильних шоків, що загрожують її стабільності. Стійкість банків стала основою довіри бізнесу й населення та важливим чинником економічного відновлення. У своїй антикризовій політиці банки змушені враховувати воєнні ризики, руйнування інфраструктури, міграцію та бюджетну нестабільність. Зниження економічної активності, перебої в логістиці та енергетичні атаки призвели до зростання неплатоспроможності позичальників і погіршення кредитних портфелів [1]. Одночасно збільшення державних витрат на оборону, дефіциту бюджету та

зниження валютних надходжень підсилили тиск на макрофінансову стабільність і курс гривні.

Банківський сектор зіткнувся з ризиками ліквідності через відтік депозитів, погіршенням якості кредитів і зниженням прибутковості через формування резервів. Посилилися операційні та системні ризики — кібератаки, пошкодження інфраструктури, взаємозалежність між фінансовими установами. Для стабілізації ситуації була реалізована стратегія антикризового реагування, головними пріоритетами якої стали підтримання ліквідності, платоспроможності та уникнення системної кризи. Координація дій між НБУ, урядом і банками забезпечила ефективність державних програм гарантій і кредитної підтримки [1].

Національний банк України вжив комплекс заходів монетарної, ліквідної та капіталізаційної підтримки. Було обмежено монетизацію дефіциту бюджету, підвищено облікову ставку до 25 % у 2022 році для стримування інфляції, а згодом розпочато поступове зниження задля стимулювання кредитування [1]. НБУ оновив методологію стрес-тестування та запровадив концепцію оцінки стійкості банківської системи з урахуванням воєнних ризиків. Регулятор координує антикризові дії через Раду фінансової стабільності, посилив нагляд за небанківським сектором і використовує міжнародну підтримку для капіталізації банків [2].

Самостійно банки зосередилися на управлінні ліквідністю, скороченні ризикових активів і переході до консервативних бізнес-моделей. Вони проводять внутрішні стрес-тести, створюють системи раннього виявлення проблемних кредитів і застосовують реструктуризацію для клієнтів у форс-мажорних умовах. Посилено кіберзахист, внутрішній контроль і моніторинг ризиків. Водночас банки беруть участь у програмах кредитних гарантій, державної підтримки бізнесу та відновлення інфраструктури. Вони також залучають міжнародні фінансові інструменти та донорську допомогу, що забезпечує додаткову ліквідність і підтримує інвестиційні проєкти відновлення.

У таблиці 1 наведено порівняння основних показників банківської системи до війни у 2020-2021 рр. та під час війни у 2023–2025 рр.

Таким чином, банки змогли частково адаптуватися до нових умов.

Антикризова політика банківського сектору України, реалізована під керівництвом Національного банку України, довела ефективність навіть у найскладніші періоди війни. Банківська система зберігає життєздатність, попри втрати активів і ризики у прифронтових регіонах. Банки змогли втримати ліквідність і наростити кредитування, зокрема малого та середнього бізнесу, що свідчить про збереження фінансової активності навіть у кризових умовах [6].

Довіра населення до банків залишається високою — гривневі депозити зростають, що підтверджує стабільність грошового ринку [5]. Важливими досягненнями стали вдосконалення стрес-тестування, оцінки капіталу й посилення макропруденційного нагляду, що підвищує стійкість банків до ризиків. Ефективною виявилась координація дій між урядом і регулятором у межах Ради фінансової стабільності та активне залучення міжнародної допомоги від МВФ, Світового банку й донорів, що підтримало капіталізацію банків і доступ до ресурсів. Українська банківська система поступово інтегрується до

європейського фінансового простору, де рівень відповідності регуляторним стандартам перевищує 70% [5].

Таблиця 1

Основні показники банківської системи України до та під час війни

Показник	До війни (2020-2021 рр.)	Під час війни (2023-2025 рр.)	Коментар
Співвідношення NPL (проблемних кредитів)	5–10 %	Пік у 2023 р. – 39,3 %, зменшення до 30,3 % у 2025 р.	Значне зростання кредитного ризику, проте тенденція до поступового нормалізації
Зростання обсягу кредитного портфеля (чистого)	помірне зростання щорічно	У 2024 р. корпоративні гривневі кредити +21%, роздрібні +40%	Активізація кредитування в умовах відбудови і відновлення
Депозити населення та бізнесу (грн)	стабільне зростання	До 01.01.2025 р. — 1,9 трлн грн загалом (приріст депозитів населення +12%, корпоративних +19%)	Зростання довіри до банківської системи
Коефіцієнт капіталізації / достатності капіталу	відповідність нормативам	У 2024 р. банки залишалися капіталізованими й прибутковими, перехід до структури за стандартами ЄС	Перехід до нових стандартів капіталу, підтримка через прибутки
Активність міжнародної підтримки	помірна	У 2024 р. залучено 42 млрд дол. зовнішнього фінансування; міжнародні резерви зросли до 43,8 млрд дол.	Вклад міжнародної допомоги у макро- і фінансову стабільність
Резерви на покриття ризиків / формування резервів	в межах стандартних вимог	Зростання резервування, акумуляція буферів у разі збитковості	Зростання обережності серед банків і регулятора

Джерело: авторська розробка на основі джерел [4;5]

Попри це, залишаються системні виклики — великий обсяг застарілих проблемних кредитів, особливо у держбанках, що стримує активне кредитування. Також зберігається обмеженість фінансових ресурсів, висока вартість капіталу та ризики політичного втручання у процеси реструктуризації. Недосконаліть законодавства щодо захисту кредитодавців і складність процедур списання боргів гальмують очищення балансів [2]. Додатковими загрозами є кібер ризики, пошкодження IT-інфраструктури та уповільнення реформ через концентрацію ресурсів на обороні.

Для підвищення ефективності антикризової політики необхідно зміцнити капітал банків через «жорстку капіталізацію», створити механізми очищення балансів — « bad bank» або агентства зі списання токсичних активів — для переведення неспроможних позик у позабалансову зону, а також удосконалити законодавство з реструктуризації боргів. Важливо розвивати воєнне

страхування, залучати зовнішні запозичення, зелені та соціальні облігації. Подальша інтеграція з ЄС передбачає впровадження стандартів Basel III/IV та директив CRD/CRR. Важливо також розвивати фінансову інклюзію та цифровізацію, стимулюючи фінтех-рішення, які знижують вартість доступу до фінансових послуг та підвищують ефективність банківського сектору.

Підвищення кібер стійкості та безперервності роботи банків потребує резервних каналів, аварійних сховищ даних і мобільних відділень. Гнучке стрес-тестування з урахуванням воєнних сценаріїв дає змогу швидко реагувати на ризики. Прозора комунікація з ринком і регулярне інформування суспільства зміцнюють довіру до банківської системи [3].

Антикризова політика банків у воєнний період стала ключовим чинником фінансової стабільності, збереження довіри населення та бізнесу, а також основою для інтеграції України у фінансовий простір ЄС. Вона перетворилась із реакції на кризу на стратегічний інструмент розвитку та відбудови фінансової системи України.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (грудень 2024). — Київ: НБУ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=14
2. OECP. Картування фінансових ринків та структури корпоративного управління України для сталого відновлення. — Париж: OECD Publishing, 2025. DOI: https://doi.org/10.1787/866c5c44-en
3. Національний банк України. Огляд банківського сектору (травень 2025).- Київ: НБУ, 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-05.pdf?v=14
4. OECD. Економічні дослідження OECP: Україна 2025. — Париж: OECD Publishing, 2025. — URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/fostering-macroeconomic-stability-and-a-sustainable-recovery_24ed81a1.html
5. Національний банк України. Річний звіт Національного банку за 2024 рік: стійкість як фундамент для відновлення економіки. — Київ: НБУ, 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-za-2024-rik-stiykist-yak-fundament-dlya-vidnovlennya-ekonomiki
6. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (червень 2025). - Київ: НБУ, 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf

Дворник І.В.
к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ESG-СТАНДАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У світовій економіці ESG-підхід (*Environmental, Social, Governance*) перестав бути інструментом репутаційного «брендингу» й дедалі частіше виступає ключовим фактором доступу до капіталу, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості та управління довгостроковими ризиками. Для українських підприємств, що діють в умовах війни, високої турбулентності й необхідності повоєнної відбудови, ESG-стандарти набувають додаткового змісту, стаючи рамкою для переосмислення бізнес-моделей та переходу від короткострокової тактики виживання до стратегічного, сталого розвитку.

У класичному розумінні екологічна складова (E) охоплює управління викидами, ресурсоефективність, кліматичні ризики, циркулярні підходи до використання ресурсів. Соціальний вимір (S) фокусується на відносинах із працівниками, громадами, клієнтами, питаннях прав людини, інклюзивності та впливу на соціальну згуртованість. Компонент корпоративного управління (G) стосується прозорості, структури власності, незалежності наглядових органів, антикорупційних практик, системи контролю та підзвітності. У західних юрисдикціях (ЄС, Велика Британія, США) ці елементи вже інституційно вбудовано у вимоги до нефінансової звітності, ринкової дисципліни, що безпосередньо впливає на вартість капіталу та інвестиційну привабливість компаній [1]. Для українського бізнесу інтеграція ESG-принципів означає зміщення акценту з вузького розуміння «прибутковість у короткому періоді» до моделі «створення довгострокової вартості з урахуванням ризиків середовища, суспільства та управління». Це вимагає трансформації базових вимірів бізнес-моделі у відповідності до ESG-логіки, зокрема:

- *ціннісної пропозиції* – орієнтації не лише на функціональну корисність, а й на екологічну та соціальну цінність продукту чи послуги;
- *архітектури створення вартості* – переходу до ресурсо- та енергоефективних процесів, відповідальної роботи з персоналом і побудови стійких ланцюгів постачання;
- *механізмів монетизації* – переоцінки структури доходів із точки зору їх стійкості та чутливості до регуляторних, кліматичних і репутаційних шоків;
- *системи управління* – перегляду складу й ролі органів корпоративного контролю, посилення комплаєнсу та ризик-менеджменту, запровадження інтегрованої звітності.

У екологічному вимірі ESG спонукає українські підприємства до переосмислення ресурсних моделей в напрямі зменшення енергоємності та вуглецевого сліду, переходу на відновлювані джерела енергії там, де це можливо, запровадження систем екологічного менеджменту (наприклад ISO 14001), управління відходами, впровадження елементів циркулярної економіки. Для

промислових компаній це означає інвестиції у модернізацію обладнання, утилізацію побічних продуктів, екомодернізацію технологій; для агросектору – адаптацію до змін клімату, сталий менеджмент земель, зниження хімічного навантаження. Такі кроки зменшують репутаційні ризики, відкривають доступ до «зеленого» фінансування, підвищують шанс інтеграції у європейські ланцюги постачання, де критерії сталості стають нормою, а не винятком.

Соціальна компонента ESG особливо чутлива в умовах війни і повоєнної реконструкції. Українські підприємства стикаються з масовою трудовою міграцією, втратою кадрового потенціалу, психологічними травмами працівників, посиленою вразливістю домогосподарств. Інтеграція S-стандартів означає розвиток систем охорони праці, підтримки ментального здоров'я, гнучких форматів зайнятості, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також партнерства з громадами, у яких розташовані виробничі потужності. Для бізнесу це – не лише «соціальна місія», а й інструмент зниження плинності кадрів, підвищення продуктивності праці, формування репутації надійного роботодавця, що впливає на здатність утримувати й повертати кваліфікованих фахівців.

Компонент G – корпоративне управління – в українських реаліях є, по суті, основою всіх трансформаційних процесів. Вимоги іноземних інвесторів, міжнародних фінансових організацій і партнерів за експортними контрактами дедалі частіше включають критерії прозорості структури власності, наявності незалежних директорів, політик запобігання конфлікту інтересів, ефективних систем внутрішнього контролю та комплаєнсу. Для багатьох українських компаній це означає перегляд моделі управління від «сімейно-кланового» формату до більш відкритих, колегіальних і професіоналізованих структур. Такий перехід підвищує якість стратегічних рішень, зменшує ризики корупційних практик, полегшує залучення боргового й акціонерного капіталу на міжнародних ринках, а в перспективі – сприяє лістингу на біржах, інтеграції в глобальні інвестиційні потоки.

ESG-стандарти виступають також каталізатором переходу до інтегрованого мислення й інтегрованої звітності [2]. Мова йде про розгляд фінансових результатів у зв'язку з нефінансовими показниками (екологічними, соціальними, управлінськими) та оцінювання бізнес-моделі з позицій створення вартості для всіх ключових стейкхолдерів, а не лише акціонерів. Для українських компаній впровадження таких підходів означає необхідність розбудови систем збору, верифікації й аналізу ESG-даних, внутрішніх процедур постановки цілей (KPI) в екологічній і соціальній площинах, адаптації внутрішнього та зовнішнього аудиту до нових вимог. Це потребує інвестицій у IT-інфраструктуру, аналітичні компетенції, навчання менеджменту й персоналу, але водночас створює основу для стратегічних можливостей в довгостроковому горизонті.

Особливу актуальність ESG має в контексті повоєнної відбудови та участі України в європейських інтеграційних процесах. ЄС уже переходить від добровільних до обов'язкових вимог щодо нефінансової звітності (CSRD, таксономія сталих інвестицій), а це означає, що компанії, які прагнуть працювати з європейськими партнерами, залучати фінансування від європейських банків

розвитку, фондів та інституційних інвесторів, змушені будуть підтверджувати відповідність ESG-критеріям [3]. Таким чином, для українського бізнесу ESG стає фактично «мовою входу» до єдиного європейського економічного простору.

Роль держави у цьому процесі є багатоаспектною. Інституційно держава має створювати регуляторні рамки, які стимулюватимуть запровадження ESG-підходів: адаптувати законодавство до європейських стандартів нефінансової звітності, інтегрувати ESG-критерії у політику державних закупівель, корпоративного управління в державних підприємствах, банківського та фінансового нагляду. Функціонально важливим є розвиток інфраструктури – від національних стандартів (методичних рекомендацій) до платформ збору й розкриття нефінансових даних, а також підтримка освітніх і консультаційних програм для бізнесу. Фінансово держава може виступати модератором і співфінансистом «зелених» і соціально орієнтованих проєктів, запроваджувати податкові стимули для інвестицій у енергоефективність, ВДЕ, соціальну інфраструктуру, а також розвивати ринок «зелених» та соціальних облігацій разом із міжнародними партнерами.

Для самих підприємств ESG-рамка може використовуватися як інструмент редизайну бізнес-моделей. Йдеться про ідентифікацію найбільш суттєвих ESG-факторів (*materiality analysis*), оцінку їхнього впливу на доходи, витрати, ризики й вартість капіталу, а далі – про інтеграцію цих факторів у стратегію, операційні процеси, продуктове портфоліо та систему мотивації менеджменту. Наприклад, перехід від продажу обладнання до моделі «*equipment-as-a-service*» з акцентом на енергоефективність і скорочення викидів може відкривати нові джерела доходів і зменшувати екологічні ризики. В агросекторі інтеграція стійких практик землекористування і програм підтримки громад підвищує шанси на отримання міжнародного фінансування й страхової підтримки. У сфері послуг акцент на інклюзивності, етичному маркетингу та захисті даних стає фактором конкурентної переваги й довіри клієнтів.

Таким чином, ESG-стандарти в українських реаліях варто трактувати не як формальну вимогу до звітності, а як рамковий інструмент глибинної трансформації бізнес-моделей. Вони допомагають підприємствам переосмислити свою роль у суспільстві, покращити доступ до фінансування й ринків, а державі – спрямувати повоєнну реконструкцію в русло стійкого, інклюзивного та «зеленого» розвитку. За умови узгоджених дій держави, бізнесу та фінансового сектору ESG може стати одним із ключових механізмів переходу від парадигми виживання до моделі довгострокового зростання в післявоєнній Україні.

Список використаних джерел:

1.

2. Сейсебаєва, Н., & Кулик, І. (2024). УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БІЗНЕСУ ВІД NFRD ДО CSRD. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*, (3 (63), 41-48. https://doi.org/10.26661/2414-0287-2024-3-63-06

3. Король, С. (2024). Інтегроване мислення в бізнесі: умови та переваги впровадження (контекст інтегрованої звітності). *Financial and Credit Activity*

Problems of Theory and Practice, *2*(55), 519–530. https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4333

4. Бондаренко Л., Блавт А. Інвестиції у сталий розвиток на принципах ESG в умовах воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство. 2024. Випуск 59. С. 48—55. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-59-48

Завіша Х.Д.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 6 курс магістратура
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
кафедри банківської справи та страхування
Стрижак А.П.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Банківське кредитування населення в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності, оскільки визначає фінансові можливості громадян у період максимального соціального та економічного навантаження. Війна не лише знижує рівень доходів значної частини людей, а й різко підвищує невизначеність щодо майбутнього, що змінює логіку поведінки як позичальників, так і банків. Роздрібний сегмент традиційно забезпечував стабільні процентні доходи та формував основу внутрішнього попиту, однак в умовах війни звичні механізми кредитування потребують глибокої адаптації. [1]

Фінансова поведінка населення суттєво трансформувалася: знижується кількість довгострокових рішень, зростає попит на короткі та гнучкі кредитні інструменти, що дозволяють оперативно покривати невідкладні потреби. У воєнний період кредит перетворюється на інструмент забезпечення життєвої стабільності та реагування на непередбачувані витрати.

Для банківської системи ситуація є багаторівневою: необхідно одночасно підтримувати доступ громадян до фінансових ресурсів і стримувати зростання непрацюючих кредитів, що становлять загрозу для фінансової стійкості. [3] Тому банки посилюють стандарти оцінювання позичальників, переглядають кредитні програми, активізують цифрові сервіси та автоматизовані скорингові моделі.

Ризиковий профіль населення також зазнав змін. Мобільність громадян, релокація бізнесу, втрата роботи та зростання витрат змушують банки уважніше моніторити кредитну активність і прогнозувати можливі дефолти. [2] Частка непрацюючих кредитів (NPL) стає ключовим індикатором якості портфеля та ефективності ризик-менеджменту.

Воєнні події оголили вразливість роздрібного кредитування, однак водночас підтвердили стійкість банківської системи: кредитні канікули, реструктуризації й державні програми дозволили уникнути різкого погіршення ситуації у перші роки війни. [4] Після завершення тимчасових послаблень рівень NPL підвищився, відображаючи економічний тиск на населення, проте надалі

простежується стабілізація. Банки адаптували кредитні процеси, оновили ризикові моделі, а населення поступово відновило платіжну дисципліну.

Узагальнюючи наведені зміни у поведінці населення та реакції банківської системи, важливо проілюструвати, як ці процеси відобразилися на реальній динаміці роздрібного кредитування впродовж останніх років. Найнаочніше трансформації ринку проявляються у зміні співвідношення між загальним обсягом виданих кредитів та обсягом непрацюючих кредитів, що зображено на рисунку 1.1.

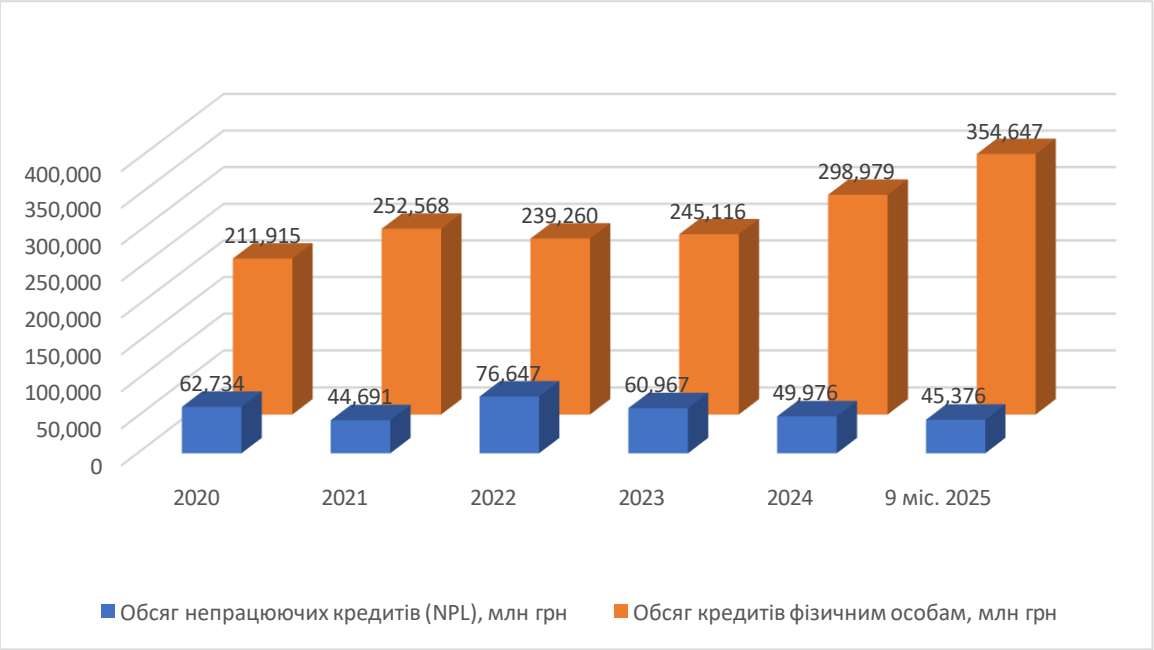

Рисунок 1 – Динаміка кредитів фізичним особам та непрацюючих кредитів (NPL) за 2020–2024 рр. і 9 міс. 2025 р., млн грн

Джерело: авторська розробка на основі джерела [5]

Дані рисунка 1 демонструють, що кредитування населення в Україні зазнало суттєвих коливань під впливом послідовних кризових чинників — пандемічних обмежень та воєнного стану. У 2020 році високий рівень непрацюючих кредитів (29,6%) відображав фінансову нестійкість населення та зниження економічної активності. Уже в 2021 році простежувалося різке покращення ситуації, зумовлене відновленням ділової активності, зростанням доходів громадян та впровадженням банками жорсткіших скорингових моделей, що підвищили якість відбору позичальників.

У 2022 році частка NPL зросла до 32%, що стало прямим наслідком воєнних шоків: падіння доходів, релокації населення, тимчасового припинення роботи підприємств та масового використання кредитних канікул. Суттєвий вплив мали також обмеження мобільності, зростання соціально-економічних ризиків та порушення трудових зв’язків, що позначилося на можливостях громадян вчасно обслуговувати боргові зобов’язання.

Починаючи з 2023 року, спостерігається поступове зниження обсягу проблемної заборгованості, що свідчить про адаптацію як населення, так і

банківської системи до нових умов. Комерційні банки переглянули свої ризик-стратегії: оновили скорингові моделі, розширили програми реструктуризації, посилили моніторинг кредитної поведінки та впровадили підхід «early warning signals» для раннього виявлення ризикових позичальників. Важливим чинником стабілізації стало і відновлення економічної активності у ряді секторів, а також державні програми підтримки, спрямовані на зменшення боргового навантаження громадян.

У 2024 році і за 9 місяців 2025 року рівень NPL знижується до мінімальних значень — 16,7% та 12,8% відповідно. [5] Одночасно обсяг кредитів зростає найвищими темпами за весь період, що свідчить про регенерацію попиту на позики та відновлення довіри населення до банківської системи. На цей результат вплинули комплексні стратегічні кроки банків: посилення вимог до платоспроможності, диференціація продуктів за ризиковістю, розвиток цифрових каналів обслуговування та оптимізація внутрішніх процесів управління кредитним ризиком. У сукупності ці фактори забезпечили зниження частки проблемних кредитів та відновлення стійкого зростання роздрібного портфеля.

Список використаних джерел:

1. Чуб П.М., Охрименко І.Б. Аналіз показників ефективності кредитного портфеля в кредитному менеджменті банку. Наукові перспективи. 2024. № 8(50). с.546- 558. URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-546-558
2. Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології (Серія «Економіка»). 2022. № 6(8). с. 405-423. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423
3. Стрільчук Ю.І. Банківське кредитування населення у забезпеченні сталого розвитку URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/232118
4. Охрименко І. Б., Кузьменко Ю. О. Банківське споживче кредитування в умовах війни: проблеми та трансформації // Новітні тренди розвитку страхового ринку: синергія інновацій та фінансової безпеки : зб. наук. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.15.05.2025. — Київ : КНЕУ, 2025. — С. 57–60. — ISBN 978-966-926-541-8
5. Національний банк України. *Огляд банківського сектору, листопад 2025 року*. — 17 листопада 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2025-roku

Карпенко М.С.
Банківський бізнес, 3 курс бакалаврат
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ УКРАЇНИ НА ТЛІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Одним із значущих чинників сталого розвитку банківських установ є постійне удосконалення ними депозитної політики і підвищення ефективності депозитних операцій. У цьому контексті головною метою кожного банку слугує забезпечення ефективного залучення та використання депозитних ресурсів для нарощення ресурсного потенціалу, основу якого формують депозитні операції. Актуальність цього аспекту зумовлена необхідністю забезпечення високого рівня ефективності управління депозитними ресурсами як стратегічного напряму діяльності і основоположного чинника забезпечення ліквідності банків в умовах посиленої ринкової конкуренції [1].

- У найбільш застосованому розумінні, депозит – це сукупність грошових коштів клієнтів в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, залучених банком на договірній основі на визначений строк або без зазначення такого строку, які підлягають виплаті вкладникові з процентом або без нього і забезпечують банку основний обсяг ресурсів для здійснення активних операцій [2, 3]. Визначене поняття депозиту є основою для розуміння сутності депозитних операцій, ключовими функціями яких можна визначити [4]:
- формування ресурсів банку шляхом залучення тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб;
- забезпечення можливості здійснення активних операцій банку, зокрема кредитних, інвестиційних, розрахункових, касових та валютних;
- гарантування надійного зберігання грошових коштів клієнтів із нарахуванням відсотків за вкладами, що створює економічно вигідну альтернативу їх невикористанню поза банківською системою;
- підтримання ліквідності на необхідному рівні для забезпечення платоспроможності та своєчасного виконання зобов’язань перед клієнтами.

При цьому, на практиці, важливим аспектом забезпечення ефективності депозитних операцій є їх постійний аналіз задля визначення реального стану та виділення проблемних зон. Особливої актуальності це набуває та на тлі різноманітних викликів, що перманентно супроводжують банки України, а отже потребують постійної уваги. Серед різних показників, що характеризують цей аспект діяльності банків, ключовими є показники обсягу і структури депозитних операцій, їх місця в ресурсній базі банків, зміни у складі.

Для оцінки змін, що відбувалися в депозитних операціях банків України під час пандемії і на тлі війни розглянемо зміни обсягів вкладів фізичних осіб у 2020-2024рр. (рис. 1).

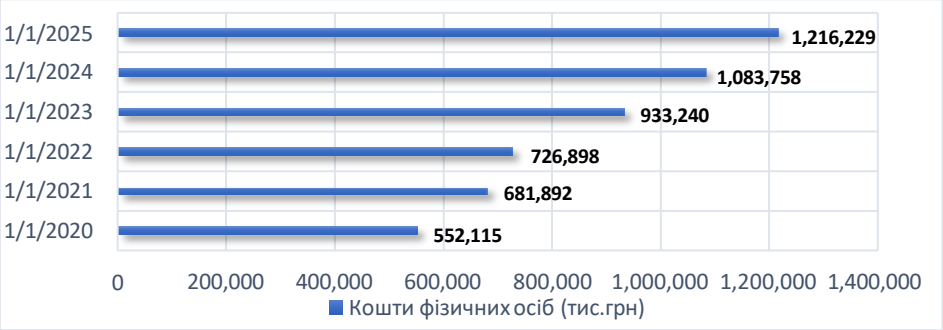

Рис. 1. Динаміка обсягів вкладів фізичних осіб у періоді 2020-2025 рр.
Джерело: авторська розробка на основі джерела [5].

Діаграма на рис. 1 демонструє стале зростання коштів фізичних осіб, що відображає поступове відновлення фінансової активності та зростання рівня довіри до банківської системи. У 2021 році зростання зумовлене частковим відновленням економіки після COVID-19 та стабілізацією доходів фізичних осіб.

Попри початок повномасштабної війни у 2022 році, кошти фіз. осіб у банках продовжували зростати, досягнувши 726,9 млрд грн, що пояснюється прагненням громадян зберегти заощадження у надійному фінансовому інструменті. У наступні (2023–2025) роки темпи приросту депозитів посилюються. Найвищі показники спостерігаються станом на 01.01.2025 р., коли обсяг депозитів становив 1 216,2 млрд грн, що відображає зростання фінансової стійкості банківського сектору та підвищення довіри вкладників. Таким чином, підвищення депозитної активності населення стало одним із ключових чинників впливу на структуру банківських зобов'язань, сприяючи зміцненню їх ресурсної бази та підвищенню частки стабільних пасивів (рис. 2).

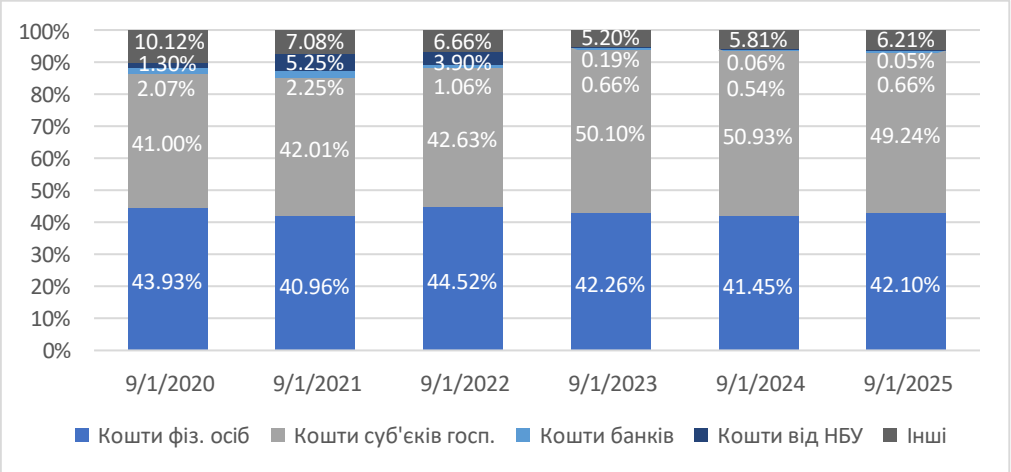

Рис. 2. Структура зобов'язань банків у 2020-2025 рр.
Джерело: авторська розробка на основі джерела [5].

Структура зобов'язань банків зазнала помірних змін, відображаючи адаптацію банківської системи до економічних викликів. Провідну роль стабільно відіграють кошти фізичних осіб, частка яких утримується на рівні понад 40 %, що свідчить про збереження довіри населення до банків. Водночас спостерігається поступове зростання частки коштів суб'єктів господарювання, зумовлене активізацією бізнес-середовища та відновленням ділової активності. Скорочення питомої ваги міжбанківських ресурсів і «інших зобов'язань» вказує на посилення внутрішньої стійкості банків та оптимізацію структури їх пасивів.

Відзначені зміни у структурі зобов'язань банків свідчать про їхню здатність адаптуватися до зовнішніх економічних умов і підтримувати стабільність у періоди суттєвих коливань фінансового середовища.

Депозитна політика банків перебуває під значним впливом Депозитна політика банків України наразі також перебуває під значним впливом макроекономічних та регуляторних чинників, які формують умови функціонування всього фінансового ринку. Упродовж останніх років на динаміку депозитів суттєво вплинули наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, як наслідок коливання облікової ставки НБУ [7]. Це зумовило зміни у поведінці вкладників, посиливши попит на надійні фінансові інструменти та одночасно ускладнивши банкам підтримання ліквідності й прибутковості. Водночас активна політика Національного банку щодо стабілізації грошово-кредитного ринку сприяла збереженню довіри населення до банківської системи, що також позитивно відбивається на обсягах депозитних ресурсів банків.

Загалом, ефективне управління депозитними ресурсами залишається ключовою умовою фінансової стійкості банків, а вдосконалення депозитної політики — необхідною відповіддю на сучасні економічні виклики.

Список використаних джерел:

1. Лопатовська О. О., Антонюкова Л. В. Аналіз сучасного ринку депозитних операцій в Україні. *Фінансовий простір*. 2024. №7. С. 7. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-7-7.

2. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку. Постанова Правління Національного банку України від 12 травня 2003 р. № 1256. *Відомості Верховної Ради України*, 2003, № 44, ст. 328. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text

3. Гончарук К.В. Сутність поняття «депозит» і «вклад»: їх тотожність та відмінність. Вісник Хмельницького національного університету. 2012. №3. Т.1. С. 162-164. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_3_1/162-164.pdf/

4. Дзюблюк О. В. Оптимізація депозитних операцій комерційних банків у процесі залучення коштів населення. Матепіали II Міжнар. науково-практ. конфер. *Соціально-економічні виклики та можливості глобалізації*. Одеса:

КНУТД, 2025. С. 71–75. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/31585/1/RE%2015.02.25%20%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0.pdf#page=71

5. Офіційний сайт Національного банку України**.** *Наглядова статистика*. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist.

6. Краснова І., Журавльов О., Шевалдіна В. Вплив воєнного стану на банківський сектор України. Збірник наукових праць “Вчені записки” 31 (2), К.КНЕУ, 2023. С. 322 – 338. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/618f1aec-d6da4d5b-bc0f-2815454dce85.

Квашук О.В.
викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист,
ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу УНУ»

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан в Україні, запроваджений у 2022 році, суттєво вплинув на всі сфери економічної діяльності, зокрема й на банківський сектор. Банки є ключовою інституцією фінансової системи, забезпечують рух капіталу, стабільність розрахунків та підтримку інвестиційних процесів. У період збройної агресії їх роль значно посилилася, оскільки саме банківська система забезпечує функціонування платіжної інфраструктури, фінансування бізнесу та державного сектору, а також підтримує макроекономічну стабільність.

У цих умовах банківський бізнес зіткнувся з новими ризиками, такими як зниження економічної активності, загрози кібербезпеці, необхідність оперативної адаптації процесів, зміна кредитної політики та поведінки клієнтів. Дослідження цих аспектів дозволяє оцінити рівень стійкості банківського сектору та визначити ключові напрями його подальшого розвитку [1].

Запровадження воєнного стану спричинило різке зростання невизначеності, що вплинуло на платоспроможність населення, фінансову стабільність підприємств та рівень довіри до фінансових інститутів. Серед основних викликів для банківського бізнесу можна виділити зростання кредитних ризиків. Війна призвела до зниження доходів бізнесу, руйнування інфраструктури та призупинення діяльності багатьох підприємств. Це спричинило збільшення частки проблемних кредитів та потребу у формуванні додаткових резервів. Також суттєвими є операційні ризики. Банки змушені були забезпечити безперервність роботи відділень, дата-центрів, банкоматної мережі, а також гарантувати захист інформаційних систем в умовах посилених кіберзагроз. Не слід залишати поза увагою ліквідність та стабільність платіжної системи. Важливим питанням стало підтримання ліквідності банків і забезпечення безперебійних платежів, зокрема під час пікових навантажень та переміщення населення. Зміна клієнтської поведінки також чинить суттєвий вплив на стан

сучасного банківського бізнесу. Зростання попиту на дистанційні банківські послуги, мобільний банкінг, онлайн-платежі вимагало від банків модернізації цифрової інфраструктури [2].

Попри значні труднощі, банківська система України зберегла стабільність та продовжила виконувати ключові функції, що свідчить про високий рівень її стійкості.

Національний банк України оперативно запровадив низку заходів для стабілізації банківської сфери та зменшення впливу війни на фінансовий сектор. Основними напрямами регуляторної політики стала ціла низка заходів. Серед інших, наприклад, посилення контролю за ліквідністю та збереження достатнього обсягу валютних резервів; тимчасові регуляторні послаблення щодо формування резервів, звітності та нормативів капіталу; валютні обмеження для стабілізації курсу гривні; підтримка безготівкових розрахунків та розвиток платіжної інфраструктури; кредитні програми державної підтримки, зокрема «5-7-9%», які стали важливим джерелом фінансування для малого та середнього бізнесу.

Завдяки таким заходам банківський сектор уникнув системної кризи та зміг продовжувати операційну діяльність навіть у найбільш складні періоди війни [3].

У воєнний період банківські установи були змушені адаптувати свої бізнес-моделі до нових умов. Основні напрями трансформації включають цифровізацію банківських послуг, оскільки попит на онлайн-банкінг зріс у кілька разів, що стимулювало розвиток мобільних застосунків, електронних платежів, дистанційної ідентифікації клієнтів. Цифрові технології дозволили банкам працювати навіть у регіонах з тимчасово обмеженим фізичним доступом до відділень.

Також відбуваються зміни в кредитній політиці. Банки посилили вимоги до позичальників, збільшили частку державних програм кредитування, диверсифікували ризики. Основним джерелом нового кредитування стало фінансування оборонної промисловості, критичної інфраструктури та малого бізнесу.

На сучасному етапі підвищується увага до кібербезпеки. Воєнні дії супроводжуються значним зростанням кіберзагроз, тому банки активно інвестують у захист інформаційних систем, багатофакторну аутентифікацію, кібермоніторинг та інші ІТ-рішення [4].

Оптимізація мережі відділень відіграє не останню роль у трансформації банківського бізнесу в умовах воєнного стану. З огляду на зміни у територіальному розташуванні населення та безпекові ризики банки переформатували мережі відділень, активно впроваджували мобільні сервіси та безпілотні банкомати.

Попри труднощі та виклики, з якими стикається економіка України в умовах воєнного стану, банківський бізнес у післявоєнний період все ж має обнадійливі перспективи для розвитку.

Відновлення економіки України після війни потребуватиме значних фінансових ресурсів, що відкриває нові можливості для банків. Ключовими перспективами є участь у великих інвестиційних проєктах відбудови країни;

розвиток фінтех-сектору та партнерств між банками й технологічними компаніями; розширення кредитування бізнесу та населення; інтеграція українського банківського сектору до європейського фінансового простору; підвищення ролі ризик-менеджменту та комплаєнсу. Ефективність цих напрямів залежатиме від стабільності макроекономічного середовища та продовження реформ у фінансовому секторі [5].

Банківський бізнес України продемонстрував високу гнучкість та здатність адаптуватися до екстремальних умов війни. Завдяки оперативним регуляторним рішенням, цифровим технологіям та ефективній системі управління ризиками банківська система змогла забезпечити безперебійне функціонування фінансової інфраструктури держави.

Попри значні виклики, банківський сектор зберіг стабільність і виконує важливу роль у підтримці економіки, фінансуванні бізнесу та державних потреб. У післявоєнний період саме банківська система стане одним із ключових драйверів економічного розвитку та відбудови України.

Список використаних джерел:

1. Рисін В., Печенко Р. Структурні зміни на ринку фінансових послуг в Україні: вплив війни / В. Рисін, Р. Печенко // *SEMI*. – Т. 8, № 1, 2024. – Режим доступу: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/may/34568/240386maket-24-35.pdf

2. Стойка В. Вплив війни на банківську систему України / В. Стойка // *Central European Review of Economics & Finance.* – Т. 43, № 2, 2023. – Режим доступу: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_24136_ceref_2023_009

3. Садура О., Підгайна А. Фінансова стійкість банківської системи України в умовах війни / О. Садура, А. Підгайна // *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology.* – 2023. – № 4. – Режим доступу: https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/ujae_2023_r04_a03.pdf

4. Ткаченко, О. Вплив цифровізації на трансформацію банківського сектору / Олександр Ткаченко // *Вісник економіки.* – 2024. – № 4. – С. 105-121. Режим доступу: http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/53636

5. Панченко Н., Балацька В., Татьяніна С. Інновації у банківській діяльності в умовах воєнного стану / Н. Панченко, В. Балацька, С. Татьяніна // *Молодий вчений*. – 2023. – № 5 (117). – Режим доступу: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5866

Літвіченко Ю. В.
Фінанси, банківська справа та страхування, 4 курс бакалаврат
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Ткачук Н. М.

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Відновлення економіки України в післявоєнний період є одним із ключових завдань для нашої держави. Банківська система виступає одним із центральних елементів цієї відновлювальної моделі, адже саме через банки забезпечують фінансування потреб розвитку бізнесу, населення, формуючи інвестиційні потоки для відбудови економіки. Тому їхня роль не може бути недооціненою.

Крім того, стабільність банківської системи гарантує також захист заощаджень громадян, забезпечує кредитування, яке стимулює бізнес-активність, і підтримує фінансову стабільність держави. За офіційними даними Національного банку України, у 2025 році зростання економіки можливе лише на 1,9%, що підкреслює наскільки повільним і крихким є сьогодні процес відновлення [1]. Вважаємо, що саме комерційні банки можуть стати тим каталізатором більш швидкого відновлення - але для цього вони мають бути фінансово міцними, достатньо капіталізованими й працювати в прозорому правовому середовищі.

Сьогодні вітчизняна банківська система працює у надзвичайних умовах - з війною, руйнуванням інфраструктури, дефіцитом енергії, високими ризиками. НБУ у своєму звіті щодо фінансової стабільності зазначає, що банківському сектору довелося повернутися до оновлення планів відновлення ризиків і показників, що стосується власного капіталу, ліквідності та якості активів [2]. Зокрема, у Звіті «Кредитування в Україні-2025: поступове відновлення» зазначається, що кредити фізичним особам станом на 01.01.2025р. становили лише близько 3,4% від ВВП [3]. НБУ також прогнозує, що інфляція в Україні знизиться до 9,2% у 2025 році, надалі до 6,6% у 2026 році та до цільового рівня 5% наприкінці 2027р. Економічне зростання - теж обмежене: 1,9% у 2025р., близько 2% у 2026р., 2,8% у 2027р. [4].

Національний банк України продовжує відігравати провідну роль у забезпеченні фінансової стабільності. Зокрема, у 2025 році він зберіг облікову ставку на рівні 15,5%, підтримуючи баланс між контролем інфляції та стимулюванням кредитної активності. Регулятор активно співпрацює з урядом і міжнародними фінансовими організаціями щодо створення механізмів страхування воєнних ризиків для інвесторів і позичальників. Це дозволяє зменшити кредитні ризики та поступово активізувати кредитування реального сектору. Банки дедалі частіше виступають посередниками у залученні

міжнародних грантів і коштів для відбудови, що робить їх ключовими гравцями у процесі економічного відновлення [5].

На нашу думку, банківська система є одним із головних чинників відновлення економіки України, однак її ефективність залежить від подолання низки системних проблем. Основними серед них є низький рівень кредитування бізнесу та населення, висока частка проблемних активів, залежність від державної підтримки, макроекономічна невизначеність і надмірна концентрація активів у кількох великих банках. Водночас, ці виклики можуть бути перетворені на можливості. Перш за все, необхідно посилити рівень капіталізації банків, удосконалити механізми управління ризиками та стимулювати конкуренцію в банківській системі. Прискорений розвиток цифрових технологій і віддалених сервісів дозволить банкам зменшити операційні витрати та розширити доступ населення до фінансових послуг.

Держава, в свою чергу, має розширювати програми пільгового кредитування, особливо в сфері відбудови житла, агросектору, малого та середнього бізнесу, а також сприяти створенню нових інструментів гарантування кредитів і страхування ризиків. Важливою умовою успіху є також подальше зміцнення довіри між банками та клієнтами, що забезпечить приплив депозитів і капіталу в банківську систему.

Активізація міжнародного фінансування та участь українських банків у розподілі коштів на відбудову створить нові можливості для інвестиційного зростання країни. Таким чином, поєднання стабільної монетарної політики, ефективного банківського регулювання, розвитку державних і приватних кредитних програм, а також зміцнення фінансової дисципліни дозволить банківській системі стати рушійною силою економічного відновлення України в повоєнний час.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Інфляція надалі знижуватиметься, а відновлення економіки залишатиметься стриманим. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-nadali-znijuvatimetsya-a-vidnovlennya-ekonomiki-zalishatimetsya-strimanim-cherez-naslidki-viyni--inflyatsiyniy-zvit
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf
3. Finpuls. Кредитування в Україні-2025: поступове відновлення та значний потенціал. URL: https://finpuls.com/ua/kredytuvannia-v-ukrayini-2025-postupove-vidnovlennia-ta-znachnyi.html
4. Censor.net / BorgExpert. Інфляція уповільниться, але зростання економіки буде стриманим. URL: https://censor.net/biz/news/3582691/nbu-prognozuye-9-2-inflyatsiyu-na-kinets-2025-ta-podalshe-spovilnennya-do-5-u-2027
5. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 15,5%. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-155-21807

Мельник Я.
Фінанси, банківська справа, страхування та фоновий ринок, 1 курс магістратура
Хмельницького університету управління та права імені Леоніла Юзькова
Науковий керівник – к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Ткачук Н.М.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Ефективне управління інвестиційною діяльністю банків на фондовому ринку є важливою умовою їх фінансової стабільності та розвитку. Банки виступають активними учасниками ринку цінних паперів, використовують його можливості для підвищення доходності, диверсифікації ризиків та зміцнення капіталу. У сучасних умовах нестійкості фінансових ринків особливого значення набувають професійний аналіз кон'юнктури, збалансоване формування інвестиційних портфелів і дотримання регуляторних вимог. Це забезпечує банкам здатність ефективно управляти ресурсами, підтримувати ліквідність та сприяти загальному розвитку фінансової системи.

Згідно зі Законом України «Про банки та банківську діяльність», банки поряд із банківськими та фінансовими послугами, мають право також здійснювати діяльність щодо: інвестицій, емісії власних цінних паперів, зберігання цінностей, надання консультаційних та інформаційних послуг, надання послуг адміністратора за випуском облігацій тощо [1]. Повноваження щодо дій з цінними паперами дають змогу банкам активно інтегруватися у фондовий ринок та формувати власні інвестиційні стратегії.

На відміну від більшості підприємств, банки є одними із найактивніших учасників фондового ринку, оскільки вони мають можливість швидко акумулювати тимчасово вільні ресурси та спрямовувати їх на операції з цінними паперами. Це дозволяє одночасно підтримувати фінансування реального сектору економіки та розширювати власні інструменти формування капіталу. Випускаючи власні цінні папери, банки створюють додаткові канали залучення фінансових ресурсів і забезпечують інвесторам широкий доступ до інвестиційних можливостей. Цінні папери мають вагоме значення у діяльності банків, що відображено на рис. 1.

У 2020-2024 рр. вкладення банків у цінні папери помітно зростали: з 819,7 млрд грн у 2020р. до 1714,1 млрд грн у 2024 р. Збільшення інвестицій відбувалося паралельно з розширенням активів банківської системи, однак, темпи приросту портфеля цінних паперів були вищими, що спричинило коливання, а згодом і підвищення їх частки у структурі активів – від 44,9% у 2020р. до пікового значення 54,9% у 2023р. та рівня 50,2% у 2024 р.

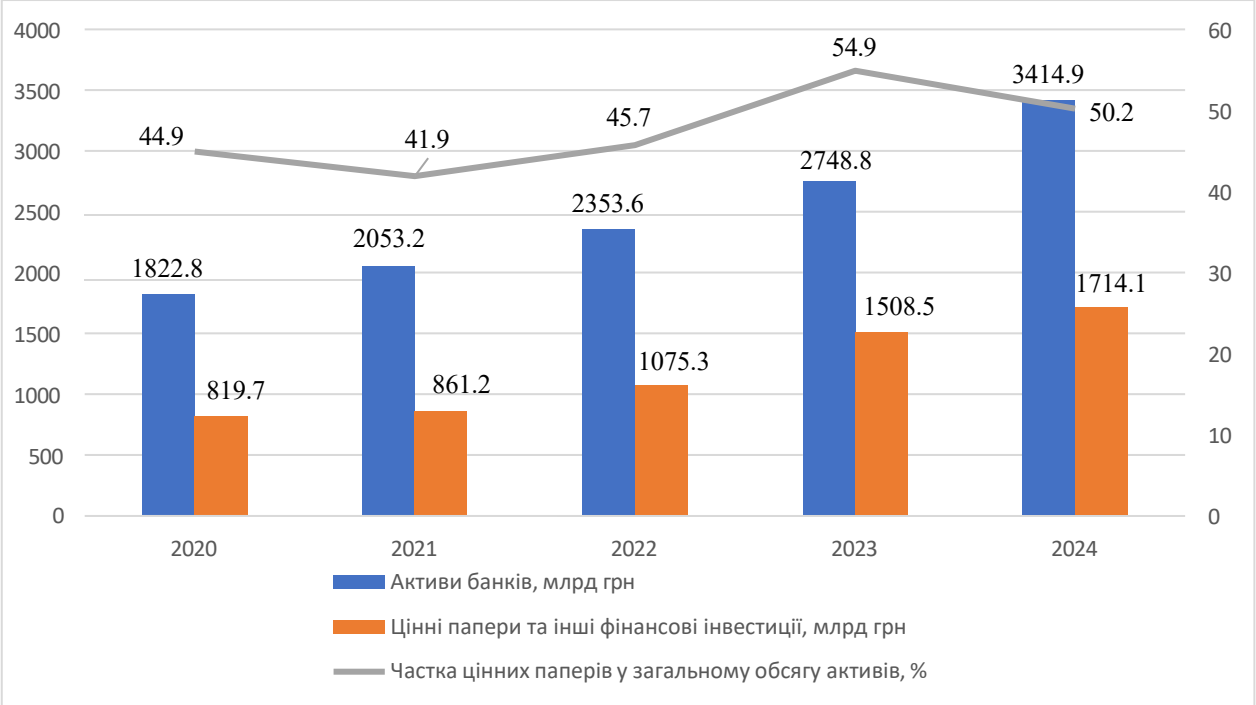

Рис. 1. Динаміка вкладень банків України в цінні папери у 2020-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [2].

Така динаміка підкреслює стратегічну роль цінних паперів для банків, оскільки вони забезпечують ліквідність, стабільний дохід та можливість гнучкого розміщення ресурсів. Відповідно, їх значна частка в активах вимагає від банків ефективного управління інвестиційним портфелем і належної оцінки ризиків.

Процес управління інвестиціями в банках передбачає не просто формування портфеля, а вибудову його структури таким чином, щоб він одночасно забезпечував прибутковість, ліквідність і прийнятний рівень ризику [3]. Для банку важливо, щоб інвестиційний портфель відповідав стратегічним інтересам власників і підтримував фінансову стійкість установи.

Управління інвестиційною діяльністю банку повинно ґрунтуватися на чітко визначених принципах і правилах, що забезпечують узгодженість інвестиційних рішень із загальною політикою ризик-менеджменту та фінансовими пріоритетами установи. Важливо, щоб банк формував прозорі внутрішні процедури ухвалення рішень, встановлював ліміти на різні види активів, контролював концентрацію ризиків і забезпечував оперативне реагування на зміни ринкової кон'юнктури. Такий підхід дозволяє підтримувати стабільність інвестиційної діяльності та знижувати ймовірність фінансових втрат

Для того щоб визначити, наскільки ефективно банки управляють інвестиційною діяльністю на фондовому ринку, застосовують спеціальний методичний інструментарій, що дозволяє комплексно оцінити дохідність,

ризиковість та стійкість інвестиційних рішень. Такий підхід дає змогу врахувати як зовнішні ринкові умови, так і внутрішні можливості банку, зокрема, це [4]:

- коефіцієнтний аналіз: коефіцієнт дохідності інвестицій (ROI), коефіцієнт оборотності портфеля, β-коефіцієнт ризику для акцій, Sharpe Ratio як співвідношення доходу до ризику;
- факторний аналіз: вплив макроекономічних показників (ставка НБУ, інфляція, ВВП), регуляторної політики (нормативи резервування, вимоги до ліквідності), внутрішніх чинників банку (обсяг активів, капітал, операційна маржа);
- моделі оцінювання з урахуванням ризиків: CAPM для розрахунку очікуваної дохідності активів з урахуванням ринкового ризику; VaR (Value at Risk) для оцінки потенційних втрат за несприятливих ринкових умов.

Отже, ефективне управління інвестиційною діяльністю банків на фондовому ринку є ключовим чинником їх фінансової стабільності, конкурентоспроможності та здатності адаптуватися до ринкових змін. Значна частка цінних паперів у структурі активів підтверджує важливість цього напряму та потребує професійного підходу до формування й контролю інвестиційного портфеля. Використання сучасних методів оцінювання дохідності та ризику дозволяє банкам приймати обґрунтовані інвестиційні рішення та підтримувати високу ефективність своєї діяльності. Раціональне управління інвестиціями забезпечує банкам стабільний розвиток і зміцнює їх роль як провідних учасників фондового ринку.

Список використаних джерел:

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000р. № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

2. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2025-10-01.xlsx

3. Корнієв В., Кульпінський С. Подолання дефіциту інвестиційних ресурсів за допомогою інструментів банку розвитку. *Фінанси України.* 2016. №5. С. 82-96.

4. Коваленко В.В. Інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку: теоретичні та методичні виміри оцінювання. *Modern Economics*. №51. 2025. С. 114-121

Мецгер Є. В.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ПРИНЦИПИ ПОВОЄННОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Повномасштабна агресія росії проти України є не лише воєнним конфліктом, а й прикладом шокової події надзвичайної сили, яка за своїми характеристиками наближається до так званого «чорного лебедя». Вона поєднує фізичні руйнування з глибинною деформацією інституцій, фінансово-економічних зв'язків та управлінських практик. Водночас довоєнна модель розвитку виявилася структурно вразливою до глобальних викликів і не забезпечувала достатньої адаптивності економіки. За таких умов повоєнний період доцільно розглядати не як фазу механічного «відновлення», а як вікно можливостей для цілеспрямованої повної трансформації – структурної, інституційної, фінансової, функціональної, тощо. Йдеться про перехід від реставрації попередньої конструкції господарської системи до формування нової моделі, орієнтованої на довгострокову стійкість, інноваційність та інклюзивність. Модель де держава виступає партнером бізнесу.

Аналіз історії повоєнної відбудови Європи (План Маршалла), досвіду «держав розвитку» Східної Азії, сучасних дискусій довкола «Маршаллового плану для України», а також новітніх вітчизняних досліджень щодо повоєнної стратегії [1; 2; 3] дозволяє виокремити низку принципів, які можуть стати методологічною основою економічної трансформації України (рис. 1).

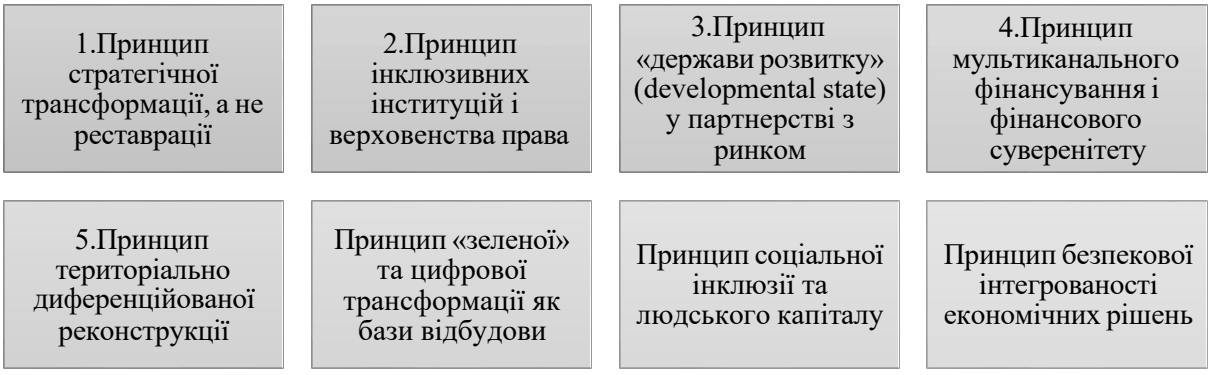

Рис. 1. Принципи державної стратегії повоєнної відбудови економіка Україні

Джерело: авторська розробка

Міжнародний досвід – від Плану Маршалла до практик «держав розвитку» у Східній Азії – засвідчує, що успішна реконструкція спирається на стратегічне бачення, яке переводить фокус із компенсації втрат на структурну модернізацію.

Для України це означає, що повоєнна політика має будуватися навколо стратегічної трансформації, а не відтворення довоєнної галузевої та просторової структури. Держава в цьому контексті виконує роль архітектора та координатора змін: формує довгострокову візію, визначає пріоритетні напрями інвестицій, забезпечує узгодженість секторних політик, спрямовує внутрішні й зовнішні ресурси на проєкти, які змінюють якість економічної системи, а не лише відновлюють зруйновані об'єкти.

Ключовою передумовою такої трансформації є якість інституційного середовища, насамперед верховенство права та інклюзивність економічних інститутів. Успішні кейси повоєнної Європи та азійських економік показують, що захист прав власності, передбачуваність регуляторних рішень, чесна конкуренція й обмеження рентного доступу до ресурсів створюють базу для масового залучення приватного капіталу та інновацій. Україна потребує послідовного посилення судової системи, антикорупційної інфраструктури, незалежних регуляторів і наглядових органів, а також спрощення й уніфікації дозвільних процедур. Інституційна роль держави тут полягає у створенні стабільних «правил гри», які знижують транзакційні витрати для бізнесу й підвищують довіру інвесторів.

У цьому контексті актуалізується концепція «держави розвитку», яка не підмінює собою ринок, а задає рамки й пріоритети економічної політики, координує інвестиції та сприяє формуванню національних конкурентних переваг. Така держава цілеспрямовано підтримує інфраструктурні проєкти, експортні галузі, дослідження й інновації, не витісняючи приватних інвесторів, а зменшуючи їхні ризики шляхом гарантій, співфінансування, публічно-приватних партнерств. Для повоєнної України це означає необхідність створення або посилення інститутів розвитку – банку розвитку, спеціалізованих фондів, механізмів гарантування – які зможуть спрямовувати як внутрішні ресурси, так і міжнародну допомогу в пріоритетні напрями й регіони.

Важливою складовою архітектури відбудови є побудова системи мультиканального фінансування, в тому числі за участі, за сприяння держави. Реконструкція такого масштабу та глибини, як в Україні, неможлива лише за рахунок бюджетних ресурсів або тільки зовнішніх позик. Потрібна збалансована комбінація внутрішнього оподаткування, боргових інструментів, грантових програм, інвестицій діаспори, приватних і інституційних інвесторів, публічно-приватних партнерств. Фінансова роль держави полягає у розробці прозорих механізмів мобілізації коштів, управлінні зовнішнім боргом, запровадженні стандартів публічної звітності й аудиту, а також координації дій численних донорів та міжнародних організацій для уникнення дублювання та фрагментації проєктів.

Не менш значущим є просторовий вимір повоєнної політики. Різні регіони України мають неоднакові масштаби руйнувань, структуру економіки та людський капітал, що унеможливлює застосування уніфікованих підходів. Територіально диференційована стратегія відбудови передбачає розроблення окремих регіональних стратегій для деокупованих територій, промислових центрів, аграрних регіонів, прикордонних областей. Роль держави тут – у

поєднанні децентралізації з посиленням спроможності місцевих громад планувати і реалізовувати проєкти, а також у фінансовій підтримці найбільш постраждалих територій через цільові програми.

Сутнісною рисою сучасних підходів до повоєнної реконструкції є інтеграція «зеленої» та цифрової складових. Інвестування у відновлення старих технологічних укладів лише відтерміновує майбутні проблеми – енергетичну залежність, низьку продуктивність, екологічний тиск. Тому проєкти відбудови мають одразу закладати використання відновлюваної енергетики, енергоефективних рішень, циркулярної економіки, а також цифрових платформ і сервісів. Держава в цій площині виконує роль регулятора, що узгоджує національну політику зі стандартами ЄС, й водночас інвестора та стимулятора «зелених» і цифрових проєктів через податкові пільги, субсидії, спеціальні кредитні лінії, випуск «зелених» облігацій.

Важливою передумовою довгострокової стійкості є врахування соціального виміру відбудови. Повернення і реінтеграція внутрішньо переміщених осіб, підтримка ветеранів, подолання наслідків травматичного досвіду, модернізація систем освіти, науки й охорони здоров'я формують підґрунтя для відновлення людського капіталу. Держава тут виступає гарантом базових соціальних стандартів і провайдером програм реабілітації, перенавчання та житлової підтримки, в першу чергу через реалізацію прогами Є-оселя, а також модератором діалогу між громадянським суспільством, бізнесом і місцевими громадами.

Нарешті, усі економічні рішення мають бути інтегровані з вимогами безпеки. Йдеться про енергетичну, продовольчу, кібер- та інфраструктурну безпеку, з урахуванням імовірності повторних військових загроз. Держава має розвивати систему економічної безпеки, яка включатиме моніторинг ризиків, стрес-тестування критичної інфраструктури, диверсифікацію джерел ресурсів і ринків збуту, створення фінансових резервів та інструментів ризик-шерінгу з донорами та приватними інвесторами.

Узагальнюючи, повоєнна відбудова України потребує переходу від реактивної логіки ліквідації наслідків до проактивної стратегії структурної трансформації, у центрі якої стоїть держава як інституційний архітектор, координатор, фінансовий фасилітатор і гарант безпеки, але не як монополіст розвитку. Саме така багатовимірна роль держави створює умови для того, щоб повоєнний період став стартом якісно нового етапу економічного зростання, а не лише спробою «залікувати рани» минулого.

Список використаних джерел:

1. Ходакевич, С., Стрижак А., Журавльов О.С. Світовий досвід відбудови економіки у повоєнний період //*Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2023. Том 8. № 1. С. 233 – 240 DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-34

2. Краснова І., Журавльов О.С., Шевалдіна В. Вплив воєнного стану на банківський сектор України З*бірник наукових праць "ВЧЕНІ ЗАПИСКИ"* 31 (2), К.КНЕУ, 2023 DOI 10.33111/vz_kneu.31.22.02.29.201.207

3. Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Економіка»)*. 2022. № 6(8). с. 405-423. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423

Пікус Р. В.
к.е.н., професор,
професор кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Дмитренко К. І.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, 2 курс магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Банківське кредитування домогосподарств є важливим елементом стабільного функціонування економіки, адже забезпечує взаємозв'язок між банківською системою та реальним сектором через задоволення споживчих потреб населення. Цей процес сприяє формуванню внутрішнього попиту, активізує ділову активність та впливає на стійкість фінансової системи держави. В сучасних умовах економіка України перебуває під впливом безпрецедентних шоків, спричинених повномасштабною збройною агресією росії, що призвело до зниження доходів населення, зростання вартості кредитних ресурсів та посилення ризиків неплатоспроможності. В цих умовах банки вимушені переорієнтовувати кредитні стратегії, балансуючи між підтримкою домогосподарств та забезпеченням власної фінансової стійкості.

Фінансово-економічні кризи наочно продемонстрували слабкість теоретичних концепцій сучасної економічної науки і надзвичайно актуалізували необхідність розробки нових підходів для обґрунтування економічних програм після кризового розвитку країн світу. Це, в свою чергу, вимагає особливої уваги до дотримання чіткої методології наукових досліджень взагалі і, до розробки понять і категорій, зокрема. Таким чином, дослідження теоретичних основ банківського кредитування домогосподарств в умовах економічної нестабільності є особливо актуальним, оскільки воно визначає можливість адаптації ринку банківського кредитування до сучасних викликів та підтримки соціально-економічної стабільності. Загострення означеної наукової проблеми зумовлене суперечністю між потребою домогосподарств у кредитних ресурсах і прагненням банків мінімізувати ризики в умовах нестабільного економічного середовища.

Відсутність єдиної наукової думки щодо трактування сутності поняття «банківське кредитування домогосподарств» ускладнює теоретичне та практичне осмислення його ролі і завдань у сучасній економіці, перешкоджає коректному дослідженню особливостей його функціонування, впливу кредитування домогосподарств на фінансову стабільність та економічну політику держави та, як наслідок, не дозволяє розробити ефективні рекомендації щодо вдосконалення кредитної політики банків. Чітке та науково обґрунтоване визначення змісту поняття «банківське кредитування домогосподарств» дозволить сформувати концептуальну основу для подальших досліджень його розвитку в умовах нестабільності, а також сприятиме розробці ефективних механізмів забезпечення доступності кредитних ресурсів для населення. Формування цілісного теоретичного підґрунтя стане основою для розробки дієвих кредитних стратегій, адаптованих до європейських стандартів, що, у свою чергу, підсилить конкурентоспроможність фінансового сектору України в умовах інтеграції до глобального економічного простору.

Вагомий внесок у формування теоретичних засад банківського кредитування домогосподарств зробили такі вітчизняні вчені та науковці, як Н. І. Версаль, Н. В. Приказюк, С. В. Науменкова, Т. П. Моташко, В. І. Міщенко, І. В. Охріменко, Ю. І. Стрільчук, О. М. Шпатель-Юхта та ін. Разом з тим, незважаючи на значний науковий інтерес до проблематики функціонування ринку споживчого кредитування та фінансової поведінки домогосподарств, питання уточнення змісту поняття «банківське кредитування домогосподарств» залишається відкритим та потребує подальшого опрацювання в напрямку порівняльного аналізу існуючих формулювань даного поняття, їх систематизації та узагальнення.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття «банківське кредитування домогосподарств» та обґрунтування рекомендацій щодо її концептуального уточнення з урахуванням сучасних умов економічної нестабільності.

На сьогоднішній день існують різні підходи до визначення змісту поняття «банківське кредитування домогосподарств». Проведемо їх аналіз та систематизацію на основі методики конструювання категоріального апарату, розробленої професором Старостіною А.О. [1]. У відповідності до зазначеної методики проаналізуємо структуру поняття «банківське кредитування домогосподарств» в підходах різних авторів за ознаками – суть, зміст та результат явища.

Аналіз наведених підходів свідчить про те, що в економічній літературі домінує трактування змісту поняття «банківське кредитування домогосподарств» як форми економічних відносин або як процесу надання фінансових ресурсів фізичним особам на умовах повернення, строковості та платності. Водночас більшість авторів зосереджуються на характеристиці змісту явища, приділяючи увагу його функціональному призначенню, тоді як результат явища часто залишається поза межами визначення, що ускладнює комплексне розуміння впливу кредитування домогосподарств на соціально-економічний розвиток країни.

Таблиця 1

Структура поняття «банківське кредитування домогосподарств» в підходах різних авторів

№	Автор, рік, вид наукової праці / категорії	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	Стрільчук Ю. І. Вплив банківського кредитування населення на економіку. Економіка. Фінанси. Право. 2017	процес, який складається з послідовних дій банку	реалізація економічних відносин між банком-кредитором і позичальником – фізичною особою, які виникають з приводу передачі останньому вартості у користування на умовах повернення, строковості та платності	-
2	Башлай С. В., Лобода Н. О. Теоретичні аспекти та особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми, 2005	вид позики, що відображає відносини між кредитором і позичальником	кредитування кінцевого споживання	-
3	Ганзюк С. М., Вишнякова Ю. О. Кредитування споживчих потреб в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019	форма економічних відносин між банками і домогосподарствами	отримання додаткових коштів на засадах зворотності, платності, добровільності	задоволення особистих споживчих чи колективних потреб домогосподарств
4	Москальов А.А., Стельмах А.А. Сучасні стан та заходи стимулювання кредитування фізичних осіб в Україні. Мистецтво наукової думки. 2018	форма економічних відносин між банком та позичальником	надання населенню на умовах повернення, строковості та платності нагромаджених в банку тимчасово вільних грошових ресурсів	-
5	Гальків Л. І., Демчишин М. Я., Крамченко Р.А. Стан та перспективи банківського кредитування домогосподарств в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2015	форма економічних відносин між банками і окремим членом домогосподарства	отримання додаткових коштів на засадах зворотності, платності, добровільності	задоволення особистих потреб чи колективних потреб домогосподарств

Джерело: авторська розробка на основі джерел [2], [3], [4], [5], [6]

Спільною рисою розглянутих підходів є розуміння кредитування як інструменту забезпечення фінансових потреб населення, що формує економічні відносини між банком та позичальником. Водночас ключовою відмінністю є різне фокусування дослідників на сутності поняття: від широкого, концептуального бачення явища як підсистеми економічних відносин - до вузького, операційного тлумачення як механізму надання позикового капіталу.

На наш погляд, найбільш змістовними та коректними є підходи, наведені у працях Ганзюк С. М. та Гальків Л. І. (визначення 3 та 5), оскільки вони комплексно охоплюють усі структурні компоненти - суть, зміст і результат явища. У цих визначеннях кредитування домогосподарств розглядається не лише як фінансова операція, а як соціально-економічний механізм забезпечення потреб населення та підвищення якості життя, що відповідає сучасним підходам до ролі банківського сектору у стійкому розвитку економіки.

Водночас визначення Башлай С. В. та Лободи Н. О., де банківське кредитування подається переважно як «вид позики», на наш погляд, є частково звуженим та не враховує соціальної функції кредитних відносин, а також їхнього впливу на фінансову стійкість банківської системи та економічну активність домогосподарств.

Проаналізувавши наведені вище підходи та маючи власні висновки щодо їх доцільності, наведемо власне сконструйоване визначення змісту поняття. На нашу думку, банківське кредитування домогосподарств - це процес формування та реалізації економічних відносин між банком та фізичними особами, що передбачає надання населенню тимчасово вільних грошових ресурсів банку на умовах зворотності, строковості та платності, з метою задоволення особистих споживчих чи колективних потреб домогосподарств, підвищення їх добробуту, підтримки економічного розвитку країни та зміцнення фінансової стійкості банківського сектору.

Практичне значення запропонованого визначення полягає у можливості його використання як концептуальної основи для дослідження механізмів функціонування ринку кредитування домогосподарств та формування ефективної кредитної політики банків.

По-перше, запропонований підхід дозволяє системно розкрити економічну природу кредитних взаємовідносин між банками та населенням і визначити ключові елементи процесу кредитування.

По-друге, акцент на соціально-економічній ролі банківського кредитування домогосподарств створює підґрунтя для оцінки його впливу на добробут населення, фінансову стійкість банків та загальні темпи економічного розвитку.

По-третє, врахування умов економічної нестабільності робить дане визначення релевантним сучасним викликам та дозволяє застосовувати його для розробки рекомендацій щодо адаптації кредитної політики банків в умовах війни та повоєнного відновлення.

Таким чином, запропоноване трактування змісту поняття «банківське кредитування домогосподарств» може слугувати методологічною основою подальших теоретичних і прикладних досліджень розвитку банківського сектора та підвищення ефективності його взаємодії з домогосподарствами, а також

застосовуватися для удосконалення кредитної політики банків, формування регуляторних рішень у сфері кредитування домогосподарств.

Список використаних джерел:

1. 7 сходинок підготовки успішної дисертації. Монографія. / Старостіна А.О., Кравченко В.А., Нагачевська Т.В. та ін. За заг. ред. проф. Старостіної А.О. К.: «НВП «Інтерсервіс», 2021. 276 с.
2. Стрільчук Ю. І. Вплив банківського кредитування населення на економіку. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 2 (1). С. 45-48.
3. Башлай С. В., Лобода Н. О. Теоретичні аспекти та особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми, 2005. Т. 12. С. 199-207.
4. Ганзюк С. М., Вишнякова Ю. О. Кредитування споживчих потреб в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 47–52.
5. Москальов А.А., Стельмах А.А. Сучасний стан та заходи стимулювання кредитування фізичних осіб в Україні. *Мистецтво наукової думки*. 2018. № 1. С. 42-45.
6. Гальків Л. І., Демчишин М. Я., Крамченко Р.А. Стан та перспективи банківського кредитування домогосподарств в Україні. *Актуальні проблеми економіки.* 2015. № 3. С. 328-334.

Прозоров Ю.В.
науковий співробітник сектору інституційної економіки
відділу економічної теорії
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної Академії наук України», м.Київ, Україна

ПРЕЕМПЦІЯ ЯК ГІБРИДНИЙ ПІДХІД ДО МАСОВАНОЇ БАНКІВСЬКОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У сучасній вітчизняній конфліктологічній літературі термін «*preemptive*» достатньо часто з англійської перекладають як «*превентивний*», а не «*преемптивний*», незважаючи на те, що це не тотожні, а все ж різні категорії. Як відзначають військові науковці С.В.Гузченко та ін., «преемпція означає перевагу, випередження. У контексті військових дій превентивний удар завдається як застережливий засіб при очевидній загрозі з боку противника, а в преемптивній війні удар завдається при неочевидній загрозі» [1, с.10].

Концепція «преемптивної війни», як стверджують в своїй монографії Р.В.Гула та ін. «знаходиться на зрізі військово-прикладного та психологічного підходу. Слід підкреслити і її стійкий логічний та діалектичний зв'язок з концепціями «мережево-центричної» і «гібридної» воєн» [2, с.129].

Преемпція при застосуванні аналізу конкурентних дій у банківській справі, на наш погляд, має дуальну природу – це концептуальний підхід і одночасно мотив для виправдання і пояснення самостійних активних прекурсивно-попереджувальних і випереджальних дій банку щодо антагоніста у конфлікті (проблемного контрагента, банківського/небанківського ринкового супротивника, можливої цілі поглинання або примусу до банкрутства та виходу з ринку), що виступає об'єктом застосування таких дій, при тому що:

1) дії мотивуються і обґрунтовуються (виправдовуються) реальним або уявним (у тому числі й навмисно помилково маніфестованим назовні) критичним загостренням в середньо-строковому або відкладеному майбутньому протиріч і зіткнень інтересів з визначеним антагоністом або критичним загостренням загроз (наявністю реальних або уявних інтенцій створити такі загрози), що випливають від антагоніста, виходячи з їх аналітично-прогностичної оцінки або виходячи з трактування власних поточних або перспективних інтересів щодо об'єкта застосування таких дій;

2) дії (щодо блокування дій антагоніста, підриву його можливостей, завдання йому збитків, його дезорганізації та руйнуванню ділових зв’язків, захопленню його ринків збуту і майна, нанесенню цифровими засобами шкоди його репутації серед банків, постачальників та споживачів), як правило, характеризуються непропорційним перевищенням розміру сили таких дій і реалізованої ними шкоди для об'єкта застосування у порівнянні з параметрами прогнозованих реальних або уявних загроз і шкоди з боку конкурента.

Преемпція як категорія ринкової конкуренції сутнісно відрізняється від *превенції*, бо передбачає не стільки превентивність - дію на випередження конкурентів (як, наприклад, превенцію агресивних дій противника у корпоративних війнах), скільки попередження і припинення будь-яких ефективних можливостей об'єкта банківської конкуренції, потенційної цілі – жертви недружнього корпоративного поглинання в майбутньому захищатися від запланованої агресії щодо неї з боку банку-актора, руйнування можливостей резистентності та резильєнтності цілі-жертви до масованих агресивних ворожих дій у гібридному просторі з боку ініціюючого актора.

Преемпція є гібридною синтезованою формою ведення корпоративних конфліктів на основі сінергетичного «поєднання концепцій «мережево-центричної», «консцієнтальної» та «гібридної» воєн … у сукупності системних превентивних силових дій та масованого інформаційного впливу» [2, с.129-130], а також – на базі сценарного прогнозного та форсайтного аналізу, цифрового контролю контрагентів, заходів кібербезпеки самого банку та проведення активної бізнес-розвідки. Наративний інтелект цифрової епохи, що застосовується у преемптивних конфліктах - це «поєднання наративів, штучного інтелекту та медіа-досліджень, яке вивчає, моделює та підтримує використання людиною наративу для розуміння світу» [3, с.21].

Двома яскравими прикладами застосування преемпційного підходу в історії українського банківництва є кейси затягування створення Банку розвитку та недопущення ефективної координації роботи Державних банків.

Багатодесятирічне ефективне блокування методом випереджаючої преемпції з боку не-зацікавлених сторін чисельних інституційних спроб локальних акторів щодо створення різних моделей державного Банку розвитку в Україні формально завершується прийняттям Верховною Радою та підписанням Президентом України у жовтні 2025 року Закону «Про Національну установу розвитку (НУР)» [4] на базі Фонду розвитку підприємництва (ФРП - Програма «5-7-9», колишній Німецько-український фонд). Про переваги та недоліки такого підходу НУР як «банк банків» за зразком KfW ми докладно писали раніше [5, с.90].

Цілеспрямована добре скоординована масована медіакампанія з боку неукраїнських та лібералістських акторів щодо інформаційного зомбування громадськості преемпційних наративів щодо неефективності та недоцільності існування державних банків в Україні взагалі та лобіювання в органах державної влади недопущення створення Державної банківської групи чи Національної Агенції розвитку та управління банківськими активами України (НАРУБА) задля координації, синдикації та підвищення ефективності кредитування держбанками пріоритетних галузей економіки України [6, с.251] досягла свого запланованого ефекту – на жаль негативного для України та її банківської системи.

Подальша післявоєнна приватизація державних банків (без застосування механізмів «народного IPO») як пріоритет українського уряду та заснування Національної установи розвитку шляхом трансформації НУФ-ФРП-НУР із фокусуванням на суб'єктах малого та середнього бізнесу стане остаточною інституційною перемогою описаної нами вище преемпційної стратегії зовнішніх акторів щодо запобігання національно-вкоріненій орієнтації банківської системи при повоєнному відновленні економіки України.

Список використаних джерел:

1. Приклади епізодів бойових дій у збройних конфліктах другої половини XX початку XXI століття : навч. посіб. / С. В. Гузченко, Г. Б. Гишко, Р. Ж. Малицький та ін. – Х. : ХНУПС, 2021. – 112 с.
2. Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти : монографія / Р.В. Гула, О.П. Дзьобань, І.Г. Передерій, О.О. Павліченко, Г.О. Філь. – Київ : „Каравела", 2020. – 288 с.
3. Mateas M., Sengers P. *Narrative Intelligence* / Edited by Michael Mateas and Phoebe Sengers. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2003. – PP. 1–25. DOI: https://doi.org/10.1075/aicr.46.01mat
4. Міністерство фінансів України. 08.10.2025. В Україні створено Національну установу розвитку: новий інструмент підтримки бізнесу. URL:https://mof.gov.ua/uk/news/v_ukraini_stvoreno_natsionalnu_ustanovu_rozvitku_novii_instrument_pidtrimki_biznesu_ta_ekonomichnogo_zrostannia-5360
5. Прозоров, Ю. В., Свистун, А. О., Березовик, В. М. (2025). Банк розвитку як посткризовий секторальний державний захід інституційного впливу на

банківську систему України. *Фінанси України*, (1), С. 77–94. DOI: https://doi.org/10.33763/finukr2025.01.077

6. Коляда Т. А., Прозоров Ю. В., Ясенецький В. С. (2023). Трансформація управління фінансовими публічними корпораціями в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Проблеми економіки*. (3), С. 244–253. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-244-253 .

Росоха Я.І.
Банківський бізнес та фінансова аналітика, 5 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І.В.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ПОРТФЕЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Необхідність повоєнної відбудови України вже сьогодні ставить перед вітчизняним банківським сектором унікальні завдання: активізація кредитування реального сектора, фінансування реконструкції інфраструктури та житла, одночасно з управлінням посиленою макро- та політичною невизначеністю. Управління портфельним кредитним ризиком набуває стратегічного значення, адже це не просто технічний процес, а ключовий інструмент забезпечення фінансової стабільності та довіри акціонерів. В умовах макроекономічної невизначеності та турбулентності економіки важливим для оцінки кредитного ризику є прогнозування показників PD та LGD. При прогнозуванні цих параметрів банки використовують супутникові моделі (satellite models).

Суттю супутникових моделей є те, що вони є похідними від основних макроекономічних моделей, а саме: модель Васічек, моделі засновані на показниках VaR, модель Мертона тощо. Це дозволяє банкам оцінювати потенційний вплив різних економічних змін.

Модель являє собою статистичну методологію для динамічної оцінки кредитного ризику залежно від макроекономічного середовища. Модель припускає що позичальник може змінити свій кредитний рейтинг або стати неплатоспроможним у зв’язку з наступними факторами: макроекономічне середовище (системний ризик) або індивідуальні причини (ідіосинкратичний ризик). Для ідентифікації впливу системного ризику на PD оцінюється Z-фактор, що відображає макроекономічне середовище.

Однак, сучасний період невизначеності в Україні характеризується синергетичним впливом традиційних економічних показників (інфляція, рівень безробіття, зміна внутрішнього валового продукту) та військово-економічних шоків (руйнування інфраструктури, міграція тощо). У такому випадку використання класичної моделі Мертона-Васічека при оцінці портфельного кредитного ризику стає неможливим. Основними причинами є те, що модель не

гнучка, а у періоди коли кореляція між поведінкою позичальників та макроекономічними змінними швидко змінюється модель не встигає реагувати [1, с. 1]. Також модель ґрунтується на історичних даних стабільного періоду, що автоматично робить модель не підходящою для України. Таким чином українським банкам варто вдосконалювати свої моделі задля ефективної оцінки кредитного ризику.

Виходячи з обмежень класичної моделі найбільш стратегічно важливим напрямком вдосконалення в умовах невизначеності є перехід до більш надійної міри ризику — Очікуваний Дефіцит (*Expected Shortfall – ES*). Перевагою ES над вартістю під ризиком (*Value at Risk – VaR*) є те, що VaR показує максимальний очікуваний збиток, в той час як ES показує середній розмір збитків.

Класичні моделі часто припускають, що збитки розподіляться «нормально» (як «дзвіночок» – рис.1), але в кризові часи, великі збитки трапляються частіше ніж є «нормальний» розподіл. Це називається «жирним хвостом» [2]. В такому випадку VaR покаже, де кінець «дзвіночка», в той час ES проникає в «жирний хвіст» і обчислює середнє значення цих катастрофічних збитків. Це дає більш реалістичну оцінку того, скільки банку варто виділити на покриття найгірших збитків.

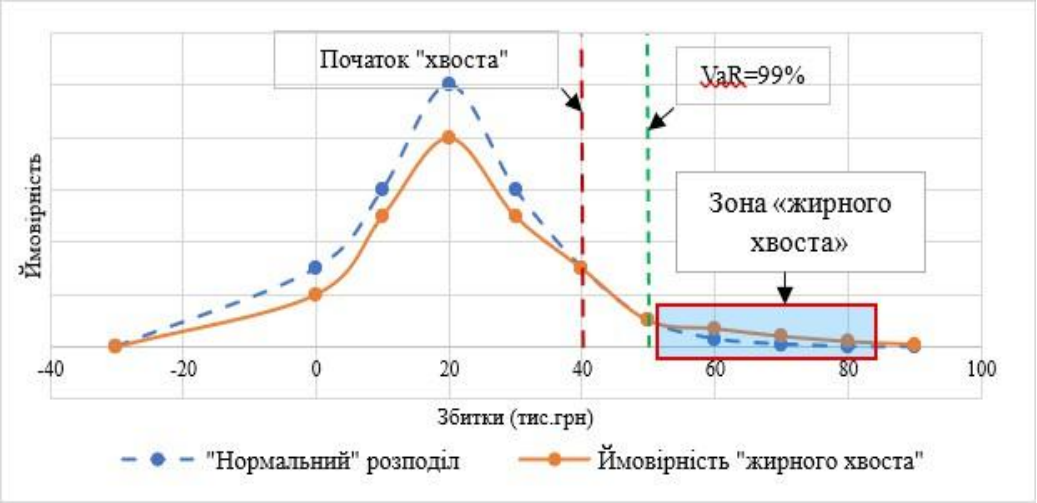

Рис.1 – Порівняння ES та VaR

Джерело: авторська розробка на основі [2]

Примітка: Графік побудовано на основі умовних дискретних точок для ілюстрації ефекту "жирних хвостів" на міри ризику VaR та ES.

У зоні, від 60 тис. грн. крива «жирного хвоста» лежить вище синьої. Це означає, що сукупна ймовірність настання збитків, які перевищують VaR, вища. Що стосується синьої кривої, то вона швидко спадає до нуля. Це означає, що ймовірність настання збитків у діапазоні 60, 70 або 80 тис. грн відповідно до цієї моделі майже нульова. Значно більша площа у хвості оранжевої кривої означає, що ймовірність настання найгірших збитків (> 50 тис. грн) у моделі «жирного хвоста» суттєво вища, ніж у моделі «нормального розподілу». Це відображає, що фінансовий сектор у кризових умовах повинен використовувати моделі, що

враховують "жирні хвости", для коректного розрахунку необхідного капіталу для покриття збитків.

Для того щоб ES дійсно став прогностичним інструментом в умовах українського контексту, необхідно, щоб його основні внутрішні компоненти були динамічними та чутливими до військово-економічних шоків.

Одним з таких компонентів є ймовірність дефолту (*Probability of default - PD*). В класичній моделі Мертона-Васічека передбачається, що вся системна вразливість економіки може бути зведена до одного фактора. В українському контексті це неможливо, оскільки ризик визначається багатьма незалежними факторами: інфляція, рівень безпеки, обсяг міграції, державне фінансування. В такому випадку слід використовувати моделі, які будуть пов'язувати PD з темпами розмінування, інвестиціями у відбудову. В свою чергу ES буде реагувати на всі змінні, а не тільки на історичні дані. Якщо безпекова ситуація погіршується, PD зростає, і ES миттєво зростає.

Що стосується розрахунку втрат у разі дефолту (*Loss Given Default – LGD*), то він теж потребує вдосконалення, адже класична модель передбачає, що цей показник використовує усереднене LGD для всієї групи однорідних активів (іпотека, персональні кредити тощо). Ця усередненість не дозволяє коректно розрахувати LGD. Таким чином виникає потреба у врахуванні географічних даних про місце знаходження застави та даних про рівень руйнувань для оцінки її реальної вартості. Так як ES стане чутливим до регіональної специфіки, то LGD на Сході буде більшим ніж на Заході.

Проте зміна VaR на ES не дає можливості одразу відслідковувати зміну макроекономічних змінних, в такому випадку банкам варто впроваджувати у свою діяльність машинне навчання для прогнозу PD та LGD. Алгоритми машинного навчання здатні враховувати сотні змінних одночасно, виявляти приховані взаємозв'язки та обробляти великий обсяг даних. У результаті машинне навчання дозволить створити динамічну та гнучку систему прогнозування ризику, у якій ES буде реагувати на зміни в економічному середовищі значно швидше й точніше.

Отже, класична модель Мертона-Васічека не актуальна в умовах нестабільності, адже не може забезпечити достатньої гнучкості та точності. Проте її модернізація та поєднання з більш сучасними підходами — такими як Expected Shortfall, машинне навчання та динамічні моделі оцінки ризику — дозволяють зберегти її як фундаментальну основу для моделювання розподілу портфельних збитків. Оскільки саме цей розподіл є ключовим для розрахунку ES, оновлена модель може стати ефективним та надійним інструментом для оцінки кредитного ризику в пост-базельській архітектурі, де ES поступово замінює VaR як основну міру ризику.

Список використаних джерел:

1. Josep J. Masdemont. Credit risk contributions under the Vasicek one-factor model: A fast wavelet expansion approximation. *The Journal of Computational Finance.* 2011. № 17(4). С. 1-23. URL:

https://upcommons.upc.edu/server/api/core/bitstreams/24996ace-11fe-486d-a00a-2e6a3bf60ec1/content

2. Embrechts, P., McNeil, A. J., & Straumann, D.. Correlation and dependence in risk management: properties and pitfalls. Value at Risk: Theory and Practice. Wiley. *Risk management.* 2002. с.176-223. URL: https://www.researchgate.net/publication/344489073_Correlation_and_Dependence_in_Risk_Management_Properties_and_Pitfalls

Слєсар В. М.
фінанси, банківська справа та страхування, аспірант,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
завідувач кафедри банківської справи та страхування
Примостка Л.О.

ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ У ПРИСКОРЕННІ ПОВОЄННОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну призвело до катастрофічних руйнувань економічної, соціальної та фінансової інфраструктури держави. Внаслідок бойових дій частина промислових, логістичних ланцюгів і важливих об’єктів була пошкоджена або знищена, що ускладнило функціонування внутрішнього ринку, зменшило інвестиційну привабливість країни та спричинило падіння ВВП. В цьому контексті постає стратегічне завдання – здійснити якісну повоєнну реконструкцію та забезпечити перехід до стійкого економічного розвитку. Успішна реалізація цього завдання значною мірою залежить від ефективності фінансової системи, зокрема банківського сектору, який вступає посередником в мобілізації ресурсів, фінансуванні бізнесу, відновленні інфраструктури та сприянні фінансовій інклюзії. Водночас, глобальні тенденції економіки актуалізують потребу в модернізації банківських послуг та впровадженні інноваційних цифрових рішень.

Цифровий банкінг – як один з найбільш динамічних сегментів фінансового ринку – здатен забезпечити швидкий доступ до фінансових послуг, зменшити транзакційні витрати та сприяти інтеграції в європейський фінансовий простір. Дослідження потенціалу цифрового банкінгу потребує розширення подальших досліджень в повоєнному економічному відновленні нашої держави в напрямку цифрових платіжних систем, краудфандингу, P2P – кредитуванню, нео-банкінгу та іншим фінтех-рішенням сприяючим мобілізації внутрішнього та зовнішнього капіталу, підвищенню фінансової інклюзії та зниженню транзакційних витрат в перехідний період. Значну увагу варто приділяти регуляторним викликам, кіберризикам, питанням захисту даних та інтеграції фінтех-інновацій в загальну архітектуру фінансової системи та політики відновлення.

Цифровий банкінг в Україні зараз перебуває в фазі активного зростання й структурної трансформації, навіть попри повномасштабну війну. Доступ до банківських послуг дедалі більше зміщується в онлайн-канали, мобільні застосунки та віддалене обслуговування [1]. За оцінками останніх досліджень, кількість користувачів онлайн-банкінгу в Україні з 2018 року зросла приблизно на 90%, що свідчить про стійкий попит населення на дистанційні фінансові сервіси. Паралельно зростає частка безготівкових операцій: в 2024–2025 роках питома вага безготівкових розрахунків за картковими операціями досягає близько 65% за сумою та понад 94–95% за кількістю транзакцій. Війна неочікувано прискорила цифровізацію банківських послуг, що виразилось в: стійкості інфраструктури; прискоренні переходу в онлайн; факторі кібербезпеки; орієнтації на стійкості клієнтів.

В післявоєнних умовах цифровий банкінг стане одним з ключових інструментів економічного відновлення. На тлі потреб у відбудові, які оцінюються сотнями мільярдів доларів, Україні потрібні максимально прозорі, масштабовані й дешеві канали руху коштів [2]. Пріоритетними напрямами розвитку цифрового банкінгу в післявоєнних умовах стануть: поглиблення цифрових екосистем; створення платформ (онлайн-платформ для кредитування реконструкції житла, енергоефективності, «зелених» проєктів; co-lending; фото-/відео-звітність, інтеграція з державними реєстрами) для кредитування відбудови; використання big data у скорингу (точнішої оцінки кредитного ризику, персоналізованих фінансових пропозицій, раннього виявлення шахрайства); підсилення кіберзахисту та операційної стійкості; фінансова інклюзія та подолання цифрового розриву (прості цифрові сервіси; рішення для територій, де зв’язок та електрика працюють нестабільно; навчальні програми з фінансової та цифрової грамотності).

Але потрібно врахувати, що розвиток цифрового банкінгу в післявоєнних умовах стикнеться з низкою системних ризиків: макрофінансові обмеження, кіберзагрози та воєнні ризики, нерівномірний доступ до технологій, регуляторні виклики. Тому доцільно: наближатись до стандартів ЄС, зберігати гнучкість в умовах війни, не задушити інновації надмірним регулюванням.

Основними напрямами даного процесу має бути: цільове фінансування відбудови, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток cashless-економіки, інтеграція з європейським простором. Цифровий банкінг в Україні вже вийшов з «експериментальної стадії» й став базовою інфраструктурою економіки. Війна зробила процес болючим, але пришвидшеним. В післявоєнних умовах саме цифрові банківські та фінтех-сервіси будуть одним із ключових каналів: мобілізації внутрішнього й зовнішнього капіталу для відбудови; прозорого контролю за рухом коштів; інтеграції України в європейський фінансовий простір.

Всі розглянуті пропозиції сприятимуть використанню цифрових інструментів, що дозволять відстежувати рух кожної гривні донорських і кредитних програм в режимі реального часу.

Список використаних джерел:

1. Краснова, І., Дворник, І., Лавренюк, В. (2025). Імплементація основних засад зеленого банкінгу в корпоративне управління. H*erald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, *342*(3(1), 267-278. URL: https://heraldes. khmnu. edu. ua/ index.php/heraldes/article/view/1929

2. Тимоць М. Аналіз трендів та перспектив цифрового банкінгу в Україні. *International Science Journal of Management, Economics & Finance.* Том 4 №. 5 (2025). С. 23-32 URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/95710

Стрижак А.П..
к.е.н..
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Акімова Ю. С.
Банківський бізнес, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДЕРИВАТИВИ НА ЕНЕРГОНОСІЯХ: ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТОВАРНИХ БІРЖАХ В УМОВАХ ВОЛАТИЛЬНОСТІ СВІТОВИХ ЦІН

Період 2021-2024 років характеризувався безпрецедентною волатильністю світового ринку енергоносіїв, зумовленою геополітичною нестабільністю та структурними змінами в глобальних ланцюгах постачання. Для України як держави, що перебуває в умовах повномасштабної агресії та характеризується залежністю від імпорту енергетичних ресурсів, розуміння механізмів хеджування цінових ризиків набуло критичного значення для забезпечення макроекономічної стабільності та передбачуваності експортних надходжень від мінеральних продуктів.

За визначенням Податкового кодексу України, деривати являє собою стандартний документ, що засвідчує право або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні чи нематеріальні активи на визначених контрактом умовах [1]. У контексті управління ризиками хеджування через деривативні інструменти представляє собою комплекс фінансових операцій, спрямованих на мінімізацію потенційних збитків від несприятливих цінових коливань базових активів. До основних категорій деривативних інструментів належать ф'ючерсні контракти, опціони та своп-контракти, кожен з яких характеризується специфічним профілем ризику та доходності.

Ф'ючерсний контракт являє собою стандартизований біржовий договір, що створює взаємне зобов'язання сторін щодо купівлі або продажу визначеної кількості базового активу за фіксованою ціною у встановлений термін [1]. На противагу йому, опціонний контракт надає покупцеві право, але не зобов'язання,

здійснити операцію за встановленою ціною страйк протягом узгодженого періоду, що забезпечує асиметричний профіль ризику та підвищену гнучкість хеджування [1]. Сохацька О.М. та Стрельбіцька Н.Є. обґрунтовують, що в умовах неефективності цінового прогнозування хеджування цінових ризиків за допомогою деривативних інструментів набуває системного значення [2]. Механізм хеджування базується на принципі одночасного відкриття протилежних позицій на спотовому та строковому ринках. Експортер енергоресурсів, реалізуючи продукцію на спотовому ринку, паралельно відкриває короткі позиції у ф'ючерсних контрактах, формуючи захист від зниження цін. Імпортери фіксують майбутні витрати через довгі ф'ючерсні позиції, мінімізуючи вплив зростання цін.

Найрозвинутішим ринком нафтових деривативів є ринок марки Brent, що сформувався на початку 1980-х років. Європейська біржа Intercontinental Exchange перетворилася на глобальний центр торгівлі енергетичними деривативами. Контракти на нафту Brent Crude та природний газ TTF стали міжнародними бенчмарками ціноутворення [2]. Специфікація ф'ючерсного контракту на Brent Crude передбачає стандартизований обсяг поставки 1000 барелів, котирування в доларах США за барель та можливість фізичної поставки або грошового розрахунку [3]. Ця централізація торгівлі забезпечила високу ліквідність та прозорість ціноутворення, що є необхідною передумовою для ефективного функціонування механізмів хеджування.

Події 2022 року стали стрес-тестом для глобальної системи енергопостачання. Ціни на нафту Brent зросли з 70,83 дол./барель у 2021 році до 99,01 дол./барель у 2022 році, що становило зростання на 40% [4]. Ринок природного газу пережив ще більш драматичні коливання: ціни підскочили з 3,83 дол./ММБту до 6,42 дол./ММБту, демонструючи зростання у 1,68 рази [5]. Рис. 1 наочно демонструє кореляцію між ціновими коливаннями та фінансовими результатами енергетичного сектора України. Сальдо експорту мінеральних продуктів України скоротилося з 8227,61 млн дол. у 2023 році до 5735,74 млн дол. у 2024 році [6], що становить зниження на 30,3%. Це падіння відображає як зниження цін після піку 2022 року, так і структурні проблеми української економіки через військові дії та пошкодження інфраструктури.

Практичне застосування деривативів на європейських біржах дозволило багатьом компаніям уникнути катастрофічних збитків у період волатильності. Компанія, що придбала ф'ючерси на газ за ціною 4 дол./ММБту на початку 2022 року, уникнула необхідності платити 6,42 дол./ММБту на піку кризи, заощадивши понад 60% витрат. Опціонні контракти надали додаткову гнучкість: імпортер міг скористатися правом купівлі за фіксованою ціною при зростанні ринкових цін, але не був зобов'язаний виконувати контракт при їх зниженні. Нафтопереробні заводи використовують крек-спреди – комбінацію позицій у контрактах на сиру нафту та нафтопродукти – для фіксування маржі переробки незалежно від асинхронних рухів цін [2].

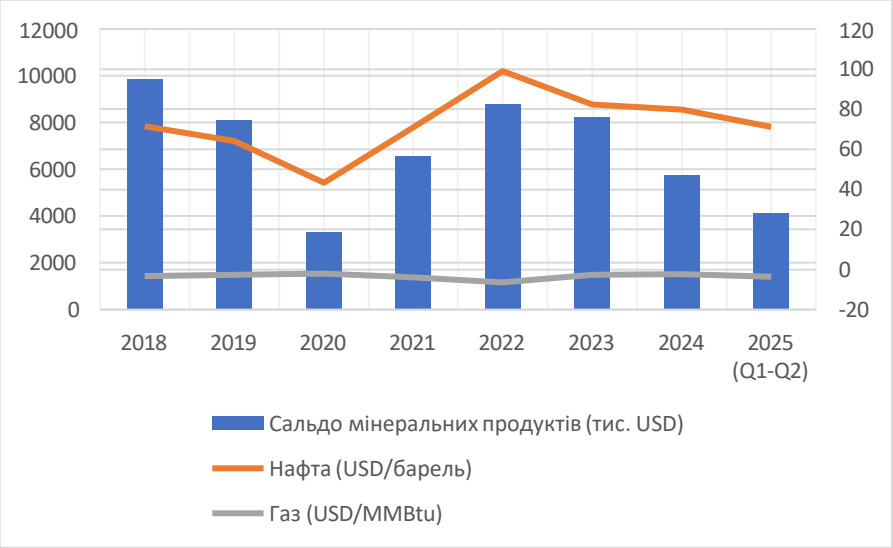

Рис. 1. Динаміка сальдо мінеральних продуктів та цін енергоносіїв (2018-2025 роки)

Джерело: авторська розробка на основі [4; 5; 6]

Обсяги торгівлі енергетичними деривативами на європейських біржах демонструють послідовне зростання. Розвиток цифрових платформ забезпечив миттєве виконання угод, прозоре ціноутворення та автоматизований ризик-менеджмент. Клірингові палати гарантують виконання контрактів через систему маржинальних вимог, що знижує контрагентські ризики в періоди кризи.

Для України інтеграція в європейські системи торгівлі енергетичними деривативами може стати стратегічним фактором економічної стабілізації. Український енергетичний сектор, що історично залежав від спотових цін, потребує структурної трансформації підходів до управління ціновими ризиками. Проте реалізація цього потенціалу вимагає комплексного підходу: адаптації нормативної бази до міжнародних стандартів регулювання ринків деривативів, включаючи директиви ЄС щодо MiFID II та EMIR, підвищення кваліфікації фахівців у сфері ризик-менеджменту та розширення доступу до міжнародних клірингових систем.

Таким чином, деривативи на енергоносіях виступають незамінним інструментом управління ціновими ризиками в умовах волатильного світового ринку. Європейські товарні біржі створили ліквідну та прозору інфраструктуру, що дозволила учасникам ринку ефективно хеджувати ризики під час кризових періодів 2022-2024 років. Український досвід демонструє як вразливість економіки до цінових шоків за відсутності систематичного хеджування, так і потенціал, який можна реалізувати через інтеграцію в європейські фінансові системи. Подальші дослідження мають розвинути практичні механізми впровадження деривативних стратегій у контексті енергетичної незалежності України та її євроінтеграційного курсу.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.11.2024).
2. Сохацька О. М., Стрельбіцька Н. Є. Перспективи використання енергетичних деривативів підприємствами нафтопереробної галузі України. Фінансова система України. 2010. Вип. 15. С. 429-436.
3. Brent Crude Futures Contract Specifications / Intercontinental Exchange Europe. URL: https://www.ice.com/products/219/brent-crude-futures (дата звернення: 20.11.2024).
4. Brent Crude Oil Prices / Federal Reserve Economic Data (FRED). St. Louis Fed. URL: https://fred.stlouisfed.org/series/POILBREUSDQ (дата звернення: 20.11.2024).
5. Natural Gas Prices / U.S. Energy Information Administration (EIA). URL: https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/rngwhhdm.htm (дата звернення: 20.11.2024).
6. Статистика миру зовнішньої торгівлі / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2024).

Фідяєва М. А.
Страховий бізнес, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Кривошлик Т. Д.

ПОТЕНЦІАЛ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ

Повномасштабне вторгнення створило перед Україною потужні виклики щодо відновлення та модернізації економіки. За різними оцінками, витрати на реконструкцію варіюються від 411 до 750 млрд доларів США [1]. Залучення приватних інвестицій є життєво важливим не лише для повоєнного відновлення, а й для проєктів швидкої відбудови, які необхідно реалізовувати вже зараз. Тому страхування життя набуває особливого значення як інструмент акумуляції довгострокового капіталу та фінансової стабілізації економіки.

Страхування життя традиційно розглядається як основний інвестиційний ресурс страхової галузі. На відміну від ризикового страхування, накопичувальні програми страхування життя формують довгостроковий капітал, який страховики можуть інвестувати у розвиток економіки. За даними Національного банку України, у першому півріччі 2025 р. премії зі страхування життя зросли до 3,4 млрд грн, а активи страховиків життя становили 26,7 млрд грн [2]. Найбільшу частку у структурі премій займають накопичувальні програми, обсяг яких удвічі перевищив премії за ризиковим страхуванням життя [2].

Накопичувальне страхування життя поєднує в собі захист застрахованої особи та можливість формування особистого капіталу. Договори укладаються на тривалий термін, від 10 до 40 років, що дозволяє накопичувати значні суми завдяки правилу складного відсотка [3]. Страхові компанії інвестують отримані кошти у різні активи, зокрема у державні облігації, депозити та інші фінансові інструменти, забезпечуючи одночасно прибутковість для клієнтів та капітал для економіки.

Український страховий ринок виявляє стійке зростання попри воєнні обставини. У 2024 р. обсяг валових страхових премій збільшився на 15 % і досяг 53,1 млрд грн, перевищивши довоєнний рівень 2021 р. Страхові виплати зросли на 19 % [4]. У сегменті страхування життя премії становили 5,7 млрд грн, а виплати – 1,4 млрд грн [5]. Очікується, що у 2025 р. ринок продовжить зростання темпами 25–30 % [7].

Активи страховиків життя у кінці 2024 р. зросли на 5 %, що відповідає річному приросту на 14 % [5]. У структурі активів збільшилася частка депозитів, а значний обсяг коштів спрямовано в інвестиції у військові облігації, що сприяє фінансуванню оборонних потреб держави [2]. Рівень страхових виплат у сегменті страхування життя підвищився до 25 %, що свідчить про належне виконання страховиками своїх зобов'язань перед клієнтами [2].

З 1 січня 2024 р. набули чинності нові вимоги до платоспроможності страховиків, що передбачають впровадження ризик-орієнтованого пруденційного нагляду [6]. Це сприяє консолідації ринку, слабкі компанії виходять з ринку, залишаються лише надійні гравці. Кількість страхових компаній України скоротилась до 65, з яких 10 спеціалізуються на страхуванні життя [5].

Водночас експерти відзначають повільне зростання кількості укладених договорів із страхування життя, що викликає певну стурбованість [6]. Основними викликами залишаються: низький рівень фінансової обізнаності населення щодо страхових продуктів, обмежена купівельна спроможність громадян внаслідок війни, недостатня довіра до фінансових інститутів.

Узагальнюючи наведені тенденції, можна стверджувати, що страхування життя поступово зміцнює свої позиції в національній фінансовій сфері, формуючи стабільний інвестиційний ресурс. Воно може виконувати кілька важливих функцій у процесі економічного відновлення.

По-перше, накопичувальні програми забезпечують формування довгострокового інвестиційного капіталу, який може бути спрямований на фінансування інфраструктурних проєктів, розвиток виробництва та підтримку малого й середнього бізнесу. Активи компаній зі страхування життя обсягом 26,7 млрд грн становлять вагомий потенційний ресурс для інвестування в українську економіку [2].

По-друге, розвиток страхування життя сприяє формуванню середнього класу та підвищенню фінансової стабільності населення. Накопичувальні програми дозволяють громадянам забезпечити своє майбутнє, створити пенсійний капітал, накопичити на навчання дітей або власний бізнес [3]. Держава стимулює такі інвестиції через податкову пільгу, зокрема, особи, які уклали

договір накопичувального страхування життя строком не менше 5 років, мають право на повернення до 18 % від суми сплачених за рік внесків [9].

По-третє, компанії зі страхування життя виступають інституційними інвесторами на фінансовому ринку, забезпечуючи попит на державні облігації, корпоративні цінні папери та інші інструменти. Інвестування коштів страховиків у військові облігації підтримує фінансування оборони країни [2]. У повоєнний період ці інвестиції можуть бути перенаправлені на відбудову зруйнованої інфраструктури.

По-четверте, розвиток страхування життя створює робочі місця у фінансовому секторі, сприяє розвитку суміжних галузей, а саме банківського бізнесу, інвестиційного менеджменту, актуарної науки. Це особливо важливо в для працевлаштування демобілізованих військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб.

Для реалізації потенціалу страхування життя у післявоєнному відновленні необхідно здійснити низку заходів.

Підвищення фінансової грамотності населення щодо переваг довгострокового страхування життя має стати пріоритетом державної політики. Необхідні інформаційні кампанії, освітні програми у навчальних закладах, консультаційна підтримка громадян.

Удосконалення податкового стимулювання є важливим інструментом розвитку ринку. Розширення податкової знижки, спрощення процедури її отримання може значно підвищити привабливість накопичувального страхування життя. Розгляду потребує можливість звільнення від оподаткування інвестиційного доходу за довгостроковими договорами.

Забезпечення надійності страхових компаній через посилений нагляд Національного банку України, вимоги до капіталізації, прозорості власності та операцій є необхідною передумовою довіри населення [6]. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та розкриття інформації підвищить довіру як вітчизняних, так і міжнародних інвесторів.

Розвиток партнерських програм між страховими компаніями, банками, роботодавцями може розширити охоплення населення страховими послугами. Корпоративні програми страхування життя для працівників, інтеграція страхових продуктів у банківські сервіси, використання цифрових платформ для продажу полісів, усе це сприятиме зростанню ринку.

Створення спеціалізованих страхових продуктів для різних цільових груп: молоді, підприємців, аграріїв, ІТ-фахівців, дозволить краще задовольняти потреби ринку. Адаптація міжнародного досвіду unit-linked страхування, де клієнт може обирати інвестиційну стратегію, може залучити більш обізнану аудиторію.

Інтеграція страхування життя в національну стратегію відновлення потребує координації зусиль державних органів, страхового ринку, міжнародних партнерів. Страхування життя має розглядатися не як окремий сегмент фінансового ринку, а як важливий інструмент мобілізації внутрішніх ресурсів для відбудови країни.

Отже, страхування життя має значний потенціал у підтримці післявоєнного відновлення економіки України. Накопичувальні програми формують довгостроковий інвестиційний капітал, який може бути спрямований на фінансування інфраструктурних проєктів і модернізацію виробничого сектору. У довгостроковій перспективі розвинений ринок страхування життя може стати одним із важливих джерел інвестицій для відбудови країни, підвищити фінансову стабільність населення та сприяти зміцненню середнього класу як основи сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini (дата звернення: 12.11.2025)
2. Рейтинг компаній страхування життя. FORINSURER. URL: https://forinsurer.com/ratings/life (дата звернення: 12.11.2025)
3. Як працює інвестиційне страхування життя та які його переваги? РІДНА. 2024. URL: https://sk-ridna.com.ua/yak-praczyuye-investyczijne-strahuvannya-zhyttya-ta-yaki-jogo-perevagy/ (дата звернення: 12.11.2025)
4. 2025 – рік викликів, проривів і довіри. Що змінює страховий ринок України. *FOCUS. 2025.* URL: https://focus.ua/uk/ukraine/708879-2025-rik-viklikiv-proriviv-i-doviri-shcho-zminyuye-strahoviy-rinok-ukrajini (дата звернення: 12.11.2025)
5. Страховий ринок України - підсумки 2024: премії +15%, прибуток +31%, частка ТОП-10 страховиків зросла до 71%. FORINSURER. 2025. URL: https://forinsurer.com/news/25/04/01/44775 (дата звернення: 12.11.2025)
6. Що визначатиме розвиток страхового ринку України в 2024 році? FORINSURER. 2023. URL: https://forinsurer.com/public/23/12/22/4991 (дата звернення: 12.11.2025)
7. Прогноз зростання глобального ринку страхування на 2024-2025 роки. FORINSURER. 2023. URL: https://forinsurer.com/news/23/11/21/43274 (дата звернення: 12.11.2025)
8. Страхування воєнних ризиків. Як влада планує вмовити інвесторів вкладати в Україну зараз. *Економічна правда.* 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/4/701830/ (дата звернення: 12.11.2025)
9. Страхування життя - дізнатись про накопичувальне страхування життя в Києві та Україні. Сайт страхової компанії «УНІКА». URL: https://uniqa.ua/blog/yak-pratsyue-strakhuvannya-zhyttya/ (дата звернення: 12.11.2025)

Хливнюк І. В.
Фінансове посередництво, 4 курс бакалаврат
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник – к. е. н.,
доцент кафедри банківської справи
Гербич Л.А.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКУ

Банківський сектор грає ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку країни, особливо в складних умовах війни та нестабільності. Банки зберігають безперервний грошовий обіг, допомагають підприємствам виживати, забезпечують платоспроможність і підтримують довіру громадян до фінансової системи. За будь-яких умов особливо важливо аналізувати фінансові результати, щоб оцінити прибутковість банку, як ефективно він використовує свої активи і капітал, а також зрозуміти, якими будуть його перспективи.

Фінансові результати показують, як установа працювала за певний період, як ефективно вона використовувала доходи та витрати.

Прибуток є головним показником успіху банку. Його рівень визначається такими показниками, як рентабельність активів, рентабельність капіталу, чиста процентна маржа й операційні витрати. Ефективне керівництво цими показниками забезпечує стабільність, зберігає довіру клієнтів і партнерів, а також дає конкурентну перевагу.

Останні роки показали, що банківська система України досить стійка, навіть при складних економічних умовах, що можна побачити з результатів у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів банків України за 2020–2025 рр.

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	Відхилення, млн грн	Темп приросту, %
Доходи, всього	250 171	273 863	357 549	446 737	507 637	372 895	+257 466	+102,9
Процентні доходи	147 743	168 746	217 053	304 437	351 588	264 159	+203 845	+137,9
Комісійні доходи	70 640	93 162	85 622	97 572	110 859	79 698	+40 219	+56,9
Витрати, всього	210 445	196 488	335 628	363 699	416 730	266 493	+206 285	+98,0
Чистий прибуток, млн грн	39 727	77 376	21 921	83 039	90 907	106 402	+51 180	+128,8

Джерело: складено автором за [5]

Доходи фінансових установ зросли більш ніж удвічі — із 250 мільярдів гривень у 2020 році до більше 507 мільярдів у 2024 році. Прибуток банківського сектору збільшився з 39,7 до 106,4 мільярдів гривень, що говорить про ефективне управління активами та зростання кредитування. Основну частину прибутку утворили процентні доходи, які зросли на 138 %, а комісійні доходи — на 57 %.

У середньому рентабельність активів українських банків становить приблизно три відсотка, а рентабельність капіталу перевищує двадцять п'ять відсотків за даними з таблиці 2. Це означає, що більшість банків належить до групи високорентабельних установ.

Таблиця 2

Показники оцінки фінансових результатів банків України за 2020-2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Відхилення, %
Рентабельність активів (ROA)	4,25	2,44	4,09	1,04	3,24	2,94	−30,8
Рентабельність капіталу (ROE)	34,45	19,22	35,08	9,68	30,33	25,52	−25,9

Джерело: складено автором за [5]

Ця ситуація показує, що банки здатні працювати ефективно навіть у складних умовах, коли на ринку зростають ризики та нестабільність. Однак, щоб підтримувати позитивні результати, потрібно добре контролювати витрати, правильно організувати структуру доходів та розробити кращі способи управління ризиками. Добрим прикладом ефективної роботи банку є ПриватБанк, результати якого розглядаються в таблиці 3.

Таблиця 3

Результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Відхилення
ROA (прибутковість активів)	7,02	8,94	6,41	6,20	5,59	−1,43
ROE (прибутковість капіталу)	45,27	58,69	48,55	53,08	43,78	−1,50
Рентабельність доходу	38,93	48,55	38,01	34,36	31,93	−7,00
Чиста процентна маржа	6,79	8,13	9,12	10,31	9,72	+2,93

Джерело: складено автором за [5]

За останні роки його прибуток до оподаткування збільшився у три рази — з 24 до 73 мільярдів гривень. Процентні доходи зросли на 155%, комісійні — на 68%. Така позитивна динаміка виникла завдяки розвитку цифрових послуг, зростанню безготівкових операцій та збільшенню кількості клієнтів. За перше півріччя 2025 року банк отримав понад 34 мільярда гривень прибутку, що підтверджує стабільність його фінансового стану.

Однак аналіз показує, що рентабельність власного капіталу знизилася до 43,8%. Це сталося через помірне зменшення чистої маржі прибутку та мультиплікатора капіталу. Це свідчить про необхідність подальшої оптимізації витрат та підвищення ефективності використання активів. Незважаючи на це, банк підтримує високий рівень ліквідності і залишається найбільш потужним банком в Україні.

Отже, можна зробити висновок, що банківська система України показує досить високий рівень стійкості і здатності адаптуватися до важких економічних умов, навіть під час війни. ПриватБанк залишається одним із найуспішніших банків країни, зберігаючи високі показники прибутку та рентабельності, що свідчить про ефективне управління та правильну стратегію розвитку. У майбутньому банк може зміцнити свої позиції завдяки більш активному кредитуванню, зниженню витрат, покращенню системи управління ризиками та використанню сучасних фінансових технологій. Проведення повного аналізу фінансових результатів дозволяє своєчасно оцінювати роботу банку, ефективно використовувати ресурси та зберігати стабільність в фінансовій системі країни.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України. Документ z1288-11, чинний, поточна редакція від 22.02.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text
2. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
3. Волкова, Н. і Довгань, Р. Управління фінансовими результатами банку в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск № 56. 2023. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-122
4. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
5. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.

Шевченко Т. Є.
ОПП «Банківський менеджмент», магістр
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування,
Баріда Н.П.

РИНОК ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Іпотечне кредитування є одним із базових сегментів фінансового ринку, що забезпечує сталість інвестицій у житлове будівництво та сприяє розвитку суміжних галузей економіки. Однак повномасштабна війна, розпочата Росією

проти України, спричинила глибоку кризу у сфері житлового кредитування. Руйнування житлового фонду, масове переміщення населення, зростання безробіття та зниження платоспроможності громадян різко скоротили попит на іпотечні кредити. Банки ж, зі свого боку, суттєво посилили вимоги до позичальників і фактично призупинили довгострокове кредитування у 2022 р.

Разом з тим, уже у 2023–2024 рр. простежується поступове відновлення активності на ринку, що свідчить про стійкість фінансової системи та її здатність адаптуватися до воєнних умов.

До початку війни, у 2021 році, іпотечний сегмент демонстрував стабільне зростання, значною мірою завдяки державній програмі «Доступна іпотека 7%». Після лютого 2022 року кількість нових угод скоротилася більш ніж утричі, а середні процентні ставки зросли до 17–19% річних. Лише в середині 2023 року почалося часткове пожвавлення, насамперед за рахунок державної програми «єОселя», яка надала можливість окремим категоріям громадян отримувати кредити під 3–7% річних.

Таблиця 1.

Динаміка іпотечного кредитування населення в Україні

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг нових іпотечних кредитів, млрд грн	3,8	8,9	1,96	9,1	15,05
Середньозважена ефективна ставка, % річних	14	13,5	8,6	9,4	8,8
Частка державних програм у загальному обсязі, %	8	12	35	48	52
Кількість укладених договорів, тис.	3,8	7,5	2,0	6,1	8,8

Джерело: узагальнено [1;2]

Як видно з таблиці 1, ключовим джерелом відновлення іпотеки стали державні програми, які фактично замінили ринкове кредитування. Їхня частка у 2024 році перевищила 50%, тоді як до війни не перевищувала 10–12%. Це свідчить про зростання ролі держави як основного драйвера підтримки ринку житла.

Ринок іпотечного кредитування перебуває під впливом ряду негативних чинників, серед яких [3]:

- високі процентні ставки, спричинені підвищеною обліковою ставкою НБУ (25% у 2022–2023 рр.);
- ризики неповернення кредитів, пов’язані з пошкодженням заставного майна;
- відсутність довгострокових ресурсів у банків для кредитування під низькі ставки;
- правові обмеження у сфері реєстрації прав власності та страхування житла;
- низький рівень довіри населення до банківських інструментів у воєнний період.

Усе це призводить до зменшення доступності іпотечного фінансування, особливо для переселенців і молодих сімей, які найбільше потребують житла.

Для стабілізації ринку та розширення можливостей кредитування необхідно:

1. Розширити державні іпотечні програми, зокрема за моделлю «єОселя», поширивши її на військовослужбовців, педагогів і працівників критичної інфраструктури.

2. Залучити міжнародні фінансові інститути (ЄБРР, МФК) до створення фондів рефінансування іпотечних кредитів.

3. Розвивати ринок іпотечних цінних паперів, який дозволить банкам мобілізувати додаткові ресурси без збільшення ризиків.

4. Запровадити систему державних гарантій на житло, зруйноване під час війни, для зниження кредитних ризиків.

5. Цифровізувати процес оформлення іпотеки через «Дію» та єдині електронні реєстри нерухомості.

Ринок іпотечного кредитування України в умовах війни пережив безпрецедентне падіння, проте демонструє ознаки поступового відновлення. У 2024 році завдяки активізації державних програм та зниженню інфляційного тиску з'явилися передумови для пожвавлення банківського кредитування. Надалі ефективність ринку залежатиме від збалансованої політики держави, макроекономічної стабільності та довіри населення до фінансових інститутів.

Іпотека має потенціал стати ключовим інструментом післявоєнної відбудови житлової інфраструктури, створення робочих місць та залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки. Її розвиток — це не лише питання фінансів, а й елемент соціальної стабільності та відновлення людського капіталу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Результати анкетування банків про кредити, надані фізичним особам на купівлю, будівництво та реконструкцію нерухомості під заставу нерухомості з2022 роком. Про іпотечне кредитування. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Monthly_survey_on_mortgage_2022%2B.xlsx (дата звернення: 27.10.2025).

2. Статистика фінансового сектору. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial (дата звернення: 26.10.2025).

3. Кльоц І. Ринок іпотечного кредитування в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. No1(48), С. 105-111. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-14 (дата звернення: 26.10.2025).

4. Заславська О.І. Проблеми та перспективи функціонування іпотечного ринку України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Університету, Серія Економіка*. 2023. No1 (61). С. 9–14. URL: http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/278156 (дата звернення: 25.10.2025).

4. FINTECH І ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВІЙ, БАНКІВСЬКІЙ ТА СТРАХОВІЙ СФЕРІ

Бондар М. А.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Фінансові інновації в управлінні бізнесом»
Навчально-науковий інститут бізнес-освіти
імені Анатолія Поручника КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник –
кандидат юридичних наук, доцент кафедри інноваційних бізнес-технологій
Навчально-наукового інституту бізнес-освіти імені Анатолія Поручника
Нікончук А. М.

КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

Стрімкий розвиток цифрових технологій та поширення блокчейн-рішень докорінно змінюють сучасну фінансову систему [1]. Криптовалюти, які десять років тому сприймались як експеримент або вузькоспеціалізований інструмент, сьогодні перетворилися на повноцінний клас активів із власною ринковою капіталізацією, інфраструктурою та регуляторною екосистемою [2]. На початку 2020-х років найбільші банківські групи, інвестиційні фонди, технологічні компанії й навіть центральні банки почали інтегрувати цифрові активи у власні бізнес-моделі, визнаючи їх потенціал та інвестиційну цінність [2].

Для України тема є особливо актуальною: по-перше, держава впевнено рухається шляхом цифрової трансформації та гармонізації законодавства з нормами ЄС [3]; по-друге, українське суспільство традиційно демонструє високий рівень цифрової грамотності; по-третє, криптовалюти вже стали елементом економічної стійкості та міжнародної підтримки під час воєнних подій. У цьому контексті важливо визначити, наскільки криптовалюти можуть розглядатися як інвестиційний інструмент і які ризики та перспективи відкриває їх використання в умовах інтеграції України до Європейського Союзу.

За останні роки криптовалюти поступово перейшли з категорії «високоризикової альтернативи» до категорії «легітимних фінансових активів». Основними чинниками цього стали:

- інституційне визнання: створення біржових фондів на біткоїн та ефір (ETF) у США та ЄС;
- розвиток ринку цифрових активів: десятки тисяч проєктів, що пропонують інноваційні рішення у фінансах, логістиці, ідентифікації, IoT;
- поява регуляторних норм: у ЄС ухвалено закон MiCA, який уперше формує комплексні вимоги до криптоактивів [4] ;
- розвиток технологій безпеки: апаратні гаманці, мультипідписи, холодне зберігання тощо.

Капіталізація крипторинку вже становить трильйони доларів, а біткоїн входить до десятки найдорожчих активів світу, випереджаючи багато державних валют та корпорацій. Це свідчить про те, що криптовалюти стали не лише об'єктом спекуляції, але й довгостроковим інвестиційним інструментом.

Потенційні переваги криптовалют як інвестиційного інструменту:

1) Висока дохідність у довгостроковому періоді - біткоїн за 10 років продемонстрував один із найвищих показників доходності серед усіх активів. Попри циклічність і корекції, тренд залишається висхідним [2].

2) Захист від інфляції - чітко обмежена емісія (наприклад, 21 млн BTC) та неможливість довільного «додруку» роблять криптовалюти альтернативою традиційним фіатним валютам, що знецінюються через монетарні стимули.

3) Децентралізація та незалежність - на відміну від банківських активів, криптовалюти не мають єдиного центру контролю, що підвищує їхню стійкість до геополітичних ризиків.

4) Висока ліквідність - основні криптовалюти можна купити, продати або перевести у будь-який час доби (24/7), що робить їх гнучким інструментом для інвесторів різного рівня.

Основні ризики інвестування в криптовалюти:

1) Волатильність - це ключовий ризик. Коливання цін можуть досягати 10–20% за добу. Інвестор повинен мати чіткі правила управління ризиками.

2) Регуляторна невизначеність - у багатьох країнах криптовалюти досі не визначені як повноцінний фінансовий актив або мають змішані режими регулювання.

3) Кіберризики та технічні загрози - злам гаманців, фішинг, недоліки смарт-контрактів — усе це може призвести до втрати коштів [5].

4) Спекулятивний характер ринку - велика кількість низькоякісних або шахрайських проєктів створює додаткові ризики для інвесторів.

Україна активно гармонізує власне законодавство з нормами Європейського Союзу [3]. Прийняття закону «Про віртуальні активи» та майбутня імплементація регламенту MiCA створюють умови для:

- легального обігу криптовалют;
- захисту інвесторів;
- створення ліцензованих бірж та кастодіальних сервісів;
- розвитку інституційного інвестування.

У контексті інтеграції в ЄС криптовалюти стають не лише інвестиційною можливістю, а й елементом фінансового зближення української економіки з європейською.

Україна має один із найвищих рівнів цифровізації в Європі — це природний ґрунт для впровадження блокчейн-рішень [3]. Завдяки регуляції криптовалюти можуть стати інструментом залучення іноземних інвестицій.

Токенізація активів, нерухомості, цінних паперів, товарів — як новий напрям розвитку ринку капіталу. Платіжні рішення на основі блокчейну: ефективні міжнародні перекази, зниження вартості транзакцій, відкритість та прозорість.

Криптовалюти сьогодні виступають як важливий інвестиційний інструмент, що поєднує високий потенціал доходності з ризиками, характерними для нових фінансових технологій. Інтеграція України в ЄС створює унікальні передумови для формування прозорого, безпечного та конкурентного ринку цифрових активів. Комплексне регулювання, розвиток фінтех-екосистеми та зростання довіри інвесторів сприятимуть розширенню можливостей для використання криптовалют як сучасного інструменту інвестування.

Список використаних джерел:

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. https://bitcoin.org/bitcoin.pdf
2. IMF. Global Financial Stability Report.https://www.imf.org/en/-/media/files/publications/gfsr/2023/october/english/ch3onlineannex.pdf Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA).https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1114
3. National Bank of Ukraine. Financial Stability Report. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1_eng.pdf
4. Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA).https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1114
5. Chainalysis. Crypto Crime Report 2024. https://www.pensamientopenal.com.ar/system/files/Documento_Editado1686.pdf

Борисова С. Є.
д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва
Донбаська державна машинобудівна академія
Крук О. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва
Донбаська державна машинобудівна академія

ZERO TRUST У БАНКІВСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ: НОВА ПАРАДИГМА ЗАХИСТУ КЛІЄНТСЬКИХ ДАНИХ

Фінансова система України перебуває в активній фазі цифрової трансформації. Банківські сервіси повністю функціонують онлайн, що створює безпрецедентний рівень доступу клієнтів до фінансових операцій, але супроводжується появою нових загроз і слабких місць у системі. Останнім часом кількість кібератак на фінансовий сектор України стрімко зросла, а більшість із них здійснюється через компрометацію користувацьких облікових даних та фішингові схеми. Традиційна модель безпеки «довіряй, але перевіряй» більше не відповідає реаліям гібридних кібервійн, коли джерело загрози може перебувати як за межами, так і всередині корпоративної мережі. У цифрову епоху новим

стандартом кібербезпеки стає модель Zero Trust («нульова довіра»), яка будується на принципі «ніколи не довіряй, завжди перевіряй». Відповідно до цього підходу, жоден користувач, пристрій чи запит не вважається безпечним за замовчуванням, незалежно від його місця знаходження [1]. На відміну від традиційної моделі, де довіра надавалася внутрішнім мережам, Zero Trust вимагає постійної верифікації для кожного доступу до ресурсів, а також безперервного моніторингу поведінки після автентифікації.

Zero Trust ґрунтується на трьох ключових принципах: верифікація (verify explicitly) – постійна перевірка кожного запиту незалежно від його походження; мінімізація привілеїв (least privilege access) – мінімально необхідний рівень доступу для кожного користувача або процесу; передбачення зламу (assume breach) – система спроектована так, ніби злам уже відбувся, а тому діє багаторівневе виявлення аномалій.

Концепція Zero Trust формує якісно новий підхід до побудови банківської кібербезпеки, де акцент переноситься з захисту периметра на постійне підтвердження довіри на кожному рівні взаємодії.

Отже, перехід до Zero Trust означає зміну парадигми від реагування на загрози до їх активного запобігання. Така трансформація є відповіддю на кризу традиційної периметрової моделі, яка втратила ефективність через розмиті кордони мережі. Для банківського середовища цей перехід означає не лише технологічні зміни, а й трансформацію організаційної культури безпеки. Нова архітектура будує захист навколо даних і сервісів, формуючи гнучку систему кібербезпеки, здатну протидіяти складним сучасним атакам. Основні відмінності між підходами представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння підходів до банківської кібербезпеки

Критерій	Традиційна модель «Perimeter Security»	Модель «Zero Trust Security»
Основний принцип	Довіра до внутрішньої мережі після автентифікації	Відсутність довіри до будь-якого користувача або пристрою
Точка контролю	На межі корпоративної мережі	На рівні кожного користувача, транзакції та пристрою
Методи автентифікації	Одноразова перевірка при вході	Безперервна багатофакторна автентифікація
Вразливість	Внутрішні атаки, фішинг, компрометація сесій	Висока стійкість до внутрішніх загроз
Вартість впровадження	Низька на старті, але дорогі наслідки після зламів	Вища початкова, але менші втрати при інцидентах

Джерело: авторська розробка на основі джерел [1-2]

В Україні Zero Trust починають впроваджувати окремі банки: ПриватБанк тестує поведінкову аналітику користувачів у власному мобільному застосунку, а Monobank застосовує адаптивну багатофакторну автентифікацію з аналізом пристрою та IP-активності. На рівні регулятора НБУ вже у 2024-2025 рр. розробляє рекомендації щодо Zero Trust-підходів у рамках кібер стратегії фінансового сектору [3-5]. Попит на впровадження подібних рішень зростає не

лише через внутрішні потреби банків у підвищенні рівня безпеки, а й унаслідок міжнародних регуляторних вимог до оброблення даних у хмарних середовищах. У рамках майбутньої інтеграції України до європейського фінансового простору та платіжної зони SEPA (Single Euro Payments Area) банки повинні забезпечити відповідність стандартам GDPR, ISO 27001, EBA ICT та принципам Digital Operational Resilience Act (DORA), які передбачають безперервний контроль доступу, моніторинг подій і гарантований захист персональних та фінансових даних у хмарній інфраструктурі [6]. У зв'язку з цим модель Zero Trust розглядається як оптимальний підхід, що дозволяє українським фінансовим установам одночасно виконати вимоги європейських регуляторів і підвищити стійкість власних інформаційних систем у процесі переходу до міжнародних платіжних стандартів.

З огляду на це, впровадження моделі Zero Trust в національних банках набуває не лише стратегічного, а й практичного значення. Разом із потенціалом підвищення безпеки така трансформація передбачає і низку організаційних та технологічних викликів, що потребують комплексного підходу. Узагальнені переваги та можливі труднощі реалізації концепції наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Переваги та виклики впровадження Zero Trust у банківській сфері

Переваги	Потенційні труднощі впровадження
Підвищення безпеки даних і транзакцій досягається через багатофакторну автентифікацію, шифрування, сегментацію мережі та контроль транзакцій у реальному часі	Висока вартість впровадження: потребує оновлення інфраструктури, закупівлі рішень для багатофакторної автентифікації, систем моніторингу поведінки користувачів і навчання персоналу
Мінімізація внутрішніх загроз: зниження ризику зловживань з боку співробітників або скомпрометованих облікових записів завдяки принципу «найменших привілеїв»	Нестача фахівців із кібер архітектури Zero Trust: в Україні бракує спеціалістів, здатних проектувати і впроваджувати такі системи з урахуванням регуляторних вимог
Сумісність із європейськими стандартами спрощує інтеграцію з європейськими платіжними зонами та підвищує довіру міжнародних партнерів	Необхідність зміни корпоративної культури безпеки: модель потребує дисципліни, підзвітності та перевірок доступів, що може викликати спротив у персоналу
Автоматизований моніторинг поведінки користувачів: дозволяє виявляти аномальні дії, спроби шахрайства чи зломів до того, як вони призведуть до інцидентів	Потенційні проблеми зі зручністю клієнтів: часті запити на підтвердження особи, багатофакторна перевірка або верифікація пристроїв знижують комфорт користування

Джерело: авторська розробка на основі джерел [1-2]

Концепція Zero Trust забезпечує комплексний захист клієнтських даних на всіх етапах цифрової взаємодії, але її ефективність залежить від балансу між технологічною складністю, зручністю користувачів і готовністю банку до організаційних змін. Вона дійсно може ускладнити взаємодію з банківським застосунком, якщо безпекові процедури надто нав'язливі, тому сучасні банки

(наприклад, Monobank) переходять до адаптивної аутентифікації, коли система «розуміє» поведінку користувача й додатково перевіряє лише у разі відхилень (новий пристрій, підозріла активність, інше місцезнаходження тощо).

Таким чином, концепція Zero Trust – це не просто новий технічний підхід, а парадигмальна зміна мислення у фінансовій безпеці, яка поєднує штучний інтелект, поведінкову аналітику та гнучке управління доступом. Для України вона може стати стратегічним рішенням у побудові кібер стійкої банківської системи, здатної протистояти як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам. Запровадження Zero Trust у 2025-2030 рр. може суттєво зміцнити довіру клієнтів, прискорити інтеграцію у європейський фінансовий простір та забезпечити реальну захищеність цифрової економіки України.

Список використаних джерел:

1. Zero Trust: новий стандарт безпеки у цифрову епоху. URL: https://itez.com.ua/blog/zero-trust-new-security-standard-digital-era.html
2. Коробейнікова Т. І. та ін. Журавель І. М., Бодак А. О., Бороденко Д. В.. Концепція нульової довіри: сучасні методи забезпечення кібербезпеки в корпоративних мережах. *Bulletin of Lviv State University of Life Safety.* 2024. № 30. С. 67-77. DOI: 10.32447/20784643.30.2024.07
3. Вінокуров Я. ПриватБанк розпізнаватиме шахраїв за їхньою поведінкою. URL: https://surl.li/kfqmia
4. Офіційний сайт Monobank. URL: https://monobank.com/uk
5. Розроблені вимоги до функціонування системи кіберзахисту в банківській системі України. URL: https://surl.li/qjnsxr
6. Reitor K. Ukraine Approaches SEPA: What This Means for Ukrainian Fintech and Business. URL: https://surl.li/ebhfjr

Брага Л.О.
здобувач другого (магістерського)рівня вищої освіти
ОПП «Фінансові інновації в управлінні бізнесом»,
Інститут бізнес-освіти імені Анатолія Поручника,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник –
д.е.н., професор кафедри інноваційних бізнес-технологій,
Інститут бізнес-освіти імені Анатолія Поручника
Сущенко О. М.

OPEN BANKING ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація банківського сектору України набуває нових обертів із впровадженням відкритого банкінгу (Open Banking) – інноваційної моделі обміну фінансовими даними між банками та третіми сторонами через захищені програмні інтерфейси (API). 1 серпня 2025 року в Україні набрала

чинності Постанова НБУ № 80, яка затверджує Положення про відкритий банкінг, завершуючи імплементацію норм Директиви ЄС PSD2 [1]. Це створює нові можливості для розвитку дистанційних банківських послуг та фінтех-екосистеми країни.

Відкритий банкінг – це структурований і безпечний обмін даними між надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків (ASPSP) та сторонніми надавачами платіжних послуг (TPP) через спеціалізовані інтерфейси, який здійснюється виключно за згодою користувача [1]. Система передбачає три основні групи учасників: банки, які надають доступ до даних клієнтів; треті сторони (фінтех-компанії), які розробляють інноваційні послуги; та клієнти, які контролюють доступ до власних фінансових даних [1].

Рис. 1. Схема взаємодії учасників відкритого банкінгу
Джерело: складено автором на основі [1]

Дослідження показує, що станом на 2021 рік 80 країн світу (43% від 168 досліджених) вже мали урядові ініціативи щодо впровадження відкритого банкінгу, а 49 країн повністю імплементували його ключові елементи [3]. Україна приєднується до цього глобального тренду, створюючи передумови для модернізації системи дистанційного банківського обслуговування населення.

Open Banking створює значні переваги для розвитку дистанційних банківських послуг в Україні. Для клієнтів відкривається можливість управління всіма банківськими рахунками через єдиний інтерфейс, що суттєво спрощує фінансове планування та контроль витрат [4]. Користувачі отримують доступ до персоналізованих фінансових продуктів, автоматизованих систем бюджетування та покращених умов кредитування. Дослідження підтверджує, що користувачі Open Banking демонструють вищий рівень фінансової грамотності та мають кращий доступ до кредитів з нижчими процентними ставками [3].

Для банків впровадження відкритого банкінгу означає можливість розширення клієнтської бази через партнерства з фінтех-компаніями, створення нових джерел доходів та підвищення конкурентоспроможності [5]. Банки

можуть інтегрувати сторонні сервіси у власну екосистему, пропонуючи клієнтам комплексні рішення. Водночас посилюється конкуренція, що стимулює інновації та покращення якості послуг [6].

Для фінтех-сектору України Open Banking відкриває величезні можливості для розвитку інноваційних рішень: від агрегаторів фінансових послуг до систем миттєвих платежів та персональних фінансових помічників [7]. Це сприяє розвитку цифрової економіки та створенню робочих місць у високотехнологічному секторі.

Відмова від впровадження відкритого банкінгу означала б для України втрату низки стратегічних переваг. По-перше, це відставання від європейських стандартів на етапі євроінтеграції, адже PSD2 є обов'язковою для країн ЄС [5; 6]. По-друге, обмежені можливості для розвитку конкурентоспроможного фінтех-сектору, що негативно впливає на інвестиційну привабливість галузі. По-третє, збереження високих бар'єрів входу для нових гравців на ринок фінансових послуг, що призводить до збереження олігополістичної структури банківського сектору [5].

Впровадження Open Banking супроводжується низкою викликів та ризиків, які потребують системного підходу до управління. Основним ризиком є кібербезпека: відкриття API банків значно розширює поверхню для потенційних кібератак [9]. Дослідження виявило вразливості в API окремих банків та фінтех-компаній, що підкреслює необхідність дотримання високих стандартів захисту інформації.

Важливим викликом є захист персональних даних клієнтів. Користувачі повинні чітко розуміти, якою інформацією вони діляться і з ким, що вимагає ефективних механізмів інформування та управління згодами [9]. Регуляторні виклики пов'язані з необхідністю авторизації сторонніх постачальників послуг у НБУ та дотриманням вимог до посиленої автентифікації користувачів [2].

Технологічні виклики для банків включають необхідність модернізації IT-інфраструктури, розробки безпечних API та інтеграції з різноманітними фінтех-рішеннями. Банки мають адаптувати свою діяльність до вимог Положення до 31 грудня 2025 року, що вимагає значних інвестицій [1; 2]. Окремим викликом є низький рівень цифрової грамотності частини населення, що може обмежити поширення нових сервісів.

Open Banking є стратегічним інструментом розвитку дистанційних банківських послуг в Україні, що відкриває нові можливості для клієнтів, банків та фінтех-компаній. Впровадження відкритого банкінгу сприяє підвищенню конкуренції, стимулює інновації та наближає українську банківську систему до європейських стандартів. Водночас успішна реалізація моделі вимагає системного підходу до забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та підвищення цифрової грамотності населення.

Етапність впровадження (повноцінний запуск до 2026 року з розширенням функціоналу до 2027 року) дозволяє банкам та регулятору адаптуватися до нових вимог та мінімізувати ризики [1]. Успішна імплементація Open Banking в Україні стане важливим кроком на шляху євроінтеграції та створить фундамент для

переходу до відкритих фінансів (Open Finance) – наступного етапу цифрової трансформації фінансового сектору.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 25.07.2025 № 80. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0080500-25

2. Ukraine's big step toward Open Banking. Interview with Andriy Dubas, President of Association of Ukrainian Banks. The Paypers. 2025. URL: https://thepaypers.com/regulations/interviews/ukraines-big-step-toward-open-banking-exclusive-interview-with-the-association-of-ukrainian-banks

3. Babina T., Bahaj S.A., Buchak G., De Marco F., Foulis A.K., Gornall W., Mazzola F., Yu T. Customer Data Access and Fintech Entry: Early Evidence from Open Banking. NBER Working Paper No. 32089. 2024. URL: https://www.nber.org/papers/w32089

4. Відкритий банкінг: фінансова революція, яка незабаром змінить і Україну. VoxUkraine. 2024. URL: https://voxukraine.org/vidkrytyj-banking-finansova-revolyutsiya-yaka-nezabarom-zminyt-i-ukrayinu

5. McKinsey & Company. PSD2: Taking advantage of open-banking disruption. January 24, 2018. URL: https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/psd2-taking-advantage-of-open-banking-disruption

6. PSD2 and open banking: advantages for businesses. Trustpair. 26 August 2024. URL: https://trustpair.com/blog/psd2-and-open-banking-all-you-need-to-know/

7. Мірошник Р.О., Кухта І.В. Діджиталізація банківської системи України в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2023. № 49. С. 1–5. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-39

8. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 року № 1591-IX (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20

9. When PSD2 Opens More Doors: The Risks of Open Banking. Trend Micro Research. September 17, 2019. URL: https://www.trendmicro.com/en_us/research/19/i/when-psd2-opens-more-doors-the-risks-of-open-banking.html

Великий Р.Р.
Банківський менеджмент, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Лавренюк В.В.

РОЗВИТОК РИНКУ КРИПТОВАЛЮТНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні події, макроекономічна нестабільність, девальваційний тиск та міграційні процеси змінили звичні фінансові практики домогосподарств і бізнесу. У працях українських науковців підкреслюється, що криптовалюта в цих умовах перестає сприйматись лише як спекулятивний інструмент і все частіше

виконує функції засобу збереження вартості, каналу міжнародних переказів та додаткового елемента фінансової стійкості економіки [1]. Після запровадження воєнного стану різко зросла інтенсивність використання криптовалют для оперативних розрахунків як усередині країни, так і між Україною та іншими державами. Обмеження на рух капіталу, тимчасові труднощі в роботі окремих банківських сервісів і потреба в швидких благодійних зборах стимулювали перехід частини населення до цифрових активів. Через криптогаманці почали проходити значні обсяги пожертв на підтримку оборони, волонтерських ініціатив та гуманітарних проєктів. Висока швидкість проведення транзакцій і відсутність жорсткої прив'язки до окремої юрисдикції зробили криптовалюти зручним інструментом мобілізації ресурсів у критичних умовах, що підкреслюється в роботах, присвячених практичним аспектам використання криптовалют під час війни [2]. Воєнні умови суттєво вплинули на структуру попиту на цифрові активи. Якщо до 2022 року переважали спекулятивні операції з високоволатильними токенами, то з початком повномасштабної війни помітно посилився інтерес до стейблкоїнів. Вони сприймаються як відносно передбачуваний інструмент, який дає змогу тимчасово «перепаркувати» заощадження в цифровій формі й водночас зберегти можливість швидкого доступу до ліквідності. Домогосподарства та малий бізнес активніше використовують стейблкоїни для хеджування валютних ризиків і оперативних розрахунків. Відзначимо, що саме в умовах кризи зростає роль відносно стабільних цифрових інструментів, які частково пом'якшують цінові коливання на традиційних ринках [3].

Розвиток українського сегмента крипторинку в умовах війни супроводжується зміною його кількісних і якісних характеристик. Попри загальну турбулентність, обсяги операцій із криптовалютами залишаються значними, а Україна стабільно входить до групи країн із високим рівнем проникнення цифрових активів. Аналіз сучасного стану ринку криптовалют демонструє поєднання кількох тенденцій: збереження інтересу до провідних монет, розширення інфраструктури сервісів з обміну й зберігання, зростання ролі фінансових посередників, які надають послуги конвертації та платіжних рішень. Виявлено, що попит зміщується від короткострокових спекулятивних операцій у бік більш усвідомленого використання цифрових активів для розрахунків та збереження вартості [3, 4].

Ще одним важливим наслідком воєнного періоду є переосмислення місця криптовалют у структурі економічного розвитку. Цифрові активи можуть виконувати роль додаткового джерела капіталізації, інструмента диверсифікації інвестиційних портфелів і каналу інтеграції в глобальний фінансовий простір. Варто наголосити на потенціалі криптовалютних інструментів як складової інноваційної екосистеми, здатної підтримувати розвиток високотехнологічних секторів, стартап-проєктів та креативних індустрій. Підкреслимо, що участь України в міжнародних криптовалютних потоках створює додаткові можливості для залучення інвестицій і просування національних фінтех-рішень на зовнішні ринки [4].

Паралельно посилюється увага до питань правового статусу віртуальних активів, їхнього місця в системі фінансового й цивільного права, а також до організації ефективного нагляду за операціями на ринку. В частині податкових та організаційних аспектів функціонування криптовалютних активів, варто розробити можливі моделі взаємодії між Національним банком України, податковими органами та спеціалізованими регуляторами. Вітчизняні науковці розглядають підходи до ліцензування постачальників послуг, запровадження вимог до прозорості операцій і розроблення механізмів стимулювання добровільного декларування цифрових активів, що має скоротити масштаби тіньового обігу й підсилити фіскальний потенціал цього сегмента [2].

Водночас ринок криптовалютних активів у воєнний період стикається з низкою ризиків. Серед них підвищена ймовірність кіберзагроз, посилення шахрайських схем, можливість використання цифрових активів у протиправній діяльності та високий рівень цінової нестабільності. Фінансові установи змушені посилювати системи кіберзахисту, комплаєнсу та фінансового моніторингу, а користувачі підвищувати власну обізнаність щодо безпечної роботи з криптогаманцями й торговельними майданчиками. У поєднанні з воєнними ризиками це формує складне середовище, у якому розвиток ринку можливий лише за умови поступового інституційного зміцнення та розширення практик відповідального використання цифрових активів (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики токенізованих активів

Назва	Сутність	Приклад
Криптовалюти (Currency)	Цифрові активи, призначені для використання як засіб обміну, одиниця обліку та засіб збереження вартості.	Bitcoin (BTC)
Токени платформ (Platform Tokens)	Криптовалюти, що використовуються для оплати транзакцій, участі в управлінні та функціонуванні конкретної блокчейн-платформи.	Ethereum (ETH)
Стейблкоїни (Stablecoins)	Криптовалюти, вартість яких прив'язана до іншого активу, наприклад, до фіатної валюти (USD, EUR) або золота.	Tether (USDT), USD Coin
Токени безпеки (Security Tokens)	Криптовалюти, що представляють собою частку власності в компанії або іншому активі.	tZERO
Токени утиліти (Utility Tokens)	Криптовалюти, що надають доступ до певних продуктів або послуг в рамках конкретної екосистеми.	Basic Attention Token (BAT)
NFT (NonFungible Tokens)	Унікальні цифрові токени, що представляють собою право власності на цифровий або фізичний актив.	CryptoPunks, Bored Ape Yacht Club

Джерело: систематизовано автором на основі [1-4]

У підсумку воєнний стан став одночасно викликом і каталізатором для розвитку ринку криптовалютних активів в Україні. З одного боку, зросли ризики волатильності, правової невизначеності та кібербезпеки, з іншого цифрові активи продемонстрували здатність підтримувати платіжні потоки, мобілізувати

фінансові ресурси та розширювати можливості економічних суб'єктів, що дозволяє розглядати ринок криптовалютних активів як перспективний сегмент фінансової системи, який за умови належного правового врегулювання, удосконалення інфраструктури та підвищення фінансової грамотності населення може відіграти помітну роль у післявоєнній відбудові та довгостроковому економічному зростанні країни.

Список використаних джерел:

1. Могил Л. С. Щодо проблем використання криптовалют під час воєнного стану. *Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 2023 (28 березня). с. 303–307.
2. Чумаченко В. В. Податкові наслідки інвестування в криптовалюти: проблеми та перспективи врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. № 25(3). с. 120–125. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.23
3. Харчук В., Луців Б. Сучасний стан та перспективи ринку криптовалют. *Наука і техніка сьогодні.* 2024. № 1(29). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-355-376
4. Фаринович І., Мутка С. Криптовалюта як капіталізатор економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство.* 2024. № 67. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-140

Давиденко М.А.
Фінанси, банківська справа та страхування, 4 курс, бакалаврат
Державний податковий університет
Науковий керівник – к.п.н., доцент,
доцент кафедри фінансовий ринків та технологій
Болдова А.А.

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Функціонування банківського бізнесу в Україні упродовж останніх років розгортається в умовах надзвичайно високої турбулентності та невизначеності. Період пандемії COVID-19 (2020–2022 рр.) суттєво послабив економічну активність та платоспроможність клієнтів, а з 2022 року новим руйнівним фактором стало повномасштабне вторгнення росії, що спричинило трансформацію фінансового середовища, падіння інвестиційної активності та посилення ризиків для банківської системи. Паралельно з цим відбувається прискорений розвиток цифрових технологій, який формує нові можливості, але й генерує принципово нові загрози для фінансової безпеки банківського бізнесу.

В умовах цифровізації фінансового сектору банки змушені одночасно реагувати на глобальні технологічні тенденції, модернізувати бізнес-процеси та інфраструктуру, впроваджувати інновації у фінансові продукти і системи обслуговування [1]. Разом з тим внутрішні та зовнішні ризики, посилені геополітичними чинниками, зумовлюють необхідність удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки як ключового елементу стабільності банківської діяльності.

На думку українського дослідника О. І. Барановського, фінансова безпека банку — це комплекс умов, за яких ймовірні небезпеки для фінансового стану банківської установи або запобігаються, або мінімізуються настільки, що не здатні порушити її стабільність, перешкодити збереженню та відтворенню ресурсів і досягненню стратегічних цілей розвитку [2].

Цифровізація банківської діяльності активізувала появу нових ризиків, що безпосередньо впливають на рівень фінансової безпеки банківського бізнесу. Серед найбільш вагомих загроз варто виокремити такі [3]:

1. Кіберзагрози та інформаційна небезпека. Зростання кількості кібератак, фішингових схем, шахрайства в онлайн-операціях, втручання в платіжні системи створюють ризики витоку конфіденційних даних, втрати клієнтських коштів та репутаційні втрати банків. Значна частина атак має цілеспрямований характер, а в умовах воєнної агресії кібертероризм використовується як елемент гібридної війни.

2. Технологічні ризики цифрових сервісів. Масова інтеграція дистанційного банкінгу, мобільних застосунків, штучного інтелекту у фінансові процеси підвищує залежність банків від надійності ІТ-інфраструктури. Збої у роботі систем, помилки алгоритмів, технічні вразливості можуть призвести до фінансових втрат і підриву довіри до банку.

3. Внутрішні загрози та людський фактор. Недостатня цифрова компетентність персоналу, порушення процедур інформаційної безпеки, шахрайські дії співробітників створюють ризики незаконних операцій, маніпуляцій з даними та фінансових зловживань.

4. Регуляторні ризики та невідповідність стандартам цифрової безпеки. Високі темпи цифрової трансформації вимагають оперативного оновлення нормативно-правової бази, процедур комплаєнсу та захисту даних. Відставання від міжнародних стандартів кіберзахисту може призвести до санкцій, збитків та обмеження діяльності.

5. Підвищення операційних і кредитних ризиків. Зміна бізнес-моделей банків під впливом цифрових технологій посилила конкуренцію, пришвидшила операційні процеси, але також збільшила ризики технічних помилок, неплатежів клієнтів та шахрайства у сфері онлайн-кредитування.

Воєнний стан посилив вразливість банківського сектору, сформувавши додаткові загрози: релокацію бізнесу та клієнтської бази, руйнування інфраструктури, коливання ліквідності, зниження активності інвесторів. Це вимагає переорієнтації системи фінансової безпеки з урахуванням воєнних ризиків, зміцнення ризик-менеджменту, підвищення ролі страхування

фінансових операцій та поглиблення взаємодії з НБУ щодо забезпечення стабільності банківської системи.

З огляду на викладені аспекти, на нашу думку доцільно запропонувати такі напрями підвищення фінансової безпеки банківських установ у цифровому середовищі:

- посилення системи кіберзахисту та цифрової грамотності персоналу. Банкам доцільно впроваджувати сучасні технології багаторівневої аутентифікації, регулярне тестування систем на кібер стійкість та проводити навчання працівників щодо інформаційної безпеки.
- розвиток системи внутрішнього контролю та комплаєнсу. Удосконалення внутрішніх політик, аудиту ІТ-процесів і ризик-менеджменту сприятиме попередженню шахрайства, зниженню технологічних ризиків і підвищенню довіри клієнтів.
- використання сучасних цифрових інструментів для моніторингу ризиків. Інтеграція аналітичних платформ, інструментів штучного інтелекту та Big Data у систему фінансового моніторингу дозволить оперативно виявляти аномальні операції, загрози шахрайства та оцінювати фінансову стійкість.

Цифровізація банківського сектору створює передумови для технологічного оновлення фінансових послуг, підвищення їх доступності та якості, однак паралельно генерує сукупність нових ризиків і викликів для фінансової безпеки банківської діяльності, що потребують не лише своєчасної реакції, а й формування випереджувальної моделі управління загрозами [4]. Ефективне забезпечення захищеності банківської системи в сучасних умовах, позначених активізацією кібератак, гібридними формами фінансового шахрайства та воєнними ризиками, можливе лише за умови комплексного підходу, який охоплює зміцнення інформаційно-технологічної захищеності, розвиток цифрової грамотності персоналу, удосконалення систем внутрішнього контролю і комплаєнсу, а також інтеграцію інноваційних інструментів і технологій фінансового моніторингу.

Ключовим елементом стратегії фінансової безпеки банків повинні стати безперервний аналіз, ідентифікація та оцінювання ризиків, регулярний моніторинг загроз і формування превентивних механізмів їх мінімізації та нейтралізації [5]. Важливо забезпечити оперативне оновлення методів реагування на виявлені ризики з урахуванням швидких змін цифрового середовища. Комплексна та адаптивна система фінансової безпеки банку має передбачати підвищення інституційної стійкості, здатність протистояти потенційним кризовим явищам, зміцнення довіри клієнтів і партнерів, а також підтримання стабільності функціонування банківських установ на всіх етапах цифрової трансформації економіки.

Список використаних джерел:

1. Давиденко Н.М., Шепеленко В.Ю., Давиденко М.А. Цифрова трансформація банківської системи України: інноваційні моделі, технології та економічна ефективність. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління

персоналом. Економічні науки. 2025. Вип. 3(79). С. 132 – 137 DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/79-15

2. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. Економіка і прогнозування. 2006. С. 7–26.

3. Гаряга Л. О., Куліш Р. Р. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації. Проблеми економіки, 2019. № 4 (42). С. 163 – 171. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019- 4_0-pages-163_171.pdf

4. Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences. 2020. Вип. 40. С. 51–58.

5. Davydenko N., Lutsyk Y., Buriak A., Vovk L. Informational and analytical systems for forecasting the indicators of financial security of the banking system of Ukraine. Journal of Information Technology Management. 2023. Vol.2(15). P. 1–13. URL: https://jitm.ut.ac.ir/article_92315_f5446ad0813cf2c7e8a457125265b371.pdf

Димніч О.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Сільченко Д. В.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ВБУДОВАНЕ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ

Інтенсивний розвиток цифрових платформ та поширення FinTech-рішень суттєво змінюють логіку дистрибуції фінансових послуг, створюючи підґрунтя для органічного впровадження вбудованого страхування (embedded insurance). Цей механізм має подвійну стратегічну мету: зниження бар'єрів у доступі до страхових продуктів та одночасне розширення клієнтської бази за рахунок інтеграції страхового покриття у життєвий цикл покупки. В умовах євроінтеграційних трансформацій українського страхового ринку, InsurTech-рішення, подібні до вбудованого страхування, набувають особливої ваги, оскільки технологічні зміни та регуляторні вимоги ЄС стануть основними драйверами модернізації галузі.

Вбудоване страхування визначається як *автоматичне або напівавтоматичне надання страхового покриття безпосередньо в момент купівлі основного товару чи послуги на цифровій платформі* (наприклад, страхування затримки рейсу при купівлі квитка чи страхування дисплея при купівлі смартфона). Ключова відмінність від традиційних продажів полягає у

мінімізації кроків прийняття рішення клієнтом. Технологічно це реалізується через API-інтеграцію (інтерфейси прикладного програмування) та вимагає від партнерів (екосистем, маркетплейсів, банків) гнучкої архітектури, здатності до аналітики в реальному часі та автоматизованого скорингу ризику. Можливість масштабування цих продуктів залежить від обраної бізнес-моделі, включно з наданням рішень за принципом «embedded as a service» та партнерськими моделями дистрибуції, де страховик виступає або як технологічний бек-офіс, або як активний співтворець платформного продукту [1].

Швидкість імплементації вбудованого страхування у світі підтверджується як ринковими оцінками, так і успішними кейсами співпраці між провідними FinTech-гігантами та InsurTech-компаніями [3]. Для національного страхового ринку це тягне за собою низку структурних наслідків:

- суттєвий зсув уваги на користь платформних екосистем, що неминуче сприяє зростанню частки ринкових операторів, які мають сильні цифрові компетенції.
- вбудовані продукти вимагають від страховиків удосконалення систем андеррайтингу та управління ризиком у режимі реального часу, стимулюючи інвестиції у напрямок Data Science та відповідну зміну організаційної моделі, як от створення спеціалізованих підрозділів або стратегічне партнерство з технологічними постачальниками.
- зниження бар'єрів доступу сприяє охопленню раніше незастрахованих сегментів, що позитивно впливає на загальне проникнення страхування та капіталізацію галузі.

За даними GlobalData, концепція вбудованого страхування набуває дедалі значнішої популярності серед фінансових компаній та платформ, 81% респондентів опитування компанії Chubb вважають, що цифрове страхування, інтегроване безпосередньо у веб-сайти або мобільні застосунки, уже перестало бути «приємною опцією», а стає обов'язковою складовою фінансових сервісів [2]. Це створює можливість для українських страховиків і фінтех компаній використовувати партнерські моделі, коли страховий продукт пропонується в момент купівлі або оформлення фінансової послуги, що може суттєво підвищити проникнення страхування й знизити бар'єри доступу для клієнта.

Аналітика останніх років підтверджує, що вбудоване страхування перетворюється з нішевого продукту на мейнстрім: за даними світових консалтингових агенцій, обсяг світового ринку вбудованого страхування, включаючи усі сегменти, крім медичного, оцінюється у десятки мільярдів доларів і демонструє темпи зростання понад 20% на рік. Прогнози свідчать, що до 2030 р. цей ринок може досягти оцінки у понад 250 млрд дол. [3]. Цей стрімкий ріст підтверджує його економічну життєздатність та привабливість для інвесторів.

Найбільш активно вбудоване страхування розвивається у секторах e-commerce - при доставці товарів та виконанні умов гарантій та фінансових послуг, де страхування інтегрується в кредитні продукти. Яскравими прикладами є партнерства з інвестиційними FinTech-при автоматичному пропонуванні страхування ризиків або ж при захисті від шахрайства. Також

значного поширення набули комплексні B2B-рішення, що надають страхове покриття для цілих логістичних ланцюжків у режимі реального часу.

Незважаючи на значний потенціал, реалізація вбудованого страхування супроводжується низкою суттєвих ризиків: технологічною відсталістю, асиметрією інформації між партнерами, а також кіберризиками та питаннями захисту персональних даних. Окремо варто відзначити ризик «неадекватності покриття», коли продукт продається як додаток до покупки, але не відповідає реальним потребам клієнта, що може підривати довіру до інструменту в цілому [2].

У контексті євроінтеграції для України критично важливим є паралельне формування двох ліній дій: по-перше, розробка технічних стандартів та практик API-інтеграції і управління даними у співпраці з провідними InsurTech-компаніями. По-друге, розвиток регуляторних підходів, що забезпечать прозорість продуктів, адекватність резервування та чітке визначення ролі платформи (як дистриб'ютора) і страховика (як носія ризику) у випадках врегулювання збитків.

Отже, вбудоване страхування має потенціал стати каталізатором інноваційного розвитку українського страхового ринку, сприяючи поширенню страхування, підвищенню ефективності дистрибуції та стимулюванню інвестицій у технологічні рішення; разом із тим, щоб цей потенціал реалізувався без шкоди для фінансової стійкості та захисту прав страхувальників, необхідне комплексне поєднання технічного оновлення, партнерських бізнес-моделей і зрілого регуляторного підходу, що має бути включено до подальшого етапу дослідження в рамках дисертаційної теми - розробки інституційних механізмів підтримки інновацій у страхуванні в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Boston Consulting Group. Embedded Insurance Success: Get Your Tech Stack Right. *BCG Report*, 2024. URL: https://www.bcg.com/publications/2024/embedded-insurance-success-get-your-tech-stack-right (дата звернення: 01.11.2025).

2. GlobalData. Компанії отримують конкурентну перевагу, пропонуючи вбудоване страхування. *UkrStrakhovanie: Аналітика*. 2023. URL: https://www.ukrstrahovanie.com.ua/novyny/kompani%D1%97-otrimuyut-konkurentnu-perevagu-proponuyuchi-vbudovane-strahuvannya-globaldata (дата звернення: 05.11.2025).

3. McKinsey & Company. Global Insurance Report 2024: The Pursuit of Growth. *McKinsey*, 2024. URL: https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/global-insurance-report-2024 (дата звернення: 03.11.2025).

4. Europe Embedded Insurance Market — Mordor Intelligence. Market Report, 2025. URL: https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-embedded-insurance-market (дата звернення: 01.11.2025).

Кобеняк К.О.
Корпоративні фінанси, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Татаріна Т.В.

БАНКАСЮРАНС ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ: СИНЕРГІЯ БАНКІВСЬКИХ І СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Фінансовий ринок сьогодні перебуває у стані постійних змін, що зумовлені глобалізацією, цифровізацією та зростанням конкуренції. У таких умовах банки та страхові компанії змушені шукати нові моделі співпраці, які дозволяють не лише зберегти позиції, але й розширити спектр послуг. Одним із найбільш перспективних напрямів є банкасюранс – інтеграція банківських і страхових продуктів у єдину систему. Ця модель забезпечує комплексність обслуговування клієнтів, оптимізацію витрат та формування нових конкурентних переваг.

У країнах Західної Європи банкасюранс став одним із ключових драйверів розвитку страхового бізнесу. Франція, Іспанія та Італія засвідчують приклади успішної інтеграції, де банки виступають основними каналами продажу страхових продуктів. Це дозволяє страховим компаніям отримати доступ до широкої клієнтської бази, а банкам диверсифікувати джерела доходів [1]. У Великобританії та Німеччині банкасюранс активно використовується для просування страхування життя та медичного страхування, що підвищує рівень фінансової захищеності населення.

В Україні банкасюранс перебуває на етапі становлення. Попит на страхові послуги залишається відносно низьким, проте інтеграція з банківським сектором відкриває нові можливості для їх популяризації. Банки мають розгалужену мережу відділень та сучасні цифрові платформи, що створює сприятливі умови для просування страхових продуктів. Це дозволяє підвищити рівень фінансової інклюзії населення та сформувати культуру страхування.

Співпраця між банками та страховими компаніями створює додаткову цінність для клієнтів. Вона забезпечує комплексність обслуговування: клієнт може отримати кредит, відкрити депозит і одночасно оформити страховку. Такий підхід підвищує довіру до фінансових інститутів, адже клієнти отримують повний спектр послуг у зручному форматі [2]. Для банків це означає можливість збільшення доходів, а для страховиків розширення ринку збуту.

Інтеграція банківських і страхових послуг сприяє оптимізації витрат на маркетинг та продаж, підвищенню операційної ефективності та зростанню прибутковості. Банкасюранс дозволяє компаніям швидше реагувати на потреби клієнтів, пропонуючи індивідуальні рішення. Для інвесторів така модель є сигналом стабільності та інноваційності, що підвищує інвестиційну привабливість фінансових інститутів [3].

Попри очевидні переваги, розвиток банкасюрансу в Україні стикається з низкою бар'єрів. Серед яких виділимо такі: недостатня нормативна база, низький рівень фінансової грамотності населення, обмежена довіра до страхових компаній та складність інтеграції ІТ-систем. Крім того, існує потреба у підготовці кваліфікованих кадрів, здатних працювати на стику банківських і страхових послуг. Подолання цих проблем можливе завдяки вдосконаленню регуляторного середовища та активному впровадженню цифрових технологій.

Розвиток банкасюрансу має значний вплив на економіку країни. Він сприяє підвищенню рівня захищеності населення, формуванню культури страхування та зростанню довіри до фінансових інститутів. У результаті створюється більш стійка фінансова система, здатна ефективно реагувати на виклики глобального ринку [4].

Банкасюранс має потенціал стати ключовим напрямом розвитку страхового ринку України. Його впровадження дозволить не лише розширити спектр фінансових послуг, але й підвищити рівень фінансової інклюзії населення. У майбутньому синергія банківських і страхових послуг може стати основою для формування стійкої та конкурентоспроможної фінансової системи.

Таким чином, банкасюранс є стратегічним напрямом розвитку страхового ринку, що поєднує інтереси банків і страхових компаній. Він забезпечує економічні переваги, сприяє підвищенню довіри клієнтів та формує нові можливості для інвесторів. У довгостроковій перспективі інтеграція банківських і страхових послуг здатна зміцнити фінансову систему України та забезпечити її конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Співпраця між банками та страховими компаніями. Блог YC.Market. Команда YC.Market. 21.12.2023. URL: https://blog.youcontrol.market/spivpratsia-mizh-bankami-ta-strakhovimi-kompaniiami/

2. Луців Б., Притула О. *Bancassurance як форма ефективної співпраці банків і страхових компаній. Світ фінансів.* 2008. № 2 (15). С. 119-123. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstreams/69509189-f516-4206-a33a-3435210e14d8/download

3. Огляд ринку BANCASSURANCE: стратегічний напрямок розвитку страхового ринку України. FORINSURER (Форіншурер). URL: https://forinsurer.com/public/04/11/21/1762

4. Стефанів І., Сурма Я., Марценюк І. *Напрямки розвитку страхового ринку України. Економічний аналіз.* 2025. Том 35. № 1. С. 266-271. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.266

Кожухар Н.М
викладач ВСП «Фахового економічного коледжу
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

ЦИФРОВИЙ ЩИТ: INSURTECH В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні ризики для майна та життя громадян, ускладнивши традиційні страхові процеси (оцінка ризиків, врегулювання збитків, фізична взаємодія). Класичні страхові моделі дають збій через масштабність, непередбачуваність та швидкість змін. Проте саме в умовах максимальної кризи на повну потужність проявила себе технологічна трансформація — InsurTech, що стала не просто зручним доповненням, а критично важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та безперервності захисту українців.

Ядро InsurTech в умовах війни — це тотальна цифровізація та мобільність. Традиційний похід до страхового агента замінило оформлення електронних полісів (е-полісів) через мобільні додатки чи веб-платформи. Ця зміна дозволила мільйонам українців, які були змушені переїхати як всередині країни, так і за її межі, підтримувати актуальність свого страхового захисту, чи то обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ), чи медичне страхування.

InsurTech став ключовим драйвером стійкості ринку: технології штучного інтелекту, телематики, обробки великих даних, хмарних сервісів і дистанційних оглядів не лише оптимізують роботу страховиків, але й забезпечують можливість надавати послуги навіть у зонах підвищених ризиків.

InsurTech, як складова FinTech, впливає на розвиток страхової галузі, адже інноваційні технології в страхуванні дозволяють спростити ряд процесів у роботі страховиків. Варто відзначити, що у 2024 році відбувся рекордний рівень участі страховиків у фінансуванні InsurTech — 150 угод, що більше, аніж у 2021 році, коли при загальному обсязі фінансування, вчетверо більшому, було лише 107 таких угод. Особливу роль у зростанні інвестицій InsurTech-сектору відіграли B2B-компанії, які отримали 61,4% угод у P&C-напрямі — найвищий рівень з 2014 року [3].

Подана нижче Таблиця 1 систематизує провідні інноваційні технології InsurTech, сфери їхнього застосування, конкретні приклади впровадження українськими страховими компаніями, а також основні ризики та обмеження використання. Такий аналітичний огляд дозволяє оцінити рівень цифрової зрілості вітчизняного страхового сектору та окреслити подальші напрямки розвитку.

В Україні ринок InsurTech ще перебуває на етапі формування, проте вже є низка компаній та проектів, які активно впроваджують інноваційні технології у сфері страхування.

Таблиця 1

InsurTech-рішень в Україні — 2025

Технологія	Що дає	Приклади	Ризики / обмеження
AI / ML	Автоматизація андеррайтингу, оцінка воєнних збитків	Страхові компанії застосовують ML-алгоритми для оцінки ризиків, зокрема під час воєнних дій	Неточні моделі, упередженість даних, складність пояснення рішень клієнтам
IoT	Моніторинг майна (датчики на будинках)	Використання сенсорів для виявлення пошкоджень — можливість у майбутньому у компаній, які страхують нерухомість	Вартість обладнання, кібербезпека, ненадійність у зонах руйнувань
Big Data	Інтелектуальна аналітика ризиків	Страховики аналізують великі масиви даних (геолокація, супутникові знімки) для моделей ризику	Великий обсяг даних, кібер ризики, витрати на інфраструктуру
Блокчейн	Прозорість виплат через «розумні контракти»	Можлива інтеграція для автоматизації страхових виплат, особливо за параметричними подіями	Юридична невизначеність, високі витрати на впровадження
Хмарні технології	Зберігання й обробка великих обсягів даних	Страховики використовують хмарні сервіси для аналітики, бек-офісу	Питання захисту даних, залежність від інтернету
RPA (роботизація)	Автоматизація обробки заявок і документів	Страхові компанії можуть використовувати RPA для прискорення врегулювання претензій	Обмежена гнучкість, помилки в автоматизації
Мобільні технології	Доступ клієнтів до страхових продуктів через додаток	Мобільні додатки страхових компаній (наприклад, заявка на поліс, подача претензії)	Кібер Ризики, обмежена функціональність у мобільному інтерфейсі
Кібербезпека / кібер страхування	Захист даних клієнтів, страхові поліси на кібератаки	Страховики можуть пропонувати кіберполіція: актуально в умовах зростаючого онлайн-використання	Постійна еволюція загроз, висока вартість страхування та моделювання кібератак

Джерело: авторська розробка на основі джерел [1,2]

Зокрема, страхова компанія «ARX», що є класичним страховиком, активно впроваджує цифрові сервіси та інноваційні рішення для оптимізації бізнес-процесів, покращення клієнтського досвіду та підвищення ефективності операцій. Так, ARX першою серед українських страхових компаній запровадила ідентифікацію клієнтів через застосунок «Дія». ARX впровадила сервіс підписання договорів страхування електронним цифровим підписом, що виводить довіру і захист клієнтів на новий рівень. Для максимальної зручності клієнтів розроблено мобільний застосунок MyARX [4].

Страхова компанія ІНГО інтегрувала свою програму КАСКО «Відбій тривоги» з мобільним застосунком Object Control**,** що дає змогу проводити дистанційні огляди автомобілів при страхуванні воєнних ризиків [5]. Це значно пришвидшує процес врегулювання збитків, зменшує витрати на фізичні огляди і підвищує гнучкість — саме класичний приклад InsurTech-рішення з мобільними технологіями + автоматизацією процесів. Компанія ІНГО вже декілька років використовує телематичні системи: встановлення датчиків у транспортні засоби дає змогу фіксувати події ДТП й їхні наслідки, що підвищує точність оцінки збитків [7]. Завдяки цьому страховик оперативно реагує на події та може зменшити свої витрати, пов'язані з врегулюванням шкоди, – ще один приклад використання IoT / телематики.

Страхова компанія УНІКА (UNIQA Україна) частину своїх IT-процесів перевела на хмарні сервіси [8]. Використання хмари дає змогу знижувати інфраструктурні витрати, ефективно масштабувати системи, підвищувати надійність і гнучкість ІТ.

Штучний інтелект застосовується в Арсенал Страхування для андеррайтингу, автоматизації ринкових досліджень, обробки даних конкурентів тощо [6]. Це яскравий приклад, як ШІ перетворює внутрішні операційні процеси страховика, підвищуючи ефективність.

Аналіз впровадження InsurTech-рішень на українському страховому ринку свідчить, що цифрові технології стали критично важливим інструментом забезпечення його функціонування в умовах війни. Інтеграція штучного інтелекту, дистанційних оглядів, телематики, блокчейну та великих даних сприяє підвищенню точності оцінки ризиків, пришвидшенню врегулювання збитків, зниженню операційних витрат та розширенню доступу клієнтів до страхових послуг.

Приклади українських страховиків (ІНГО, ARX, УНІКА, Арсенал Страхування та ін.) демонструють не лише адаптацію до кризових умов, але й формування нових стандартів обслуговування, які відповідають глобальним тенденціям розвитку FinTech та InsurTech. Незважаючи на ризики — кіберзагрози, обмеженість даних, регуляторні виклики — цифровізація страхового бізнесу в Україні має стійку позитивну динаміку.

Отже, InsurTech є ключовим фактором стабільності та відновлення страхового ринку України, а також основою його подальшої інтеграції до європейського фінансового простору. Розширення використання технологій сприятиме зміцненню довіри споживачів, підвищенню конкурентоздатності вітчизняних страховиків та формуванню сучасної моделі страхового захисту, здатної ефективно реагувати на виклики воєнного та післявоєнного періодів.

Список використаних джерел:

1.Данько Ю.І., Бровко С.В. (2024). Вплив інноваційних технологій на розвиток страхового ринку. Економіка та суспільство. №62. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-8

2.Кужелєв, М., Нечипоренко, А. Вплив FinTech на діяльність страхових компаній на фінансовому ринку України. 2025. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій №1 (15) с.430-435.

3. Новини Іншур Тех та цифровізація. FORINSURER. URL: https://forinsurer.com/
4. Офіційний сайт страхової компанії ARX. URL: https://arx.com.ua/
5. ТОВ «ОБДЖЕКТ КОНТРОЛ».https://objectcontrol.online/insurance-company-ingo-casco-remote-insurance-with-coverage-for-war-risks-using-object-control-software-product/?utm_source=chatgpt.com
6. Сайт ТОВ Мінфін Медіа https://minfin.com.ua/ua/2025/06/03/158257290/?utm_source=chatgpt.com
7. Сайт СК «ІНГО». https://ingo.ua/news/telematika?utm_source=chatgpt.com
8. De Novo — український національний провайдер хмарних сервісів. https://denovo.ua/blog/unika-perevela-it-procesi-na-hmarni-tehnologiyi-40?utm_source=chatgpt.com

Кривошлик Т. Д.
к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Татаріна Т. В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ

Цифрова трансформація страхового бізнесу суттєво змінює механізми управління ризиками в автотранспортному страхуванні, сприяючи підвищенню безпеки дорожнього руху, прозорості взаємодії страхувальників та страховиків й ефективності операційних процесів страховика. Використання телематичних технологій, мобільних застосунків, електронних полісів і автоматизованих систем обміну даними формує нову концепцію страхових послуг, у якій поведінкові фактори водія, якість цифрових доказів та оперативність врегулювання збитків стають важливими детермінантами результативності діяльності страховиків. Комплексний вплив цих технологій не лише оптимізує страхові процедури, але й трансформує культуру водіння та рівень дисципліни на дорогах, створюючи умови для довгострокового зниження аварійності та підвищення відповідальності учасників дорожнього руху.

Серед усіх цифрових інструментів саме телематичні системи вирізняються найбільшою здатністю формувати нові моделі поведінки водіїв та забезпечувати об’єктивну оцінку ризику за договорами автострахування. Вони базуються на зборі та аналізі даних про експлуатацію автотранспортного засобу: швидкість руху, різкі розгони/гальмування, час і місце поїздок, дистанція, маневри, використання ременів безпеки тощо [1]. На основі цих даних страхові компанії США, Канади, Великої Британії, Німеччини, Італії, Франції, Швеції, Нідерландів, Сінгапуру, Китаю та Японії використовують різні види телематичних продуктів: UBI (Usage-Based Insurance), PAYD (Pay As You Drive),

PHYD (Pay How You Drive), OEM-телематику та мобільні застосунки, gamification і behavioral scoring, а також антишахрайські та рішення для корпоративних автопарків [2].

Український страховий ринок поки що перебуває на етапі їх впровадження. Перші UBI-продукти з'явилися у 2020 – 2023 рр. у великих страхових компаніях (ARX, ІНГО, PZU, UNIQA). У сучасних умовах телематичні рішення в Україні представлені переважно такими напрямами:

– телематичні застосунки: програми для моніторингу стилю водіння та нарахування знижок до страхових тарифів за безпечне керування автотранспортом;

– антифрод (антикражні) продукти поки не є масовими та застосовуються переважно для клієнтів із підвищеним рівнем ризику або власників дорогих автотранспортних засобів, а також для корпоративних страхувальників;

– OEM-телематика майже не інтегрована зі страховими програмами через обмежену кількість сервісних платформ;

– gamification та behavioral scoring поки пербуває на рівні експериментальних програм.

Зазначені телематичні продукти в Україні не лише забезпечують технічний збір та аналіз даних про стиль керування, але й створюють нові інструменти впливу на поведінку водіїв. Через інтеграцію телематичних сервісів у страхові програми у страхувальників посилюється мотивація до дотримання правил дорожнього руху та мінімізації ризикових маневрів, що формує підґрунтя для підвищення загального рівня безпеки. Узагальнення досвіду використання телематики в автострахуванні дає змогу виокремити окремі види впливу на культуру водіння автотранспортних засобів:

– економічний стимул. Зниження страхового тарифу для водіїв із низьким ризиком мотивує дотримуватися правил дорожнього руху і безпечного стилю керування авто. Пряма залежність між поведінкою і вартістю страхування створює довготривалу мотивацію до безпечнішого водіння авто;

– зворотний зв'язок у режимі реального часу. Інформування водія про ризикові моделі поведінки (набір попереджень, рейтинги безпеки, щотижневі звіти) сприяє корекції поведінки через підвищення усвідомленості власних помилок, рівня ризику та можливих наслідків небезпечного керування;

– персоналізація профілю ризику. Індивідуальна тарифікація замість усереднених страхових тарифних груп дозволяє точніше оцінювати ризик та унеможливлює субсидування ризикових водіїв за рахунок обережних страхувальників;

– зниження морального ризику та шахрайства. Телематика підвищує простежуваність подій, що ускладнює «сценарії» шахрайства (наприклад, сфабриковані обставини ДТП).

Для оцінювання результативності телематичних механізмів у світовій практиці застосовують такі кількісні показники: зниження частоти ДТП серед клієнтів UBI, скорочення середньої вартості виплат на один договір, зростання коефіцієнта утримання клієнтів, індекс задоволеності (NPS), середній рейтинг безпеки водія. В Україні ці показники можуть застосовуватися на рівні окремих

пілотних проєктів, однак їх системне використання поки що не сформувалося через обмежене поширення телематичних програм.

При здійсненні автотранспортного страхування страхові компанії дедалі активніше використовують цифрові платформи для продажу договорів, подання повідомлень про збитки та управління страховими випадками. Застосування таких рішень забезпечує низку операційних переваг, серед яких виділимо такі:

– скорочення часу врегулювання страхових випадків. Автоматизація реєстрації ДТП, визначення черговості опрацювання заяв, автоматичне формування документів і передача даних фахівцям із врегулювання збитків дають змогу істотно скоротити період від подання заяви про страхову виплату до ухвалення рішення щодо страхової виплати;

– підвищення прозорості процесу врегулювання збитків для страхувальника. Можливість відстежувати статус розгляду справи, отримувати доступ до фото- та відеоматеріалів, використовувати чат-боти й автоматичні повідомлення зменшує невизначеність і підсилює довіру до процесу врегулювання збитків та до страховика;

– поліпшення якості доказової бази для аналізу і прийняття рішень щодо виплат. Мобільні додатки забезпечують оперативну фіксацію обставин ДТП (геолокація, фото, телеметричні дані), що підвищує точність, обґрунтованість та об’єктивність оцінки страхового випадку.

Для оцінювання ефективності таких цифрових рішень у страховій діяльності варто застосовувати такі показники: середній час обробки заяви на виплату; частка справ, врегульованих автоматично (%); рівень спорів та апеляцій; індекс довіри клієнтів до страховиків.

Також під час здійснення автотранспортного страхування страховики активно застосовують електронні поліси в поєднанні з інтегрованими базами даних (реєстри автотранспортних засобів, державні сервісні системи, інформація Національної поліції України про правопорушення учасників дорожнього руху). Такі цифрові рішення формують інструментарій для страховиків, спрямований на превентивний моніторинг та контроль ризиків. До важливих інструментів цифрового моніторингу і контролю ризиків належать:

– автоматична верифікація наявності страхового захисту. Використання камер фіксації та мобільних перевірок зменшує можливість експлуатації транспортних засобів без чинного договору страхування;

– інформаційна взаємодія між реєстрами порушень і страховими компаніями. Це забезпечує можливість коригувати страхові тарифи в режимі реального часу та застосовувати підвищувальні коефіцієнти до водіїв із підвищеним рівнем ризику;

– підвищення прозорості взаємовідносин між суб’єктами автострахування. Доступність та узгодженість даних зменшують адміністративні бар’єри та сприяють дотриманню водіями вимог щодо обов’язкового страхування відповідальності.

Для оцінювання результативності таких цифрових інструментів використовують низку показників впливу, серед яких: кількість виявлених автотранспортних засобів без договорів страхування, зниження частоти

правопорушень на контрольованих ділянках, скорочення випадків подвійного страхування за одним автотранспортом та укладання фіктивних договорів.

Таким чином, цифровізація автострахування формує нову екосистему взаємодії між страховиками, страхувальниками, МТСБУ та державними інституціями, у якій пріоритетами стають превентивність, прозорість та оперативність. Інтеграція телематики, електронних сервісів і автоматизованих процесів не лише модернізує традиційний страховий досвід, а й підсилює роль страхових компаній у підвищенні безпеки дорожнього руху. У перспективі подальше розширення цифрових рішень здатне забезпечити якісні зміни у поведінці водіїв, зменшити аварійність та зміцнити довіру до страхового ринку, створюючи більш безпечне та передбачуване середовище для всіх учасників автотранспортної системи.

Список використаних джерел:

1. Телематика в страхуванні допоможе надавати клієнтам індивідуальне страхове покриття. FORINSURER (Форіншурер). 21.07.2025. URL: https://forinsurer.com/news/22/07/21/41524 (дата звернення: 20.11.2025).

2. Types of Telematics Insurance: Usage-Based Insurance, Pay-As-You-Drive & Pay-Per-Mile. Beinsure Media Insurance & InsurTech digital platform. URL: https://beinsure.com/3-types-telematics-usage-based-insurance/ (дата звернення: 20.11.2025).

Машковець Б.С.
Банківський бізнес, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н, доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

СУЧАСНИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ТРЕЙДИНГ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Електронний трейдинг, по своїй суті, є не просто механізмом укладення угод, а інтегрованою технологічною екосистемою. Дана система охоплює електронні перекази, ефективний обмін даними та автоматизовану обробку всіх критичних біржових котирувань. Електронний трейдинг (ЕТ) на даному етапі зазнає суттєвої трансформації під впливом передових інформаційних технологій [1, с.5].

Переваги електронного трейдингу можна класифікувати на операційну ефективність, що стосується макроекономічних вигод, та стратегічну оптимізацію, пов’язану з мікроекономічними вигодами для учасників ринку.

Застосування електронної торгівлі має безліч переваг, які прямо призводять до зниження цін на послуги та товари, що, у свою чергу, стимулює підвищення

обсягів онлайн-торгівлі.Створення систем обміну даними та електронних переказів між фінансовими установами, а також спрощення обміну документацією, мінімізують операційні витрати. Завдяки цим системам, вчинення комерційних угод стало значно зручнішим [1, с.25]. Кількісні переваги сучасного ЕТ полягають у значному підвищенні точності оцінки ризиків. Дослідження підтверджують переваги інтеграції класичних методів аналізу з алгоритмами машинного навчання, що дозволяє більш точно оцінювати ризики та оптимізувати торгові стратегії в умовах високої волатильності криптовалютних ринків. Наукова новизна полягає у комплексному підході до прогнозування волатильності, який використовує ансамблеві методи МН (Машинного навчання). Отримані результати, які підтверджують ефективність інноваційних алгоритмів, мають практичну цінність не лише для безпосередніх трейдерів та фінансових аналітиків, а й для розробників торгових платформ та аналітичних інструментів. Надання емпіричних даних для вдосконалення алгоритмів прогнозування та аналізу ринкових даних формує циклічний характер інновацій, де наукові досягнення негайно інтегруються у комерційні продукти, забезпечуючи постійне вдосконалення ринкової інфраструктури [2, с.104]. Стратегічна оптимізація торгових стратегій досягається завдяки інтеграції прогнозованої волатильності з Reinforcement Learning (RL). Це дозволяє агентам навчатися приймати рішення, що максимізують кумулятивну винагороду. Прогнозування волатильності ринків є ключовим фактором успішного управління портфелем активів, оскільки дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити захист від фінансових втрат. Інтеграція методів машинного навчання з традиційними статистичними підходами відкриває нові можливості для розробки ефективних торгових стратегій, що сприяє підвищенню прибутковості та стабільності на ринку [2, с.106].

Попри стрімкий інноваційний розвиток, впровадження електронного трейдингу стикається зі значними технологічними та ринковими викликами. Головний виклик пов'язаний з високою волатильністю, особливо при роботі з криптовалютними активами. Ця волатильність вимагає розробки комплексних підходів для прогнозування. Нездатність алгоритмічних стратегій ефективно обробляти ці асиметричні ризики в непередбачуваних умовах є постійним недоліком високоавтоматизованих систем [2, с.98]. Використання передових алгоритмів, таких як Deep Q-Learning (DQL) та методу Actor-Critic , створює проблему "чорного ящика". Ці системи є перспективним напрямком, але вимагають обережного підходу та ретельного тестування стратегій перед їх застосуванням у реальній торгівлі. Застосування таких складних моделей вимагає від учасників ринку глибокого розуміння як самих технологій, так і динаміки ринку. Вимога до глибокого розуміння складних алгоритмів створює значний інтелектуальний та кадровий бар'єр для широкого впровадження ЕТ-систем [2, с.107].

Електронний трейдинг перебуває на етапі якісної трансформації, рушійною силою якої є конвергенція кількісних методів Штучного Інтелекту та децентралізованих інфраструктур. Ключові переваги сучасного ЕТ полягають у підвищенні точності прогнозування волатильності за допомогою ансамблевих

методів машинного навчання, а також у стратегічній оптимізації через RL, що дозволяє максимізувати кумулятивну винагороду та захист від фінансових втрат. Дослідження також надають необхідні емпіричні дані для розробників платформ, формуючи безперервний цикл технологічного вдосконалення. Основними викликами залишаються екстремальна волатильність ринків та високі вимоги до ретельного тестування складних алгоритмічних систем (таких як DQL та Actor-Critic), оскільки їхня складність створює значний інтелектуальний бар'єр.

Список використаних джерел:

1. Телевна В. В. Аналіз перспектив розвитку онлайн трейдингу: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра: спец. 076 - підприємництво, торгівля та біржова діяльність / наук. кер. Б. Л. Ковальов. Суми: Сумський державний університет, 2022. 47 с. URI https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89432

2. Козенкова В. Д., Мовсесянц А.М. "Сучасні методи прогнозування волатильності ринків криптовалют; Modern methods of cryptocurrency market volatility prediction." *Економічний вісник Дніпровської політехніки*; Economic Bulletin of Dnipro University of Technology. 2025. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2025/1/EV20251_098-109.pdf

Меліхова Т.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Запорізький національний університет
Гальцев В.О.,
2 курс, магістр спеціальності
071 «Облік і оподаткування»
Запорізький національний університет

ОБЛІК ТА АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Своєчасне та достовірне відображення розрахунків з постачальниками є ключовою умовою ефективного управління кредиторською заборгованістю, підтримання платоспроможності підприємства та формування якісної фінансової звітності. У сучасних умовах стрімкого розвитку FinTech-рішень у фінансовій сфері потреба в удосконаленні веденні обліку та проведенні аудиту операцій із постачальниками набуває особливої значущості.

Цифровізація бізнес-процесів, впровадження електронного документообігу, хмарних ERP-систем, автоматизованих платформ контролю розрахунків, а також використання FinTech-інструментів у платіжних операціях підвищують вимоги до точності, швидкості та прозорості облікових процедур. Це зумовлює

необхідність адаптації методики обліку й аудиту розрахунків з постачальниками до сучасних цифрових технологій з метою підвищення ефективності роботи підприємства.

Облік розрахунків з постачальниками ведеться відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [2] на підставі таких первинних документів: договір із постачальником; рахунок-фактура, видаткова накладна, товарно-транспортна накладна; акт приймання-передачі товарів (робіт, послуг); податкова накладна; платіжна інструкція; банківська виписка; акт звірки взаєморозрахунків із контрагентами [3].

Для обліку розрахунків із постачальниками використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», який належить до пасивних. За кредитом рахунку 63 відображається виникнення заборгованості (отримання товарів, робіт, послуг), а за дебетом – її погашення (оплата постачальнику) [1].

Типова кореспонденція рахунків з постачальниками наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Типова кореспонденція рахунків з постачальниками

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Надходження матеріалів від постачальника	201	631
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3	Сплачено постачальнику з поточного рахунку	631	311
4	Виявлено кредиторську заборгованість, термін якої минув	631	717
5	Проведено взаємозалік з постачальником	631	361

Джерело: згруповано авторами

У фінансовій звітності відображаються розрахунки з постачальниками у: Балансі (форма №1) розрахунки з постачальниками відображаються у складі поточних зобов'язань у рядку 1615 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги», Звіті про фінансові результати (форма №2) відповідні витрати формують собівартість реалізованої продукції, адміністративні чи збутові витрати, Примітках до фінансової звітності розкривається інформація про структуру, динаміку та строки погашення кредиторської заборгованості.

Метою аудиту розрахунків з постачальниками є підтвердження достовірності, повноти і законності відображення кредиторської заборгованості в обліку і фінансовій звітності підприємства, а також перевірка дотримання умов договірної дисципліни [4, 5].

Завдання аудиту розрахунків з постачальниками: перевірити наявність та достовірність первинних документів за операціями з постачальниками, встановити правомірність укладених договорів і відповідність їх вимогам законодавства, перевірити правильність класифікації розрахунків (поточні, довгострокові, авансові платежі), оцінити правильність відображення кредиторської заборгованості у бухгалтерських рахунках, перевірити повноту та

своєчасність погашення зобов'язань, визначити наявність прострочених боргів і оцінити ризики щодо їх непогашення, підтвердити достовірність інформації, відображення у балансі та примітках до фінансової звітності, надати рекомендації щодо вдосконалення облікової політики підприємства в частині управління кредиторською заборгованістю [4, 5].

Напрямами удосконалення розрахунків з постачальниками в умовах діджиталізації обліку та аудиту є:

1) Впровадження електронного документообігу, що забезпечує автоматичне формування, підписання та обмін первинними документами з постачальниками; використання КЕП; мінімізацію паперових документів;

2) Автоматизацію обліку розрахунків через ERP-системи, що допомагає інтеграції обліку з модулями закупівель та складського обліку; синхронізацію з платіжними системами для автоматичного підтягування операцій; зменшення ручних операцій;

3) Застосування FinTech-рішень у платіжних операціях з метою використання платіжних шлюзів і API-банкінгу; автоматичного звіряння платежів із банківськими виписками; використання QR-розрахунків та digital-wallets;

4) Удосконалення процедур внутрішнього аудиту на основі цифрових технологій через застосування автоматизованих систем контролю; використання програм для аналізу великих масивів даних; виявлення аномалій у розрахунках з постачальниками за допомогою алгоритмів машинного навчання;

5) Цифровізація процесу інвентаризації кредиторської заборгованості, яка включає в себе формування електронних актів звірки; автоматичне узгодження даних із системами контрагентів; зменшення часу на проведення контролю;

6) Захист даних та кібербезпека фінансової інформації, що відбувається через застосування хмарних рішень із підвищеним рівнем захисту; багатофакторної аутентифікації для доступу до фінансових систем; шифрування комунікацій між підприємством і постачальниками.

Отже, ведення обліку та проведення аудиту розрахунків із постачальниками в умовах цифровізації набувають стратегічного значення для підвищення фінансової стійкості підприємства. Удосконалення системи документального оформлення, автоматизація аналітичного обліку, застосування електронного документообігу, інтегрованих ERP-платформ та FinTech-інструментів забезпечують прозорість і оперативність облікових процесів. Запровадження внутрішнього аудиту, побудованого на цифрових моделях контролю, сприяє мінімізації ризиків, своєчасному виявленню помилок і зловживань, а також підвищенню достовірності фінансової звітності. Використання цифрових технологій у сфері розрахунків із постачальниками позитивно впливає на ефективне управління кредиторською заборгованістю, зміцнює платоспроможність підприємства та забезпечує його фінансову стабільність в умовах зростаючої діджиталізації усіх бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 21.10.2025)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» № 20 від 31.01.2000. URL: N 20 від 31.01.2000 (дата звернення: 21.10.2025)
3. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Чакалова Н. С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. 400 с.
4. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 516 с.
5. Макаренко А. П., Меліхова Т.О., Мусійченко О.Г. Аудит : навч. посіб. Запоріжжя : ЗДІА, 2024. 260 с.

Наконечна Н. В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій
Національний університет "Львівська політехніка"

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ КВАНТОВИХ КРИПТОГРАФІЧНИХ СИСТЕМ У ЗАХИСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

У сучасних умовах цифровізація економіки, широка інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій та глобальність бізнес-процесів підсилюють залежність державних і корпоративних систем від безперебійного обміну даними. Одночасно розвиток квантових обчислень породжує як нові технологічні можливості, так і серйозні загрози. Зокрема, технологія може поставити під сумнів стійкість традиційних криптографічних алгоритмів (наприклад, RSA або ECC), що використовуються для захисту комерційних, фінансових, державних даних [1].

У цьому контексті технології квантової криптографії — зокрема Quantum Key Distribution (QKD) і пост квантова криптографія (PQC) — набувають ключового значення, як елемент формування нової архітектури інформаційної та економічної безпеки.

В умовах, коли дані зберігаються довготривало, а ризик того, що зашифровану сьогодні інформацію можна буде дешифрувати в майбутньому (стратегія «збирати сьогодні – розшифровувати завтра», англ. "Harvest Now, Decrypt Later", HNDL), стає реальним викликом [2].

Таким чином, дослідження взаємозв'язку між квантовою криптографією і економічною безпекою набуває особливої актуальності для держави і бізнесу.

Квантова криптографія базується на фундаментальних принципах квантової механіки — принципі невизначеності, неможливості клонування квантового стану (теорема «no-cloning») та квантовій заплутаності. Це дає змогу створити такі ключові механізми захисту, як QKD, де будь-яка спроба стороннього втручання в квантовий канал автоматично виявляється. У відмінності від класичних криптографічних методів, що базуються на складності математичних задач (наприклад, факторизація великих чисел в RSA), захист у квантовій криптографії забезпечується фізичними властивостями системи, а не лише обчислювальною складністю. Разом з тим, практична реалізація квантової криптографії стикається з викликами: необхідність оптичної або спеціалізованої інфраструктури, обмеження дальності QKD-каналів, інтеграція з існуючими мережами та питання економічної доцільності [3].

Для держави впровадження квантово-криптографічних рішень означає: підвищення стійкості критичної інфраструктури (енергетика, телекомунікації, фінансовий сектор) до квантових та класичних кіберзагроз; захист стратегічної інформації та комунікацій з іноземними партнерами; підвищення довіри міжнародних інвесторів до цифрової інфраструктури країни, що створює позитивний вплив на економічну безпеку.

Для бізнесу (особливо фінансових установ, платіжних систем, e-commerce) застосування квантової криптографії й пост квантових алгоритмів означає: зниження ймовірності комерційних втрат через витік комерційної таємниці або несанкціонований доступ до даних; підвищення конкурентоспроможності бізнесу, що пропонує клієнтам високий рівень захисту; зменшення ризиків, пов’язаних із регуляторною відповідальністю за кіберзахист та інформаційну безпеку.

Отож, з економічної точки зору, впровадження квантових криптографічних систем передбачає суттєві початкові інвестиції: у нову інфраструктуру, навчання персоналу, інтеграцію систем. Проте довгостроковий ефект може бути виражений у зниженні витрат, пов’язаних з ліквідацією наслідків кібератак, а також у підвищеній довірі до цифрових сервісів, що сприяє зростанню об’ємів онлайн-економіки [1].

Для України це означає: підготовку нормативно-правової бази, розвиток кадрів, створення національної мережі квантової безпеки. Бізнес-організаціям — почати з оцінки своєї криптографічної готовності, формування інвестицій у модернізацію тощо.

Таким чином, квантова криптографія вже не є виключно лабораторною технологією — вона стає складовою реального екосистемного рішення для забезпечення економічної безпеки держави та бізнесу. Вона не лише підвищує рівень захисту даних, але й створює нові конкурентні переваги для компаній, які першими адаптуються до пост квантової епохи. Проте успіх залежить від своєчасності дій: від оцінки готовності, від стратегії переходу, від інвестування у відповідні системи. Очікування «коли злетить квантовий комп’ютер» — ризикована позиція, оскільки дані, зашифровані сьогодні, можуть бути «зібрані» для дешифрування завтра (HNDL). Саме квантова безпека стає важливою

складовою економічної стабільності, цифрової довіри, інвестиційної привабливості та національної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Економічний вплив квантової криптографії на галузі мережевої безпеки. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4966117&utm_source=chatgpt.com
2. "Harvest Now Decrypt Later": Examining Post-Quantum Cryptography and the Data Privacy Risks for Distributed Ledger Networks. URL: https://www.federalreserve.gov/econres/feds/files/2025093pap.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Quantum-readiness for the financial system: a roadmap. URL: https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap158.pdf?utm_source=chatgpt.com

Олійник Н.І.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, ІІ курс ОС «Магістр»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – д.е.н., професор кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Приказюк Н.В.

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ У СТРАХОВІЙ СФЕРІ

Страховий сектор – важливий елемент сучасної ринкової інфраструктури, а також супутня складова економічної та соціальної сфер. Проте найбільшим ризиком, з яким зараз стикається страховий ринок, є здатність його учасників відповідати структурним та технологічним змінам, пов'язаним з діджиталізацією, що є необхідністю та детермінантою досягнення конкурентних переваг страхових компаній [1, с. 17].

Інновації в страхуванні є кінцевим результатом інноваційної діяльності, що реалізується через вдосконалення нового продукту, впровадження на ринок за допомогою технологічного процесу, виведеного у практичній діяльності певної компанії. З огляду на це страхові інновації можна визначати як новостворені або суттєво вдосконалені страхові продукти, технології та бізнес-процеси для максимального задоволення потреб страхувальників і забезпечення конкурентоздатності, прибутковості та фінансової надійності страхової компанії [2, с. 21].

За останні роки стрімко збільшились доходи від інновацій на страховому ринку, а з 2024 по 2030 роки очікується, що сукупний річний темп зростання світової індустрії страхових технологій складе майже 53%. На рисунку 1 продемонстровані статистичні дані щодо розміру глобального ринку Insurtech впродовж 2020-2030 років.

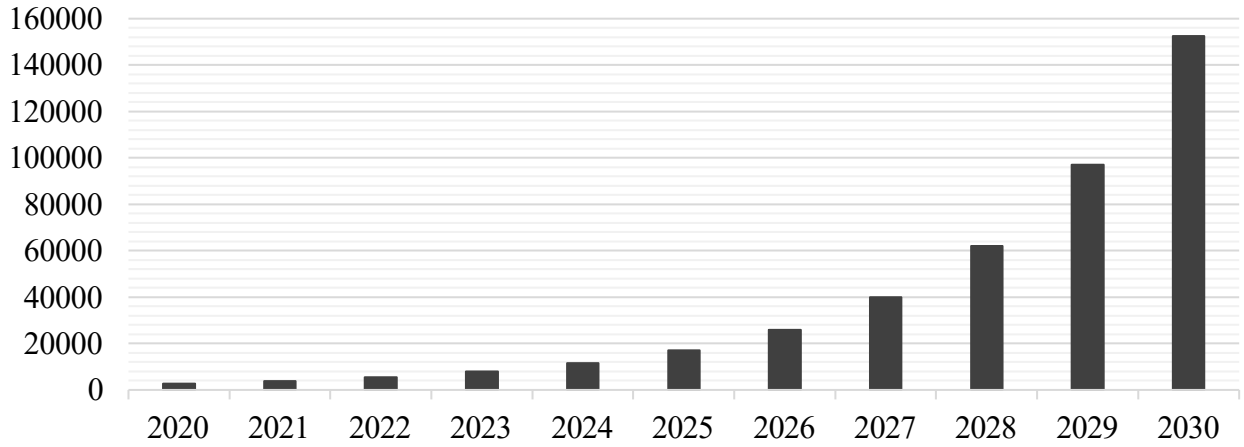

Рис. 1. Глобальний ринок страхових технологій (InsurTech), 2020-2030 рр. (млн дол США)

Джерело: авторська розробка на основі джерела [3]

Обсяг ринку зріс з 5 449,2 млн доларів у 2022 році до 7 865,8 млн доларів у 2023 році, і далі до прогнозованих 152 433,9 млн доларів у 2030 році, що в середньому складає понад 40% щорічно. Такий прогнозований вибуховий ріст вказує на довгостроковий потенціал цього ринку, що є привабливим для інвесторів і стартапів, які орієнтовані на страхову галузь [3].

В цьому контексті, одним із важливих аспектів, який варто враховувати при впровадженні будь-якої інновацій на страховому ринку – швидкість (рис. 2) [4].

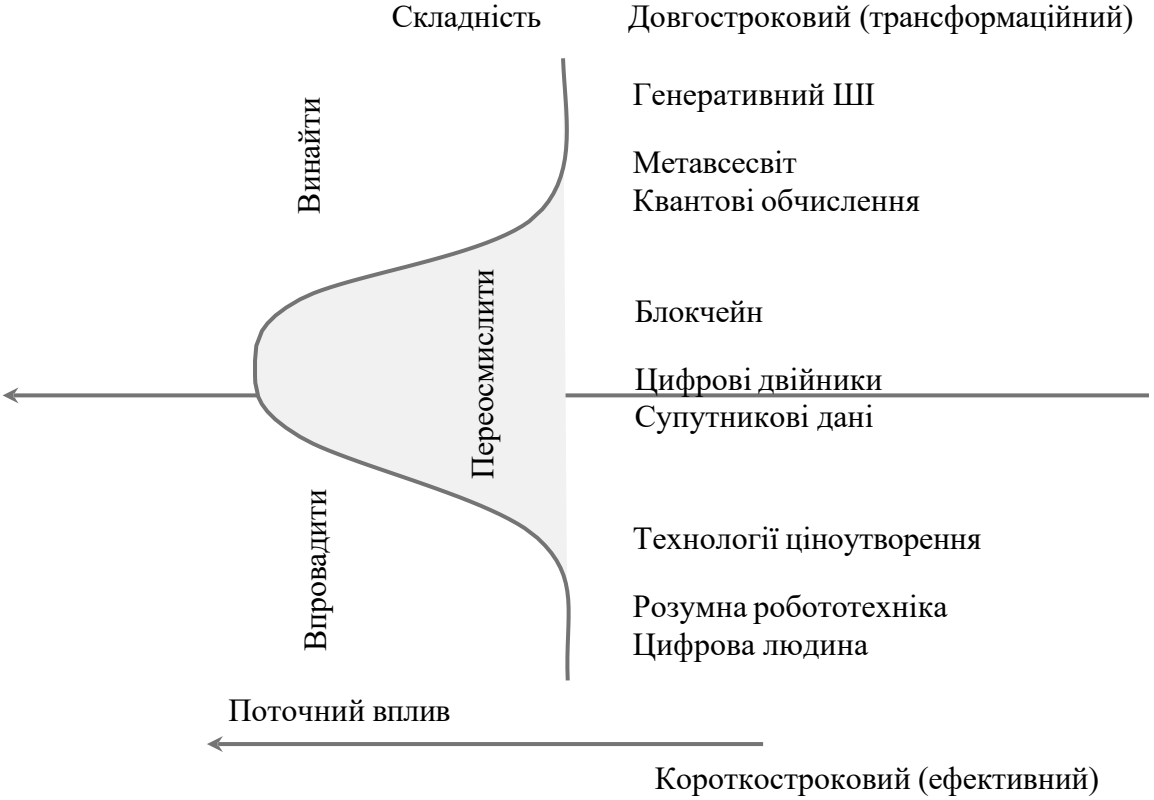

Рис. 2. Етапи впровадження цифрових технологій на страховому ринку за швидкістю та складністю

Джерело: авторська розробка на основі джерела [4]

Сучасні технології можна класифікувати за їхньою зрілістю та впливом на страховий сектор. Наприклад, технологія ціноутворення є однією з найрозвиненіших, а штучний інтелект та машинне навчання сприяють більш персоналізованому ціноутворенню в режимі реального часу. Вони мають меншу складність впровадження та вже впливають на галузь.

З іншого боку, такі технології, як мета всесвіт і квантові обчислення, потребуватимуть більше часу для повного розвитку та вимагатимуть більшої інфраструктури, відповідно складнішого впровадження [4].

Отже, цифрові інновації мають позитивну тенденцію розвитку й впровадження в майбутньому. На це вказує швидке зростання інвестицій в страхові технології в світі та їх висока технологічна модернізація, яка підвищить стійкість компаній до ризику, заохотить більш ефективно інвестувати в проекти з високим ризиком і високою прибутковістю, а також підвищити ефективність надання послуг, і тут мова не лише про страхову галузь.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Приказюк Н. В., Лобова О. М. Цифровізація у забезпеченні конкурентних переваг страховий компаній. Київ. Економіка та держава, № 2, 2020. С. 15-19
2. Sosnovska O. O., Sirenkia I. I. (2021) Trends of innovative development of insurance companies in Ukraine. Europian Scientific Journal of Economic and Financial Innovation, no. 2(8), pp. 20-30. ISSN 2617-863X, 2617-8648
3. Horizon. Grand view research. https://www.grandviewresearch.com/horizon/ (дата звернення: 08.11.2025 р.)
4. Insurtech Global Outlook 2025 Report. https://insurance.nttdata.com/insurtech-global-outlook-2025/ (дата звернення: 10.11.2025 р.)

Охрименко І.Б.
к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Шуляк Д.А.
аспірант кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КОНКУРЕНЦІЯ У ЦИФРОВИХ КАНАЛАХ ПРОДАЖІВ ПРОДУКТІВ NON-LIFE СТРАХУВАННЯ

Використання цифрових технологій призводить до появи нових факторів конкурентоспроможності програм страхування. Аналіз пропозицій провідних страхових компаній дозволяє систематизувати цифрові фактори

конкурентоспроможності настпним чином (після укладання договору страхування):

• онлайн-комунікації зі страхувальником (застрахованою особою);
• сервісний супровід договору страхування;
• отримання інформації про зміну ризику у процесі дії договору;
• врегулювання збитків.

Залежно від форми та застосовуваної цифрової технології можна виділити канал інтернет-продажів, канал блокчейн-продажів, канал продажів через інтернет речей, канал продажів через мобільні програми та інші.

На даний момент найбільше поширення серед цифрових каналів продажів отримав канал інтернет-продажів продуктів non-life страхування. Незважаючи на більш ніж десятирічну історію інтернет- страхування на вітчизняному ринку, досі немає єдиного розуміння інтернет-продажів страхових послуг, внаслідок чого канал інтернет-страхування вважається неоднорідним.

Частину страхових компаній відносять до інтернет-продажів купівлю поліса страхування, якщо всі етапи укладання договору здійснено через Інтернет – від вибору страхової послуги до оплати та отримання страхового поліса. Інші страховики допускають, що через Інтернет може бути реалізована тільки частина процесу покупки (вибір продукту, оформлення документів, розрахунок), а решта (оплата, доставка/отримання поліса) може бути зроблена в офісі страховика або при зустрічі з агентом/кур'єром (неповні або псевдопродажі через Інтернет). При цьому страхові компанії відносять до інтернет-продажів продуктів non-life страхування укладені договори без виплати комісійної (агентської) винагороди. За деякими видам страхування сайт використовується для оплати премії, і дані договору також відносяться до інтернет-продажів.

Тенденції останніх років на страховому ринку показують, що активно розвиваються не тільки інтернет-продажі продуктів non-life страхування через сайти страховиків, але і через сайт партнерів страховиків (банки, мікрофінансові організації, інтернет-агрегатори, онлайн-тревел агентства та інші організації).

Найважливішим критерієм віднесення до партнерських інтернет-продажів є відсутність комісійної винагороди за укладання договору страхування.

Незважаючи на різноманіття підходів до поділу інтернет-продажів продуктів non-life страхування, особливості конкуренції в інтернет-страхуванні визначаються споживчою поведінкою страхувальника. Класична модель поведінки страхувальника, яка породжує традиційну конкуренцію, передбачає, що сайт страхової компанії використовується як майданчик для отримання інформації про страхову послугу [1]. Передбачається, що страхувальник, у тому числі потенційний страхувальник, відібрав певну кількість страхових компаній та знає адреси їхніх сайтів.

Традиційна конкуренція припускає, що страхувальник вивчає сайти страхових компаній та обирає продукт non-life страхування з урахуванням порівняння умов страхування, страхового тарифу, а також показників страхової компанії. Іншими словами, він повною мірою оцінює цінові і нецінові (програмні) фактори конкуренції.

Натомість, некласична модель поведінки страхувальника (її ще можна назвати цифровою) передбачає, що з метою пошуку продуктів non-life робляться пошукові запити чи контекстні посилання. У цьому випадку Інтернет виступає специфічним посередником між страхувальником і страховщиком, а конкуренція може розглядатися як канальна конкуренція, що реалізується через зовнішні та внутрішні фактори, які визначають вибір страховика та страхової послуги [2].

Зовнішні фактори канальної конкуренції через Інтернет властиві класичній конкуренції та реалізуються через умови страхування та страхові тарифи. Внутрішні фактори визначаються особливостями взаємодії страховика та посередника, у нашому випадку інтернет-мережі. При роботі із посередником кількох страхових компаній конкурентоспроможність програм страхування і продуктів non-life страхування виражається через рекомендацію страховика та його програм посередником.

До внутрішніх факторів канальної конкуренції при пошуковій моделі продажів страхових послуг через Інтернет відносяться:

• специфічні методи просування в Інтернет (кількість слів на запит пошуковика на сайті, кількість посилань на сайт, популярність сайтів, на яких розміщені посилання, тощо);

• запропонована вартість контекстної реклами.

Іншими словами, цифрова модель поведінки страхувальника передбачає, що у відповідь на запит він отримує суттєвий перелік посилань на сайти страхових компаній та посередників.

Цифровізацію конкуренції може бути також розглянуто у зв'язку з формуванням каналу продажів, заснованого на застосуванні розподільних баз даних, так званих технологій блокчейн. На зарубіжних ринках отримали поширення смарт-контракти та блокчейн-технології при продажах нерухомості, які супроводжуються страхуванням нерухомості та фінансових ризиків. В автоматизовану систему продажів та реєстрації угод, заснованих на перерахованих вище цифрових технологіях, включені пропозиції певної кількості страховиків.

Подальший розвиток цифровізації страхового ринку призводитиме до посилення конкуренції між страховими компаніями, у тому числі за цифрові канали продажу.

Також вважаємо, що відчутний вплив на ці процеси чинитиме й поступове впровадження в Україні Open Banking, що, з одного боку, відкриває нові можливості для non-life страхування (зокрема, в контексті банкострахування), проте також несе й нові виклики. Так, поруч зі всіма перевагами впровадження Open Banking, існують певні остороги, які багато в чому пов’язані із загальним зростанням конкуренції на ринку фінансових послуг через кращий доступ до клієнтів як інших банків, так і небанківських фінансових установ, які також розроблятимуть і просуватимуть на ринок свої продукти. Сама концепція відкритого банкінгу унеможливлює штучне утримання клієнта через необізнаність або обмежений доступ до послуг інших провайдерів фінансового ринку. Натомість утримати клієнта стає можливим переважно завдяки належній

якості і комфорту обслуговування. Такі обставини не можуть не вплинути на сучасне банкострахування і очікувано призведуть до певних його трансформацій. До яких – позитивних чи негативних - багато в чому залежить від готовності банків і страхових компаній до означених змін [3]. Це, в тому числі, не може не торкатися каналів дистрибуції та процесів розробки продуктів non-life страхування у цілому.

-

Список використаних джерел:

1. Кулина Г. Інноваційні технології дистрибуції цифрових продуктів. URL: http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/932/940 (дата звернення 10.11.2025)

2. Шульга Л. В., Терещенко І. О., Шарлай О. В. Сучасні маркетингові стратегії управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8192 (дата звернення: 21.11.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.63

3. Охрименко І.Б., Шуляк Д.А. Інновації Open-banking у розвитку банкострахування. *«Актуальні питання у сучасній науці» (Серія Економіка):* журнал. 2023. № 11(17) 2023. С.193-208. https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-193-208 (дата звернення 12.11.2025)

Петренко В.В.,
Митна справа, 3 курс бакалаврат,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник - к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Чуб П.М.,

ВПРОВАДЖЕННЯ СТЕЙБЛКОЙНІВ У ПЛАТЕЖІ ТА РОЗРАХУНКИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Глобальна платіжна інфраструктура залишається дорогою й повільною, особливо для транскордонних розрахунків та переказів. За оцінками ЄЦБ та МВФ, у 2024 р. значна частина роздрібних платежів все ще коштувала понад 3 % суми переказу, а третина розрахунків зараховувалася більше ніж за один робочий день [1].

На цьому тлі стрімко зростає ринок стейблкойнів – криптоактивів, прив’язаних до вартості фіатної валюти або кошика активів. Вони претендують на роль нової платіжної «рейки» для роздрібних і корпоративних платежів, розрахунків на фінансових ринках та міжбанківських операцій.

Стейблкойни – це токени на розподілених реєстрах (DLT), курс яких намагаються утримувати близьким до базового активу (переважно долара США або євро). Виділяють три основні моделі:

● фіат-забезпечені (наприклад, USDT, USDC) – резерви у вигляді депозитів, коротких держоблігацій, тощо;

- криптозабезпечені – колатерал у вигляді інших криптоактивів;
- алгоритмічні – підтримка курсу за рахунок алгоритмів і арбітражу (найбільш ризикові, класичний негативний приклад – крах TerraUSD у 2022 р.).

У 2025 р. ринок стейблкойнів став висококонцентрованим: за оцінками аналітичних платформ, загальна капіталізація у травні 2025 р. становила ≈ 246 млрд дол. США, понад 60 % припадало на USDT (понад 150 млрд дол.), ще близько 70–75 млрд дол. – на USDC. Разом вони контролюють майже 90 % ринку [2].

За 2024 р. сукупний торговельний обіг лише двох найбільших стейблкойнів (USDT і USDC) сягнув приблизно 23 трлн дол. США – майже на 90 % більше, ніж у 2023 р. (IMF, 2025) [3]. Оцінки «on-chain» транзакцій показують, що стейблкойни у 2024 р. забезпечили розрахунки на ≈ 5,7 трлн дол. США, а в 2025 р. цей показник може наблизитися до 8 трлн дол. США [4]. Таким чином, стейблкойни вже оперують обсягами, співставними з глобальними картковими мережами, і об'єктивно стають альтернативною інфраструктурою для платежів.

ЄС став одним із перших великих регуляторів, що запровадив комплексний режим для стейблкойнів у рамках Регламенту про ринки криптоактивів (MiCA) [5; 6]. Стейблкойни в ЄС класифікуються як:

- asset-referenced tokens (ARTs) – прив'язані до кошика активів,
- e-money tokens (EMTs) – прив'язані до однієї фіатної валюти.

Для емітентів ART/EMT встановлено: обов'язкову авторизацію й нагляд; вимогу підтримувати 1:1 резерви у високоліквідних активах; щоденний/регулярний розкрив резервів; чітке право утримувача на викуп токену за номіналом; підвищені вимоги до «значущих» стейблкойнів (капітал, управління ризиками тощо). Положення щодо стейблкойнів набули чинності 30 червня 2024 р., що фактично створило уніфікований режим для всіх 27 держав-членів ЄС.

FSB та МВФ розробили набір високорівневих рекомендацій для регулювання глобальних стейблкойн-схем, які включають:

- «однакові ризики – однакові правила» у порівнянні з банками, платіжними системами та фондами грошового ринку;
- вимоги до резервів, управління ліквідністю та стабільністю прив'язки;
- повну інтеграцію в режим AML/CFT та податковий периметр;
- механізми транскордонного нагляду й обміну інформацією, особливо щодо EMDE-юрисдикцій.

BIS (Банк міжнародних розрахунків), зі свого боку, просуває концепцію «уніфікованого реєстру», де токенізовані державні гроші, депозити та цінні папери взаємодіють у єдиній платформі. У цьому підході стейблкойни відіграють другорядну роль порівняно з токенізованими депозитами і CBDC.

Проаналізуємо потенційні переваги впровадження стейблкойнів у платежі та розрахунки.

Стейблкойни вже фактично стали значущою платіжною інфраструктурою, з річними обсягами розрахунків у трильйонах доларів. Вони пропонують реальні переваги – швидші, дешевші й більш прозорі платежі, можливість програмованих розрахунків та розширення фінансової інклюзії. Зокрема, за

“очищеними” on-chain оцінками Visa, обсяг транзакцій стейблкойнів у 2024 р. досяг близько $5,7 трлн, що свідчить про їх перехід у статус окремого глобального клірингового шару: перекази відбуваються 24/7/365, а статус транзакції та її маршрут перевіряються в публічному реєстрі майже миттєво [7].

Практична цінність цього шару найбільша у транскордонних платежах. Стейблкойни скорочують ланцюг посередників (кореспондентські банки, кілька платіжних систем), що зменшує сукупні комісії та прискорює фінальне зарахування до хвилин замість днів. Узгоджено з цією логікою, ЄЦБ підкреслює, що нові підходи до cross-border інфраструктури мають зменшити витрати, підвищити швидкість і прозорість та “укоротити” кореспондентські ланцюги — стейблкойни на практиці дають саме такий ефект.

Окремий блок переваг пов’язаний із програмованістю та інклюзією. На відміну від традиційних банківських переказів, стейблкойни легко інтегруються зі смарт-контрактами, що дозволяє автоматизувати умовні платежі (escrow, “pay-per-milestone”, постачання-після-оплати, вбудовані комплаєнс-тригери) і знижувати операційні витрати бізнесу. У країнах зі слабкою або дорогою фінансовою інфраструктурою стейблкойни виконують роль доступного “цифрового долара”, підвищуючи фінансову інклюзію та ефективність ремітенсів, що МВФ прямо відносить до ключових позитивних ефектів їх поширення.

Проаналізуємо потенційні групи (кластери) ризиків впровадження стейблкойнів у платежі та розрахунки.

Перший кластер — фінансова стабільність і “runs”: у разі втрати довіри користувачі можуть масово вимагати викупу, і емітенти будуть змушені терміново продавати резерви, провокуючи fire-sale ефекти та передачу шоків на традиційні ринки. Саме цей механізм BIS і спільні документи IMF/FSB визначають як центральний системний ризик стейблкойнів і підставу для жорстких вимог до ліквідності та якості резервів.

Другий кластер — макрофінансові та монетарні ризики через резерви**.** Великі емітенти концентрують резерви в коротких держоблігаціях (переважно US Treasuries), тому їхні різкі притоки/відтоки вже здатні впливати на ліквідність і дохідності цього сегмента, а масштабування без запобіжників підсилює взаємопов’язаність із TradFi. Паралельно міжнародні органи застерігають про валютну субституцію і підрив монетарного суверенітету**,** особливо в країнах із слабшими валютами: стейблкойни в іноземній валюті можуть витісняти національні гроші й ускладнювати трансмісію монетарної політики.

Третій кластер — фінансова доброчесність і технології**.** FSB і МВФ підкреслюють AML/CFT-виклики, ризики регуляторного арбітражу, а також потребу в операційній стійкості та кібербезпеці; за відсутності контролю стейблкойни можуть стати каналом нелегальних потоків і шоків довіри. Тому BIS, FSB, МВФ та ЄЦБ наполягають на комплексному нагляді: пруденційних вимогах до емітентів, правилах управління резервами, контролі провайдерів та технічних стандартах, оскільки без жорсткого регуляторного режиму стейблкойни можуть стати джерелом системної нестабільності.

Вважаємо, що оптимальний підхід до впровадження стейблкойнів у платежі й розрахунки, з огляду на міжнародний досвід, повинен передбачати:

- використання лише повністю забезпечених, прозорих стейблкойнів, що працюють за моделлю «вузького банку» коли резерви у коротких безризикових активах, окрема сегрегована структура;
- повну інтеграцію в регуляторний периметр (ліцензування як емітентів електронних грошей/платіжних установ), обов'язкові аудити резервів, регулярні звіти;
- суворі політики KYC/AML/CFT та можливість таргетованих обмежень для ризикових юрисдикцій;
- технічні стандарти безпеки, управління смарт-контрактами й кіберризиками;
- координацію з розвитком CBDC і токенізованих депозитів, щоб уникнути фрагментації грошової системи.

Для країн, що розвиваються, включаючи Україну, завдання полягає не в механічному копіюванні глобальних трендів, а у створенні збалансованої моделі, де стейблкойни: зменшують вартість і час міжнародних платежів; не підривають курсову та фінансову стабільність; працюють у зв'язці з національними реформами платіжної інфраструктури та майбутніми проєктами цифрової нацвалюти. За таких умов стейблкойни можуть стати корисним доповненням до сучасної платіжної екосистеми, а не її конкурентом або загрозою.

Список використаних джерел:

1. Enhancing cross-border payments in Europe and beyond. URL: https://www.ecb.europa.eu
2. Coinlaw. Stablecoin Market Share by Chain Statistics 2025, 17 September 2025. URL: https://coinlaw.io/
3. International Monetary Fund. *Crypto-Assets Monitor: 2025* (Special feature). IMF Connect. URL: https://www.imfconnect.org
4. RM Labs. *2025 crypto adoption and stablecoin usage report*. TRM Labs. URL: https://www.trmlabs.com
5. European Securities and Markets Authority (ESMA). Markets in Crypto-Assets Regulation (MiCA). URL: https://www.esma.europa.eu
6. Чуб П.М., Примостка О.О., Пащенко А.В. Перспективи інтеграції ринку криптовалют в банківську систему: консалтинговий аспект. *Науково-практичний журнал «Сталий розвиток економіки» №3 (50), 2024. С. 180-186.* URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1018/974
7. VISA. Update on Key Digital Asset Technologies. URL: https://corporate.visa.com

Попова К.Е.
Банківський бізнес та фінансова аналітика, 1 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доцент, доктор філософії з економіки, кафедра банківської справи та страхування
Литвиненко О. К.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ СИСТЕМИ БАНКІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні виклики, спричинені повномасштабною війною, кардинально трансформували функціонування української банківської системи та актуалізували необхідність поглибленої цифровізації фінансового сектору. Інформаційно-аналітичні системи (ІАС) стали головним інструментом підтримання безперервності банківських операцій, моніторингу ризиків, зміцнення кібербезпеки та забезпечення стійкості економічних відносин у період надзвичайної турбулентності. Здатність банків своєчасно обробляти дані, швидко реагувати на зміни макрофінансової ситуації та гарантувати безпеку клієнтських активів визначила їхню системну роль у збереженні фінансової стабільності України. У цих умовах ІАС виступають не лише технологічною складовою, а фундаментальним елементом фінансової інфраструктури, який забезпечує адаптивність, гнучкість та оперативність управлінських рішень [1].

Наразі банківська система України функціонує в середовищі, де інформація та швидкість її обробки перетворилися на стратегічний ресурс, що визначає конкурентоспроможність та адаптивність фінансових установ. Інформаційно-аналітичні системи інтегрують дані з внутрішніх та зовнішніх джерел, забезпечуючи багатовимірний аналіз фінансового стану банків, прогнозування ліквідності, контроль кредитних ризиків та моніторинг кіберзагроз. У період активної фази бойових дій особливого значення набувають системи раннього попередження, моделі стрес-тестування та автоматизовані платформи підтримки рішень, які дозволяють швидко реагувати на шоки й мінімізувати втрати [3].

Аналіз таблиці 1 показує, що ключові напрями розвитку ІАС структурно орієнтовані на зміцнення стійкості банків та адаптацію до екстремальних умов. Переважна більшість інновацій спрямована на підтримання безперервності, безпеки та швидкості обробки даних. Хмарні технології та кіберзахист формують базу для технічної надійності, тоді як аналітика в реальному часі та BI-платформи – основу для прийняття управлінських рішень у режимі динамічної невизначеності. Додаткову цінність створює уніфікація внутрішніх процесів та автоматизація розрахунків підвищують точність операцій і мінімізують роль людського фактора. Особливо важливим є поєднання FinTech-інтеграцій з автоматизацією звітності, що значно підвищує адаптивність банків до регуляторних вимог ЄС у контексті євроінтеграційного курсу.

Таблиця 1

Ключові напрями розвитку ІАС українських банків у період воєнного стану

Напрям	Характеристика	Вплив на стійкість
Аналітика в реальному часі	Моніторинг фінансових ризиків, ліквідності, транзакцій клієнтів	Оперативна реакція на критичні відхилення, покращення управління ризиками
Автоматизація звітності	Використання RegTech і BPM-рішень для передачі даних НБУ та аудиторам	Скорочення витрат часу та зниження людських помилок
BI та прогнозна аналітика	Застосування Power BI, Tableau, Python-моделей для прогнозування ризиків	Підвищення точності фінпланування та стрес-тестування
Інтеграція з FinTech	API-інтеграції, впровадження відкритого банкінгу	Розширення екосистем та інноваційних фінансових сервісів
Кібербезпека та резервування	Впровадження Zero Trust, багаторівневого резервування даних	Захист фінансових активів, протидія кібератакам
Мобільні сервіси та цифрові канали	Розширення мобільних застосунків, інтеграція сервісів NFC та QR-платежів	Зростання доступності фінансових послуг та стійкість каналів обслуговування
Хмарні рішення	Перехід на гібридні та приватні хмари для обробки критично важливих даних	Підвищення безперервності роботи та мінімізація ризиків фізичного ушкодження інфраструктури

Джерело: авторська розробка

В умовах воєнної економіки банки виступають не просто кредиторами чи посередниками, а складовою критичної інфраструктури держави. Інформаційно-аналітичні системи забезпечують не лише обробку транзакцій, а й підтримку платіжної дисципліни, стійкість фінансових потоків та можливість оперативного відновлення операцій після кібератак або обстрілів. Дослідження Національного банку України свідчать, що протягом 2022-2024 років кількість кібератак на банки зросла більше ніж удвічі, а відтак інвестиції у кіберзахист та системи резервування стали безумовним пріоритетом [2]. У цьому контексті розширення інструментарію інформаційної безпеки стало не просто технологічним трендом, а фактором національної безпеки.

Іншим важливим аспектом є трансформація поведінки клієнтів. Масове переміщення населення, зростання кількості операцій онлайн та збільшення ролі цифрових каналів стали стимулом до розвитку мобільної аналітики та безконтактних сервісів. Банки були змушені адаптувати свої ІАС для роботи з великими масивами поведінкових даних, а також запроваджувати нові функції, що забезпечують швидкість і безпеку операцій. Це відповідає також європейським тенденціям розвитку фінансових послуг, де клієнтоорієнтовані цифрові рішення стають стандартом.

Окремої уваги потребує роль ІАС у розвитку стратегії ризик-менеджменту та підвищенні фінансової безпеки. Під час війни банки зіткнулися з низкою нових ризиків – геополітичних, операційних, логістичних, структурних. Це

вимагало створення систем моніторингу ризиків у реальному часі, прогнозного моделювання та оцінювання стійкості банків до стресових сценаріїв [3].

Таблиця 2

Роль ІАС у мінімізації ризиків банківської діяльності.

Тип ризику	Прояви під час війни	Інструменти ІАС для пом'якшення
Операційний	Пошкодження інфраструктури, перебої електроенергії	Хмарні сервіси, системи резервування
Кредитний	Зниження платоспроможності позичальників	Моделі скорингу, прогнозна аналітика
Ліквідності	Нестабільність грошових потоків	Моніторинг потоків у реальному часі
Кіберризики	Фішинг, DDoS, шкідливі програми	Zero Trust, аналітика журналів подій
Регуляторний	Часті зміни регуляцій	Автоматизовані RegTech-рішення

Джерело: авторська розробка

Аналіз таблиці 2 демонструє, що ІАС дозволяють значно скоротити вплив основних ризиків, характерних для воєнного періоду. Їх роль полягає не лише у фіксації подій, а у формуванні здатності банків швидко адаптувати бізнес-процеси до змін середовища. Прогнозні моделі, зокрема на основі машинного навчання, надають можливість оперативно оцінювати кредитні ризики, а системи реального моніторингу – підтримувати ліквідність на необхідному рівні. Застосування аналітики логів та поведінкового аналізу суттєво зменшує ймовірність успішних кібератак.

З позиції євроінтеграційного вектора розвитку України інформаційно-аналітичні системи мають подвійний ефект. З одного боку, вони підвищують конкурентоспроможність банків на внутрішньому ринку та зміцнюють довіру клієнтів. З іншого – є ключовим елементом гармонізації регуляторних стандартів із вимогами ЄС, зокрема щодо відкритого банкінгу (PSD2), управління даними, ризик-менеджменту, платежів та прозорості. Таким чином, ІАС стають основою формування фінансових екосистем, інтегрованих у європейський економічний простір.

У підсумку інформаційно-аналітичні системи забезпечили українським банкам можливість залишатися стійкими та функціональними навіть за умов масштабних деструкцій. Їх значення виходить за межі суто технологічної ролі, формуючи інституційний фундамент розвитку фінансового сектору в період війни та післявоєнної відбудови. Впровадження цифрових інновацій, поглиблення співпраці з FinTech-компаніями, розвиток аналітики та кібербезпеки є не тимчасовою реакцією на кризу, а довгостроковою стратегією модернізації банківської системи в контексті євроінтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Нєізвєстна, О., Григорук, А., & Литвин, Л. (2022). Сучасні інструменти підтримки фінансової діяльності України в умовах військового стану. Економіка та суспільство, (39). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62.
2. Агрес, О., Дубинецька, П., & Содома, Р. (2025). Ризики банківського сектору в умовах макроекономічної нестабільності. Економіка та суспільство, (71). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-151.
3. Петик, Л., & Міщенко, К. (2024). Оцінка банківських ризиків в умовах війни. Економіка та суспільство, (65). https://surl.li/buhoyz.

Савченко А. В.
Банківський менеджмент, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Нікітін А. В.

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ БАНКУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

У сучасних умовах цифрової трансформації фінансового сектору комунікаційна стратегія банків стає одним із ключових факторів їхньої конкурентоспроможності та довіри клієнтів. Діджиталізація змінює не лише форми надання банківських послуг, а й канали, через які відбувається комунікація між банком і клієнтом. Ефективна цифрова комунікація нині виконує не лише інформаційну, а й маркетингову, репутаційну та аналітичну функції, формуючи сталі зв'язки між фінансовими установами й суспільством.

Розвиток дистанційних банківських сервісів, мобільних застосунків, чат-ботів і соціальних медіа вимагає від банків розробки системних комунікаційних стратегій, орієнтованих на персоналізацію, прозорість і швидкість взаємодії. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли довіра до фінансових інститутів є одним із чинників макроекономічної стабільності.

Діджиталізація банківського сектору передбачає перехід від традиційних способів взаємодії (через відділення та контакт-центри) до інтегрованих цифрових платформ, що об'єднують різні канали комунікації — мобільні застосунки, соціальні мережі, онлайн-чат, push-сповіщення, електронну пошту, відеоконсультації тощо.

Головна мета цифрової комунікації — створення позитивного клієнтського досвіду (customer experience), який базується на принципах зручності, безпеки та довіри. За даними НБУ, понад 80% операцій у провідних українських банках уже здійснюються дистанційно, а кількість користувачів мобільних застосунків зросла вдвічі за останні три роки [1].

Серед ключових інструментів сучасної комунікації:

- мобільні додатки та інтернет-банкінг — як базові платформи для щоденної взаємодії;
- чат-боти на базі штучного інтелекту (AI) — для оперативного обслуговування клієнтів;
- персоналізовані push-сповіщення та e-mail кампанії;
- соціальні мережі (Facebook, Instagram, LinkedIn, TikTok) — для просування іміджу, антикризової комунікації та залучення нових клієнтів;

Основні складові ефективної комунікаційної стратегії банку.

1. Цифрова ідентичність і бренд-комунікація. Формування єдиного цифрового образу банку є критично важливим для збереження лояльності клієнтів. Онлайн-присутність має бути цілісною: від візуального стилю мобільного додатку до змісту повідомлень у соціальних мережах. Успішні банки демонструють, що клієнти обирають не лише фінансовий продукт, а й емоційний стиль комунікації.
2. Дані та аналітика у комунікаціях. Використання технологій Big Data дозволяє банкам персоналізувати спілкування з клієнтами — пропонувати індивідуальні продукти, прогнозувати потреби, формувати таргетовані повідомлення. Цифрова аналітика стає основою управління відносинами з клієнтами (CRM) і підвищує ефективність маркетингових комунікацій.
3. Омніканальність. Комунікація має бути безперервною і послідовною в усіх каналах. Клієнт, розпочавши взаємодію у мобільному застосунку, повинен мати змогу продовжити її у чат-боті чи відділенні без втрати контексту. Це створює відчуття стабільності й турботи, що посилює довіру.
4. Кібербезпека комунікацій. Довіра клієнта безпосередньо залежить від безпеки обміну інформацією. Тому важливою складовою стратегії є впровадження технологій багатофакторної автентифікації, шифрування даних і кіберосвітніх кампаній.

Серед головних викликів цифрової комунікації банків можна виокремити:

- перевантаження інформаційного простору — клієнт часто ігнорує надлишкові повідомлення;
- зниження уваги аудиторії — необхідність коротких, динамічних форматів контенту;
- ризики дезінформації та фішингових атак, що шкодять репутації банку;
- необхідність швидкого реагування на зміни ринку та поведінки клієнтів.

Водночас діджиталізація відкриває широкі можливості для побудови нової моделі комунікації “банк–клієнт”, заснованої на партнерстві, відкритості й технологічній інтеграції.

У майбутньому стратегічним напрямом стане повна автоматизація клієнтських комунікацій, інтеграція з платформами штучного інтелекту (Generative AI), розширення ролі соціальних месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp) і розвиток цифрових банківських екосистем, де клієнт отримує не лише фінансові, а й супутні сервіси.

Таблиця 1

Приклад узагальненої моделі цифрової комунікаційної стратегії банку

Елемент стратегії	Мета	Інструменти реалізації	Очікуваний результат
Ідентифікація бренду	Підвищення впізнаваності	Візуальний стиль, tone of voice, SMM	Зростання клієнтської лояльності
Комунікація з клієнтом	Постійний двосторонній зв'язок	Мобільні додатки, чат-боти, push-сповіщення	Збільшення залученості клієнтів
Персоналізація контенту	Задоволення індивідуальних потреб	Big Data, AI-аналітика, CRM	Зростання конверсії маркетингових дій
Репутаційний менеджмент	Формування позитивного іміджу	PR-кампанії, соціальні ініціативи, відкриті звіти	Зміцнення довіри суспільства
Антикризова комунікація	Оперативне реагування на негатив	Медіа-моніторинг, кризові протоколи	Мінімізація репутаційних втрат

Джерело [2]

Комунікаційна стратегія банку в умовах діджиталізації є не лише інструментом маркетингу, а й системою управління довірою та репутацією. Її ефективність визначається здатністю інтегрувати сучасні технології, забезпечувати персоналізацію сервісів і водночас підтримувати людський аспект спілкування [3].

Для українських банків, які працюють у складних умовах війни та цифрової конкуренції, саме комунікаційна гнучкість, відкритість і соціальна відповідальність визначатимуть рівень стійкості на ринку. Діджиталізація комунікацій стає не просто технологічним трендом, а стратегічною перевагою, що забезпечує довгострокову взаємодію з клієнтом та розвиток фінансового сектору в цілому.

Список використаних джерел:

1. Миронов Ю. Б., Сватюк О. Р., Жеребило І. В. Удосконалення стратегії та діджиталізації менеджменту банків. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2020. № 60 с.93-99

2. Мірошник, Р., Кухта, І. Діджиталізація банківської системи України в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, 2023. #49. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-49-39

3. Черкасова М.В. Трансформація маркетингової стратегії банку в умовах цифровізації. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2022. No3-4 (292-293), с.61-67. DOI:10.32680/2409-9260-2022-3-4-292-293-61-67

Тур Г. О.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

МЕТРИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЦИФРОВИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ

За даними Національного банку України, станом на кінець 2024 року 82% усіх роздрібних платежів українці здійснюють через телефон, що на 23 п.п більше порівняно з 2020 роком [1]. Monobank уже має 8,5 млн клієнтів, Ізібанк — 2,2 млн, Sense SuperApp — 1,8 млн. Глобально обсяг ринку цифрових банківських продуктів становить 1,1 трлн дол. США [2]. Проте 57% таких продуктів не досягають беззбитковості протягом перших 18 місяців через відсутність науково обґрунтованих метрик оцінювання. Банки застосовують традиційні показники, ігноруючи специфіку продуктового підходу. Проте цифрова трансформація змінює об'єкт оцінювання, коли традиційні фінансові показники (ROE, ROA, CIR) недостатні для оцінки продуктового підходу. Необанки конкурують через користувацький досвід, швидкість інновацій та екосистемну інтеграцію. Наразі цифрова зрілість розглядається як системна здатність організації створювати цінність шляхом цифрових інновацій [3]. Ключовим стає здатність продукту створювати сталу клієнтську цінність, забезпечувати фінансову віддачу та формувати довгострокову лояльність.

Відсутність стандартизованих показників створює три проблеми: 1) ускладнюється порівняльний аналіз різних моделей (необанки, платформні банки, цифрові бренди); 2) менеджмент не має обґрунтованих KPI для розподілу ресурсів; 3) інвестори та регулятори позбавлені еталонних показників оцінки життєздатності бізнес-моделей цифрових роздрібних банків.

У відповідь на ці критичні проблеми світова практика виробила кілька усталених підходів до оцінювання ефективності цифрових продуктів. Модель AARRR (*Acquisition* – залучення, *Activation* – активація, *Retention* – утримання, Revenue – дохід, *Referral* – рекомендації) фокусується на воронці конверсії користувачів [4]. Індекс відповідності продукту ринку (*Product-Market Fit Score*) вимірює частку користувачів, які були б «дуже розчаровані» відсутністю продукту [5]. Індекс цифрової зрілості банкінгу (*Digital Banking Maturity Index*) оцінює рівень зрілості за технологічними та організаційними критеріями [6]. Однак ці підходи мають обмеження. Модель AARRR не враховує фінансову ефективність на рівні продукту, індекс Product-Market Fit є одновимірним показником, а індекси зрілості фокусуються на організаційному, а не продуктовому рівні. Сформована система метрик інтегрує сильні сторони цих підходів у комплексний багатовимірний аналітичний інструментарій (табл. 1).

Цифровий банкінг функціонує як екосистема клієнтських цінностей, що базується на: масовій персоналізації (AI-рекомендації), безшовному

клієнтському шляху (omnichannel), цифровій довірі (кіберстійкість, захист даних) та поведінкових метриках (engagement, retention, churn). Відповідно, система оцінювання інтегрує фінансові, поведінкові та технологічні аспекти.

Таблиця 1

Багатовимірна система метрик успіху цифрових роздрібних банківських продуктів

Напрям	Ключові KPI
Фінансова ефективність	• показники прибутковості продукту, маржинальності; • вартість залучення клієнта (CAC Customer Acquisition Cost); • довічна цінність клієнта (CLV Customer Lifetime Value); • - рентабельність інвестицій у цифровізацію (ROI Return on Investment); • ефективність цифрових витрат (Digital Cost Efficiency).
Клієнтська цінність (рівень лояльності та задоволеності)	• індекс задоволеності клієнтів (CSI Customer Satisfaction Index); • індекс чистої лояльності (NPS Net Promoter Score); • коефіцієнт утримання (Retention Rate); • - глибина використання продукту (Usage Depth).
Залученість (ступінь інтегрованості клієнтів у цифрове середовище банку)	• середня кількість взаємодій на користувача (Digital Interaction Frequency); • частка активних користувачів мобільного додатку (Active User Share); • співвідношення місячних до щоденних активних користувачів (MAU/DAU); • коефіцієнт конверсії з цифрових каналів (Conversion Rate); • - показник дій на клік (Click-to-Action Ratio).
Операційна стійкість (ефективність бізнес-процесів у цифрових каналах**)**	• середній час виконання операції (Average Processing Time); • рівень автоматизації операцій (Automation Ratio); • частка самостійно виконаних клієнтом операцій (Self-Service Rate).
Технологічна якість	• коефіцієнт безвідмовності систем (System Uptime %); • швидкість оновлень і релізів (Deployment Frequency); • рівень кіберінцидентів (Cybersecurity Incident Rate).
ESG-метрики	• частка клієнтів, що використовують «зелені» цифрові сервіси (Green Usage Share) • скорочення паперових операцій (Paperless Ratio); • вуглецевий слід цифрового банкінгу (Digital Carbon Footprint).

Джерело: складено авторами

Узагальнена система оцінювання має певні методологічні обмеження. По-перше, складність інтерпретації зумовлена відсутністю чітких порогових значень (benchmarks) для окремих метрик. По-друге, такі підходи не враховують взаємозв'язків між метриками, коли оптимізація одного параметра часто призводить до небажаних наслідків у іншому (наприклад, стрімке зростання клієнтів може супроводжуватись погіршенням показників LTV/CAC). По-третє, знижена точність через надмірну універсальність, адже однакові моделі по-

різному працюють у сегментах корпоративних та індивідуальних клієнтів, масовому й преміальному секторах.

Водночас ці обмеження не применшують значущості систем, а вказують на вектори їхнього вдосконалення: перехід до гнучкого бенчмаркінгу, розвиток когортного аналізу та налаштування порогових значень і KPI під особливості окремих сегментів банківського ринку.

Світова практика ілюструє еволюцію систем вимірювання від домінування фінансових показників до інтегрованих підходів, що поєднують метрики відповідності продукту ринку (*product-market fit*), операційну ефективність, клієнтський досвід, ESG-метрики та індикатори стійкості бізнес-моделі. У вітчизняній науці спостерігається фрагментарність, коли домінують або маркетингові, або фінансові метрики, рідше — їх комбінації.

Для українського ринку універсальні підходи мають бути адаптовані під місцевий контекст. По-перше, воєнний стан вимагає підвищеної уваги до кіберстійкості та операційної резилентності. По-друге, високий рівень готівкового обігу вимагає моніторингу цифрового сприйняття (*digital adoption*) серед традиційно консервативних сегментів населення. По-третє, домінування гібридних організаційних моделей – необанки, що функціонують на ліцензіях материнських банків (наприклад, Monobank) – ускладнює порівняльний аналіз з чистими необанками (*pure-play neobanks*).

Український практичний досвід підтверджує релевантність запропонованих метрик для вітчизняного контексту. Для прикладу Monobank, що досяг MAU/DAU ratio на рівні 0,65 (при бенчмарку 0,3-0,4) підтверджуючи релевантність багатовимірних аналітичних систем. Це дозволяє окупити дорогий CAC тривалою цінністю клієнта навіть на конкурентному ринку.

Отже, інтегрована аналітична система повинна бути багатовимірною, сегментною та аналітичною, поєднуючи економічну, поведінкову та технологічну складові. Вона має будуватися на аналітиці даних (*data-driven* стратегії), бути орієнтованою на гнучкі стратегії розвитку продуктів, забезпечувати прозорість ESG і стійкість до шоків. Перспективи її імплементації передбачають верифікацію на великих вибірках, визначення динамічних бенчмарків для українських умов і впровадження цифрових інструментів автоматичного моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. У 2024 році бізнес і населення активно здійснювали кредитові та дебетові перекази. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2024-rotsi-biznes-i-naselennya-aktivno-zdiysnyuvali-kreditovi-ta-debetovi-perekazi

2. McKinsey. Global Banking Annual Review 2025: Why precision, not heft, defines the future of banking. URL: https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-banking-annual-review

3. Лавренюк, В., & Краснова, І. (2025). Метрики цифрової зрілості іноземних банків в Україні. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 286–293. https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-36

4. McClure, D. (2007). Pirate Metrics (AARRR). URL: https://mcgaw.io/wp-content/uploads/2016/04/PirateMetrics_Final.pdf

5. Gupta, S., Hanssens, D., Hardie, B., Kahn, W., Kumar, V., Lin, N., Ravishanker, N., & Sriram, S. (2006). Modeling Customer Lifetime Value. *Journal of Service Research*, *9*(2), 139-155. https://doi.org/10.1177/1094670506293810 (Original work published 2006)

6. Deloitte. Digital Banking Maturity 2024.The biggest global digital banking studyhttps://www.deloitte.com/ce/en/industries/financial-services/research/digital-banking-maturity-2024.html

Федіна І.С.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Цифровізація фінансових послуг стала ключовим фактором структурних змін світової економіки, стимулюючи фінансову інклюзію та розширюючи доступ до фінансових інструментів у різних країнах. Цифрова трансформація охоплює не лише технологічну модернізацію, але й фундаментальні зміни у бізнес-моделях фінансових установ, регуляторному середовищі та взаємодії з клієнтами. Основними драйверами процесу є розширення екосистеми фінтеху, інтеграція API-рішень, використання великих даних (Big Data), розвиток регуляторних інновацій (PSD2, RegTech) і формування цифрової публічної інфраструктури (Digital Public Infrastructure, DPI) [1] (рис. 1).

Необанки стали одним із ключових драйверів нової хвилі фінансової інклюзії. Відсутність фізичних відділень забезпечує їм операційні витрати, що у 5–10 разів нижчі, ніж у традиційних банків, що дозволяє пропонувати доступні тарифи, прозорі умови та гнучкі фінансові продукти. Це має значення для залучення клієнтів, які раніше були виключені з фінансової системи. Показовим є приклад Nubank у Бразилії, який обслуговує понад 70 млн клієнтів, значна частина яких не мала доступу до банківських послуг. Подібні результати демонструють Revolut у Європі та Chime у США, які швидко розширюють клієнтську базу завдяки простоті користування, швидкому обслуговуванню та відсутності прихованих комісій [2].

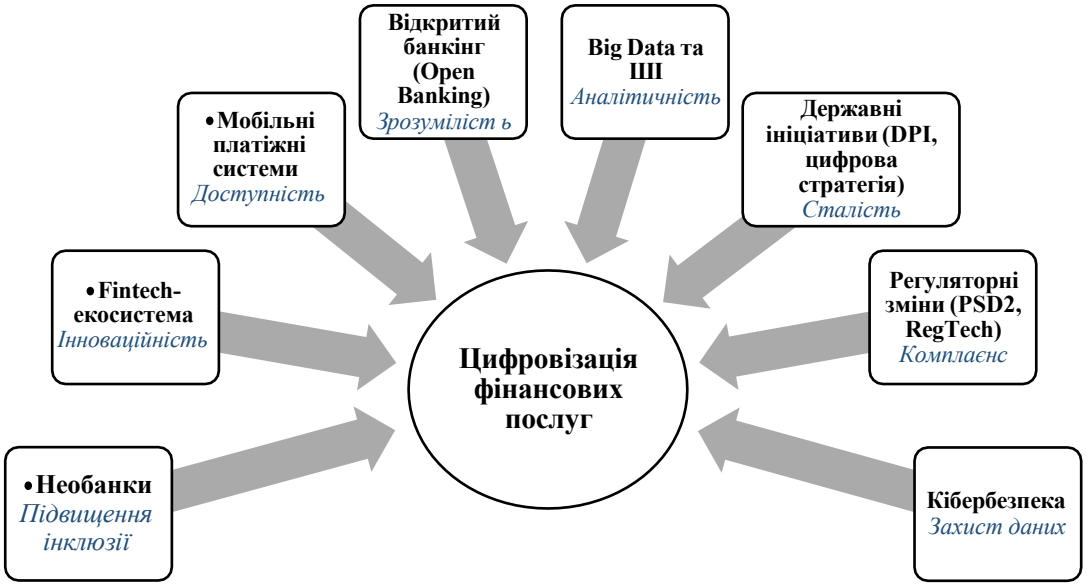

Рис. 1. Глобальні тренди цифровізації фінансових послуг та напрям прояву
Джерело: авторська розробка

Стрімке поширення смартфонів — понад 6,8 млрд активних пристроїв у світі — спричинило революційні зміни у сфері мобільних платежів. Мобільні платіжні системи забезпечують доступ до фінансових послуг у регіонах із недостатньо розвиненою банківською інфраструктурою та сприяють залученню до фінансової системи соціально вразливих груп. Найуспішнішим прикладом є M-Pesa, створена Safaricom у 2007 році в Кенії. Вона охоплює близько 80% дорослого населення, а обсяг транзакцій у 2023 році перевищив 300 млрд дол. США. M-Pesa нині працює у дев'яти країнах Африки та вважається еталоном мобільної фінансової інклюзії [2].

Відкритий банкінг (Open Banking) трансформує фінансову індустрію завдяки стандартизованим API, які дозволяють стороннім розробникам створювати інноваційні сервіси на основі банківських даних за згодою клієнтів. Це посилює конкуренцію, стимулює технологічний розвиток і розширює вибір фінансових продуктів. API-економіка сприяє інтеграції фінансових сервісів у платформи e-commerce, логістики та цифрових екосистем, знижуючи бар'єри входу для нових учасників ринку.

Директива PSD2 у Європейському Союзі стала фундаментом для розвитку відкритого банкінгу, зобов'язавши банки надавати дані клієнтів ліцензованим fintech-компаніям. PSD2 стимулює інновації, забезпечує прозорість і посилює конкуренцію, водночас впроваджуючи високі стандарти безпеки доступу до персональних даних. У країнах ЄС це сприяло залученню маргіналізованих груп населення до фінансових послуг і появі нових технологій, орієнтованих на користувача.

Технології штучного інтелекту та аналізу великих даних відкривають значні можливості для персоналізації фінансових продуктів і точнішої оцінки кредитоспроможності. ШІ дозволяє зменшити ризик неповернення кредитів на

20–30% порівняно з традиційними моделями аналізу, а його активне застосування підвищує операційну ефективність банків на 20–30%. Яскравим прикладом є компанія Tala, що надає мікрокредити на основі поведінкової аналітики користувачів мобільних додатків і соціальних мереж. У 2023 році вона обслуговувала понад 7 млн клієнтів — передусім тих, хто не мав класичної кредитної історії. В Україні, за результатами дослідження Kantar Ukraine, 78,7% користувачів очікують персоналізованих фінансових рішень, що підкреслює важливість Big Data для конкурентоспроможності банківського сектору [3].

Важливою складовою цифрової трансформації є посилення кібербезпеки, розвиток регуляторних технологій (RegTech) і гармонізація нормативних вимог. Поширення регуляторних «пісочниць» (regulatory sandboxes) у Великобританії, Сінгапурі та ОАЕ створює умови для безпечного тестування інновацій, прискорює їхнє впровадження й мінімізує ризики для споживачів.

Цифрова публічна інфраструктура (Digital Public Infrastructure, DPI) розглядається як стратегічна основа для масштабування фінансової інклюзії. Вона охоплює системи цифрової ідентифікації, загальнодержавні платіжні платформи та інструменти безпечного обміну даними, забезпечуючи доступність фінансових, адміністративних і соціальних послуг для всіх груп населення.

Таблиця 1

Порівняння ключових трендів цифровізації у світі

Тренд або технологія	Світові приклади	Основний ефект	Виклики/ризики
Мобільні платежі	M-Pesa, Monobank	Інклюзія, доступність	Кібербезпека
Необанки	N26, Revolut	Зниження витрат, гнучкість	Регуляторні
Відкритий банкінг (API)	PSD2, Open Banking UK	Конкуренція, нові сервіси	Захист даних
Big Data та ШІ	Tala, Nubank	Персоналізація, нові моделі ризику	Етичні проблеми
DPI/Держ цифрові платформи	UPI (Індія), “Дія”	Масова інклюзія, діджиталізація	Залежність від IT
Блокчейн, криптотехнології	Ripple, Ethereum	Прозорість, швидкість трансакцій	Волатильність, legal

Джерело: авторська розробка

Попри значний потенціал, цифрова трансформація супроводжується низкою викликів. Зростання кіберризиків вимагає посилення захисту даних, а цифрова нерівність і надалі обмежує доступ до фінансових послуг у сільських регіонах та серед людей похилого віку. Регуляторна адаптація потребує балансу між підтримкою інновацій і забезпеченням стабільності: надмірне регулювання стримує розвиток фінтеху, тоді як слабкий нагляд підвищує ризики для споживачів. Гармонізація національних стандартів із міжнародними підходами є необхідною для запобігання регуляторному арбітражу та забезпечення сумісності систем.

Глобальний досвід підтверджує ефективність цифровізації у розширенні фінансової інклюзії. Для України пріоритетами є розвиток цифрової інфраструктури, впровадження відкритого банкінгу, застосування Big Data та ШІ, посилення кіберзахисту та узгодження регуляторної бази з європейськими стандартами. Комплексна цифровізація сприятиме формуванню більш інклюзивної, стійкої та конкурентоспроможної фінансової системи й інтеграції України у глобальний фінансовий простір.

Список використаних джерел:

1. Peterson K. Ozili (2023) The Future of Financial Inclusion. MPRA. Munich Personal RePEc Archive URL: surl.li/eeiqex
2. KPMG. (2025). *Pulse of Fintech H1 2025 Global analysis of fintech funding*. URL:surl.li/ohuwhj
3. Akanfe, O., Bhatt, P. & Lawong, D.A. Technology Advancements Shaping the Financial Inclusion Landscape: Present Interventions, Emergence of Artificial Intelligence and Future Directions. *Inf Syst Front* (2025). URL:https://doi.org/10.1007/s10796-025-10597-z

Ходакевич С.І.
к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Єсаулова Д.Ю.
Ризик-менеджмент у фінансовому бізнесі, 1 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОЇ ГАЛУЗІ ЧЕРЕЗ INSURTECH-РІШЕННЯ

Сьогодні глобальна страхова індустрія перебуває на етапі інтенсивної цифрової трансформації: використання штучного інтелекту, аналітики великих даних, Інтернету речей та хмарних сервісів істотно змінює традиційні бізнес-моделі та операційні процеси страховиків [1]. Для України, яка функціонує в умовах воєнного стану та водночас поглиблює інтеграцію до ЄС, цифровізація страхування виступає ключовим інструментом забезпечення безперервності бізнесу, підвищення стійкості ринку та наближення до європейських стандартів регулювання й сервісу [2].

Метою цих тез є узагальнення підходів до цифрової трансформації страхового ринку через InsurTech-рішення та оцінювання їхнього впливу на ефективність діяльності страхового бізнесу і клієнтський досвід в Україні. Об’єктом дослідження виступає страховий ринок, предметом – технологічні та організаційні аспекти впровадження InsurTech у страховий бізнес. Методологічну основу становлять аналіз наукових і прикладних джерел, огляд вторинних статистичних даних та кейс-аналіз окремих InsurTech-проєктів [1–7].

InsurTech можна розглядати як комплекс технологічних рішень, що трансформують ключові ланки страхового бізнес-процесу – від андеррайтингу до врегулювання збитків і взаємодії з клієнтами. Важливе місце посідають системи штучного інтелекту та машинного навчання, які забезпечують автоматизацію андеррайтингу, скорочення часу обробки полісів і підвищення точності оцінки ризиків [1]. AI-моделі дають змогу аналізувати великі масиви даних із різних джерел (клієнтська історія, цифрові сліди, мобільні додатки), що сприяє більш обґрунтованому ціноутворенню та мінімізації суб'єктивного чинника. Окремим напрямом є використання алгоритмів виявлення шахрайства, завдяки чому скорочується час прийняття рішень щодо виплат і знижуються збитки від фрод-операцій [1].

Аналітика великих даних формує підґрунтя для побудови точніших передбачувальних моделей ризику. Застосування алгоритмів кластеризації та ансамблевих моделей, зокрема XGBoost, демонструє підвищені показники точності класифікації страхових ризиків порівняно з простішими статистичними методами [3]. Це дає змогу страховим компаніям формувати тарифну політику на основі більш адекватного відображення реального ризикового профілю страхувальників, зменшувати помилки в оцінюванні ризиків і підвищувати фінансову збалансованість портфеля.

Важливим елементом InsurTech є Інтернет речей та телематика, насамперед у автострахуванні. Використання датчиків і смартфонів для моніторингу стилю водіння, інтенсивності використання транспортного засобу тощо дозволяє запроваджувати динамічні страхові тарифи, що точніше відображають індивідуальний ризик кожного водія [3]. У поєднанні з хмарними сервісами та API-рішеннями це створює основу для гнучких, модульних страхових продуктів.

Цифрові сервіси та мобільні додатки забезпечують якісно новий формат взаємодії зі страховиком. Оформлення полісів, подання заяв про настання страхового випадку, отримання консультацій і супроводу стають можливими в повністю онлайн-режимі, без фізичного відвідування офісу чи паперового документообігу. Таким чином знижуються транзакційні витрати, прискорюються процеси, підвищується суб'єктивно сприйнята зручність сервісу. Світові дослідження підтверджують, що інвестування в цифровий клієнтський досвід (Customer Experience, CX) корелює з підвищенням фінансових результатів: компанії-лідери за показниками CX демонструють вищі темпи зростання доходів і загальної дохідності для акціонерів порівняно з конкурентами [4].

Ключовим наслідком цифровізації є посилення персоналізації страхових продуктів для клієнта. Використання AI та Big Data дає змогу адаптувати умови договору до індивідуальних характеристик клієнта, формувати поведінкові стимули (знижки та бонуси за безпечну їзду, здоровий спосіб життя, відповідальну фінансову поведінку тощо). У дослідженнях доведено, що сприйнята персоналізація страхового продукту суттєво корелює з рівнем задоволеності клієнтів, їх лояльністю та готовністю продовжувати співпрацю зі страховою компанією [5].

Українська практика підтверджує наведені тенденції. Зокрема, за даними страхової групи «ТАС», ще у 2018 році понад 95% клієнтів висловлювали повну задоволеність якістю обслуговування, що пов'язується, серед іншого, з упровадженням цифрових каналів комунікації та сервісів самообслуговування [6]. Розвиток електронних сервісів, інтегрованих з державними платформами на кшталт «Дії» та «Прозоро», сприяє підвищенню прозорості ринку, зручності для страхувальників і скороченню часових витрат. За оцінками, компанії, які системно інвестують у покращення клієнтського досвіду, демонструють у середньостроковому періоді вищі темпи зростання доходів і нижчі операційні витрати порівняно з менш цифровізованими конкурентами [4].

Разом з тим активна цифровізація страхування породжує низку нових ризиків і регуляторних викликів. По-перше, це питання конфіденційності та безпеки даних. Страхові організації оперують великими масивами чутливої інформації (стан здоров'я, фінансові показники, історія кредитування, поведінкові дані), що вимагає жорсткого дотримання стандартів кібербезпеки та законодавчих вимог щодо захисту персональних даних. По-друге, існує ризик алгоритмічної упередженості: моделі машинного навчання, навчені на історичних вибірках із наявними дисбалансами, можуть відтворювати або навіть підсилювати приховану дискримінацію окремих груп клієнтів за ознаками, що є юридично неприпустимими [3; 5].

У цьому контексті набуває поширення концепція High-Tech/High-Touch, яка передбачає поєднання високотехнологічних рішень із збереженням доступу до живого спілкування та експертної підтримки. Дослідження цифрового клієнтського досвіду вказують, що оптимальна стратегія полягає у збалансуванні інтенсивного використання даних та персоналізації зі зрозумілістю тарифів, прозорістю логіки прийняття рішень і можливістю звернутися до фахівця [5]. Для InsurTech-проєктів це означає необхідність забезпечення пояснюваності моделей (explainable AI), регулярного аудиту алгоритмів, а також формування внутрішніх політик етичного використання даних.

Розвиток InsurTech в Україні вже має конкретні кількісні виміри. Поширення електронних полісів ОСЦПВ, активне використання мобільних додатків і онлайн-каналів продажу сприяли зростанню ринку автоцивільної відповідальності: у 2024 році обсяг премій за полісами ОСЦПВ збільшився на 26% – до понад 11 млрд грн, що частково пов'язується з розширенням частки електронних договорів та спрощенням процедур для споживачів [7]. Паралельно українські InsurTech-стартапи, зокрема UKASKO, виходять на міжнародний ринок, пропонуючи хмарні CRM-рішення, інструменти автоматизації комунікацій та звітності для європейських страхових компаній [2]. Це свідчить про формування в Україні екосистеми, здатної генерувати конкурентоспроможні фінтех- та InsurTech-продукти.

Узагальнюючи, можна констатувати, що цифрова трансформація через InsurTech-рішення відкриває для страхового ринку України значні можливості підвищення ефективності, швидкості обслуговування та якості сервісу. Водночас стійка конкурентна перевага формуватиметься лише за умови поєднання технологічних інновацій із прозорістю алгоритмів, дотриманням

етичних стандартів роботи з даними, розвитком людського капіталу та адаптацією регуляторної бази до нових викликів. Ефективне впровадження InsurTech сприятиме зниженню збитковості, зростанню вартості клієнтської бази та зміцненню фінансової стійкості страхового ринку України, водночас підвищуючи довіру споживачів до страхових інститутів.

Список використаних джерел:

1. Insurtech Trends 2025: The Technologies Transforming Insurance. TechNews180. URL: https://technews180.com/blog/insurtech-trends/
2. Podolyak L. Ukrainian insurtech enters the European level: UKASKO as part of the AUB delegation in Brussels. Ukrainian National News (UNN). URL: https://unn.ua/en/news/ukrainian-insurtech-enters-the-european-level-ukasko-as-part-of-the-aub-delegation-in-brussels
3. Sahai R. Insurance Risk Prediction Using Machine Learning. 2023. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-99-0741-0_30
4. Elevating customer experience: A win-win for insurers and customers / M. Lee et al. McKinsey & Company. URL: https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/insurance/elevating-customer-experience-a-win-win-for-insurers-and-customers
5. Douglas W., Jian F., Perez O. Customer Experience in the Digital Insurance Era: Personalization, Self-Service Platforms, and Behavioral Pricing Models. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/397427434_Customer_Experience_in_the_Digital_Insurance_Era_Personalization_Self-Service_Platforms_and_Behavioral_Pricing_Models
6. Понад 95% клієнтів СГ «ТАС» задоволені якістю обслуговування в компанії. Всі новини від ТАС. Страхова група «ТАС». URL: https://sgtas.ua/news/kachestvo-obsluzhivaniya/
7. Ринок автоцивілки в Україні в 2024 році зріс на 26% до 11 млрд грн – «Рідна». URL: https://sk-ridna.com.ua/rynok-avtoczyvilky-v-ukrayini-v-2024-roczi-zris-na-26

Хомин І. В.

Фінанси, банківська справа та страхування, 1 курс магістратура
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник – к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Ткачук Н.М.

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Банківський сектор сьогодні переживає справжню трансформацію – від традиційних моделей планування до гнучких стратегій, які мають миттєво реагувати на геополітичні виклики, технологічні зрушення та мінливі очікування

клієнтів. Бізнес-планування в банках перестало бути рутинним складанням фінансових прогнозів на рік наперед; тепер це комплексний процес, де аналітика даних переплітається з ризик-менеджментом, а цифровізація диктує нові правила гри. Особливо гостро ця потреба у переосмисленні підходів відчувається в умовах, коли український фінансовий ринок одночасно адаптується до воєнного стану, євроінтеграційних стандартів та глобальних трендів фінтех-революції.

Бізнес-план банку - це комплексна програма його діяльності, що включає систему заходів, спрямованих на досягнення стратегічних і тактичних цілей, а також містить прогноз очікуваних результатів, доходів і витрат. Метою розроблення бізнес-плану є забезпечення планомірного розвитку банку в коротко- та довгостроковій перспективі з урахуванням динаміки ринку, потреб клієнтів та можливостей залучення необхідних ресурсів. [2].

Застосування бізнес-плану в банківській практиці має низку переваг, зокрема [2]:

- спонукає керівництво банку до глибокого аналізу поточного стану та перспектив розвитку установи;
- забезпечує узгодженість дій усіх підрозділів у процесі досягнення спільних цілей;
- формує систему показників для подальшого моніторингу та контролю ефективності діяльності;
- сприяє чіткому розподілу обов'язків, функцій і відповідальності між керівниками та працівниками банку.

Головною ж перевагою впровадження бізнес-планування у банківській сфері є можливість створення чітко структурованого плану розвитку установи, який окреслює перспективи її діяльності та визначає доцільність інвестування фінансових ресурсів. Завдяки цьому банк отримує відповіді на ключові запитання щодо ефективності майбутніх проєктів і потенційного рівня прибутковості, що дозволяє оцінити, чи окупляться витрати часу, коштів і зусиль.

Бізнес-планування виступає важливим інструментом стратегічного управління, який охоплює всі напрями діяльності банківської установи та забезпечує її стабільність і конкурентоспроможність на фінансовому ринку. Ефективний процес планування має бути раціональним і гнучким, адже надмірно складні або амбітні системи планування часто стають не практичним інструментом менеджменту, а додатковим адміністративним тягарем [3].

Ефективна система бізнес-планування банківської діяльності є одним із ключових чинників успішного функціонування банку, однак, у процесі планово-прогнозної роботи українські банківські установи стикаються з низкою проблем. Такі обставини зумовлюють необхідність виокремлення комплексу чинників, що уповільнюють впровадження бізнес-планування у діяльність банківських установ. Ці фактори доцільно розглядати на двох рівнях - макроекономічному та мікроекономічному. Розглянемо рисунок 1.

Як видно з рисунка 1, впровадження бізнес-планування у діяльність банківських установ гальмується поєднанням зовнішніх і внутрішніх чинників. Макроекономічні фактори формують загальне середовище функціонування

банків, тоді як мікроекономічні — відображають особливості організації управління та корпоративної культури всередині установи.

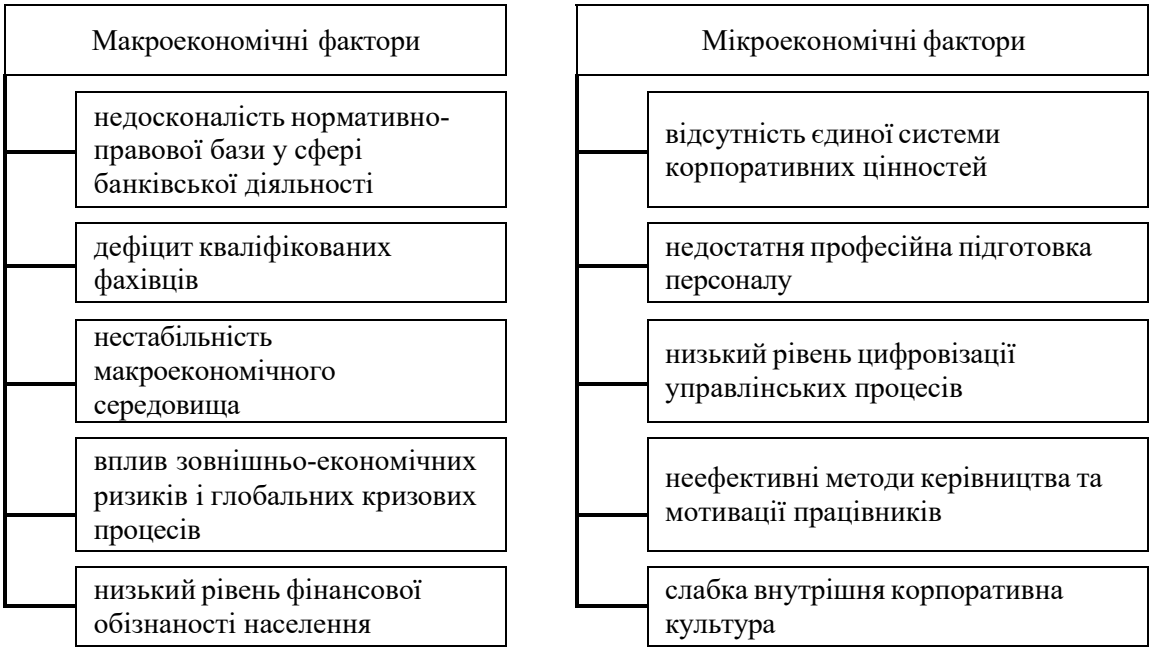

Рисунок 1. Фактори, що спричиняють повільне запровадження бізнес-планування в банківських установах

Джерело. Складено автором на основі [1].

У сучасних умовах подолання виявлених проблем потребує системного підходу до вдосконалення процесу бізнес-планування в банках. По-перше, необхідно забезпечити гармонізацію нормативно-правової бази з європейськими стандартами управління ризиками та фінансового моніторингу. По-друге, важливо підвищити рівень кваліфікації персоналу банківських установ шляхом запровадження програм професійного розвитку та внутрішнього навчання.

Окремої уваги потребує цифровізація процесу планування, яка передбачає використання сучасних аналітичних платформ, систем прогнозування та управління даними (Data-driven planning). Це дозволить банкам оперативно реагувати на зміни ринку, підвищити точність прогнозів й ефективність прийняття управлінських рішень.

Крім того, варто посилити корпоративну культуру планування, де стратегічні цілі банку стають спільним орієнтиром для всіх працівників, а процес планування перетворюється з формальної процедури на реальний інструмент управління розвитком установи.

Отже, бізнес-планування діяльності банківських установ на сучасному етапі розвитку фінансового ринку є не лише елементом управлінського процесу, а й стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності. В умовах трансформації фінансового середовища, посилення ризиків та цифрових змін воно набуває нових змістових акцентів - інтеграції аналітики, ризик-менеджменту та інноваційних технологій. Ефективне впровадження бізнес-планування дає змогу банкам не лише адаптуватися до викликів сучасності, а й формувати власну траєкторію сталого розвитку. Подальше вдосконалення цього

процесу має спиратися на поєднання стратегічного мислення, професійної компетентності персоналу та цифрових інструментів управління.

Список використаних джерел:

1. Сергєєва О.С. Проблеми в розвитку бізнес-планування банків України. *Економіка і суспільство*. Вип. 8. 2017. С. 673-677

2. Марич М.Г. Особливості бізнес-планування діяльності банківської установи на сучасному етапі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 17. Ч.2. 2016. С. 135-138.

3. Ковальчук В.Ф. Види планування в банках. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/247.pdf

Шустик Х. Ю.

Страховий бізнес, 1 курс магістратура

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування

Татаріна Т.В.

АНДЕРАЙТИНГ У МАЙНОВОМУ СТРАХУВАННІ

Андерайтинг, зокрема оцінка ризиків в страхуванні майна і життя, швидко трансформується в активному цифровому середовищі. Розвиток сучасних технологій: аналітика великих даних, машинне навчання, Інтернет речей, дозволяють страховикам автоматизувати та покращувати процес андерайтингу.

У сучасних умовах розвитку суспільства страхові компанії зіштовхуються з необхідністю дуже швидко аналізувати великий обсяг даних про об’єкти майнового страхування. Тому проведення якісного андерайтингу стає не лише технічною процедурою, а і стратегічним елементом управління ризиками та бізнесом.

Розвиток страхового андерайтингу в Україні є ключовим чинником підвищення довіри та якості ведення бізнесу клієнтів та стабільності страхового ринку.

Андерайтинг у сфері майнового страхування — це процес системного аналізу ризикового профілю об’єкта та встановлення доцільних умов страхового покриття. Його завданням є не просто оцінити ризик, а й визначити рівноважну ціну страхового продукту, що гарантує справедливу компенсацію у разі настання події [1].

Важливе рішення андерайтера створює саме основу для фінансової стійкості страховика, тому що саме від нього залежить цей баланс між ризиком і прибутковістю портфеля страхування.

Процедура андерайтингу охоплює кілька послідовних етапів:

– попередня оцінка об’єкта страхування, аналіз його технічного стану та середовища функціонування;
– кількісне визначення рівня ризику із використанням статистичних та аналітичних методів;
–формування індивідуальних умов договору страхування;
– розрахунок вартості страхового покриття з урахуванням коригуючих коефіцієнтів;
– моніторинг укладених договорів та аналіз збитковості портфеля в динаміці.

На практиці ефективність андерайтингової діяльності залежить від поєднання трьох ключових чинників: достовірності інформації, кваліфікації фахівців та рівня технологічної підтримки процесів. Застосування цифрових інструментів, аналітичних платформ і штучного інтелекту дозволяє об’єктивніше оцінювати ризики та скорочує час ухвалення рішень [2]. Водночас людський досвід залишається незамінним для інтерпретації нестандартних ситуацій, тому оптимальним є поєднання експертного судження та алгоритмічної оцінки [3].

Розгляд та аналіз послідовності операцій андерайтингу у майновому страхуванні та використання на цих етапах інноваційних технолологій дозволяє сформувати наступне:

На попередньому етапі проводиться збір відомостей про об’єкт страхування, його технічний стан, історію збитковості та зовнішні ризики. На цьому етапі андерайтингу використовуються системи Internet of Things (IoT для дистанційного моніторингу об’єктів, геоаналітики, безпілотних літальних апаратів для оцінки нерухомості, а також автоматизованих систем обробки даних (RPA) [4].

На наступному аналітико-оцінювальному етапі здійснюється кількісна оцінка ризику з урахуванням статистики збитків, актуарних розрахунків та факторів макросередовища. В процесі оцінки застосовуються: моделі машинного навчання для прогнозування ймовірності збитків, big data-аналітики для обробки неструктурованих джерел (фото, соціальні мережі, погодні дані), систем штучного інтелекту (AI) для автоматичного скорингу ризику.

На етапі формування умов договору визначаються параметри страхового покриття, ліміти, франшизи та винятки з урахуванням результатів оцінки ризику. Інноваційні технології, які використовуються на цьому етапі: експертні системи та чат-боти для формування індивідуальних пропозицій, інтеграція CRM-систем для автоматичного погодження умов із клієнтом [4].

На сьогодні у страховому бізнесі набуває популярності метод статистичного випробування (метод Монте-Карло), перевагою якого є можливість аналізувати й оцінювати сценарії розвитку діяльності страховика, враховуючи різні чинники у рамках одного підходу. Недоліком цього методу є необхідність використання великого масиву ймовірнісних характеристик. Варто зазначити, що саме метод Монте-Карло використовується на завершальному етапі оцінки ризиків як складова частина інших статистичних методів.

На останньому етапі моніторингу та післяконтрактного аналізу проводиться оцінка ефективності укладених договорів, збитковості портфеля і контроль за

змінами ризикових параметрів. На цьому етапі доцільно застосовувати аналітичні панелі (dashboards) для контролю ризиків у реальному часі, використання технологій блокчейн для фіксації даних про страхові події, автоматизовані системи звітності та аналітики.

Роботизація процесів у страхуванні має багато переваг. Допомагаючи знизити витрати, підвищити продуктивність і поліпшити клієнтський досвід, дозволяє забезпечити вражаючу рентабельність інвестицій. Але це трудомісткі та інформаційно насичені завдання наразі вимагають значного втручання людини в страховому секторі. Втім, трансформація вже відбувається. Страхові компанії допомагають людям перестати турбуватися про своє майбутнє[4].

Андерайтинг у майновому страхуванні є основою ефективного ризик-менеджменту страхової компанії. Його якісне виконання забезпечує збалансований розподіл ризиків і довгострокову фінансову стійкість страховика. Подальша цифровізація процесів відкриває нові можливості для підвищення точності оцінки ризиків та розвитку клієнтоорієнтованих страхових продуктів.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко В. В. Основи страхування. Київ: КНЕУ, 2020. 320 с.
2. О.О. Шевчук. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності. 2016. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2016/26_2/46.pdf
3. Deloitte. Insurance Underwriting in the Era of AI and Data Analytics. 2024. URL: https://www.deloitte.com/us/en/insights/industry/financial-services/future-of-insurance-underwriting.html
4. Alex ZAP Chernyak Автоматизація процесів андеррайтингу у страхуванні. URL: https://www.zaptest.com/uk/%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B2

Юр О. Р.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Ходакевич С.І.

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВІ СЕРВІСИ

Світова фінансова система вийшла за межі своїх класичних обмежень. Ми стаємо свідками нової епохи, яка завдяки штучному інтелекту, докорінно змінює методологію руху коштів, процес прийняття стратегічних рішень та архітектуру довіри. Це глибинна, системна трансформація. Штучний інтелект є потенційною

панацеєю для широкого спектру економічних та фінансових проблем. Завдяки інтеграції передових аналітичних механізмів, штучний інтелект стає незамінним у фінансовій сфері, сприяючи оптимізації процесів, посиленню безпеки та ефективному управлінню ризиками.

Сектор фінансів, який історично характеризувався стабільною моделлю роботи та залученням висококваліфікованого людського капіталу, перебуває на етапі істотної трансформації. Центральним елементом цих змін є впровадження технологій штучного інтелекту, що забезпечує переосмислення операційних процесів у сфері фінансових послуг. Від складних алгоритмічних рішень для оптимізації торговельної діяльності до інтегрованих систем запобігання шахрайству та персоналізації взаємодії з клієнтами, штучний інтелект більше не є опцією, а критично важливою умовою для фінансових інституцій, які прагнуть забезпечити свою стійкість та конкурентну позицію.

Глобальний ринок штучного інтелекту у фінансових послугах знаходиться на траєкторії свого зростання. Загальний ринок штучного у фінансах, за прогнозами, зросте з $7.3 млрд у 2021 році до понад $22.6 млрд до 2026 року. Ринок лише для банківського сектору також зростає швидко, очікується, що він перевищить $27 млрд до 2027 року. [4]

Застосування штучного інтелекту дає змогу компаніям звільнити співробітників фінансових компаній від виконання ручної роботи, дозволяючи їм переключитися на стратегічно важливі функції. Автоматизація таких завдань, як введення даних, обробка документації та моніторинг відповідності, значно прискорює процеси та зменшує операційні витрати — за оцінками, в середньому на 22-25%. В результаті, штучний інтелект сприяє зростанню загальної продуктивності фінансових установ на 30-50%, спрямовуючи людський ресурс на діяльність, що створює більшу додану вартість[1].

У контексті сучасної економічної динаміки використання штучного інтелекту у фінансовому секторі є ключовим фактором для значної оптимізації та автоматизації операційних процесів. На українському ринку фінансові інституції використовують штучний інтелект у широкому діапазоні застосувань: від робо-консультантів до чат-ботів, платформ мікрокредитування, автоматизації стягнення заборгованості, а також для забезпечення аутентифікації споживачів, дотримання законодавства (комплаєнс) та ефективного ідентифікування шахраїв [2].

Штучний інтелект забезпечує фундаментальну трансформацію фінансової діяльності за такими напрямками:

1. Покращена аналітика та прогнозування: штучний інтелект перетворює масивні дані на аналітичні висновки, підтримуючи осіб, які приймають рішення. Моделі штучного інтелекту використовуються для сценарного прогнозування, оптимізуючи фінансове планування та мінімізуючи ризики.

2. Підвищення операційної ефективності: точність, швидкість та автоматизація штучного інтелекту зменшують кількість помилок та підвищують прибутковість, забезпечуючи значне зростання ефективності фінансових операцій.

3. Персоналізація клієнтського досвіду: чат-боти на основі машинного навчання аналізують дані для надання персоналізованого обслуговування та покращення взаємодії з користувачами.

4. Зростання продуктивності та інновацій: автоматизація рутинних завдань дозволяє співробітникам зосередитися на стратегічному мисленні та критичних проблемах, де потрібне залучення людського інтелекту.

5. Зниження витрат: завдяки підвищенню швидкості та точності, штучний інтелект економить час і сприяє креативному вирішенню завдань , що веде до загальної оптимізації витрат.

Як наслідок впровадження штучного інтелекту на наступній діаграмі (рис.1) ми можемо побачити на який відсоток покращиться та чи інша сфера діяльності при залученні штучного інтелекту у повсякдення робочий процес:

Рис.1 – Позитивний ефект від використання штучного інтелекту у робочому процесі станом на 2024 рік

Джерело [3]

Отже, інтеграція штучного інтелекту у фінансові послуги є не просто технологічною модернізацією, а фундаментальною структурною трансформацією, що змінює бізнес-моделі, управління ризиками та операційну ефективність. ШІ перетворився на домінуючий стратегічний фокус у банківському секторі, що, як свідчать аналітичні дані, навіть випереджає хмарні обчислення як пріоритет інвестицій. Це підкреслює сприйняття ШІ як критичного, диференційованого активу, а не просто інфраструктурної потреби.

Майбутнє фінансових послуг визначається здатністю установ гармонізувати високу точність та продуктивність штучного інтелекту з абсолютною інституційною довірою та суворим регулятивним управлінням. Успіх залежить від переходу та фокусу на окремих проектах до створення надійної архітектури даних, яка підтримує прозорість, підзвітність та стійке масштабування штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Галузеві тренди. Штучний інтелект в Україні: як розвивається галузь | Kyivstar Business Hub. *Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу*. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-shtuchnij-intelekt-v-ukrayini-yak-rozvivayetsya-galuz.

2. Штучний інтелект у фінансах: революція у фінансових послугах за допомогою інтелекту. *Emagia*. URL: https://www.emagia.com/uk/resources/glossary/ai-in-finance/.

3. Can AI advance toward value if workforce tensions linger?. *EY - Deutschland | Shape the future with confidence*. URL: https://www.ey.com/en_gl/insights/workforce/work-reimagined-survey.

4. The rise of AI in financial services: key trends & stats. *Software Oasis*. URL: https://softwareoasis.com/rise-of-ai-in-financial-services-trends-stats/.

5. РОЗВИТОК ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ БАНКІВСЬКИХ І СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бикова Є.Д.
Цифрові технології фінансових ринків, 2 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування,
Білошапка В.С.

ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

Багато центральних банків в останні роки стали більш прозорими. Завдяки детально опрацьованим індексам можна відстежити радикальне збільшення прозорості центрального банку за останні два десятиліття.

Разом з тим без відповіді залишаються два питання:

1) чи існує оптимальний рівень прозорості центрального банку і де він знаходиться (це питання залишається досить дискусійним у науковому середовищі досі);

2) чи призводить зростання прозорості до підвищення якості грошово-кредитної політики та добробуту суспільства.

Відповіді на перше питання запропоновані в декількох академічних роботах – як з позиції теоретичного обґрунтування, так і його емпіричного підтвердження. Питання про те, чи має прозорість критичне значення для ефективного проведення грошово-кредитної політики, залишалося дискусійним в дослідженнях останніх двох з гаком десятків років. З одного боку, є велика група дослідників, які обґрунтовують ключове значення прозорості в діяльності центрального банку (перш за все Geraats [1], Eijffinger and Geraats[2], Dincer & Eichengreen [3], [4].

Апологети прозорості відзначають, що її високий рівень мінімізує коливання інфляції, підвищує передбачуваність рішень центрального банку і дає більше гнучкості для реагування на економічні шоки. З іншого боку, є велика кількість робіт, в яких висловлюються попередження щодо витрат прозорості, а також виявляються цілком спостережувані негативні ефекти від надмірного або несвоєчасного розкриття інформації центральним банком. Розглянемо ці роботи детальніше. Перш за все варто зазначити, що, ймовірно, не кожному центральному банку потрібна максимально висока прозорість.

Van der Cruijsen [5] приходять до висновку, що висока прозорість потрібна в першу чергу центральним банкам у країнах з низькою довірою і довгим періодом нестабільної інфляції. Щодо надійного центрального банку вона не настільки необхідна. Серед негативних ефектів високої прозорості найчастіше відзначаються недостатня комунікація, «зашумлення» і перевантаження інформаційного простору надлишковими деталями.

Підкреслимо, що центральний банк може обмежувати прозорість під час криз для того, щоб додатково не погіршувати ситуацію. За його словами, висока прозорість під час кризи рівнозначна «крику про пожежу в переповненому театрі» і може призвести до «ще більшого падіння довіри» і збільшити збитки для населення від наслідків кризи. З цієї причини, Банк Англії не був повністю відкритим і прозорим під час фінансової кризи 2008 року.

Вкажемо на ще один додатковий аргумент проти максимізації прозорості. У ситуації високої прозорості центрального банку його слова можуть посилити реакцію агентів, які координують свої дії у відповідь на повідомлення грошових властей. Приймаючи рішення, агенти можуть діяти:

а) з мотиву координації дій з іншими агентами,

б) з мотиву реакції на об'єктивні економічні фактори.

Прозорість центрального банку може істотно змістити переваги агентів у бік мотиву (а), що здатне знизити якість прийняття рішень агентами.

Перейдемо до робіт, в яких намагаються відповісти на питання, чи призводить зростання прозорості до підвищення якості грошово-кредитної політики та добробуту суспільства. Їх значно менше, і вони переважно сконцентровані на змінних фінансового сектора як змінних відгуку. Demertzis & Hallett [7] виявили, що прозорість центрального банку ніяк не впливає на рівень інфляції та розриву випуску. Однак дисперсія інфляції та розриву випуску може бути пов'язана з дисперсією прозорості. Horváth & Vaško,2016 відзначають, що занадто висока прозорість не сприяє поліпшенню фінансової стабільності. Крім того, в певні моменти висока прозорість не потрібна. Наприклад, введення тижня тиші перед публікацією рішення ФРС США дозволило стримувати ринкову волатильність і спекуляції. Тобто навмисне стримування комунікації іноді може давати позитивні результати і навіть бути необхідним.

Нерозуміння та неправильне тлумачення дій центрального банку ринками призводять до невизначеності. Як наслідок, мінливість інфляції, цін та активів збільшується. Низька відсоткова ставка в сучасному макроекономічному середовищі – звична справа. За таких обставин економіці так складно адаптуватися до зовнішніх змін, тому неефективність, спричинена неправильними або несвоєчасними заявами регулятора, може погіршити проблему та спровокувати невиправдані ризики. Ці нові умови призвели до змін у способах висвітлення інформації.

З моменту запровадження таргетування інфляції та переходу до плаваючого обмінного курсу у 2015 році комунікації НБУ стали важливим інструментом для досягнення цілей монетарної політики. Прозорість, послідовність і зрозумілість комунікацій є невід’ємними принципами стратегії НБУ. Зважаючи на це, комунікаційний інструментарій НБУ за останні роки значно вдосконалено та розширено, що підвищило прозорість центрального банку. Поточний арсенал містить щомісячні макроекономічні та монетарні огляди, квартальні звіти про інфляцію, піврічні звіти про фінансову стабільність, річні звіти, прес-брифінги щодо ключових рішень, прес-релізи з монетарної політики, підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики. НБУ також проводить регулярні зустрічі з експертами, учасниками ринку, бізнес-спільнотою та іноземними інвесторами.

Як висновок зазначимо, що прозорість центрального банку відіграє важливу роль, насамперед, при управлінні інфляційними очікуваннями і здатна зменшити асиметричну інформацію між центральним банком і громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Geraats, P. M. (2001). Why adopt transparency? The publication of central bank forecasts.*The Publication of Central Bank Forecasts* (January).
2. Eijffinger, S. C., & Geraats, P. M. (2006). How transparent are central banks? *European Journal of Political Economy*, 22(1), 1–21.
3. Dinçer, N., Eichengreen, B., & Geraats, P. (2019). Transparency of monetary policy in the postcrisis world. *The Oxford handbook of the economics of central banking,* 2019, 287.
4. Dincer, N., Eichengreen, B., & Geraats, P. (2022). Trends in monetary policy transparency: further updates. *International Journal of Central Banking*, 18(1), 331–348.
5. Van der Cruijsen, C. A., Eijffinger, S. C., & Hoogduin, L. H. (2010). Optimal central bank transparency. *Journal of International Money and Finance,* 29(8), 1482–1507.
6. Demertzis, M., & Hallett, A. H. (2007). Central bank transparency in theory and practice. *Journal of Macroeconomics*, 29(4), 760–789.
7. Horváth, R., &Vaško, D. (2016). Central bank transparency and financial stability. *Journal of Financial Stability*, 22, 45–56.

Валецька Д.І.
Цифрові технології фінансових ринків, 2 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування,
Білошапка В.С.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ГРУЗІЇ

В умовах структурних перетворень і прискорення інтеграційних процесів у світовій економіці виникає необхідність у структурній перебудові економіки Грузії, розробці та реалізації стратегічних напрямів вдосконалення трансмісійного механізму грошово-кредитної політики.

У Грузії не сформувалися традиції вивчення шляхів регулювання грошового обороту, які існують у розвинених країнах. Тому в цій галузі необхідно використовувати як теоретичний, так і практичний досвід цих держав. Дана сфера охоплює наступні аспекти:

1. При визначенні кількості грошей необхідно враховувати економічні та інституційні особливості країни.

2. Виявлення подібності та відмінностей грошової пропозиції та попиту стосовно розвинених країн та країн, що розвиваються.

3. З боку Центрального банку – визначення можливостей контролю за обігу грошової маси.

Завдяки зусиллям багатьох економістів світу встановлено, що між номінальною грошовою масою та макроекономічними показниками (гроші, валовий внутрішній продукт, податковий баланс) співвідношення залежить від грошового попиту внутрішньої економіки. Саме здатність Центрального банку спрогнозувати цю вимогу є однією з важливих умов ефективної грошово-кредитної політики.

У Грузії негативну роль у регулюванні грошового обороту відіграє фінансування дефіциту бюджету країни Центральним банком за допомогою кредитів. Населення та юридичні особи повинні бути впевнені в тому, що які б проблеми не стояли перед виконавчою владою, Центральний банк держави не вдаватиметься до емісії для вирішення проблем. Сьогодні в Грузії для кредитування уряду використовуються зовнішні державні зобов'язання, що забезпечує його безінфляційний характер. Важливим компонентом регулювання грошового обігу є іноземні активи Центрального банку. Основною базою даного компонента можна вважати ті держави, які мають установи центрального банку типу валютних агентств або іноземну валюту, яку вони використовують в обігу і в якості законного платіжного засобу. В обох випадках наявні у населення грошові кошти завжди дорівнюють сумі валютних активів. Це, в свою чергу, призводить до того, що грошова маса в країні повністю залежить від податкового балансу. При регулюванні грошового обігу необхідно відзначити також видачу Центральним банком комерційним банкам кредитів.

Національний банк Грузії за наявності відповідних інструментів може маніпулювати виданими комерційним банкам кредитами і покривати дефіцит бюджету під впливом неконтрольованих і небажаних факторів. Однак, за словами A.Papaphilippou [1], з якими ми погоджуємося, проблема в одному – ефективність інструментів грошової політики в Грузії обмежена, на що, в першу чергу, впливає нерозвиненість фінансово-кредитних структур і економічний дуалізм, який є вродженою вадою країн, що розвиваються, де 50–70 % грошової маси зберігається у вигляді грошових коштів, послаблюючи мікроекономічну роль банківського кредиту.

Функції банківської системи обмежуються забезпеченням кредитних запитів промисловості та торгівлі, тоді як решта суб’єктів користуються вторинним ринком грошових ресурсів. Посилення контролю за банками з боку Центрального банку і ускладнення задоволення попиту на кредити не дає ефекту з тієї причини, що на вторинному ринку немає істотних механізмів регулювання даної проблеми [2,3].

Реалізація грошово-кредитної політики Центрального банку є оптимальною, коли під його контролем перебуває цілий ряд параметрів економічної системи – поєднання характеристик грошової маси; загальний обсяг кредитів, які будуть видані; тенденція змін номінального і реального рівня обсягу виробництва; зміни індексів цін, обмінний курс долара США.

Трансмісійний механізм грошово-кредитної політики та його різні канали повинні в першу чергу враховувати зміни, що відбуваються, і відповідати умовам та цілям структурних перетворень у країні. Тому центральний банк країни повинен виявляти та використовувати найбільш ефективні канали трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Важливе значення також має визначення результативних поточних орієнтирів грошово-кредитної політики. При цьому окремі канали трансмісійного механізму грошово-кредитної політики центрального банку Грузії повинні неодмінно відповідати існуючим макроекономічним умовам, зокрема, ступеню розвитку сегментів фінансового ринку, структурно-галузевій збалансованості.

Список використаних джерел:

1. Papaphilippou A. Monetary Developments in Georgia: Recent Trends and Policy Implications. *Georgian Economic Trends. Quarterly Review*. URL: https://gfsis.org.ge/files/library/pdf/English-2518.pdf

2. Papava V. (2005). *Necroeconomics. The Political Economy of Post-Communist Capitalism (Lessons from Georgia).* URL: https://www.researchgate.net/publication/313289356_NECROECONOMICS_THE_POLITICAL_ECONOMY_OF_POST-COMMUNIST_CAPITALISM_Lessons_from_Georgia

3. Papava V., Chocheli V. (2003). *Financial Globalization and Post-Communist Georgia.* URL: https://www.researchgate.net/publication/313496519_Financial_Globalization_and_Post-Communist_Georgia

Вовкотруб П.П.
здобувач рівня PhD кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Лавренюк В. В.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОВІРЧОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ СИСТЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Довірче управління фінансовими активами як економічний феномен має глибоке історичне коріння, що сягає інституту трасту в англо-саксонській правовій традиції. В класичному розумінні довірче управління представляє собою фідуціарні правовідносини, в межах яких одна сторона (довірчий управитель) здійснює управління майном іншої сторони (довірителя) в інтересах останнього або визначених вигодонабувачів на основі спеціального договору. Ключовою характеристикою таких відносин є фідуціарна відповідальність

управителя, що передбачає обов'язок діяти виключно в інтересах клієнта, дотримуючись принципів лояльності, обачності та розсудливості. Цифрова революція у фінансовому секторі ініціювала фундаментальну трансформацію парадигми довірчого управління (табл. 1) [1]. Впровадження технологій штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизації створило передумови для виникнення якісно нових моделей управління активами, що синтезують переваги алгоритмічної точності з традиційними фідуціарними принципами [2].

Таблиця 1

Драйвери цифрової трансформації довірчого управління

Фактори	Сутнісна характеристика	Ключові елементи / драйвери	Орієнтири
Технологічні	Створюють інфраструктурні передумови для широкомасштабного застосування інтелектуальних систем у сфері управління активами	– Експоненційне зростання обчислювальних потужностей – Прориви в алгоритмах глибокого навчання та NLP – Доступність великих обсягів фінансових даних у режимі реального часу	Формування технологічної платформи для автоматизованих інвестиційних рішень
Економічні	Стимулюють цифровізацію та автоматизацію на тлі конкурентного тиску та необхідності зниження вартості операційних процесів	– Зростаюча конкуренція на фінансовому ринку – Тиск на маржу традиційних керуючих активами – Попит на зниження вартості обслуговування	Робо-адвайзори пропонують 0,25-0,50% річних, що у 3-6 разів нижче традиційних тарифів
Демографічні	Формують нову структуру попиту, зумовлену зростанням частки клієнтів із високою цифровою компетентністю	– Переваги поколінь міленіалів і зумерів до цифрових сервісів – Висока фінтех-орієнтованість – Технологічна відкритість до інновацій	Близько 60% молодих інвесторів готові використовувати робо-адвайзерів
Регуляторні	Підсилюють вимоги до прозорості, належної поведінки та відповідності інвестиційних рішень профілю клієнта	– Імплементація MiFID II та аналогів у світі – Посилення вимог щодо розкриття конфліктів інтересів – Стандартизація процесів оцінки профілю ризику	MiFID II створює вимоги до прозорості, репортингу та аудитованості Інтелектуальні системи забезпечують підвищену трасованість рішень
Поведінкові	Обумовлені обмеженнями людської раціональності, що створює попит на алгоритмічні рішення	– Когнітивні упередження: надмірна самовпевненість, ефект диспозиції, стадна поведінка – Обмежена раціональність традиційних інвесторів	Потреба в беземоційних, формалізованих, алгоритмічних рішеннях

Джерело: систематизовано автором на основі [1-5]

На основі глобальних тенденцій та теоретичних напрацювань систематизовано моделі інтелектуального довірчого управління фінансовими активами, що охоплює технологічний, економічний та інституційний виміри. Традиційна дискреційна модель ґрунтується на експертному рішенні портфельного менеджера та забезпечує високу персоналізацію, але має високі витрати, обмежену масштабованість і ризик конфлікту інтересів. Цифрова робо-адвайзинг модель автоматизує профілювання інвестора, формування переважно пасивних портфелів та їх ребалансування, забезпечуючи низьку вартість і стандартизацію, хоча й обмежену адаптивність до складних ситуацій. Гібридна фідуціарна модель поєднує алгоритмічну обробку даних і людське стратегічне консультування, демонструючи найвищий рівень задоволеності клієнтів та утримання. ESG-орієнтована модель інтегрує критерії сталого розвитку та використовує AI/ML для аналізу великих масивів неструктурованих ESG-даних, відповідаючи зростаючому попиту на відповідальне інвестування. Найбільш технологічно розвиненою є алгоритмічна AI/ML-модель, що застосовує глибоке навчання та навчання з підкріпленням для автономного прийняття інвестиційних рішень і багатокритеріальної оптимізації, хоча її використання обмежується проблемою інтерпретації рішень («чорна скриня») і пов'язаними регуляторними викликами [3, 4, 5].

Український фінансовий ринок у 2022–2025 роках функціонує в умовах повномасштабної війни та глибоких макроекономічних шоків, що формує унікальний контекст трансформації довірчого управління. Посткризовий розвиток характеризується кількома ключовими тенденціями. По-перше, структурна трансформація економіки прискорюється через відмирання застарілих секторів і зростання перспективних галузей (IT, оборонна промисловість, агросектор), що створює асиметрію інвестиційних можливостей, яку здатні ефективно використовувати інтелектуальні системи управління активами. По-друге, зростає роль міжнародної фінансової допомоги, що формує інституційний запит на прозорі та аудитовані механізми управління коштами реконструкції, які забезпечуються цифровими платформами. По-третє, війна прискорила цифровізацію державних сервісів, банківської інфраструктури та фінтех-сектору, створивши технологічну базу для інноваційних фінансових продуктів; екосистема «Дія» демонструє високу здатність до масштабування цифрових рішень. По-четверте, інтеграція до європейського фінансового простору стимулює гармонізацію регуляторних стандартів з директивами ЄС, відкриваючи можливості для приходу європейських робо-адвайзингових платформ та підвищення якості послуг вітчизняних провайдерів. Нарешті, підвищена волатильність та невизначеність зумовлюють попит інвесторів на складніші стратегії управління ризиками, де AI/ML-системи демонструють вищу адаптивність порівняно з традиційними підходами.

Отож, стратегія розвитку екосистеми цифрового довірчого управління в Україні має базуватися на багаторівневому інституційному фреймворку, що включає: 1) регуляторний рівень, зокрема розробка спеціалізованої нормативної бази для робо-адвайзингу з гармонізацією до стандартів ЄС; 2) рівень фінансових інституцій шляхом впровадження гібридних моделей з інвестиціями у

інфраструктуру даних; 3) рівень фінтех-екосистеми в частині розвитку інноваційних рішень з фокусом на нішеві сегменти; 4) освітній рівень в частині підвищення фінансової та цифрової грамотності населення. Резюмуючи, вітчизняний фінансовий ринок володіє унікальними конкурентними перевагами для розвитку цифрового довірчого управління: висококваліфіковані IT-спеціалісти, успішний досвід цифрової трансформації державного сектору, перспективи європейської інтеграції, значні обсяги міжнародної фінансової допомоги. Проте існують суттєві бар'єри: 1) обмежений розмір внутрішнього ринку; 2) низький рівень довіри до фінансових інституцій; 3) регуляторна невизначеність; 4) критичні кіберризики. Подолання цих бар'єрів вимагає скоординованої стратегії за участю держави, регуляторів, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Kim Y., Enke D. A dynamic target volatility strategy for asset allocation using artificial neural networks. *The Engineering Economist*. 2018. Vol. 63, no. 4. P. 273–290. URL: https://doi.org/10.1080/0013791x.2018.1461287

2. Barile D. et al. A new era: managing green investments through Robo-Advisors. Management Decision. 2025. URL: https://doi.org/10.1108/md-06-2024-1268

3. Gaspar R. M., Oliveira M. Robo Advising and Investor Profiling. *FinTech.* 2024. Vol. 3, no. 1. P. 102–115. URL: https://doi.org/10.3390/fintech3010007

4. Truyols-Pont M. A., Bilbao-Terol A., Arenas-Parra M. Machine Learning for Sustainable Portfolio Optimization Applied to a Water Market. *Mathematics.* 2024. Vol. 12, no. 24. P. 3975. URL: https://doi.org/10.3390/math12243975

5. Bradrania R., Pirayesh Neghab D. State-dependent asset allocation using neural networks. *The European Journal of Finance.* 2021. P. 1–27. URL: https://doi.org/10.1080/1351847x.2021.1960404

Івасів І.Б.
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
д.е.н., проф.,
професор кафедри
банківської справи та страхування

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНІВ ВІДНОВЛЕННЯ БАНКІВ – АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Плани відновлення банків виступають превентивним інструментом регуляторної політики, спрямованим на стабілізацію проблемних установ через нарощення капіталу та проведення операційних змін. Їхня мета полягає у зниженні системних ризиків та гарантуванні виконання ключових функцій

навіть у періоди кризових потрясінь. Запровадження таких планів базується на міжнародних практиках і стандартах, що сприяє підвищенню стійкості фінансового сектору та зміцненню довіри учасників ринку.

Огляд літератури з теми планів відновлення банків дозволяє простежити еволюцію підходів до управління кризами у фінансовому секторі та оцінити ефективність регуляторних інструментів. Аналіз наукових і практичних джерел формує основу для розуміння ролі таких планів у забезпеченні стійкості банківської системи.

В роботі М. Шилінга проаналізовано проблеми запровадження Директиви ЄС про відновлення та врегулювання банків (BRRD), які базуються на «трьох стовпах» режиму, окресленого у Пропозиції Комісії: підготовчі та превентивні заходи; раннє втручання, інструменти та повноваження для врегулювання [1]. Т. Кік та ін. виявили, що збільшення прибутків та очищення кредитних портфелів відіграють важливу роль у підвищенні ймовірності відновлення, тоді як зростання прибутків прискорює строки відновлення і роблять висновок, що узгоджена мікро- та макропруденційна політика є ключовою для сприяння відновленню проблемних банків [2]. Ч. Гудхарт та М. Баурто пропонують запровадити об'єктивний показник для активації планів відновлення банків, який би забезпечував своєчасність реагування та мінімізував ризик маніпуляцій. Такий індикатор має відповідати критеріям достатньої здатності до поглинання збитків, чіткого розмежування між слабкими та стійкими установами, масштабованості від рівня окремого банку до всієї системи та прозорості [3].

Плани відновлення та безперервності діяльності (*Business Continuity and Recovery Plans*) є універсальним інструментом управління ризиками, який застосовують не лише банки, фінансові інститути, а й компанії різних секторів економіки. Для фінансових установ наявність таких планів є обов'язковою вимогою регуляторів, так як вони мають гарантувати стабільність фінансової системи навіть у період кризи. Водночас інші галузі — від ІТ та медицини до виробництва й енергетики — також розробляють такі плани, щоб забезпечити безперервність критичних процесів, захистити клієнтів і зберегти репутацію. Таким чином, хоча сфера застосування універсальна, цілі та конкретні приклади реалізації планів відрізняються залежно від галузі, що найкраще демонструє порівняльна таблиця:

В Україні підготовка та періодичне оновлення планів відновлення банків є обов'язковим і регулюється Положенням №95 [4], з урахуванням доповнень, внесених Постановою Правління НБУ №23 від 25.02.2022 [5].

Вперше українські банки розробили плани відновлення у 2021 році, згодом процеси розробки вдосконалювались. Зокрема,у 2024 році банки здійснили перегляд та оновлення своїх планів, зважаючи на: оновлену стратегію та бізнес-план банку, фактичний фінансовий стан банку/групи та загальну ситуацію в банківській системі. У планах відновлення на 2024 рік банки використовували щонайменше один стрес-сценарій — загальноринковий. Починаючи з 2025 року системно важливі банки (СВБ), а з 2026 року й інші установи, мають застосовувати повний набір сценаріїв: загальноринковий, специфічний та комбінований.

Таблиця 1

Порівняння підходів до планів відновлення та безперервності

Галузь	Мета плану	Типові приклади
Банки та фінансові установи	Забезпечити стабільність фінансової системи, виконання критичних функцій навіть у кризі	- План відновлення ліквідності - Сценарії реагування на фінансову кризу - Забезпечення доступу клієнтів до рахунків та платежів
IT та телекомунікації	Підтримати роботу серверів, мереж і послуг під час аварій чи кібератак	- Резервні дата-центри - План реагування на кібератаки - Автоматичне перемикання систем
Медицина	Гарантувати безперервність медичних послуг для пацієнтів	- План роботи лікарні при відключенні електрики - Резервні канали постачання медикаментів
Виробництво та логістика	Уникнути зупинок ланцюгів постачання та виробничих процесів	- Альтернативні постачальники - Запаси сировини - Перенесення виробництва на інші майданчики
Енергетика та транспорт	Підтримати критичну інфраструктуру	- План роботи електростанцій при аваріях - Резервні маршрути транспорту - Системи аварійного живлення

Джерело: авторська розробка

НБУ здійснював оцінку планів, спираючись на міжнародні стандарти (ЄЦБ, EBF) та враховуючи критерії повноти, якості, ефективності й реалістичності. У 2024 році банки були зобов'язані застосовувати щонайменше один загальноринковий стрес-сценарій, а починаючи з 2025 року — повний набір сценаріїв: загальноринковий, специфічний та комбінований.

План має бути інтегрований зі стратегією, бізнес-планом, системами управління ризиками (СУР, RAS, ICAAP, ILAAP) та забезпеченням безперервності діяльності. Його структура включає: систему індикаторів із «зонами світлофора» (зелена, жовта, червона); стрес-тестування; варіанти відновлення; порядок комунікацій із внутрішніми та зовнішніми сторонами.

Індикатори капіталу, ліквідності, прибутковості та якості активів повинні відповідати бізнес-моделі та рівню ризик-апетиту банку. Їхнє призначення — своєчасно сигналізувати про потребу раннього реагування ще до порушення нормативних вимог. Під час оцінювання було виявлено ключові проблеми: завищені порогові значення «червоної зони»; невідповідність показників системі RAS; відсутність індикаторів ринкових ризиків. Рекомендації передбачають, що індикатори мають спрацьовувати до моменту втрати життєздатності, узгоджуватися з внутрішніми документами та враховувати динаміку розвитку кризових процесів.

Стрес-тестування включає три типи сценаріїв: загальноринковий, специфічний для окремого банку та комбінований. Його завдання полягає у перевірці дієвості системи індикаторів та оцінці реалістичності можливих

шляхів відновлення. На сьогодні виявлено наступні недоліки: відсутність комплексного підходу до розрахунків; занадто оптимістичні припущення; нехтування ризиками контрагентів. Сценарії мають бути більш жорсткими, охоплювати всі ключові ризики, враховувати як швидкий, так і поступовий розвиток кризових подій, із часовим горизонтом до одного року.

Що стосується варіантів відновлення, то для кожного сценарію банки повинні передбачати щонайменше два варіанти дій, що включають конкретні заходи, такі як докапіталізація, продаж активів, скорочення витрат, оптимізація бізнес-ліній чи реструктуризація зобов'язань. При цьому заходи державної підтримки та кредитування з боку НБУ не враховуються. Серед недоліків, виявлених регулятором: надмірно оптимістичні припущення; відсутність детальних розрахунків впливу; суперечності між окремими заходами. Необхідно забезпечити комплексну оцінку ефективності кожного заходу, узгодженість між сценаріями та більш консервативний підхід до оцінок. Загалом, Плани відновлення банків мають містити чіткі пояснення використаних припущень, прогнозні баланси та звіти P&L, а також опис можливих перешкод і способів їх подолання. Доцільним є застосування реверсивного стрес-тестування для визначення «точки незворотності». План відновлення повинен гарантувати життєздатність банку навіть у період глибокої кризи.

План відновлення виступає основним інструментом кризового управління банком, що окреслює порядок дій у разі стресових ситуацій, визначає канали комунікації та заходи для відновлення операційної діяльності. Оновлені плани відновлення є критично важливим інструментом фінансової стійкості банків. Їх ефективність визначається якістю інтеграції зі стратегією, реалістичністю сценаріїв і здатністю забезпечити відновлення діяльності без зовнішньої підтримки. Водночас банки України й надалі вдосконалюватимуть практику розробки та впровадження планів відновлення, орієнтуючись на міжнародні стандарти та власний досвід.

Список використаних джерел:

1. Schillig M. Bank Resolution Regimes in Europe Part I: Recovery and Resolution Planning, Early Intervention. European Business Law Review. 2013: https://doi.org/10.54648/eulr2013037

2. Kick Thomas K., Koetter M., Poghosyan T. Recovery Determinants of Distressed Banks: Regulators, Market Discipline, or the Environment?. Social Science Research Network. 2010: https://doi.org/10.5089/9781451962499.001.

3. Goodhart, Charles A.E. and Segoviano Basurto, Miguel, Optimal Bank Recovery (September 2015). IMF Working Paper No. 15/217. SSRN: https://ssrn.com/abstract=2711131

4. Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп, затверджене Постановою Правління НБУ 18.07.2019 № 95. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text

5. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп. Постанова Правління НБУ 25.02.2022 № 23. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0023500-22#Text

Козачук Д. П.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ КОМПЛАЄНСУ У БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ БАНКУ

Інтеграція комплаєнсу (від англ compliance - "згода, відповідність") у бізнес-процеси банку є критичною умовою для забезпечення його фінансової стійкості та репутації в умовах посиленого регулювання, цифровізації фінансових послуг та посилення ризиків фінансових злочинів. Сучасний комплаєнс виходить далеко за межі формального дотримання законодавства: він перетворюється на стратегічну функцію, що впливає на якість управління ризиками, ефективність операцій та репутацію банку. Гармонійне поєднання комплаєнсу з щоденними бізнес-операціями дозволяє не лише запобігати штрафам і збиткам, а й підтримує прозорість, підвищує довіру клієнтів та інвесторів.

Комплаєнс є об'єктивним, комплексним, глобальним, системним, специфічним явищем, що існує у системі корпоративного банківського управління та обумовлене наявністю певних джерел (правил) і характеризується поведінковою діяльністю суб'єктів стосовно таких правил, яка спрямована на досягнення узгодженості та має відповідний кінцевий результат реалізації [1, 2]. Зазначені особливості комплаєнсу свідчать про необхідність його впровадження у всі бізнес-процеси в банку задля ефективного управління комплаєнс-ризиком.

Комплаєнс в банку спрямований, у першу чергу, на недопущення реалізації комплаєнс-ризику, який є унікальним: він не піддається кількісній оцінці, доки не проявиться у вигляді конкретного інциденту. Оскільки після настання порушення усунення його наслідків (штрафи, репутаційні втрати) є майже неможливим, управління цим ризиком має превентивний та проактивний характер. Лише за умови присутності комплаєнсу на кожному етапі операційної діяльності на рівні усіх трьох ліній захисту комплаєнс здатний працювати превентивно. З огляду на це, банк повинен мати діючу та ефективну систему комплаєнс-менеджменту, основним завданням якої є мінімізація комплаєнс-ризику та забезпечення високого рівня відповідності [3].

Особливості інтеграції компалаєнсу у бізнес-процеси банку (рисунок 1) обумовлені залежністю від рівня корпоративної культури: лише коли працівники різних підрозділів розуміють свою роль у дотриманні вимог, відсутній опір зі сторони бізнес-підрозділів, з боку вищого керівництва [2, 3], система комплаєнс-

менеджменту працює не формально, а ефективно. З огляду на переваги впровадження комбінованої системи комплаєнс-менеджменту, кожен співробітник в межах своїх обов'язків повинен бути усвідомлений в наслідках можливих помилок, та у разі їх виникнення знати до кого звернутися. Важливо, що культуру відповідності в банку можна вважати якісною за умови, що кожен співробітник у процесі своєї діяльності навіть не допускає думки відхилення від затверджених існуючих у банку політик, тобто ця культура закладена на підсвідомості.

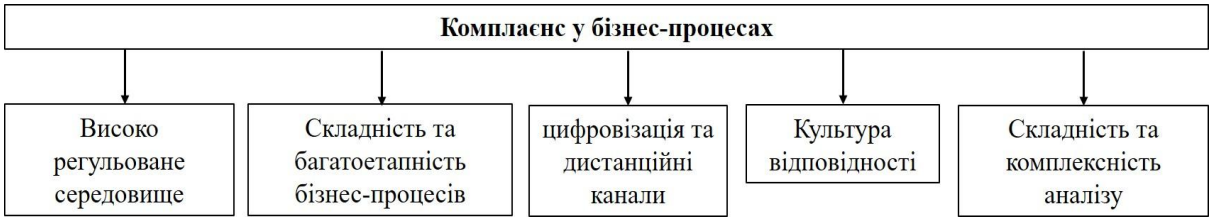

Рисунок 1. Особливості інтеграції комплаєнсу у бізнес-процеси банку
Джерело: розроблено автором на основі [1, 2, 3]

Банки підпорядковуються жорсткому державному нагляду та міжнародним стандартам, де будь-яке порушення вимог НБУ, AML/CFT-стандартів чи санкційної політики створює значний фінансовий і репутаційний ризик. Саме тому інтеграція комплаєнсу має відбуватись у відповідності до діючих регуляторних вимог, що значить регулярне оновлення внутрішніх процедур та правил, та своєчасне донесення їх до виконавців цих вимог.

Бізнес-процеси банку (у різних підрозділах) мають складний, багатоетапний характер, що передбачає взаємодію з великою кількістю даних, клієнтів та операцій, тому комплаєнс повинен бути «вбудованим» у кожен етап, а не функціонувати окремо. Бувають ситуації, коли вимоги комплаєнсу не збігаються з комерційними цілями банку: комплаєнс-функція може блокувати роботу з контрагентами з ризикованою репутацією або забороняти проведення окремих операцій. Саме тому організаційна структура банку має забезпечувати комплаєнсу достатні повноваження і автономію, а його співробітники повинні мати високий статус та незалежність у процесі ухвалення рішень [3]. З іншого боку, комплаєнс спрямований на нівелювання наслідків де-рискінгу, за якого банки припиняють або обмежують ділові відносини з клієнтами для уникнення ризиків, а не управляють такими ризиками [4].

Цифровізація та дистанційні канали підвищують ризики шахрайства й кіберпорушень, що потребує автоматизації та технологічної інтеграції комплаєнс-контролю. Вважаємо, що сучасний підхід вимагає переходу від традиційної моделі «Комплаєнс як контролер» до моделі «Комплаєнс як вбудований у процеси» (Compliance by Design). Особливість цієї інтеграції полягає у необхідності вбудовування регуляторних вимог (зокрема, AML/KYC, санкційний скринінг) безпосередньо в операційні та IT-системи, перетворюючи їх із зовнішнього контролю на невід'ємну частину якості продукту та відповідальності першої лінії захисту. Крім того, автоматизація зменшує

людський фактор та, як наслідок, кількість помилок, пов'язаних із недотриманням вимог.

Таким чином, особливості інтеграції зумовлені одночасно регуляторним тиском, складністю процесів, технологічними викликами та необхідністю культури відповідності. У результаті, інтегрований комплаєнс формує основу для довгострокового розвитку банку, забезпечуючи відповідальне ведення бізнесу та стійкість у швидкозмінному фінансовому середовищі. Це забезпечує ефективне управління ризиками, мінімізує людський фактор та підвищує швидкість реагування на регуляторні зміни.

Список використаних джерел:

1. Краснова І.В., Пилипенко Г.С. Теоретичні засади впровадження комплаєнс у банківську діяльність. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2023. С. 42-54. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/989dd24a-40a3-4323-92e7-abbb9f9cbf13
2. ГОРБАЧОВ Віктор, НЕТРЕБЧУК Лариса. Екосистема комплаєнс менеджменту банку. SCIENTIA FRUCTUOSA. Том 160, №2. 2025. С. 120-136. URL: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/2262
3. Білошапка В.С., Охрименко І.Б. Банківський комплаєнс: законодавче підґрунтя становлення та вплив центрального банку як фінансового регулятора на його розвиток. Журнал «Наукові інновації та передові технології» № 7(21) 2023. С. 88-101. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/d2c7e6a6-6f48-4452-b603-f3c0d1db2a70
4. Білошапка В.С., Охрименко І.Б. Регуляторний та комплаєнс-контроль в управлінні операційним ризиком банку. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія Економіка)»: журнал. 2023. № 1(7) 2023. С. 12-34. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1(7)

Краснова І. В.
д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Шостак А. С.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

BRRD-II І MREL ЯК ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Європейська нормативна рамка врегулювання банківської діяльності формувалася під впливом кризи 2008 року, яка показала вади стратегії державного порятунку банків («bail-out»). Зокрема, понад 1,6 трлн євро було витрачено в ЄС на підтримку неплатоспроможних установ, що збільшило

державний борг із 60% до 90% ВВП Єврозони та зумовило так званий моральний ризик — ситуацію, коли банки, відчуваючи підтримку держави, схильні до надмірного ризику, перекладаючи потенційні втрати на все суспільство [1].

У відповідь на ці виклики, у 2014 році ЄС ухвалив директиву BRRD-I, що започаткувала нову архітектуру банківського врегулювання та впровадила чотири ключових інструменти, серед яких центральну позицію зайняв механізм внутрішньої участі кредиторів у покритті збитків (*bail-in*), для реалізації принципу «акціонери та кредитори першими поглинають збитки, коли банк стає банкрутом». Однак практика застосування (зокрема, кейси Banco Popular, Veneto Banca, ABLV) засвідчила, що вимоги до капіталу були недостатньо гнучкими й комплексними, тим паче на тлі впровадження глобального стандарту мінімального рівня капіталу для системно важливих банків (TLAC) [2]. Це призвело до ухвалення BRRD-II (2019) та додаткового реформаторського пакету (CMDI, 2023–2024).

BRRD-II кардинально змінює фокус антикризового регулювання. Нові правила посилюють вимоги до власного капіталу й прийнятних зобов'язань (MREL, повністю гармонізованих із TLAC), а покриття збитків через механізм внутрішньої реструктуризації боргу («bail-in») стає основою для врегулювання неплатоспроможності банку без залучення бюджетних коштів. Це означає перехід від «зовнішнього порятунку» (bail-out) за рахунок бюджету до інструментів списання або конвертації зобов'язань (bail-in) [3]. Завдяки чіткому калібруванню мінімальних вимог до капіталу та зобов'язань, які можуть бути використані для покриття збитків банку (MREL), європейські банки отримують інструменти для ліквідації криз без бюджету, але одночасно посилюється ринкова дисципліна через ієрархію кредиторів та підвищення вимог до капіталу [4].

Протягом останніх десяти років, включно з періодом повномасштабної війни, Національний банк України зберіг макрофінансову стабільність, суттєво підвищив якість нагляду, впровадив процес наглядового перегляду та оцінки (SREP), буфери Базеля III та механізми раннього реагування. Високий рівень достатності основного капіталу першого рівня (14,96% станом на 01.11.2025 р., за даними НБУ) створює основу для майбутнього застосування інструментів врегулювання, однак структура зобов'язань та глибина ринку суттєво відрізняються від європейських [5]. Це не може автоматично забезпечити запобігання кризам та гарантувати резилєнтність банківської системи без розвитку ринку боргових інструментів і модернізації регуляторної архітектури.

В українських реаліях впровадження BRRD-II та MREL є не просто «імпортом» регулятивних вимог. Це комплексна трансформація чотирьох базових підсистем врегулювання:

Почати варто з *нормативної бази*. Українська практика часто обмежувалася формальним наближенням законодавства до європейських стандартів, проте без реальних інструментів ринкового врегулювання ці зміни залишалися декларативними. Впровадження BRRD-II вимагає не лише закріплення черговості кредиторів у законі, а й розвитку повноцінного ринку відповідних фінансових інструментів, насамперед облігацій старшого незабезпеченого класу зі зниженою пріоритетністю (*senior non-preferred bonds, SNP*), без яких механізм внутрішньої участі кредиторів у покритті збитків (bail-in) залишається суто декларативним. Лише комплексне впровадження таких змін у діяльність банків (наприклад, шляхом формування детальних планів відновлення і врегулювання (recovery & resolution)) здатне забезпечити реальну дієвість механізму bail-in і усунути фрагментованість процедур, яка була властива попередній моделі врегулювання.

Наступний рівень — *ринкова інфраструктура*. Аналіз польської та німецької моделей свідчить, що успішний запуск bail-in та досягнення цільового MREL можливі лише за умов формування інституційних інвесторів, активізації роздрібного сегменту і впровадження ринку спеціальних боргових інструментів — від роздрібних програм до пільг для професійних учасників ринку. В Україні відсутність цих сегментів підриває довіру до механізму bail-in і робить цілі BRRD-II практично недосяжними без глибокої ринкової реформи.

Ще одним наріжним каменем є *інституційна архітектура*. Фактичне дублювання повноважень між НБУ і Фондом гарантування вкладів створює численні операційні ризики і затримки у кризовій реакції. Європейська практика показує, що створення єдиного центру врегулювання та стандартизація комунікацій, імітація «resolution weekend» і реальні антикризові центри є важливими для стійкості системи, особливо в умовах шоків.

Водночас є специфічна українська «депозитоцентрична» кон'юнктура яка характеризується високою питомою вагою депозитів фізичних осіб (понад 50% пасивів банків), що різко обмежує можливості застосування bail-in, оскільки більшість таких депозитів підлягають гарантуванню. Це потребує запровадження особливої стратегії для стимулювання (через нормативи, податки, інформаційні кампанії) емісії субординованих і SNP-інструментів і швидкого росту корпоративного й інституційного сегменту вкладників. У воєнній економіці, коли акценти зміщено на стійкість банків і захист критичної інфраструктури, коли зростає попит на гнучкість та адаптивність, важливим стає розвиток цифрових інструментів взаємодії між учасниками ринку та регуляторами.

Історичний досвід Сербії та Північної Македонії, які за 5–7 років побудували базові ринкові інститути та необхідний обсяг інструментів для

MREL, показує, що така трансформація — це реалістичне, хоча й довгострокове завдання. Сербія, наприклад, у співпраці з ЄС сформувала законодавчу основу, запровадила спільні колегії з врегулювання, реалізувала механізм bail-in на практиці, а центральний банк послідовно підвищував нормативи MREL у діалозі з найбільшими банками. Аналогічно, Північна Македонія, попри менший масштаб ринку, теж досягла поступового зростання обсягу субординованих інструментів та посилила інституційний нагляд. Варто зауважити, що обидві країни не уникнули суто «локальних» труднощів (низька ліквідність, слабкий попит роздрібних інвесторів, перші бар'єри довіри), проте сам підхід — поетапність, поступова стимуляція інструментів, постійна участь міжнародних експертів — привів до того, що моделі bail-in там реально працюють і є основою подальшої фінансової інтеграції з ЄС. Україна має врахувати як позитиви цих прикладів (поетапність, адаптація стратегії, залучення міжнародних інституцій), так і їхні об'єктивні обмеження.

Отже, прозора модель врегулювання, широкий спектр інструментів для реструктуризації банків, трансформація ролі регулятора до кризового менеджера й формування довіри на ринку, що в кінцевому підсумку дозволить уникати нових витрат бюджету на банківське врегулювання навіть у періоди економічних потрясінь.

Список використаних джерел:

1. European Banking Authority. Final Report on MREL (EBA/Rep/2020/05). Paris: EBA, 2020. URL: https://www.eba.europa.eu/

2. Directive (EU) 2019/879 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 amending Directive 2014/59/EU (BRRD II). URL: https://eur-lex.europa.eu/

3. Краснова І.В., Степанець В.С. Євроінтеграційні імперативи врегулювання неплатоспроможності банків в Україні. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 217–228. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-217-228

4. Степанець В.С. Впровадження показника MREL в Україні. *Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці.* Наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. м. Київ, 12 квітня 2021 р. ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». Дніпро. 2021. С. 507-509 URL: https://surl.li/bjgrnu

5. НБУ. Наглядова статистика. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#2

Кузьменко Ю. О.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І. Б.

РОЛЬ КОМПЛАЄНС-МЕНЕДЖМЕНТУ У ФІНАНСОВОМУ БІЗНЕСІ ТА ВИКЛИКИ У ЙОГО ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ

Комплаєнс-менеджмент у фінансовому бізнесі є невід'ємною складовою сучасного корпоративного управління, що забезпечує відповідність діяльності установ регуляторним вимогам, міжнародним стандартам та етичним нормам. Він пронизує всі ланки корпоративного управління та стосується всіх бізнес-процесів. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та процесів євроінтеграції, основними бар'єрами впровадження комплаєнс-менеджменту є: недостатня обізнаність щодо комплаєнсу серед працівників, часті зміни законодавчих та регуляторних вимог, недостатній рівень діджиталізації сфери комплаєнсу та дефіцит кадрів, зокрема комплаєнс-офіцерів.

Необхідність впровадження комплаєнс-менеджменту пояснюється тим, що саме він відповідає за забезпечення дотримання банком чи фінансовою установою усіх норм чинного законодавства, регуляторних вимог НБУ, внутрішніх політик та міжнародних стандартів. Комплаєнс дозволяє запобігати фінансовим, правовим і репутаційним ризикам ще на етапі прийняття рішень, а не після виникнення проблем.

Комплаєнс-менеджмент забезпечує виконання багатьох функцій, які не можна перекласти на інший підрозділ організації. До того ж перекладання функцій комплаєнсу на інші підрозділи унеможливлює ефективне здійснення комплаєнс-контролю. Саме комплаєнс-підрозділ оцінює середовище та можливі ризики, відповідно до них розробляє внутрішні політики адаптовані під діяльність конкретної установи, розробляє заходи щодо мінімізації ризиків, удосконалює програми для ефективної діяльності комплаєнс-системи та працює зі всіма працівниками організації задля забезпечення дотримання всіх правил.

Імплементація комплаєнс-менеджменту в практику корпоративного управління допомагає фінансовій установі діяти у правовому полі, забезпечує ефективну мінімізацію комплаєнс-ризиків, підвищує довіру партнерів та сприяє покращенню репутації організації. Відтак комплексне управління комплаєнс-функцією перетворюється на важливий інструмент стратегічного розвитку банків в умовах зростаючої конкуренції та підвищення регуляторних вимог [1].

Однак на шляху до впровадження ефективних систем комплаєнс-менеджменту фінансові установи стикаються з багатьма зовнішніми та внутрішніми викликами. Першим викликом з яким стикається менеджмент фінансових установ в Україні при впровадженні комплаєнс-функції в свою діяльність є недостатнє розуміння ролі комплаєнс серед керівництва та персоналу. Нерідко комплаєнс сприймається як формальність або додатковий

контроль, а не як стратегічний елемент корпоративного управління. Це призводить до опору змінам, низької ефективності та відсутності культури доброчесності [2]. Задля подолання даного виклику необхідно організовувати проведення регулярних тренінгів і роз'яснювальних заходів як для працівників, так і для керівників.

Викликом у впровадженні комплаєнс-менеджменту є часті зміни у нормативно-правовій базі. Регуляторне середовище в Україні є динамічним і фінансові установи часто не встигають оперативно адаптувати внутрішні політики до нових вимог законодавства. Водночас чинне законодавство поки що не забезпечує повної узгодженості норм і практик, які діють у розвинених країнах. Джерела правового регулювання комплаєнсу формують складну систему міжнародних стандартів, українських законів і підзаконних актів НБУ. Різноманітність відповідних норм та відсутність уніфікованого законодавства ускладнює та додатково послаблює ефективність державного впливу на розвиток комплаєнсу.

Передусім необхідно створити чітку процедуру відстеження оновлень законодавства, постанов НБУ, міжнародних рекомендацій та рішень інших регуляторів. Для цього доцільно призначити відповідального комплаєнс-офіцера або спеціальну групу, яка постійно аналізуватиме зміни та оцінюватиме їхній вплив на діяльність установи. Важливо також забезпечити оперативну комунікацію між комплаєнс-підрозділом і керівництвом, щоб нові вимоги швидко інтегрувалися у внутрішні політики, процедури та навчальні програми для персоналу. Однак важливо зазначити, що ринок праці в Україні відчуває дефіцит досвідчених комплаєнс-спеціалістів. Це ускладнює створення повноцінних систем комплаєнс-менеджменту в установах. Саме тому важливо інвестувати в навчання та сертифікацію кадрів та де можливо скорочувати навантаження завдяки автоматизації процесів.

Ще одним викликом є недостатній рівень цифровізації комплаєнс-процесів. Традиційно функція комплаєнсу асоціюється з перевірками, регламентами та ручною роботою. Сучасні цифрові рішення, зокрема використання RegTech дозволятимуть суттєво підвищити якість комплаєнсу. RegTech включає автоматизовані системи для моніторингу транзакцій, оцінки ризиків і забезпечення відповідності стандартам, таким як GDPR і Basel 3. Основними сферами використання RegTech є відстеження змін і агрегування інформації про регуляторні вимоги, виявлення комплаєнс-ризиків для фінансових організацій, аналіз виконання компанією регуляторних вимог і повідомлення менеджменту про можливі невідповідності поточним і набираючим чинності нормам, формування пропозицій щодо реалізації вимог і автоматизації розкриття інформації тощо [3].

Автоматизація деяких процесів вже дозволяє суттєво знизити навантаження на працівників комплаєнс-підрозділу та підвищити ефективність комплаєнс-функції. Наприклад, у фінансовому та банківському секторах технології на основі штучного інтелекту забезпечують автоматизований контроль клієнтів у рамках процедур KYC (Know Your Customer) і AML (Anti-Money Laundering).

Інструменти для перевірки контрагентів, такі як YouControl, Clarity Project, стали невід'ємними елементами комплаєнс-процедур в українському бізнесі. Вони дають можливість автоматично здійснювати перевірку контрагентів через відкриті державні реєстри, оцінювати їхню фінансову стійкість, структуру власності, судові справи та інші важливі показники.

Глобальне опитування PwC щодо комплаєнсу за 2025 рік продемонструвало, що 82% компаній планують збільшення інвестицій у технології для забезпечення комплаєнс-заходів [4]. В даному опитуванні брали участь як національні, так і міжнародні компанії з різних галузей, включно з фінансовим сектором.

Отже, впровадження дієвого комплаєнс-менеджменту в систему корпоративного управління фінансових установ та подолання окреслених викликів дозволить не лише забезпечити відповідність діяльності регуляторним вимогам та скоротити рівень ризиків, а й забезпечить кращі фінансові результати та зростання вартості бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Краснова І. В. , Пилипенко Г. С. Комплаєнс-менеджмент у банківському секторі України: теоретико-практичні аспекти впровадження та вдосконалення. *Ефективна економіка*. 2025. №2. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.28

2. Білошапка В. С., Охрименко І. Б. Банківський комплаєнс: законодавче підгрунтя становлення та вплив центрального банку як фінансового регулятора на його розвиток. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 7(21). URL: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-88-101

3. Зелена книга з розвитку регуляторних технологій на фінансовому ринку України. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zelena-kniga-z-rozvitku-regulyatornih-tehnologiy-na-finansovomu-rinku-ukrayini (дата звернення: 15.11.2025)

4. Глобальне дослідження комплаєнсу 2025: тренди, виклики та нові можливості для масштабування бізнесу через інновації. *PwC*. URL: https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2025/komplaiens-2025.html (дата звернення: 15.11.2025).

Лещенко Р.І.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ESG-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У глобальному фінансовому просторі відбувається глибинна трансформація у напрямі політики сталого розвитку, в межах якої фінансовий сектор розглядається як ключовий провідник екологічних і соціальних цілей. За

оцінками Єврокомісії, реалізація цілей Європейського зеленого курсу потребує додаткових інвестицій у розмірі сотень мільярдів євро щороку, що об'єктивно підвищує роль банків та інституційних інвесторів як основних провідників «зеленого» капіталу. Відповідно, через механізми таксономії, SFDR і CSRD сталість переводиться з площини добровільної корпоративної соціальної відповідальності у площину обов'язкових стандартів розкриття інформації та управління ризиками для фінансових інституцій [1].

Європейський центральний банк (ЄЦБ) у своїй стратегії та наглядовій практиці прямо визнає кліматичні та інші екологічні ризики джерелом фінансової вразливості банківських портфелів. ЄЦБ окреслює очікування щодо інтеграції цих ризиків у системи управління ризиками, стратегію, внутрішнє управління та процеси оцінки адекватності капіталу [2]. Наглядові кліматичні стрес-тести ЄЦБ показали, що традиційні моделі кредитного ризику недооцінюють потенційний вплив фізичних і перехідних кліматичних шоків на якість активів і капітал банків, а понад половина кредитних експозицій єврозонних установ зосереджена в секторах, чутливих до кліматичних ризиків (енергетика, транспорт, промисловість), що загрожує суттєвим скороченням капітальних буферів за несприятливих сценаріїв. Це дало підстави наглядовому органу вимагати від банків побудови внутрішніх рамок оцінки кліматичних та інших екологічних ризиків, включно з їх інтеграцією в моделі кредитного ризику, процедури ICAAP та stress-testing. Паралельно в документах Базельського комітету з банківського нагляду сформульовано принципи управління кліматично пов'язаними фінансовими ризиками, які охоплюють вимоги до корпоративного управління, стратегії, систем управління ризиками та розкриття інформації.

На цьому тлі національні регулятори дедалі активніше формують власні політики сталого фінансування. У вересні 2024 року НБУ оприлюднив оновлену Sustainable Finance Development Policy та «Білу книгу» ESG-політики для фінансового сектору, де зафіксовано вихідні умови, бачення цільового стану та поетапний план регуляторних дій до 2025 року і далі [3]. За результатами опитування 33 банків майже три чверті респондентів визнали, що кліматичні ризики вже впливають на їхню діяльність; водночас лише близько третини інтегрували ці ризики у свої системи ризик-менеджменту, і ще менша частка враховує їх у моделюванні кредитного ризику та ціноутворенні. Це свідчить про істотний розрив між усвідомленням важливості ESG-ризиків та рівнем їх практичної імплементації, що й зумовило підготовку Білої книги як проміжного кроку до ухвалення повноцінної ESG-політики.

У документах НБУ підкреслюється, що роль фінансового сектору в процесах сталого переходу є ключовою, а банки мають інтегрувати ESG-ризики в системи управління ризиками з урахуванням вимог права ЄС (acquis communautaire) [2]. Політика НБУ передбачає поетапне впровадження вимог до фінансових установ щодо інтеграції ESG-ризиків, розкриття інформації про відповідні ризики, включення їх у пруденційні вимоги, а також підтримку банків методологічними рекомендаціями та навчальними програмами. Біла книга

ESG-політики фінансового сектору деталізує цей підхід як послідовність певних кроків [3].

За таких умов інтеграція ESG-ризиків у банківську практику перестає бути дискусійною перспективою і перетворюється на регуляторний та ринковий імператив, який змінює традиційні підходи до оцінки кредитних ризиків. Класичні методи, засновані виключно на аналізі фінансових коефіцієнтів, історії виконання зобов'язань і якості забезпечення, виявляються обмеженими, оскільки не враховують залежність діяльності позичальника від вуглецевоємних технологій, вразливість до посилення екологічних вимог, схильність до соціальних конфліктів чи корпоративних зловживань. У довгостроковій перспективі саме ці нефінансові чинники можуть стати тригерами погіршення фінансового стану та неспроможності обслуговувати борг. У відповідь формується новий аналітичний підхід – ESG-орієнтоване управління кредитним ризиком, що розглядає кредитоспроможність як результат взаємодії фінансових і нефінансових вимірів стійкості позичальника.

ESG-орієнтоване управління кредитним ризиком у банках доцільно визначити як цілісну систему принципів, методів і процедур, у межах якої оцінка, прийняття, ціноутворення та моніторинг кредитних операцій здійснюються з урахуванням інтегрованого впливу екологічних (E), соціальних (S) та управлінських (G) факторів на ймовірність дефолту та величину очікуваних збитків. У межах цієї концепції кредитний ризик трактується як функція не лише фінансового стану та якості забезпечення, а й здатності суб'єкта господарювання управляти власними ESG-ризиками, адаптуватися до регуляторних, ринкових і репутаційних змін, підтримувати довіру інвесторів, працівників і споживачів.

Зміст концепції розкривається через кілька ключових компонентів. Нормативно-стратегічний компонент передбачає закріплення ролі ESG-ризиків у стратегії банку, політиці управління ризиками та структурі ризик-апетиту, формування позиції щодо допустимих і пріоритетних видів фінансування з погляду сталого розвитку, визначення обмежень для кредитування видів діяльності з надмірними кліматичними чи соціальними ризиками, а також орієнтирів щодо портфельної структури з урахуванням «зелених» та «перехідних» секторів. Аналітично-методичний компонент втілюється у розробленні системи ESG-індикаторів для різних категорій позичальників, побудові ESG-скорингу та інтеграції відповідних показників у моделі PD, LGD та внутрішні рейтинги, коли позичальник описується не лише вектором фінансових змінних, а й вектором E, S, G-характеристик, що впливають на стійкість його грошових потоків.

Процесно-операційний компонент полягає у включенні ESG-критеріїв у всі стадії кредитного циклу – від попереднього скринінгу до моніторингу. На етапі розгляду заявки банк оцінює ESG-профіль позичальника, застосовує «червоні списки» та мінімальні вимоги для відсікання проєктів із неприйнятним негативним впливом на довкілля чи соціальну сферу. При ухваленні рішення ESG-оцінка може впливати на внутрішній рейтинг, розмір і структуру ліміту, вимоги до забезпечення та рівень процентної ставки, а в кредитні договори включаються ковенанти, пов'язані з виконанням визначених екологічних або

соціальних цілей. На стадії моніторингу регулярне оновлення ESG-профілю, відстеження змін регуляторного середовища й поведінки позичальника створює основу для раннього виявлення погіршення ризикового профілю та своєчасного перегляду умов фінансування .

Інформаційно-технологічний компонент забезпечує реалізацію концепції на рівні даних і систем: інтеграцію ESG-інформації з нефінансової та інтегрованої звітності, галузевих і рейтингових баз у банківські інформаційні системи, автоматизований розрахунок ESG-скорингу, побудову дашбордів для аналізу ESG-структури портфеля. Організаційно-управлінський компонент охоплює перерозподіл ролей і відповідальності, визначення підрозділів, відповідальних за ESG-аналіз у кредитному процесі, включення ESG-цілей у систему мотивації, розвиток компетенцій персоналу у сфері сталого фінансування та управління ризиками. Комунікаційний компонент передбачає взаємодію з позичальниками з метою пояснення вимог, надання методичної підтримки у формуванні ESG-звітності, а також розкриття інформації для регуляторів і інвесторів щодо підходів банку до управління ESG-кредитним ризиком.

У підсумку ESG-орієнтоване управління кредитним ризиком формалізує перехід від суто фінансового до інтегрованого бачення ризику, яке відповідає сучасним європейським регуляторним трендам і очікуванням ринку капіталу. Для банків України це не лише відповідь на зовнішній тиск з боку ЄС та міжнародних інституцій, а й можливість підвищити якість кредитного портфеля, краще оцінювати довгострокові ризики й позиціонувати себе як повноцінних учасників єдиного європейського фінансового простору в умовах повоєнної трансформації економіки .

Список використаних джерел:

1. European Central Bank (ECB) Guide on climate-related and environmental risks URL: surl.li/arteut

2. National Bank of Ukraine. (2024). Sustainable Finance Development Policy. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG_strategy_2024_public_eng.pdf?v=9

3. Національний банк України (2025) Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=14

Нельга С.П
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадим
Гетьмана Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Стецюк Т.І.

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА СУЧСАСНОЇ МОДЕЛІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ СТРАХОВИКА

Інтенсифікація нормативного контролю, посилення вимог до прозорості та зміни умов ведення страхового бізнесу формують нове середовище функціонування страховиків. В цих умовах традиційні моделі внутрішнього контролю, орієнтовані на ретроспективне реагування, перестають відповідати сучасним викликам. Ключовим напрямом їх трансформації стає ризик-орієнтований підхід, який перетворює внутрішній контроль з інструмента фіксації фактів на систему превентивного управління ризиками.

Попри нормативні вимоги, впровадження ризик-орієнтованого підходу у вітчизняних страховиків мав переважно формальний характер. Основний інструмент візуалізації, це «карта ризиків», яка часто використовується як статичний документ для підтвердження регуляторної відповідності. У більшості страхових організацій вона не оновлювалася оперативно, не інтегрувалася з бізнес-процесами та не впливала на прийняття управлінських рішень. Як наслідок, внутрішній контроль втрачав свою про активність та перетворювався на «постфактум».

Втім, ситуація почала змінюватися під впливом оновленого регуляторного середовища. Прийняття нової редакції Закону України «Про страхування» у 2020 році, гармонізація вимог з Директивами ЄС, імплементація підходів Solvency II, а також посилення нагляду з боку НБУ щодо корпоративного управління та управління ризиками спрямували страховий ринок на відмову від декларативного контролю. Регулятор чітко визначив обов'язковість формування системи внутрішнього контролю як окремої функції управління; створення підрозділів або відповідальних осіб з управління ризиками; регулярного оновлення карти ризиків, профілю ризиків та ризик-апетиту; проведення стрес-тестування; інтеграції ризик-менеджменту в процеси прийняття рішень та стратегічне планування [1].

Таким чином, законодавчі зміни змінили саму логіку організації контролю: від щорічного формального оновлення документів до постійного моніторингу, збору даних, звітування та превентивного впливу на бізнес-процеси. Ризик-орієнтований підхід перестав бути рекомендацією і набув статусу обов'язкового елементу корпоративного управління страховика. У зв'язку з цим внутрішній контроль перестав розглядатися як сукупність локальних процедур. Він став невід'ємною частиною системи корпоративного управління, де центральне місце займає функція управління ризиками. НБУ визначив її як самостійну, незалежну та безперервну діяльність, спрямовану на виявлення, вимірювання, моніторинг

та мінімізацію ризиків, що можуть впливати на платоспроможність, фінансову стійкість та інтереси страхувальників. Організація функції ризик-менеджменту представлена на рис.1[2].

Рис.1. Організаційна модель функції управління ризиком страховика
Джерело: узагальнено автором за матеріалами [2].

Таке структурування дозволяє перетворити ризик-менеджмент із декларативної функції на безперервний процес управління, інтегрований у щоденну операційну діяльність страховика. Водночас, на відміну від попередньої практики, організація ризик-менеджменту передбачає пряму відповідальність керівництва за адекватність системи контролю та її вплив на стратегічні рішення.

Ризик-орієнтований підхід у системі внутрішнього контролю перетворює контрольну функцію на інструмент стратегічного управління. Страховик, який системно управляє ризиками, отримує не лише регуляторну відповідність, але й гарантовану фінансову стійкість, нижчі втрати від операційних подій, конкурентні переваги, довіру клієнтів і партнерів. В умовах війни, нестабільності та високої турбулентності ринку саме ризик-орієнтований внутрішній контроль стає критичним фактором виживання та розвитку страхових компаній.

Таким чином, законодавчі зміни змінили саму логіку організації контролю: від щорічного формального оновлення документів до постійного моніторингу, збору даних, звітування та превентивного впливу на бізнес-процеси. Ризик-орієнтований підхід перестав бути рекомендацією і набув статусу обов'язкового елементу корпоративного управління страховика.

Список використаних джерел:

1. Нельга С.П. Державне регулювання та його вплив на систему внутрішнього контролю страховика. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал.* Острог: вид-во НаУОА, березень 2025. №36(64) С. 85-92 https://ecj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_36(64).pdf
2. Положення про вимоги до системи управління ризиками надавача нефінансових платіжних послуг. Затверджене Постановою Правління НБУ 02.07.2025 року №73 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0073500-25#Text

Примостка Л.О.
д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи та страхування Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ БАНКІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ

Україна на шляху євроінтеграції наближається до входження в Європейський Союз на правах асоційованого члена, а тому поступово гармонізує своє нормативне поле з відповідними регуляціями. Для України, з огляду інтеграції в ЄС, дороговказом є саме європейські правила. На сучасному етапі розвитку ЄС активно працює над переходом до більш стійкої і екологічно чистої економіки - глобальної стратегії «зеленого переходу». Для зеленого переходу в ЄС запроваджено низку стандартів та регуляцій, спрямованих на здійснення конкретних заходів для реалізації цілей цієї стратегії. Ключовим інструментарієм реалізації європейського зеленого курсу є Таксономія сталого фінансування – система класифікації, яка допомагає інвесторам, компаніям та урядам визначити ті види діяльності, котрі можна вважати екологічно сталими. Розробка цього інструменту спрямована на досягнення низки цілей:

- захист клімату та довкілля;
- забезпечення спрямування капіталу на проєкти, які підтримують екологічну стійкість;
- прозорість – надання чітких критеріїв, які види діяльності є екологічно стійкими;
- підтримання ринкових стандартів і створення спільних правил для фінансових установ (в т.ч. банків) і компаній, щоб зменшити «грінвошинг»;
- залучення інвестицій та стимулювання інвестування у досягнення цілей сталого розвитку.

Таксономія була офіційно була запроваджена в червні 2020 року Регламентом 2020/852, де визначено Правила застосування критеріїв та введено поняття звітності про сталий розвиток для компаній і фінансових установ [1].

Наступним кроком стало введення Регламенту про сталу фінансову звітність (SFDR), який вимагає від компаній розкривати, які та в якій частині їхня діяльність відповідає досягненню цілей Таксономії сталого фінансування.

Наступним важливим етапом у переході до стійкої економіки в ЄС стало прийняття у 2022 році Директиви про звітність зі сталого розвитку - CSRD, де розширено вимоги до звітності щодо екологічної та соціальної відповідальності учасників економічної діяльності. Слід зазначити, що цей документ став продовженням та розширенням Регламенту про нефінансову звітність – NFRD, запровадженого в ЄС 2014 році. NFRD мав на меті зобов'язати компанії розкривати нефінансову інформацію, що стосується екологічних, соціальних, етичних аспектів, а також практики управління та дотримання прав людини – ESG-звітність. Суб'єктами регулювання є великі компанії (з штатом понад 500 працівників, вартістю активів 20 млн євро), а також публічні компанії, які мають суспільну значимість. До групи публічних соціально значимих компаній увійшли, насамперед, банки як зберігачі суспільного капіталу, страхові компанії, пенсійні фонди. Суб'єктам було запропоновано розкривати інформацію про дотримання екологічних стандартів, захист прав працівників, забезпечення гендерної рівності, дотримання етичних норм, як от боротьба з корупцією, і що найбільш важливо – розкрити практики корпоративного управління, яке включає нагляд за ризиками.

Директива CSRD стала оновленням та розширенням положень Регламенту про нефінансову звітність, і має на меті удосконалити механізми звітності і зробити їх обов'язковими для ширшого кола компаній. В документі введено вимоги щодо дотримання уніфікованих стандартів ESRS – Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку, а також обов'язкового проведення аудиту. На виконання поставлених завдань спрямовано й ESG-стандарт (Environmental, Social, Governance), який використовується для оцінки ділової активності та ефективності компанії з досягнення цілей сталого розвитку та етичних питань. Для фінансових установ, зокрема банків та страхових компаній, важливо, що ESG-стандарт також надає спосіб вимірювання бізнес-ризиків і розкриває можливості у цих сферах. Введення ESG-стандартів та відповідної звітності надало стратегічний імпульс до екологічної трансформації економічних суб'єктів, мотивуючи їх інтегрували принципи сталого розвитку у свою стратегію. Це стало важливим інструментом, спрямованим на посилення довіри суспільства до учасників ринку, збільшення транспарентності бізнесу, активізації практик ESG-інвестування, адже інвестори на ринках капіталу використовують критерії ESG для оцінки компаній, визначення їхніх інвестиційних планів та напрямів вкладення коштів.

Соціальна місія банківських установ в контексті переходу до ESG-стратегій вбачається в двох векторах: по-перше – це власне функціонування банківської установи у відповідності з ESG- критеріями; по-друге – це вплив на своїх клієнтів та партнерів в контексті мотивації до зеленого переходу через оцінювання їхньої діяльності в координатах ESG та надання їм відповідних стимулюючих преференцій. Щодо першого вектору, то це - визначення банком власного профіля ризику ESG і Політики управління власними ESG-ризиками.

Разом з тим очевидно, що частка внеску банків як фінансових установ в переході до зеленої економіки не зможе стати значною порівняно з промисловими підприємствами, адже банк не продукує промислових відходів, викидів вуглецю тощо в суттєво значимих масштабах. Звичайно, що кожен банк має оцінювати власні ESG-ризики та реалізувати власні ESG-стратегії - перехід до екологічно чистих технологій, дотримання етичних норм, прав людини, корпоративної культури та принципів управління, однак в умовах цифровізації і швидкого поширення штучного інтелекту кількість банківських працівників швидко скорочується, тому й ефект буде меншим. Вважаємо, що в цьому аспекті найбільш важливим внеском банків як соціально відповідальних суб'єктів ринкових відносин є дотримання зваженої, поміркованої стратегії управління банківськими ризиками, в тому числі й власними ESG-ризиками. Тобто соціальна роль банків, як зберігачів суспільного капіталу, вбачається в збалансованому управлінні та контролі над банківськими ризиками, не прийнятті критичних ризиків та в не допущенні реалізації катастрофічних для банку ризиків. Адже банкрутство навіть одного банку апріорі спричиняє значні за масштабами соціальні наслідки, а іноді стає тригером великих фінансових криз.

Щодо другого вектору реалізації соціальної місії банків в контексті ESG, то тут можливості банків значно ширші, адже кожен банк має тисячі клієнтів, партнерів, контрагентів, а також реальні важелі впливу, оскільки в епоху інновацій жодне підприємство не може розвиватися і бути конкурентним без використання кредитних ресурсів. Тому аналізуючи позичальників з позицій ESG-компонент в процесі кредитування, банк може реально впливати та мотивувати їх до зеленого переходу. Банки мають інформувати клієнтів щодо ESG-ризиків, інструментів оцінювання їх впливу та можливих наслідків. І цьому контексті потенціальні можливості та соціальна роль банків значно зростає, адже вони можуть виконувати інформаційну, навчальну та стимулюючу функції для клієнтів.

На реалізацію курсу зеленого переходу Національним банком України розроблено документ – «Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі» [2], де окреслено бачення майбутнього стану фінансового сектору, яке сприятиме сталому розвитку і зменшуватиме вплив екологічних, соціальних та управлінських (ESG) ризиків на роботу фінансового сектору та економіки в цілому для підтримання фінансової стабільності. Також визначено строки, в які фінансові установи повинні інтегрувати ESG-стратегії в систему корпоративного управління та внутрішнього контролю. Цим документом ESG-політика Європейського Союзу визначена як стратегічний вектор розвитку регулювання фінансового сектору в Україні.

Список використаних джерел:

1. Прикладний посібник з використання Таксономії ЄС для залучення сталого фінансування / «ДІКСІ ГРУП», Міжнародний фонд «Відродження», Офіс зеленого переходу. https://gto.dixigroup.org/en/assets/images/files/eu-taxonomy-guide-a4-ds1.pdf

2. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі./ Національний банк України. / 2025. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=14

Редзюк Є.В.
к.е.н., доц., старший науковий співробітник
сектору міжнародних фінансових досліджень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м.Київ,

ОЦІНКА ІНФРАСТРУКТУРНИХ СПРОМОЖНОСТЕЙ РИНКУ КАПІТАЛУ УКРАЇНИ І ЙОГО КОНВЕРГЕНТНІСТЬ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ

В умовах геополітичної турбулентності та необхідності повоєнної реконструкції національної економіки, питання розбудови ефективної інфраструктури ринку капіталу набуває екзистенційного значення для соціальної, економічної та фінансової безпеки України. Сучасний етап розвитку вітчизняної інфраструктури ринку капіталу характеризується інституційним дуалізмом: з одного боку, відбувається вимушена адаптація до функціонування в умовах воєнного стану, а з іншого – активізація процесів конвергенції з фінансовою системою Європейського Союзу (ЄС) в рамках набуття статусу кандидата на членство. Ідентифікація інфраструктурних спроможностей у цьому контексті вимагає відходу від фрагментарного опису окремих інституцій до системного аналізу їхньої функціональної, технологічної та регуляторної комплементарності вимогам acquis communautaire. Ключова наукова проблема полягає у визначенні того, наскільки поточна архітектура ринку (депозитарна, клірингова, торговельна) здатна забезпечити трансмісію інвестиційних ресурсів та чи відповідає вона критеріям "еквівалентності", які висуваються європейськими регуляторами фінансово-інвестиційних ринків.

Аналізуючи ринки капіталу абсолютна більшість науковців і експертів відзначає, що без надійної системи захисту прав інвесторів технічна модернізація бірж не дасть очікуваного ефекту. Крім того, для поступового і стійкого розвитку інфраструктури ринку капіталу надважлива безпекова, інфляційна, макроекономічна стабільність в державі. Всі ці умови важко забезпечити Україні на належному рівні в сучасних умовах. При цьому обраний курс на євроінтеграцію обумовлює відповідність українського законодавства технічним аспектам імплементації регламентів ЄС (CSDR, EMIR), що в існуючих реаліях відбувається фрагментовано, імпульсивно, без повноцінного врахування соціально-економічного стану в країні.

Фундаментом інфраструктурної спроможності є наявність ефективного та незалежного регулятора, повноваження якого гармонізовані з принципами IOSCO (International Organization of Securities Commissions). Прийняття Закону України №738-IX від 19.06.2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових

фінансових інструментів» та «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» стало поворотним моментом, який в незначній мірі наблизив національне законодавство до стандартів ЄС, зокрема Директиви MiFID II. Трансформація Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) передбачає перехід від формального нагляду до ризик-орієнтованого підходу та впровадження механізмів протидії ринковим зловживанням (аналог регламенту MAR). Водночас, як зазначається у звітах Європейської Комісії, критичним викликом залишається забезпечення фінансової та операційної незалежності регулятора. Поточна модель фінансування з держбюджету створює ризики політичного впливу, що є неприпустимим для визнання українського ринку "еквівалентним" європейському та відкриття доступу до єдиного "паспорту" фінансових послуг. До того ж, інституційна слабкість, відсутність верховенства права і неефективні правоохоронні державні органи влади не дають можливість населенню України та іноземним інвесторам системно заощаджувати кошти та інвестувати їх на ринках капіталу в Україні. Тому вітчизняний ринок капіталу має дуже обмежений інструментарій, обсяги торгів і низьку ліквідність. Провідним інструментом майже 10 років є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які займають 80-95% обсягів торгів по відношенню до інших інструментів фондового ринку (свопи, корпоративні облігації, акції тощо). При цьому інфраструктура для обігу ОВДП є зручною і сучасною. Станом на 2023-2025 рр. вона надає можливість швидко і безпечно здійснити операції купівлі-продажу ОВДП через фінансових посередників чи державні банки [1;2;3;4].

Відзначимо, що центральним елементом архітектури ринку є депозитарна система, яка в Україні функціонує за дворівневою моделлю з Національним депозитарієм України (НДУ) у ролі Центрального депозитарію цінних паперів (CSD). Протягом 2020-2024 років НДУ здійснив суттєву модернізацію програмно-технічного комплексу, що дозволило запровадити міжнародні стандарти обміну повідомленнями ISO 20022. Успішне функціонування "лінку" з міжнародним депозитарієм Clearstream для ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) продемонструвало технічну спроможність системи обслуговувати нерезидентів та забезпечувати транскордонні операції. Однак, для повноцінної конвергенції з інфраструктурою ЄС необхідно забезпечити повну відповідність вимогам Регламенту CSDR (Central Securities Depositories Regulation). Це передбачає не лише скорочення циклу розрахунків (T+2), але й технічну готовність до інтеграції із загальноєвропейською платформою розрахунків TARGET2-Securities (T2S), що дозволить українським цінним паперам вільно обертатися в європейському просторі. Але, як вже зазначалось, стан організованого торговельного ринку України характеризується глибоким структурним дисбалансом та надмірною фрагментацією біржової інфраструктури при критично низькому рівні ліквідності ринку пайових інструментів. Існування кількох фондових бірж ("ПФТС", "Українська біржа", "Перспектива") в умовах вузького ринку призводить до розпорошення ліквідності та неефективного ціноутворення. Європейський досвід, зокрема консолідація бірж у групу Euronext, свідчить про необхідність концентрації

торгів на потужних, технологічно досконалих майданчиках. В Україні ж спостерігається абсолютне домінування торгівлі державними борговими інструментами, тоді як ринок корпоративного капіталу де-факто перебуває у депресивно-пригніченому стані. Така архітектура не виконує своєї основної макроекономічної функції – трансформації заощаджень в інвестиції у реальний сектор економіки, перетворившись на механізм фінансування бюджетного дефіциту.

Найбільш значущим інфраструктурним зрушенням останніх років стало впровадження інституту Центрального контрагента (ССР), функції якого виконує Розрахунковий центр (РЦ) в Україні. Це є прямою вимогою європейського регламенту EMIR (European Market Infrastructure Regulation), спрямованого на зниження системних ризиків та підвищення прозорості ринку деривативів. Функціонування Центрального контрагента дозволяє застосовувати механізми новації угод, неттінгу зобов'язань та створення багаторівневої системи гарантування розрахунків. Проте, повноцінна реалізація моделі Центрального контрагента в Україні стримується обмеженістю спектру фінансових інструментів (відсутність ліквідного ринку деривативів) та недостатньою капіталізацією учасників клірингу в Україні. Без розширення бази активів утримання складної інфраструктури Розрахункового центру стає економічно неефективним [5;6].

Підсумовуючи, відзначимо, що інфраструктурні спроможності ринку капіталу України демонструють наявність суттєвої асиметрії в процесі конвергенції до ринку капіталу ЄС. Сектор пост-трейдингу (депозитарій, розрахунки) демонструють найвищий рівень технічної готовності, що пояснюється централізованим характером реформ та підтримкою НБУ. Натомість сектор організованої торгівлі перебуває у стані глибокої депресії, коли формальна наявність інститутів (бірж) не підкріплена економічним змістом (ліквідністю). Це свідчить про те, що проблема інтеграції лежить не стільки у площині законодавчого забезпечення, технологій, інфраструктури; скільки у площині довіри, верховенства права та якості активів. Також важливо розуміти, що якщо вітчизняна інфраструктура не запропонує конкурентних умов, українські компанії будуть залучати капітал безпосередньо в ЄС, а локальний ринок залишиться маргінальним. Конвергентність з європейською інфраструктурою вимагає переходу від формальної імплементації директив до створення реального інвестиційно привабливого ринкового середовища. Отже, для розвитку національного ринку капіталу потрібне створення середовища і умов для заощаджень і внутрішнього інституційного інвестора (через відповідну фіскально-бюджетну, макроекономічну та інфляційну політику; пенсійну реформу; стимулювання економічного зростання) та консолідація біржової інфраструктури (концентрація біржової торгівлі на єдиній інфраструктурно розвиненій платформі). Без цього будь-яка суто «докуметарно-технічна» інтеграція призведе лише до прискореного відтоку національного капіталу в юрисдикції з кращим інвестиційним кліматом. Ключовим індикатором успіху буде не кількість прийнятих законів, а отримання статусу "визнання" з боку Європейського управління з цінних паперів та ринків (незалежний регуляторний

орган Європейського Союзу, створений для забезпечення стабільності фінансових ринків, захисту інвесторів та сприяння їхньому упорядкованому функціонуванню /ESMA/). Крім того, цифровізація та легалізація віртуальних активів при відповідаючому ЄС законодавстві й прозорому регулюванні, можуть стати інструментом подолання інституційного розриву між ринками України та ЄС [7;8;9].

Список використаних джерел:

1. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. Report. 6 May 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/fostering-macroeconomic-stability-and-a-sustainable-recovery_24ed81a1.html#chapter-d1e1914-59e0a98a8c
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Аналіз ринку. Основні показники ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. 24.11.2025. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-dov
3. European Commission. Financial markets / Securities markets / Investment services and regulated markets. 24.11.2025. URL: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/financial-markets/securities-markets/investment-services-and-regulated-markets_en
4. Верховна Рада України. Закон України №738-IX від 19.06.2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів»; «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text
5. European Securities and Markets Authority (ESMA). (2024). ESMA Strategic Priorities for 2024-2028. Paris: ESMA. Доступно за адресою: https://www.esma.europa.eu/about-esma/esma-strategy.
6. European Commission. (2020). A Capital Markets Union for people and businesses - new action plan. Brussels. Доступно за адресою: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/capital-markets-union/capital-markets-union-2020-action-plan_en.
7. Редзюк Є.В. (2021) Економічна євроінтеграція: оцінка й моделювання поверхневих та прихованих чинників дивергенції між Україною та ЄС. Журнал «Міжнародна економічна політика». Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Випуск №1 (34). 2021. С.95-118
8. Редзюк Є.В. (2022) Післявоєнне соціально-економічне відновлення України: передумови, можливості та перспективи. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал. N1/28 /2022. С. 4-17
9. Redziuk, Y. (2024). Mechanisms of external financing of the Ukrainian economy during war and approaches to their optimization. Economy of Ukraine. 2024. Volume 68, No. 12 (757), p.51-66 DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.12.051

Садаєва А.К.
Страховий бізнес, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Димніч О.В.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний курс України передбачає системну гармонізацію національної фінансової системи, у тому числі страхового ринку, який має бути адаптований до стандартів ЄС. Основними завданнями стають забезпечення прозорості діяльності страхових компаній, підвищення рівня захисту прав споживачів, а також розвиток інноваційних страхових послуг, орієнтованих на цифрову економіку. В умовах післявоєнного відновлення страхування відіграє ключову роль у мінімізації ризиків, підтримці бізнесу та громадян, а також у зміцненні фінансової стабільності держави.

Сучасні тенденції демонструють, що цифровізація поступово трансформує страхову галузь в Україні. Активно розвиваються онлайн-страхування, мобільні додатки для укладення договорів, дистанційна ідентифікація клієнтів та електронний документообіг. З'являються InsurTech-рішення, що поєднують страхування з технологіями штучного інтелекту, великих даних (Big Data) та Інтернету речей (IoT). Це дозволяє страховикам точніше оцінювати ризики, зменшувати витрати й підвищувати якість обслуговування.

Для кращого розуміння динаміки розвитку страхового ринку доцільно проаналізувати основні показники його діяльності. Дані, наведені в Таблиці 1, демонструють поступове зростання валових страхових премій та частки онлайн-страхування, що свідчить про цифрову трансформацію галузі.

Таблиця 1

Динаміка розвитку страхового ринку України у 2020–2024 рр.

Рік	Обсяг валових страхових премій, млрд грн	Частка онлайн-страхування, %	Кількість страхових компаній
2020	46,8	5	208
2021	49,1	8	197
2022	50,6	10	189
2023	55,3	14	178
2024	59,5	18	170

Джерело: складено автором за даними Нацбанку України [1].

Як видно з Таблиці 1, український страховий ринок у 2020–2024 рр. демонструє зростання валових премій на 27% та збільшення частки онлайн-страхування на 13 в. п., що підтверджує тенденцію до цифрової трансформації та переходу на європейські стандарти прозорості й ризик-орієнтованого управління.

Гармонізація страхового законодавства України з європейськими стандартами є ключовим напрямом інтеграції. Центральним елементом цього процесу є імплементація Директиви ЄС Solvency II, яка базується на трьох «стовпах»:

1. Кількісні вимоги до капіталу та платоспроможності;
2. Вимоги до системи корпоративного управління та ризик-менеджменту;
3. Вимоги щодо розкриття інформації та звітність перед регулятором і суспільством [2].

Перехід до цієї моделі дозволяє посилити фінансову стійкість страховиків, підвищити довіру споживачів і забезпечити прозорість ринку.

Національний банк України, як регулятор ринку страхових послуг, реалізує поетапну стратегію впровадження принципів Solvency II, зокрема оновлення вимог до платоспроможності, корпоративного управління та фінансової звітності. Одночасно розвиваються цифрові канали взаємодії — створюються платформи для онлайн-страхування, електронного врегулювання збитків і цифрових полісів ОСЦПВ.

Ключовими викликами для українського страхового ринку залишаються низький рівень проникнення страхування серед населення, обмеженість фінансової грамотності та нестача довіри до страховиків. До цього додаються нові ризики цифрової епохи — зростання кіберзагроз, потреба у захисті персональних даних відповідно до вимог Директиви GDPR та забезпечення інформаційної безпеки страхових платформ. Водночас євроінтеграційний процес відкриває нові можливості — залучення іноземних страхових груп, розвиток перестрахування, впровадження «зеленого» та аграрного страхування, а також поступову інтеграцію України до єдиного страхового простору ЄС.

Євроінтеграція та цифрова трансформація є взаємопов’язаними чинниками розвитку страхового ринку України. Гармонізація регуляторної бази з європейськими стандартами, впровадження принципів Solvency II та активне використання цифрових технологій формують основу для підвищення конкурентоспроможності українських страховиків і створення сучасної фінансової екосистеми, сумісної з європейським ринком.

Список використаних джерел:

1. Національний Банк України. Офіційна статистика страхового ринку. [Електронний ресурс]. Показники діяльності страховиків. II.2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення: 11.11.2025).

2. The taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance : European Parliament and of the Council від 25.11.2009, № Directive 2009/138/EC.

[Електронний ресурс]. – URL: https://eur-lex.europa.eu (дата звернення: 07.11.2025).

3. Національний Банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України. [Електронний ресурс]. Стратегія розвитку фінансового сектору України (оновлено). 11.08.2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=14 (дата звернення: 12.11.2025).

Сидоренко Я.Г.
Корпоративні фінанси, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Кривошлик Т. Д.

СТРАХОВИЙ РИНОК У МОДЕЛІ СТАЛОГО ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ESG–ПІДХОДІВ

У сучасних умовах трансформації глобального бізнес–середовища концепція ESG (Environmental, Social, Governance) набуває стратегічного значення для забезпечення сталого розвитку компаній. Ця концепція дає змогу оцінювати не лише фінансову ефективність, а й екологічну, соціальну та управлінську відповідальність суб'єкта господарювання, що визначає рівень його стійкості до зовнішніх викликів і довгострокову конкурентоспроможність.

Перший критерій «E» (Environmental) відображає екологічну відповідальність бізнесу. Він охоплює контроль викидів CO_2, раціональне використання природних ресурсів, впровадження відновлюваних джерел енергії, ефективне управління відходами та оптимізацію енергоспоживання. Екологічна орієнтованість діяльності компанії знижує регуляторні та фінансові ризики, сприяє формуванню позитивного іміджу й підтримує сталий розвиток.

Другий компонент «S» (Social) характеризує соціальну відповідальність компанії у взаємодії з працівниками, партнерами, клієнтами та громадою. До важливих показників належать забезпечення безпечних умов праці, дотримання принципів рівності, інклюзивності, захист прав споживачів і реалізація соціальних програм. Високі соціальні стандарти сприяють зміцненню довіри, підвищенню лояльності клієнтів і зниженню репутаційних ризиків.

Третій критерій «G» (Governance) стосується системи корпоративного управління. До його складових належать прозорість фінансової звітності, дотримання етичних норм, ефективна структура управління, система внутрішнього контролю та антикорупційна політика. Високий рівень корпоративного управління підвищує стабільність бізнесу, знижує правові ризики й забезпечує довіру з боку інвесторів та суспільства [1].

ESG–підхід поступово трансформується з добровільної ініціативи у стратегічну необхідність сучасного бізнесу. Його інтеграція у корпоративне

управління, операційну діяльність та інвестиційні рішення дозволяє підвищити стійкість компаній до економічних, екологічних і соціальних викликів. Особливої ваги ESG–фактори набувають у періоди нестабільності, зокрема під час війни чи післявоєнної відбудови, коли адаптивність бізнесу є критичною умовою його виживання.

Страхування як особливий вид бізнесу виявляє підвищену чутливість до ESG–принципів, оскільки безпосередньо пов'язане з управлінням ризиками. Екологічний компонент проявляється у страхуванні екологічних збитків, підтримці «зелених» ініціатив і врахуванні кліматичних ризиків в андеррайтингу. Соціальний аспект охоплює дотримання прав споживачів, своєчасне врегулювання збитків, забезпечення гідних умов праці та корпоративну доброчесність. Управлінський компонент передбачає прозорість звітності, антикорупційні механізми та використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, для підвищення ефективності управлінських процесів і покращення клієнтського досвіду.

Світова практика засвідчує ефективність ESG–підходу у страховому секторі. Компанія AXA (Франція) активно інтегрує ESG–критерії у свою інвестиційну політику, спрямовуючи капітал у «зелені» активи та забезпечуючи регулярну публікацію нефінансової звітності. Swiss Re (Швейцарія) застосовує ESG–контроль на всіх етапах інвестиційного процесу, що дозволяє мінімізувати ризики й підтримувати фінансову стабільність. Legal & General (Велика Британія) фокусується на боротьбі з кліматичними ризиками, стимулюючи портфельні компанії до вдосконалення власних ESG–практик. Ці приклади засвідчують, що ESG у страхуванні реалізується через конкретні інструменти, зокрема, страхування кліматичних ризиків, декарбонізацію інвестиційних портфелів, впровадження прозорої звітності, розвиток соціально орієнтованих програм і цифровізацію процесів [2, с. 3].

Використання міжнародних стандартів, таких як Sustainable Insurance Forum (SIF) та Task Force on Climate–related Financial Disclosures (TCFD), підвищує прозорість діяльності страховиків, сприяє інтеграції ESG–факторів у систему ризик–менеджменту та зміцнює довіру інвесторів.

В українських реаліях впровадження ESG у страхуванні має власну специфіку. Війна формує нові ризики: страхування життя військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та бізнесу в зонах підвищеної небезпеки. Попри відсутність обов'язкової ESG–звітності, спостерігається поступове наближення до європейських стандартів, зокрема до положень Директиви про нефінансову звітність (NFRD) [3].

ESG–підхід відкриває для українського страхового ринку можливості підвищення фінансової стійкості, зміцнення довіри клієнтів і залучення інвестицій. Водночас існують виклики, пов'язані з економічною нестабільністю, обмеженим фінансуванням, потребою трансформації бізнес–моделей і низькою обізнаністю населення щодо ESG–продуктів. Для подолання цих бар'єрів необхідна нормативна підтримка, просвітницька діяльність і міжсекторальна співпраця держави, бізнесу та міжнародних партнерів.

Таким чином, ESG–підхід у страховому секторі є невід'ємною складовою сталого розвитку, що поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну свідомість. Його впровадження сприяє формуванню прозорого, інноваційного й стійкого страхового ринку, здатного ефективно реагувати на сучасні глобальні та національні виклики.

Список використаних джерел:

6. Нечипорук Л.В. Страхова підтримка сталого розвитку економіки. *Сталий розвиток економіки.* 2024. № 2 (49). С. 195–199. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/960 (дата звернення: 10.11.2025).

7. Опальчук Р., Чорновол А., Поплюйко Я. Інтеграція ESG–принципів у діяльність українських страхових компаній: глобальні тренди та місцеві особливості | *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. С. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5753 (дата звернення: 10.11.2025).

8. Середюк К. Впровадження практики ESG в діяльність українських компаній у воєнний період. *Причорноморські економічні студії*. 2023. № 84. С. 41–46. URL: https://bses.in.ua/journals/2023/84_2023/8.pdf (дата звернення: 10.11.2025).

Степанець В.С.
Заступник Директора-розпорядника ФГВФО,
Доктор філософії з економіки

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ВРЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

Проблематика врегулювання неплатоспроможності банків набула особливої актуальності в умовах трансформації українського фінансового сектору, воєнної економіки та поступової імплементації європейських підходів до забезпечення фінансової стабільності. Відсутність ефективних механізмів раннього втручання, значна частка держави у банківській системі, а також історично домінантна практика ліквідації банків створюють середовище, у якому необхідно переглядати цілі, інструменти та процедури врегулювання з урахуванням стандартів BRRD та досвіду ЄС і США. Стратегічні цілі врегулювання різняться залежно від того, чи є банк системно важливим, чи несистемно важливим.

Однією з базових цілей механізму врегулювання неплатоспроможності банків є захист суспільного інтересу шляхом забезпечення здатності фінансових установ продовжувати виконання критично важливих функцій. На відміну від процедури ліквідації, яка передбачає припинення діяльності банку, врегулювання спрямоване на підтримання операційної безперервності,

безперебійного проведення платежів, надання соціально значущих фінансових послуг та загальну стабільність банківської системи.

У процесі оцінювання доцільності застосування врегулювання чи ліквідації необхідно визначати порогові значення, за яких банк може бути ліквідований без шкоди для суспільного інтересу. Це напряму пов'язано з аналізом здатності конкретної установи забезпечувати функції, припинення яких може спровокувати системні ризики для економіки.

Врегулювання має відповідати критерію суспільної значущості, що передбачає зважений підхід до використання коштів платників податків і приватних інвесторів. Залучення таких ресурсів можливе лише за умови, що переваги врегулювання суттєво перевищують потенційні наслідки ліквідації.

Наявна нормативна база України лише частково охоплює цю проблематику. Зокрема, Постанова НБУ № 95 «Про Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп» [1] лише фрагментарно описує критично важливі функції та не інтегрує відповідне поняття у процедури врегулювання. Це суперечить європейській практиці, у якій визначення переліку функцій, припинення яких створює системні ризики, є обов'язковим елементом системи врегулювання.

На даний момент у процедурі врегулювання неплатоспроможності банків України поняття «критично важливих функцій» фактично не застосовується. Тому доцільним є розроблення окремої нормативної бази, яка б:

- чітко визначала перелік критично важливих функцій для цілей врегулювання;
- установлювала критерії їх оцінювання та моніторингу;
- забезпечувала можливість ідентифікації банків, що не можуть бути ліквідовані без попереднього застосування інструментів врегулювання;
- запобігала надмірному навантаженню на ресурси ФГВФО.

Формування таких підходів дозволить своєчасно виявляти ризики невиконання банками критично важливих операцій і підвищить ефективність системи врегулювання в цілому. Отже, захист суспільного інтересу є концептуальним ядром механізму врегулювання та потребує нормативного закріплення відповідно до європейських стандартів.

Ще однією важливою стратегічною ціллю механізму врегулювання є зміцнення довіри до банківської системи та створення сприятливих умов для залучення інвестицій у банківський сектор та реальну економіку. Ефективні процедури врегулювання мають забезпечувати плавний перехід вкладників і клієнтів до приймаючого або перехідного банку уникаючи період недоступності коштів. Це мінімізує соціальні та економічні втрати, знижує ризик панічних настроїв серед населення та зміцнює довіру до банківської системи в цілому.

Європейський вектор розвитку передбачає також формування єдиної субординації депозитів (однорівневого рейтингу для всіх депозитів), що включає захищені депозити (які покриваються системою гарантування), незахищені депозити домогосподарств і малих та середніх підприємств, а також інші незахищені депозити. Перегляд пріоритетності депозитів в ієрархії вимог спрямований на відмежування депозитних зобов'язань від інших типів боргу, які можуть бути списані або конвертовані у капітал у разі неплатоспроможності

банку з мінімізацією ризиків для фінансової стабільності. Такий підхід посилює захист вкладників та створює прозоріші умови для всіх учасників фінансової системи. Відсутність періоду недоступності коштів, відсутність необхідності подавати заяви на відшкодування та ухвалювати оперативні рішення щодо подальшого розміщення коштів, а також мінімізація часових витрат на відповідні процедури — усі ці фактори суттєво підвищують довіру вкладників до банків та системи врегулювання. Простота і безперервність доступу до коштів формують позитивні очікування потенційних клієнтів та зміцнюють їхню впевненість у стабільності фінансової системи.

У контексті залучення інвестицій важливим є те, що іноземні та національні інвестори приділяють значну увагу ймовірності повернення вкладених коштів. За підходом, описаним Hellwig [2], принцип *«інвестор не постраждає»* застосовується як *ex post* — після фактичного проведення врегулювання, так і *ex ante* — на етапі ухвалення рішення про його застосування. Це означає, що інвестори оцінюють не лише результат врегулювання, а й передбачуваність дій регулятора та наявність механізмів, які зменшують їхні потенційні втрати. Коли інвестори бачать, що регулятор прагне не допустити руйнівної ліквідації банку, а забезпечує його контрольоване врегулювання, збереження основного бізнесу та зменшення непотрібних втрат, це підвищує їхню довіру до країни як юрисдикції для фінансових вкладень. Завчасний, передбачуваний та ефективний механізм врегулювання сигналізує про високий рівень захисту прав кредиторів і стимулює приплив інвестицій, що є важливим елементом стійкості та конкурентоспроможності банківської системи.

Врегулювання, на відміну від ліквідації, дозволяє зберегти активи банку в системі, що мінімізує економічні та фінансові втрати як для позичальників, так і для економіки. Дана ціль спрямована на сприяння використання ФГВ у фінансування інструментів антикризового управління як альтернативі основній виплаті гарантованої суми. Використання інструментів Фонду гарантування вкладників для превентивного відновлення життєздатності банку є менш витратним, ніж погашення гарантованої суми в умовах ліквідації. Раннє втручання дозволяє уникнути втрати активів, знецінення портфелів та колапсу кредитних програм. Врегулювання забезпечить збереження активів банку в режимі врегулювання в банківській системі (зокрема кредитів), що мінімізує економічні та фінансові втрати для позичальника, а відповідно і для економічної системи. Також, кошти вкладників та кредиторів залишаються в системі. Таким чином, мінімізація втрат є не лише інструментальною, а й макроекономічною ціллю, безпосередньо пов’язаною з підтриманням кредитування.

Зменшення кількості банків та зростання частки державних установ погіршує конкурентні засади ринку. Врегулювання дозволяє уникати тотального згортання банківських установ шляхом ліквідації та сприяє збереженню здорової конкуренції, що становить наступну ціль врегулювання. Врегулювання частково сприятиме вирішенню проблем обґрунтованості права відкликання ліцензії виключно на підставі визначення неплатоспроможності. Врегулювання передбачає використання допустимих форм запобіжних заходів спрямованих на подолання негативних наслідків зовнішніх шоків, а не компенсацію внутрішніх

недоліків, наприклад застаріла бізнес-модель. Ліквідація банку через тимчасові труднощі, спричинені зовнішніми чинниками, не є ефективною політикою, оскільки знижує ринкову диверсифікацію та підвищує концентрацію ризиків.

В якості наступної мети виділяємо уникнення негативного впливу ризиків, в тому числі системних, на фінансову систему. Однозначно, що неспроможність великих системних банків може мати значний мультиплікативний ефект на всю систему. Врегулювання дозволяє уникнути раптового колапсу операцій, оскільки робота банку фактично не припиняється (за винятком коротких технологічних пауз). Важливим є те, що врегулювання забезпечує контрольований процес передачі активів, зобов'язань і функцій, що мінімізує ефект доміно та знижує ймовірність поширення системної кризи.

Отже, удосконалення національної моделі врегулювання повинно відбуватися шляхом запровадження практик BRRD, інституційного розмежування повноважень, створення фонду врегулювання, посилення превентивних механізмів НБУ та мінімізації державної участі.

Список використаних джерел:

1. Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп. Постанова Правління НБУ №95 від 18.07.2019 (зі змінами). 2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text

2. Hellwig, Martin F. Valuation reports in the context of banking resolution: What are the challenges? *Discussion Papers of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods*. Bonn. 2018. No. 2018/6. 24 p. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/194175/1/1026043581.pdf

Шевель Е. А.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — доктор економічних наук,
професор кафедри банківської справи та страхування
Романчукевич В. В.

РЕГУЛЯТОРНИЙ КОМПЛАЄНС НБУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Національний банк України виконує ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, прозорості ринку й довіри до фінансових послуг. Сучасна модель нагляду Національного Банку України (НБУ) базується на ризик-орієнтованому підході. Ресурси спрямовуються насамперед на сегменти, продукти, клієнтів і канали з підвищеною ймовірністю порушень або зловживань. Така логіка відповідає стандартам FATF і закріплена в українському законодавстві про фінансовий моніторинг, що вимагає оцінювати ризики й застосовувати пропорційні заходи контролю. [1; 2; 3]

Регуляторний комплаєнс у фінансовій установі — внутрішня система політик, процедур і контролів, яка забезпечує відповідність вимогам законів, нормативних актів НБУ та міжнародних стандартів. У практичному вимірі комплаєнс охоплює виконання правил у сферах Протидії Відмиванню Коштів та Фінансуванню Тероризму (ПВК/ФТ), валютних операцій, платіжних послуг, захисту даних і кібербезпеки. Паралельно НБУ здійснює банківський і небанківський нагляд через аналіз звітності, інспекційні перевірки, застосування заходів впливу. Окремо виконує оверсайт платіжної інфраструктури, контролюючи надійність та безперервність роботи систем розрахунків і платіжних схем. [2; 3; 9; 11]

Ризик-орієнтований підхід означає диференціацію комплаєнс-вимог залежно від рівня ризику. Для низькоризикових клієнтів і продуктів застосовуються спрощені процедури, тоді як для високоризикових, посилені заходи належної перевірки, глибший аналіз джерел коштів і частіший моніторинг. Ключові інструменти реалізації підходу: "Know Your Customer" (KYC), ризик-скоринг клієнтів, транзакційний моніторинг, санкційний скринінг, сегментація клієнтської бази за рівнями ризику. Це дозволяє одночасно знижувати ризики відмивання коштів і не створювати зайвих бар'єрів для добросовісного бізнесу. [1; 2; 11]

Міжнародні стандарти FATF формують базову рамку ПВК/ФТ для всіх країн. 40 Рекомендацій FATF передбачають обов'язкове ліцензування й ефективний нагляд за установами, що здійснюють переказ коштів або обмін валют, вимоги до належної перевірки клієнтів, виявлення та повідомлення про підозрілі операції, замороження активів осіб, пов'язаних із тероризмом. Ризик-орієнтований підхід є центральним елементом стандартів FATF і розглядається як найефективніша модель управління ризиками ПВК/ФТ. [1]

У цьому контексті НБУ як центральний орган пруденційного та ПВК/ФТ нагляду забезпечує практичну імплементацію європейських вимог у діяльність банків і небанківських установ та контролює їх дотримання. Національна нормативна база комплаєнсу активно розвивається у напрямі євроінтеграції. Закон України «Про платіжні послуги» (2021) створив правові засади відкритого банкінгу, а НБУ у 2025 році затвердив Положення про відкритий банкінг (постанова №80), яке деталізує вимоги до API, порядок взаємодії банків із Third Party Provider (TPP), управління згодою клієнтів і стандарти безпеки. Це формує новий вимір комплаєнсу. Фінансові установи мають одночасно забезпечити доступність даних для інновацій і захист від несанкціонованого доступу. [4; 5]

Розвиток дистанційних сервісів потребує надійної ідентифікації. Система BankID НБУ стала базовим інструментом масової віддаленої верифікації, що спрощує KYC та підвищує фінансову інклюзію. У 2024 році було проведено 87,7 млн успішних ідентифікацій, що більш ніж удвічі перевищує показник 2023 року, а найбільший попит на державні й фінансові онлайн-послуги. [7]

Посилення прозорості розрахунків відбувається й через регулювання касових операцій. У 2024 році НБУ зобов'язав надавачів платіжних послуг зараховувати кошти за післяплатою (накладеним платежем) виключно на банківські рахунки отримувачів-підприємців, що мінімізує анонімний

готівковий обіг і підсилює можливості фінмоніторингу в сегменті дрібної торгівлі. [6; 10]

Практика застосування заходів впливу демонструє посилення інтенсивності наглядових заходів. Показовим кейсом став штраф НБУ до ТОВ «НоваПей» у розмірі 90 658 967 грн за системні порушення у сфері первинного фінмоніторингу та неналежну роботу з клієнтськими ризиками. Цей випадок ілюструє, що системно важливі надавачі платіжних послуг несуть відповідальність за недотримання комплаєнс-вимог. [8; 10]

Валютне регулювання у воєнний час поєднує тимчасові обмеження з поетапною лібералізацією там, де це не шкодить резервам і курсовій стабільності. У 2025 році НБУ пом'якшує валютні обмеження, які реалізуються поетапно та супроводжуються зі збереженням макропруденційної політики і лімітів, спрямованих на недопущення дестабілізації валютного ринку. Відтак, лібералізація прямо залежить від якості ризик-менеджменту й комплаєнсу банків. [3; 7; 12]

Підсумовуючи: регуляторний комплаєнс НБУ формують цілісну рамку захисту фінансової системи від ПВК/ФТ, кіберзагроз, валютних зловживань та операційних шоків воєнного часу. Паралельно НБУ стимулює інновації — відкритий банкінг, дистанційну ідентифікацію, cashless-інфраструктуру, але й одночасно посилюючи вимоги до інформаційної безпеки та контролю. Такий баланс сприяє стійкості фінсектору та наближенню України до стандартів FATF і ЄС, що є необхідною умовою для подальшої євроінтеграції й економічного відновлення.

Список використаних джерел:

1. FATF. The FATF Recommendations. 2025. URL: https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів» №361-IX від 06.12.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text
3. НБУ. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik
4. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 №1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text
5. НБУ. Положення про відкритий банкінг, затв. постановою Правління НБУ №80 від 25.07.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0080500-25#Text
6. НБУ. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні (23 серпня 2024 року № 101). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18/ed20241228#Text

7. НБУ. Система BankID НБУ у 2024 році: кількість ідентифікацій за рік зросла більше ніж удвічі. 06.02.2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/sistema-bankid-nbu-u-2024-rotsi-kilkist-identifikatsiy-za-rik-zrosla-bilshe-nij-udvichi

8. НБУ. *Національний банк у травні 2025 року застосував до двох банків та шести небанківських фінансових установ заходи впливу за порушення у сфері фінмоніторингу та валютного законодавства.* 06.06.2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-travni-2025-roku-zastosuvav-do-dvoh-bankiv-ta-shesti-nebankivskih-finansovih-ustanov-zahodi-vplivu-za-porushennya-u-sferi-finmonitoringu-ta-valyutnogo-zakonodavstva

9. НБУ. *Опублікований щорічний Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку за 2024 рік.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/opublikovaniy-schorichniy-zvit-z-oversaytu-infrastrukturi-finansovogo-rinku-za-2024-rik

10. НБУ. Оновлено вимоги до проведення платіжних операцій з готівкою надавачами платіжних послуг. 28.08.2024. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-do-provedennya-platijnih-operatsiy-z-gotivkoyu-nadavachami-platijnih-poslug

11. Білошапка В. С., Охрименко І. Б. Регуляторний та комплаєнс-контроль в управлінні операційними ризиками банку. 2023. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/016323a6-ef25-4d97-adf8-504236d2bb28

12. НБУ впроваджує черговий пакет пом'якшення валютних обмежень 05.08.2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuye-chergoviy-paket-pomyakshennya-valyutnih-obmejen

Школяр Д.С.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, магістратура, 5 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І.В.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Євроінтеграція обумовлює довгострокову траєкторію модернізації банківського сектору України та формує принципово нові вимоги до стійкості, керованості ризиків і прозорості банківських операцій. Цей процес є складним, багатовекторним, поєднуючи структурні реформи, технологічну модернізацію, трансформацію регуляторного поля та підвищення інституційної стійкості [1]. Реалізація цього курсу відбувається в умовах безпрецедентних внутрішніх і зовнішніх викликів. Повномасштабна війна, структурні дисбаланси економіки, динамічний розвиток фінтех-сектору та цифровізація фінансових послуг створюють середовище підвищеної невизначеності, у якому євроінтеграційний вектор розвитку набуває не лише формально-правового, а й стратегічного

значення. У цих умовах українські банки мають поєднувати посткризове відновлення з імплементацією стандартів ЄС у сфері регулювання, нагляду, кіберстійкості та управління ризиками.

Попри всі труднощі, повномасштабна війна стала серйозним випробуванням, але банківський сектор зберіг свою роботу, технологічність і довіру клієнтів. Більше того, фінансові показники діяльності українських банків за 2023 рік навіть покращилися порівняно з 2022 роком, що свідчить про їхню стійкість. Банківська система демонструє значне збільшення резервів та ріст прибутковості. У 2022 році банківський сектор накопичив у своїх резервах 119 млрд грн, що є феноменальним стрибком у 35 разів проти 3,4 млрд. грн. у 2021 році. Січень 2023 року став найбільш прибутковим для банківської системи України від початку великої війни, коли банки заробили 14,7 млрд. грн., що понад удвічі більше, аніж за відносно мирний січень 2022 року (7,1 млрд. грн.) [2]. В умовах такої нестабільності старих, класичних методів забезпечення стабільності вже недостатньо. Система потребує оновлених підходів до управління ризиками, ширшого застосування цифрових технологій, гнучкішої системи управління та посиленого стрес-тестування. Національний банк України (НБУ) у 2023 році провів оцінку стійкості банків, щоб перевірити якість кредитних портфелів, достатність резервів та обсяг регулятивного капіталу. Достатність капіталу, а також його потенційне зростання, є надзвичайно важливим критерієм забезпечення фінансової стабільності та хорошим сигналом для сектору.

Для забезпечення стійкого розвитку та відповідності європейським стандартам банківська система України має зосередитися на таких напрямах:

— модернізація системи управління ризиками відповідно до CRR/CRD і BRRD;
— розвиток цифрової інфраструктури та інтеграція банківських і фінтех-платформ;
— підвищення інформаційної безпеки та впровадження стандартів DORA;
— забезпечення достатності капіталу, стійкості ліквідності та підвищення ефективності бізнес-моделей;
— зміцнення інституційної спроможності НБУ в контексті переходу до наглядових практик ЄС.

Процес набуття Україною членства в ЄС передбачає глибоку гармонізацію вітчизняного банківського законодавства із нормами європейського банківського середовища. Найбільш суттєвий вплив мають такі групи нормативних актів ЄС:

- *банківське регулювання (CRD/CRR)*, що визначає вимоги до капіталу, ліквідності, розкриття інформації та корпоративного управління;
- *режим врегулювання неплатоспроможності (BRRD/MREL),* який змінює підхід до запобігання банкрутствам і розподілу ризиків;
- *платіжне та цифрове законодавство (PSD2, PSD3/PSR)*, що формує відкритий банкінг та сприяє конкуренції;
- *регулювання кіберстійкості (DORA)*, спрямоване на мінімізацію IT-ризиків і гарантування безперебійності послуг.

Імплементація цих норм означає перехід до моделі банківського сектору, де ключову роль відіграють управління ризиками, цифрові фінансові інфраструктури та відповідність стандартам найкращих європейських практик.

НБУ активно досліджує досвід цифрових валют центральних банків (CBDC) та працює над створенням власної цифрової форми національної валюти. Її запровадження сприятиме еволюції платіжної інфраструктури, прискоренню цифровізації та може стати важливим чинником економічної безпеки держави.

Ухвалення Закону «Про платіжні послуги» у 2021 році, розробленого з урахуванням європейських правових актів (зокрема, Директиви PSD2), має модернізувати платіжний ринок та забезпечити правову основу для інтеграції української платіжної системи з платіжним простором ЄС.

Імплементація нової платіжної інфраструктури на базі міжнародного стандарту ISO 20022 забезпечує модернізацію фінансової архітектури, підвищує конкурентоспроможність та спрощує інтеграцію в європейський і глобальний фінансові простори. Серед переваг — гармонізація зі світовими стандартами, можливість появи нових інструментів та підвищення ефективності операцій.

Ключовим орієнтиром реформ є виконання Угоди про асоціацію з ЄС та імплементація норм європейського законодавства. Впроваджені зміни, зокрема підвищення вимог до корпоративного управління, оновлення стандартів достатності капіталу та ліквідності, відповідають міжнародним принципам банківського нагляду та рекомендаціям Базельського комітету. Євроінтеграційний вектор розвитку передбачає зближення з європейськими стандартами, що несе як значні перспективи, так і певні ризики (табл. 1).

Таблиця 1

Перспективи та ризики розвитку євроінтеграційного вектору банківської системи в Україні

Перспективи	Ризики
Підвищення прозорості функціонування банківських установ	Посилення консолідації та монополізації банків на фінансовому ринку
Гармонізація з європейськими вимогами до капіталу, управління ризиками та захисту прав вкладників	Потрібен час і значні інвестиції для адаптації до нових, більш жорстких регуляторних вимог ЄС
Інтеграція відкриває шлях для виходу на український ринок нових іноземних банків, що стимулює інновації	Деякі українські банки можуть не витримати конкуренції з боку великих іноземних банків
Українські банки отримають доступ до дешевших і довших ресурсів на європейських ринках капіталу	Збільшення ризику кібератак, що вимагатиме посилення заходів кібербезпеки
Впровадження європейських технологій та стандартів	Нестабільність може негативно вплинути на процес інтеграції
Отримання консультаційної та експертної допомоги від міжнародних партнерів	Підвищення зовнішньої залежності банківського сектору від ринків міжнародного капіталу та міжнародних партнерів
Покращення якості ресурсної бази	Скорочення банківського кредитування, або збільшення його вартості у зв'язку зі зростанням вимог до капіталу та ліквідності банків

Джерело: авторська розробка на основі [3]

Деякі науковці вважають, що інтеграція позитивно впливає на розвиток банківської системи, тоді як інші вказують, що цей процес викликає низку ризиків, які заважають нормальному функціонуванню сектору. Зокрема, міжнародне співробітництво може суттєво вплинути на незалежність вітчизняної банківської системи.

Отже, незважаючи на складні умови, українська банківська система демонструє стійкість та здатність до швидкої трансформації. Вирішальним чинником подальшого стабільного економічного зростання виступає євроінтеграція, яка стимулює інвестиції, торгівлю та інституційний розвиток. Основними завданнями на цьому шляху є гармонізація законодавства, зміцнення незалежності НБУ та впровадження європейських принципів корпоративного управління. Поглиблення реформ та забезпечення повної технологічної сумісності з інфраструктурою ЄС залишаються ключовими для успішного входження до європейського фінансового простору.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Офіційний сайт. Європейська інтеграція. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/international/euro-integration

2. Основні показники діяльності банків. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1

3. Александрова Н. М., Драб Н. Л., Лобецька І. М., Давиденко Т.В. Інтеграція українських банків у фінансову систему ЄС *Наукові перспективи* №12(54) 2024 С.504-519 URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/18271/18321

6. . ФІНАНСОВІ ЕКОСИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Головін А. Ю.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ БАНКІВ

Формування цифрових екосистем у банківському секторі України визначається структурними, технологічними та регуляторними чинниками, що трансформують модель роботи фінансових установ у повоєнний період і в умовах євроінтеграції. Скорочення фізичної мережі відділень на 36 % за 2022–жовтень 2025 рр. через окупацію, руйнування та релокацію бізнесу зменшило потенціал традиційних каналів обслуговування. Паралельно конкуренція небанківських фінтех-платформ, які забезпечують 20–30 % роздрібного кредитування, переносить ринкову активність у цифровий простір. Імплементація вимог PSD2, PSD3/PSR та Регламенту DORA підвищує вимоги до кіберстійкості, безперервності цифрових сервісів і функціонування відкритих API.

Поточна ринкова конфігурація залишається нерівномірною: три банки – ПриватБанк, Monobank і Sense Bank – концентрують близько 70 % активної цифрової аудиторії. Більшість інших установ втрачає частку молодіжного сегмента через обмеженість екосистемної пропозиції. Частка безготівкових операцій у 92 % стимулює подальше згортання фізичної присутності та формує критичну залежність від стабільності цифрової інфраструктури — API, механізмів автентифікації та захисту персональних даних.

За цих умов для значної частини банків характерне відставання від моделі *beyond banking*, що передбачає інтеграцію фінансових та нефінансових сервісів у єдине цифрове середовище. Технологічну основу такого переходу становить інтероперабельність і відкриті API, які забезпечують взаємодію банків, фінтех-компаній і партнерських сервісів, а також підтримують персоналізацію продуктів на основі поведінкових даних.

Розвиток цифрових екосистем у банківському секторі є стратегічною відповіддю на трансформацію фінансового ринку, зумовлену зростанням конкуренції з боку фінтех-компаній, інтеграцією до європейського фінансового простору та прискореною цифровізацією суспільства в умовах воєнного та повоєнного відновлення України. Екосистемний підхід дозволяє банкам перейти від моделі надання окремих фінансових послуг до побудови комплексного цифрового середовища, у якому формується нова цінність для клієнта, партнерів

і самої фінансової установи. Для системного розуміння можливих траєкторій розвитку необхідним є визначення типів цифрових екосистем, що функціонують у банківському секторі, та їх наукова класифікація (рис. 1).

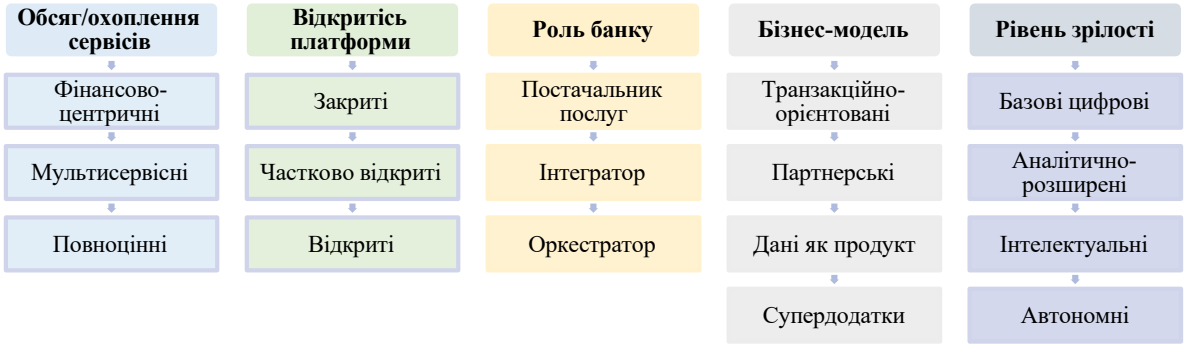

Рис.1. Типологізація цифрових екосистем банків

Першою ознакою, що визначає рівень розвитку цифрової екосистеми, є ***охоплення фінансових і нефінансових сервісів***. Залежно від цього виділяють три основні типи. 1) Фінансово-центричні екосистеми характеризуються концентрацією на базових банківських продуктах: платежах, кредитуванні, депозитах, інвестиційних і страхових операціях. Вони формують фундамент цифрової присутності банку, однак обмежені у створенні крос-галузевої цінності. Такий тип характерний для більшості українських банків на ранніх етапах цифрової трансформації. 2) Мультисервісні фінансові екосистеми доповнюють базові послуги додатковими цифровими сервісами – бюджетуванням, електронними документами, сервісами для МСБ, цифровою ідентифікацією. Екосистема поступово виходить за межі традиційного банкінгу, однак зберігає фокус на фінансовій складовій. 3) Повноцінні фінансово-нефінансові екосистеми інтегрують широке коло нефінансових сервісів: e-commerce, мобільність, медицину, освіту, логістичні рішення, страхування, електронні сервіси повсякденного користування. У таких моделях банк стає центром «цифрового життя» клієнта, забезпечуючи комплексний мультидоменний сервіс.

У контексті імплементації PSD2, PSD3/PSR та Регламенту DORA ключовим параметром є відкритість архітектури цифрової екосистеми. Тому ***за ступенем відкритості платформи*** виділяємо такі типи. Закриті екосистеми які побудовані на внутрішніх сервісах банку, інтеграція з партнерами мінімальна. Перевагою є контроль над безпекою, недоліком – обмежена здатність до інновацій. Частково відкриті екосистеми використовують API для інтеграції з вибраними партнерами, зберігаючи внутрішній контроль над критичною інфраструктурою. Для України та країн ЄС ця модель є домінуючою, оскільки дозволяє поєднувати інноваційність і регуляторну відповідність. Відкриті екосистеми передбачають повну інтеграцію з зовнішніми сервісами через стандартизовані API. Банк виступає платформою, на якій незалежні провайдери розміщують власні сервіси. Це найбільш інноваційний, але й найбільш ризиковий тип.

Залежно від того, яку ***роль відіграє банк у створенні цифрового середовища***, виділяють такі типи екосистем:

— банк як постачальник послуг – фінансові продукти банку інтегруються у чужі екосистеми (маркетплейси, супердодатки), що збільшує охоплення клієнтів, але зменшує контроль над взаємодією;

— банк як інтегратор формує ядро екосистеми, до якого підключаються партнери за допомогою API. Банк управляє сервісами та потоками даних, зберігає контроль над клієнтською взаємодією;

— банк як оркестратор виконує функції керівника платформи: встановлює стандарти взаємодії, визначає правила інтеграції, контролює бізнес-моделі партнерів. Це оптимальна модель у середньостроковій перспективі;

— банк як учасник зовнішньої мегаплатформи працює всередині екосистеми BigTech (Google, Apple, Tencent). Модель перспективна, але ризикована в контексті зростання залежності від глобальних технологічних платформ.

Цифрові екосистеми банку можуть базуватися на різних ***механізмах створення доходів***. Зокрема транзакційно орієнтовані екосистеми генерують доходи через комісії за платежі, перекази та операції. Партнерські екосистеми орієнтовані на розподіл доходів між учасниками (rev-share), характерні для платформ, інтегрованих у e-commerce. Дані-орієнтовані екосистеми використовують аналітику великих даних, персоналізацію та продуктову монетизацію даних, з урахуванням вимог GDPR-підходу. Супердодатки (Super App Ecosystems) акумулюють різноманітні сервіси в єдиному середовищі, забезпечуючи інфраструктурні, платформні та сервісні доходи.

За ***ступенем технологічної зрілості,*** що визначає глибину цифрової трансформації виділяємо такі типи: базові цифрові екосистеми (*Digital Basic*) включають базові цифрові сервіси в мобільних і вебканалах; аналітично розширені екосистеми (*Data-Enhanced*) використовують AI/ML, поведінкову аналітику та персоналізацію; інтелектуальні екосистеми (*AI-Driven*) характеризуються автоматизацією ключових процесів, розумним скорингом, антифродом, рекомендаційними системами; автономні екосистеми (*Autonomous Banking*) – перспективний тип, у якому більшість операцій управляється автономними агентами штучного інтелекту з мінімальним людським втручанням.

Специфічною ознакою українського ринку є глибока інтеграція банківських сервісів із державними цифровими платформами. Тому доцільно виокремити додатковий тип, а саме екосистеми, інтегровані з державними цифровими сервісами (Digital Public–Banking Ecosystems). Вони передбачають інтеграцію банку з реєстрами, сервісами цифрової ідентифікації, електронними документами, соціальними та адміністративними послугами (зокрема на платформі «Дія»). Така модель суттєво підвищує рівень фінансової інклюзії, знижує транзакційні та операційні витрати держави й банків та сприяє прискоренню повоєнного відновлення.

Системна типологізація цифрових екосистем банків дає змогу виділити ключові моделі їх розвитку та оцінити відповідність сучасним технологічним, ринковим і регуляторним вимогам. Визначені типи – за обсягом сервісів,

ступенем відкритості, роллю банку, бізнес-моделлю, рівнем технологічної зрілості та специфікою взаємодії з державними цифровими платформами – формують комплексну аналітичну рамку для подальшого дослідження цифрової трансформації банківської системи України. Така класифікація дозволяє не лише оцінювати поточний стан цифрових екосистем, а й формувати траєкторії їх розвитку в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції.

Озадовський О.М.
аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ІНФРАСТРУКТУРНА ЕКОСИСТЕМА РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Нестабільність банківського кредитування, специфіка воєнної економіки та обмеженість власних фінансових ресурсів компаній актуалізують попит на альтернативні інструменти фінансування. Лізингові операції, як свідчить досвід розвинених країн, стають невід'ємним елементом фінансової інфраструктури, підвищуючи стійкість та інвестиційний потенціал економіки. Розвиток ринку лізингових послуг зумовлюється якістю нормативно-правової бази, активністю спеціалізованих лізингових компаній і банківських установ, а також ефективністю державного регулювання та нагляду. Національний банк України з 2020 р. здійснює регулювання та нагляд за лізинговими компаніями. Закон України «Про фінансовий лізинг» №1201-IX від 04.02.2021 гармонізував національне законодавство з європейськими директивами, підвищив стандарти прозорості, захисту прав споживачів та вимоги до корпоративного управління.

Ринок лізингових послуг доцільно розуміти як сукупність економічних відносин, інституцій та механізмів, що забезпечують фінансування придбання, передачу в користування та управління майновими активами на основі лізингових угод. Становлення лізингу в Україні супроводжується диверсифікацією його організаційних форм (фінансовий, оперативний, зворотний, міжнародний лізинг, спеціалізовані корпоративні програми виробників техніки). Така структура дає змогу обслуговувати широкий спектр клієнтів — від великих корпорацій до малого та середнього бізнесу й фізичних осіб. Серед ключових тенденцій варто виділити: посилення регуляторних вимог з боку НБУ; розвиток ризик-орієнтованого регулювання та нагляду; зростання прозорості та професіоналізації лізингових компаній; поступове розширення портфелів лізингових операцій, зокрема в банківському секторі; високий попит МСБ на альтернативні механізми фінансування. За останні роки ринок фінансового лізингу демонструє як інституційні, так і кількісні зміни (рис.1).

Ринок демонструє стале зростання за ключовими показниками: збільшуються обсяги операцій фінансового лізингу та укладених нових

договорів, зростає кількість активних лізингодавців, посилюється попит з боку малого та середнього бізнесу. У 2 кв. 2025р. ринок продемонстрував квартальний приріст 29% та річний на 46,8%. Це дозволяє розглядати лізинг як один із ключових каналів інвестиційного відновлення реального сектору в післявоєнний період. Лізинг стає дедалі вагомішим інструментом модернізації підприємств — насамперед аграрного, транспортного, логістичного та енергетичного секторів. Попри зростання обсягу нових договорів, рівень проникнення лізингу в Україні залишається низьким: на одного жителя укладається у 8–10 разів менше договорів, ніж у країнах Європейського Союзу.

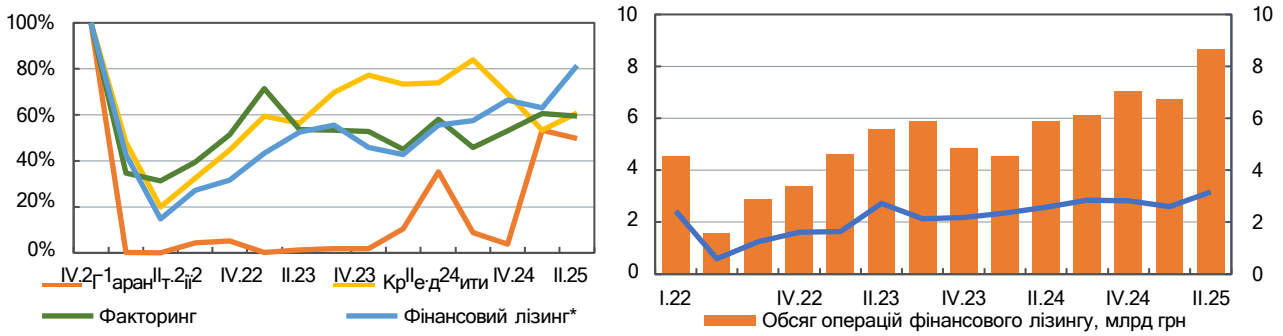

Рис. 1. Обсяги наданих фінансових послуг фінансовими компаніями

(1) за видами послуг, IV кв. 2021 = 100% (2) обсяг та кількість договорів фінансового лізингу

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Інфраструктура ринку лізингових послуг — це інституційно організована система інституцій, інструментів, нормативних правил, сервісів і технологій, які забезпечують повний цикл лізингових операцій, їх функціонування, регулювання та розвиток. До її ключових елементів належать:

8. Професійні учасники — лізингові компанії (у тому числі спеціалізовані оператори автотранспортного та обладнання лізингу), які здійснюють фінансовий лізинг, інтегровані в галузеві об'єднання та впроваджують сучасні підходи до ризик-менеджменту й цифровізації операцій.

9. Банківський сегмент, який розвиває лізингові продукти (передусім у авто-, аграрному та корпоративному сегментах), забезпечує ринку лізингових послуг ліквідність та доступ до кредитних ресурсів.

10. Виробники, дилери та постачальники техніки, які формують інфраструктуру забезпечення предметами лізингу та виступають стратегічними партнерами лізингодавців.

11. Страхові та оціночні компанії, що надають послуги зі страхування предмета лізингу та його експертної оцінки.

12. Консалтингові та юридичні структури, які забезпечують правовий супровід, оформлення договорів і процедури стягнення активів у разі невиконання зобов'язань.

13. IT-платформи та цифрові посередники, які в умовах цифровізації забезпечують автоматизоване управління договорами, електронний документообіг, дистанційні сервіси та онлайн-комунікацію з клієнтами.

14. Регуляторна інфраструктура спрямована на забезпечення інституціонального контролю, нагляду, ліцензування, захисту прав споживачів, запобігання фінансових зловживань, формує стандарти корпоративного управління та регуляторної звітності для учасників ринку.

Таким чином, ефективний ринок лізингових послуг постає як цілісна інфраструктурна екосистема, що охоплює професійних лізингодавців, банки, страховиків, органи нагляду, професійні асоціації та цифрові платформи, гармонізовані зі стандартами ЄС і кращими практиками розвинених країн (табл.)

Таблиця 1

Зарубіжний досвід складових інфраструктури ринку лізингових послуг

Компонент інфраструктури	**Приклади / провідні компанії**	**Основні функції / сервіси**	**Ключові особливості для України**
Лізингодавці (Lessors)	DLL (Rabobank), ALD / LeasePlan, Arval (BNP Paribas), Athlon	Фінансування активів, управління портфелем, ризик-менеджмент, розвиток вторинного ринку**.**	Масштабування портфелів, впровадження кращих практик управління ризиками й проблемними активами
Банки та вендор-фінансисти	Santander Consumer Finance, BNP Paribas, SocGen	Кредитування лізингових компаній, синдиковані кредити, вендор-фінансування.	Підвищення ліквідності ринку, залучення міжнародного фондінгу для українських лізингодавців.
Цифрові платформи (Lease management / accounting)	LeaseAccelerator, AssetWorks	Автоматизація життєвого циклу договорів, облік за IFRS16/ASC842, управління ризиками.	Автоматизація обліку та звітності, підвищення прозорості лізингових операцій
Fleet / Telematics-платформи	Arval Fleet Management, ALD Telematics, Teletrac Navman	Моніторинг активів, управління автопарками, оптимізація витрат, ремаркетинг.	Інтеграція з автопарковим лізингом, посилення контролю технічного стану й використання активів
Консалтинг та професійні сервіси	PwC, EY, KPMG, Deloitte	IFRS/ASC 842, due diligence, оптимізація процесів, кастомні діджитал рішення	Підтримка трансформації процесів лізингу, підготовка звітності та побудова систем управління ризиками
Страхові та оціночні компанії	Allianz, Aon, Marsh & McLennan	Страхування активів, оцінка вартості майна.	Зменшення фінансових ризиків та захист інтересів лізингодавців і кредиторів
Вторинні / remarketing ринки	Arval Trading, ALD / LeasePlan used-car auctions	Продаж повернених активів, утилізація, повторне використання	Підвищення ліквідності портфеля, зниження ризику знецінення та скорочення строків реалізації активів
Професійні асоціації	Leaseurope, European Leasing Association	Розробка стандартів, статистика, обмін практиками.	Розвиток національних асоціацій, адаптація міжнародних стандартів

Джерело: складено автором

Попри значний потенціал, ринок залишається відносно малим порівняно з європейськими країнами, що створює можливості для подальшого зростання, модернізації та інтеграції у міжнародний фінансовий простір, який характеризується різноманіттям елементів

До ключових обмежень розвитку інфраструктури ринку лізингових послуг в Україні, відносимо: низький рівень обізнаності бізнесу та населення щодо переваг лізингу; обмежену доступність довгострокового фінансування для МСБ; фрагментованість нормативно-правової й податкової бази; воєнні ризики (руйнування активів, конфіскації, обмеження страхування); а також недостатню цифровізацію процесів та інтеграцію з банківськими й платіжними платформами. Для стимулювання розвитку лізингової діяльності доцільно продовжити державну підтримку через програми компенсації відсоткових ставок і цільові субсидії, розширити перелік допустимих джерел фондування лізингових компаній (зокрема за рахунок субординованого боргу та випуску боргових цінних паперів), посилити орієнтацію на екологічно сталі проєкти, а також поглибити цифровізацію та автоматизацію ключових процесів на ринку лізингових послуг

Список використаних джерел:

3. Про фінансовий лізинг Закон України №1201-IX від 04.02.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text

4. Національний банк України Огляд небанківського фінансового сектору URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2025-roku

Попова К.Е.
Банківський бізнес та фінансова аналітика, 1 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І.В.

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У сучасних умовах війни, економічної нестабільності та зростаючих кліматичних ризиків зелені фінанси набувають для України ключового значення. Вони формують основу переходу до нової моделі економічного зростання, яка поєднує енергоефективність, технологічні інновації та соціальну стійкість. Суть зелених фінансів полягає у спрямуванні капіталу на проекти, що зменшують вуглецевий слід, раціоналізують споживання ресурсів і створюють додану вартість у довгостроковій перспективі.

Після масштабних руйнувань інфраструктури внаслідок війни, зелене фінансування стає інструментом післявоєнної реконструкції – тобто не просто відновлення, а створення якісно нової економічної системи на принципах циркулярності, енергоефективності та локальної стійкості. За оцінками Мінекономіки та міжнародних партнерів, інвестиції у «зелені» сектори можуть забезпечити до 15% приросту ВВП у середньостроковій перспективі, якщо їх інтегрувати у всі галузі – від енергетики до транспорту та будівництва (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних макроекономічних показників України

Рік	Зміна ВВП, % (+/-)	Рівень інфляції, %	Обсяг капітальних інвестицій, млрд грн	Курс USD/UAH (середній)
2020	-4,0	5,0	508	27,0
2021	+3,4	10,0	586	27,3
2022	-29,1	26,6	413	36,6
2023	+5,3	12,9	512	37,1
2024	+2,9	8,2	540	38,0
2025* (прогноз)	+2,0	8,5	558	38,5

Джерело: авторська розробка на основі джерел [4; 5]

Після значного падіння ВВП у 2022 р. (-29,1%) викликаного шоком початку війни, економіка України поступово стабілізується. При цьому традиційні сектори (промисловість, будівництво) демонструють повільне відновлення через руйнування інфраструктури та нестачу фінансування. Саме в цей період зелені інвестиції стали «локомотивом» економічного пожвавлення – вони стабільніші, менш залежні від імпорту та забезпечують притік зовнішнього капіталу.

Зелена фінансова політика також відкриває Україні шлях до розширення міжнародного партнерства. Європейський Союз, Світовий банк, ЄБРР, IRENA та Energy Community вже розглядають «зелені облігації», кредитні лінії для відновлюваної енергетики, а також грантові програми енергоефективності як частину допомоги Україні. Це дозволяє залучати дешевший капітал, водночас виконуючи умови екологічної трансформації відповідно до принципів European Green Deal і Паризької кліматичної угоди.

Крім того, розвиток зелених фінансів має соціально-економічний ефект. За оцінками Bloomberg NEF та IRENA, кожен мільйон доларів, інвестований у відновлювану енергетику, створює від 5 до 8 робочих місць – удвічі більше, ніж у традиційній енергетиці. В Україні це сприяє працевлаштуванню фахівців у регіонах, де відбувається реконструкція, зокрема у галузях переробки, енергоаудиту, проектування та монтажу ВДЕ.

Не менш важливим є зменшення енергетичної залежності. Зелена енергетика дозволяє знизити імпорт енергоносіїв і, відповідно, навантаження на платіжний баланс. За прогнозами МЕА, частка інвестицій у чисту енергетику в

Україні зростатиме на 10-12% щороку, що сприятиме формуванню внутрішнього ринку зелених технологій і підвищенню конкурентоспроможності промисловості.

Спостерігаємо стабільне зростання обсягів інвестицій у сектор відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), навіть попри воєнні ризики (рис.1). Починаючи з 2023 р., приріст стає системним – у середньому на 18-20% щорічно, що пояснюється, державними гарантіями для інвесторів, відновленням інфраструктури за підтримки міжнародних фінансових організацій, запуском проектів децентралізованої генерації (домашні СЕС, мікромережі, біогазові установки).

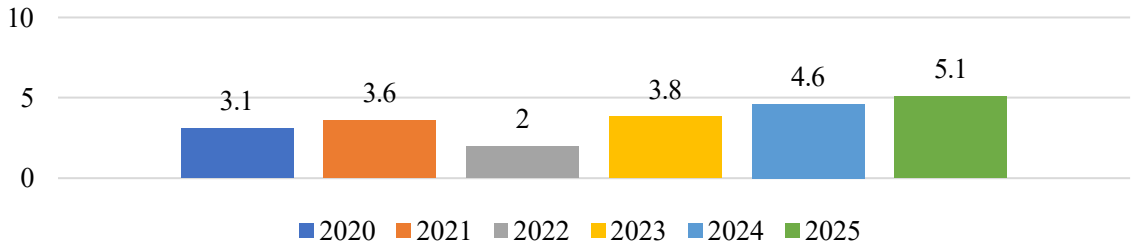

Рис. 1 Інвестиції у відновлювану енергетику України, млрд дол.
Джерело: авторська розробка на основі джерел [1; 2]

Згідно аналізованих даних на рис.1, різке скорочення інвестицій у відновлювану енергетику у 2022 р. в порівнянні до 2021 р. (-44,4%) стало прямим наслідком війни та супутньої економічної нестабільності. Проте вже у 2023 р. спостерігаємо відновлення довіри інвесторів: збільшення інвестицій на 90% відносно даних 2022 р. свідчить про ефективність державних стимулів і міжнародних програм фінансування відновлюваної енергетики. Станом на 2025р. обсяг вкладень у «зелену» енергетику перевищує довоєнний рівень, що підкреслює не лише стійкість відновлюваної енергетики до зовнішніх шоків, а й її здатність відігравати роль одного з ключових драйверів економічного відновлення України.

Паралельно з ростом інвестицій змінюється й структура енергетичного балансу України (табл.2).

Таблиця 2

Структура виробництва електроенергії в Україні за джерелами, %

Рік	Теплова	Атомна	Відновлювана (ВДЕ)	Інші
2020	41,2	52,3	6,5	0,0
2021	39,1	51,8	8,1	1,0
2022	47,0	46,0	6,0	1,0
2023	43,2	44,3	12,5	0,0
2024	41,0	43,0	14,8	1,2
2025* (прогноз)	39,5	42,0	16,5	2,0

Джерело: авторська розробка на основі джерел [1]

За даними табл. 3 частка відновлюваних джерел у виробництві електроенергії зросла більш ніж удвічі – з 6,5% у 2020 р. до 16,5% у 2025 р. Це свідчить про поступову децентралізацію енергетики, зменшення залежності від викопного палива та активну підтримку ВДЕ з боку міжнародних донорів. Показник зростання відновлюваної генерації є одним із ключових маркерів успішності зеленого фінансування.

Якість активів у секторі «зеленої» енергетики помітно поліпшилася: частка непрацюючих кредитів (NPL) знизилася з 3,5% у 2023 р. до 1,7% у 2024-му – один із найкращих показників серед корпоративних галузей. Для порівняння, у хімічній промисловості цей рівень становив 4,1%, у виробництві будматеріалів – 1,4%, у транспорті – 5,2% (табл.4). Ризик-менеджмент банків щодо зеленого фінансування має сприяти довірі інвесторів і стійкості до криз, що є особливо важливим в умовах воєнного часу [4].

Таблиця 3

Фінансові індикатори сектора «зеленої» енергетики у 2023- 2024 рр., %

Показник	2023	2024
Частка NPL у секторі зеленої енергетики (%)	3,5	1,7
Коефіцієнт боргового навантаження (Debt/EBITDA)	6,6	6,0
Коефіцієнт покриття відсотків (EBITDA/Фінансові витрати)	3,4	3,5

Джерело: авторська розробка на основі джерел [3]

Отже, зелені фінанси – це не лише інструмент боротьби зі змінами клімату, а й фінансовий механізм прискорення економічного зростання. Вони забезпечують притік капіталу, стимулюють інновації, створюють робочі місця, формують нові ринки і зміцнюють енергетичну незалежність України. У перспективі саме зелена фінансова модель може стати основою економічної стабільності та інтеграції України в європейський простір сталого розвитку.

Список використаних джерел:

4. Державна служба статистики України. *URL*: https://ukrstat.gov.ua/

5. Економіка України вперлася в стелю: чи залишається шанс на її розвиток Мінфін. *URL*: https://minfin.com.ua/ua/2025/10/14/159547330/

6. Річний звіт Національного банку за 2024 рік: стійкість як фундамент для відновлення економіки. Національний банк України. *URL*: surl.li/lmdahp

7. Краснова, І., Дворник, І., & Лавренюк, В. (2025). Імплементація основних засад зеленого банкінгу в корпоративне управління. *Herald of khmelnytskyi national university. Economic sciences*, *342*(3(1), 267-278. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-38

Савчук Н.В.
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

МАСШТАБУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ: ФІНАНСОВІ ІМПЛІКАЦІЇ

Світовий фінансовий простір розвивається перманентно із певними трендами, які час від часу перетворюватися в закономірності розвитку, а деякі з трендів можуть зникати і таким чином сприяти появі новим процесам або явищам, які формуються під впливом трансформацій в світовому економічному просторів. У «Доповіді з питань глобальної фінансової стабільності» (Global Financial Stability Report, GFSR, 2025) зазначено, що незважаючи на невизначеність, що зберігається у геополітиці, ситуація на світових фінансових ринках є спокійною, проте певні ознаки вказують на глибинні зміни у фінансовій системі, які можуть призвести до посилення ризиків уразливості [1]. Процес становлення, розвитку і функціонування фінансових ринків є пов'язаним з усіма притаманним йому тенденціями, серед яких можна окремо виділити фінансові технології (Fitch)і інновації як на глобальному фінансовому ринку, так і у середині світового фінансового середовища, а також створення нових фінансових продуктів і послуг. Запровадження фінансових інновацій захищає від ризиків, пов'язаних із недосконалістю фінансового ринку, несприятливого вибору, високих транзакцій них витрат та інформаційної асиметрії.

Щодо масштабування інноваційних технологій в глобальному просторі експерти Банку міжнародних розрахунків Inaki Aldasoro, Jon Frost та Vatsala Shreeti (2025) констатують, що цифрові інновації часто починаються з принципово нової ідеї [2]. Глобальне світове фінансове середовище, до складу якого можна віднести глобальний (світовий) фінансовий ринок, валютний ринок, міжнародну банківську справу, міжнародні портфельні інвестиції та фінанси ТНК, передбачає створення нових фінансових інструментів та механізмів, метою яких є стимулювання самої фінансової системи до ще більшої вмотивованості і економічних переваг. Технологічна динамічність та глобалізація сприяють інноваціям у фінансовому секторі [3]. Саме фінансові інновації, які створюють нові фінансові інструменти та механізми, мотивують фінансову систему до більшої економічної мотивації та компетенцій. Вважаємо, що завдяки фінансовим інноваціям спроможність фінансової системи покращується щодо визначення ринкової ціни та гарантованої ліквідності інструментів, а також впливу капіталу компаній, заохочення заощаджень та інвестицій за рахунок розподілу ризиків та їх управління.

У процесі дослідження глобального фінансового середовища слід звернути увагу на його складовий сегмент, а саме, на банківський сектор [4, с. 21–27]. Вітчизняний банківський сектор поступово інтегрується в міжнародний фінансовий простір і шляхом формування власної моделі розвитку [5]. Особливості банківської діяльності, які полягають у необхідності врахування як фінансових, так і нефінансових ризиків, вплив яких на банки значно посилився,

призвели до того, що до ознак високорентабельної роботи банку поряд з максимізацією доходів і мінімізацією витрат, слід вважати також зниження ступеня впливу ризиків на діяльність банку. Час від часу з певною періодичністю банківський сектор переживає кризи, наслідком яких є підвищені вимоги до банківських інституцій, що пов'язані із стабільністю та надійністю, зміною вимог до банківських послуг, стрімким розвитком FinTech компаній, діджиталізації та хмарних технологій [6; 7]. Всі перелічені вимоги обумовлені стратегічною зміною регулювання банківських послуг, щодо запровадження інновацій в діяльність банків.

Історичний контент масштабування IT-технологій:

– використання IT-технологій постачальниками фінансових послуг, починаючи з 1960-х. Створення IT-відділів та організаційних підрозділів, у межах яких розроблялися власні інформаційні системи, які дали можливість зв'язку внутрішніх підрозділів та філій, що, в свою чергу, дало можливість управління корпоративними мережами і створення електронних інтерфейсів не тільки для клієнтів (банкомати, онлайн-банкінг), а також і для зовнішніх зацікавлених сторін (інших банків, фінансових бірж);

– поява багатонаціональних електронних мереж у міжбанківській сфері: SWIFT (1973 рік); TARGET (1999 рік); SEPA (2009 рік); SEPA Instant Credit Transfer (2014 рік). Заміна фізичних торгових майданчиків електронними торговими і кліринговими системами : SWOT (Чикаго), EEX (Лейпциг), NYSE (Нью-Йорк);

– необхідність стандартизації у зв'язку з різноманітністю окремих і несумісних інформаційних систем в банках. Ініціативи щодо стандартів інтерфейсу (HBCI для онлайн-банкінгу, FIX для торгівлі акціями, UNIFY для кредитів) були ініційовані постачальниками фінансових послуг, а постачальники IT-послуг стали доступні в пакетних програмних системах (Finastra, SAP, Temenos);

– трансформації відбуваються в страховому сегменті, враховуючи інтерактивність страхового бізнесу, що підтверджує, що IT-розробки підтримують розробки і послуги в усій фінансовій індустрії. Тому постала необхідність протистояти ризикам, які виникають при здійсненні операцій в електронній формі;

– ступінь вертикальної інтеграції в банківській сфері є високою, оскільки масштабування IT процесів сприяло розвитку видів банківської діяльності.

Підсумовуючи зазначимо, що Fintech – це динамічний етап розвитку фінансових послуг та технологій, де сучасні стартапи орієнтовані на «технологічні прориви», а нові учасники ринку впроваджують конкурентоспроможну інноваційну продукцію та послуги, які модифікує AI.

Список використаних джерел:

1. Global Financial Stability Report. Oct. 2025. Shifting Ground beneath the Calm. URL: https://www.imf.org/en/-/media/files/publications/gfsr/2025/october/english/text.pdf

2. Inaki Aldasoro, Jon Frost, Vatsala Shreeti. Tech Meets Finance. URL: https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2025/09/tech-meets-finance-jon-frost

3. Глобальний фінансовий розвиток: тенденції, технології, регулювання: Монографія / [О.М. Мозговий, Т.О. Фролова, Л.В. Руденко-Сударєва та ін.], за наук. Ред.. д.е.н. проф. О.М. Мозгового. Київ: КНЕУ, 2017.

4. Savchuk N. Modernizing EU Banking in the Digital Age. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2024. Vol. 12. pp. 21–27. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.21.

5. Savchuk N. Reshaping the European Banking Landscape Through Fintech and Technological Innovation. *Ефективна економіка*. 2024. Вип. 12. http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.6.

6. OECD Best Practice Principles for Regulatory Policy Licensing and Permitting How to Manage Risks While Supporting Growth. OECD, 2025. 42 p. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/10/licensing-and-permitting_f2b74324/68fc3301-en.pdf, last accessed 2025/10/29.

7. Yufeng Han Xi, Nancy Mo, Jian Yang. Trend factors around the world: Performance and determinants. *Journal of Banking & Finance*. December 2025. Vol. 181. 107552. https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2025.107552.

Сударкін Г.Д.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І. В.

ЦИФРОВА ГОТОВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ У МЕРЕЖЕВІЙ ФІНАНСОВІЙ ЕКОСИСТЕМІ

У сучасних умовах глобальна фінансова система переживає глибоку структурну трансформацію: від вертикально інтегрованих ієрархічних моделей до розподілених мережевих екосистем [1]. У цих екосистемах банки, фінтех-компанії, BigTech-платформи, провайдери даних, регулятори та кінцеві користувачі виступають рівноправними вузлами єдиного цифрового середовища. Ключовим драйвером цього переходу є фінансова технологія (FinTech), розвиток відкритих API, стандартизація протоколів обміну даними, інституціоналізація відкритого банкінгу та зростання ролі даних як стратегічного активу [2]. За таких умов цифрова готовність фінансових корпорацій перестає бути лише показником внутрішньої технологічної оснащеності й перетворюється на комплексну характеристику їхньої здатності функціонувати як відкритий, інтероперабельний вузол мережевої екосистеми [3]. Вона охоплює не лише впровадження окремих цифрових рішень, а й:

- розбудову адаптивних IT-архітектур і платформ;
- забезпечення масштабованості та безпеки;

- розвиток аналітики даних і штучного інтелекту;
- формування інноваційної організаційної культури;
- готовність до екосистемних партнерств і швидкого масштабування інновацій.

Традиційні моделі оцінювання цифрової зрілості (наприклад, CMMI-аналоги для банківського сектору чи індекси Deloitte, PwC, BCG) зосереджені переважно на внутрішніх процесах і технологічному стеку установи. Вони не враховують ключової особливості сучасного фінансового середовища — необхідності постійної синхронізації та взаємодії з зовнішніми агентами екосистеми [4]. Як наслідок, такі підходи не відображають реальної спроможності фінансової корпорації брати участь у розподілених ланцюгах створення вартості та зберігати конкурентні позиції в умовах платформізації та децентралізації.

Проблематика вимірювання цифрової готовності саме в контексті мережевої екосистемної логіки залишається недостатньо розробленою. Існуючі наукові праці здебільшого розглядають цифрову трансформацію фінансових установ як внутрішньоорганізаційний процес, а не як здатність до мережевої взаємодії та співтворення цінності в розширеному цифровому середовищі [5].

Таким чином, актуальним науковим і практичним завданням є розроблення системної моделі оцінювання цифрової готовності фінансових корпорацій, орієнтованої не на ізольовані технологічні можливості, а на їхню здатність ефективно інтегруватися в глобальну мережеву фінансову екосистему, забезпечувати інтероперабельність, безпеку та стратегічну стійкість у висококонкурентному й волатильному цифровому просторі.

У сучасній літературі цифрова трансформація фінансових інститутів розглядається як перехід від лінійних, продуктово орієнтованих бізнес-моделей до мережевих платформних структур, у яких цінність створюється через дані, алгоритми, інтегровані сервіси та партнерські зв’язки. Проблематика вимірювання цифрової готовності саме в контексті мережевої логіки залишається недостатньо розробленою. Більшість досліджень розглядає поняття цифрової готовності (*digital readiness*) суттєво перевищує межі технічної оснащеності й визначає здатність фінансової корпорації ефективно функціонувати в умовах мережевої економіки через інтеграцію трьох взаємопов’язаних вимірів [5]:

1. технологічний — рівень розвитку та масштабованості цифрових платформ, архітектур і інструментів (AI/ML, розподілені реєстри, хмарні технології, відкриті API);
2. організаційно-управлінський — гнучкість внутрішніх процесів, інноваційна культура, цифрові компетенції персоналу та стратегічна орієнтація на трансформацію;
3. екосистемно-мережевий — спроможність до швидкої інтеграції, інтероперабельності, формування партнерств і відкритості даних у розподілених фінансових екосистемах.

Саме екосистемно-мережевий вимір є найменш розробленим у традиційних моделях цифрової зрілості й водночас визначає конкурентні позиції фінансових

корпорацій у сучасних умовах. Це зумовлює необхідність формування детермінантів, що визначають принципово нові вимоги до діяльності фінансових корпорацій. Відповідно, формування цифрової готовності визначається взаємодією п'яти груп детермінант [6] (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові детермінанти цифрової готовності фінансових корпорацій

Група	**Основні елементи**	**Приклади показників / стандартів**
Технологічні	Цифрові платформи, архітектура, дані, AI	API maturity, cloud adoption rate, AI/ML usage
Організаційні	Гнучкість управління, інноваційна культура	Agile/DevOps index, innovation budget share
Кадрові	Цифрові компетенції, програми навчання	% співробітників з цифровими сертифікаціями, upskilling index
Екосистемні	Відкритість, партнерства, стандартизація	Кількість активних API-партнерств, Open Banking compliance
Кіберстійкість та регуляторні	Захист даних, ризик-менеджмент, відповідність	DORA compliance, NIST/CSF level, cyber incident recovery time

Джерело: побудовано автором

Відсутність синхронного розвитку хоча б однієї групи блокує загальну цифрову готовність навіть за наявності передової технологічної бази.

Мережева фінансова екосистема — це динамічна сукупність взаємопов'язаних суб'єктів (банки, FinTech, BigTech, регулятори, провайдери інфраструктури), які одночасно створюють, обмінюють і споживають фінансові послуги через цифрові платформи та стандартизовані інтерфейси. У такій архітектурі традиційна фінансова корпорація перестає бути замкненою вертикальною структурою й перетворюється на відкритий вузол мережі, що вимагає: постійного обміну даними в реальному часі; швидкої інтеграції через API та стандарти (ISO 20022); спільного управління ризиками та регуляторної відповідності. Для системного аналізу пропонується трирівнева модель (рис. 1), яка відображає взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх компонентів.

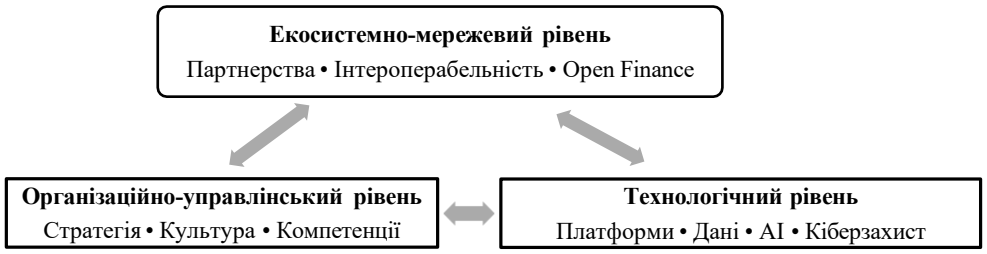

Рис. 1. Трирівнева модель цифрової готовності фінансової корпорації

Джерело: авторська розробка

Модель демонструє, що максимальна готовність досягається лише за умови синергії всіх рівнів. Ключова відмінність — акцент на екосистемному рівні: інтеграція через відкриті API та ISO 20022, цифрові ідентифікаційні системи, автоматизація compliance за допомогою RegTech/SupTech, транскордонний

обмін даними з дотриманням суверенних вимог (GDPR, CBDC-інтероперабельність).

Отже, цифрова готовність є комплексною системною характеристикою, що визначає здатність фінансової корпорації не лише виживати, а й лідирувати в умовах платформізації та децентралізації фінансових послуг. Традиційні моделі оцінки, орієнтовані на внутрішні процеси, потребують суттєвого перегляду з урахуванням мережевої логіки та відкритої взаємодії. Запропонована трирівнева модель та подальша розробка індексу екосистемної цифрової готовності (E-DRI) усувають цей теоретичний і практичний розрив, надаючи інструментарій для вимірювання та цілеспрямованого підвищення спроможності установ функціонувати як відкритих вузлів глобальної цифрової фінансової мережі.

Список використаних джерел:

1. Ehrentraud J. Fintech and the digital transformation of financial services [Електронний ресурс] / J. Ehrentraud, L. Garzoni, M. Porteus // *BIS Papers*. 2021. No. 117. URL: https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap117.pdf
2. Basel Committee on Banking Supervision (2022) Digitalisation of finance. BIS BCBS, 2022. Посилання: https://www.bis.org/bcbs/publ/d575.pdf.
3. Consultative Group to Assist the Poor (2024). Responsible Digital Finance Ecosystem (RDFE): Conceptual Framework. CGAP, 2024. URL: Responsible Digital Finance Ecosystem (RDFE): A Conceptual Framework
4. McKinsey (2024). Fintechs: A new paradigm of growth. URL: surl.li/gnsthv
5. Portulans Institute (2024). Network Readiness Index 2024 URL: https://portulansinstitute.org/wp-content/uploads/2024/11/nri-2024-3.pdf.
6. Лавренюк, В., & Краснова, І. (2025). Метрики цифрової зрілості іноземних банків в Україні. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 286–293. URL: https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-36

Чайковський Я.І.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ЕКОЛОГІЧНУ МОДЕРНІЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Екологічна модернізація економіки України є ключовою передумовою сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та інтеграції до європейського економічного простору. У цьому контексті банківське зелене кредитування виступає важливим фінансовим інструментом стимулювання екологічно орієнтованих інвестицій, спрямованих на скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики та впровадження екологічно безпечних технологій.

З огляду на зростання екологічних ризиків, зумовлених воєнними діями, руйнуванням інфраструктури та підвищеним техногенним навантаженням, потреба у фінансових механізмах підтримки екологічної трансформації стає особливо актуальною. Розвиток зеленого кредитування у банківському секторі сприяє відновленню економіки на принципах сталості та виконанню міжнародних екологічних зобов'язань України, зокрема в рамках Європейського зеленого курсу.

Зелений банкінг – це цілісний підхід до організації банківської діяльності, що враховує екологічний вплив усіх її компонентів – від внутрішнього енергоспоживання до зовнішніх фінансових операцій [1, с. 58]. На практиці він постає як управлінська стратегія, спрямована на зменшення негативного впливу на довкілля та раціональне використання ресурсів у щоденній діяльності банку. Ця стратегія передбачає також фінансування екологічних проєктів, підтримку виробництва зелених технологій та сприяння розвитку екологічно орієнтованих товарів і послуг [2, с. 29].

Центральним елементом зеленого банкінгу є надання зелених кредитів, оскільки саме через них банки можуть безпосередньо впливати на екологічну модернізацію економіки. Зокрема:

1. Фінансування екологічних проєктів. Зелені кредити забезпечують доступ до інвестицій для зниження викидів, підвищення енергоефективності, впровадження чистих технологій та розвитку відновлюваної енергетики.

2. Формування екологічної спрямованості інвестицій. На відміну від традиційних кредитів, зелені позики мають чітке екологічне призначення, спрямовуючи ресурси в галузі з низьким вуглецевим слідом.

3. Досягнення цілей сталого розвитку. Міжнародні стандарти (SDGs, Європейський зелений курс, принципи екологічного ризик-менеджменту) передбачають підтримку зелених проєктів через фінансування.

4. Контроль за екологічними стандартами. Використання зелених кредитів передбачає: жорсткі критерії відбору, оцінку впливу проєктів на довкілля та посилений моніторинг реалізації.

5. Масштабний зовнішній ефект. Кредитування здатне стимулювати трансформацію цілих галузей, на відміну від внутрішніх заходів банку.

Зелені кредити – це позики для фінансування проєктів, які є екологічно безпечними або сприяють пом'якшенню наслідків зміни клімату. Серед таких проєктів – відновлювана енергетика, зелене будівництво та ініціативи циркулярної економіки. Завдяки фінансуванню цих проєктів банки не лише стимулюють економічне зростання у стратегічно важливих галузях, а й відкривають нові прибуткові напрями кредитування [1, с. 58].

Зелене кредитування відрізняється від традиційного тим, що проєкти відбираються за суворими екологічними критеріями і мають відповідати стандартам сталого розвитку. Крім того, передбачено посилений моніторинг та звітність щодо результатів проєкту [1, с. 59].

Загалом зелене кредитування має низку переваг і недоліків, які слід враховувати при прийнятті рішень щодо його застосування.

Переваги зеленого кредитування:

- екологічний вплив: сприяє розв'язанню глобальних проблем, зокрема зміни клімату та забруднення довкілля;

- розвиток зеленої економіки: підтримує інновації, сталий розвиток та соціальну справедливість;

- соціальний ефект: покращує якість життя населення через підвищення екологічних стандартів.

Недоліки та виклики:

- відсутність єдиних стандартів та різні трактування зеленості проєктів;

- брак знань і навичок серед кредиторів, позичальників та консультантів;

- високі вимоги до технічної та фінансової експертизи;

- ризик грінвошингу – створення видимості зеленого проєкту без реальної екологічної цінності.

Банківські кредити залишаються основним джерелом фінансування довгострокових зелених проєктів. Зелені кредити, що розробляються відповідно до корпоративних кредитних політик банків, дозволяють не лише оптимізувати кредитний портфель, а й знижувати кредитні, економічні та юридичні ризики. Це, у свою чергу, підвищує репутацію банку та його конкурентоспроможність на ринку [3, с. 164].

Кредитні відносини у рамках зеленого кредитування вигідні як для позичальників, так і для кредиторів. Рішення щодо надання таких кредитів залежать від репутації банку, впливу громадської думки, акціонерного та регуляторного тиску, кредитного профілю позичальника, наявності зовнішнього контролю та доступності фінансування [4, с. 108].

Банки, впроваджуючи зелене кредитування, переважно інвестують у низьковуглецеві проєкти: енергоефективну модернізацію будівель, будівництво ВЕС і СЕС [4, с. 108]. Також вони дедалі частіше враховують екологічні ризики, що дозволяє формувати більш стійкий кредитний портфель і зміцнювати репутацію серед екологічно свідомих клієнтів [1, с. 58]

Основними перешкодами для розвитку зеленого кредитування в Україні є обмежене впровадження принципів сталого банкінгу та відсутність узгодженості між принципами ризик-менеджменту та рекомендаціями щодо реалізації зелених кредитів на рівні держави та банківського сектору [2, с. 31].

Оскільки український сегмент зеленого фінансового ринку ще формується, важливо обґрунтовано обирати інструменти механізму зеленого банкінгу. Серед них [5, с. 506–507]:

- пільгові кредитні ставки для фінансування екологічних проєктів, виробництва зелених технологій і екотоварів;

- пролонгований термін позики для масштабних інфраструктурних проєктів із захисту довкілля;

- позики або кредити для придбання сертифікатів на викиди забруднюючих речовин;

- випуск забезпечених активами цінних паперів (зелені облігації);

- продаж муніципальних облігацій для фінансування екологічних ініціатив.

Цей набір інструментів створює ефективну систему фінансової підтримки зелених проєктів в Україні.

Таким чином, банківське зелене кредитування виступає ключовим інструментом стимулювання екологічної модернізації економіки України, забезпечуючи фінансову підтримку низьковуглецевих проєктів, розвиток відновлюваної енергетики та впровадження екологічно безпечних технологій. Воно сприяє економічним, соціальним та екологічним вигодам, підвищує стійкість кредитного портфеля банків, їхню репутацію та конкурентоспроможність, водночас вимагає врахування специфічних ризиків, таких як відсутність єдиних стандартів та грінвошинг. Використання інструментів зеленого банкінгу, зокрема пільгових ставок, зелених облігацій та довгострокових кредитів, створює передумови для формування ефективної системи фінансової підтримки екологічних ініціатив в Україні та інтеграції банківського сектору у глобальну екологічну політику.

Список використаних джерел:

1. Чайковський Я., Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Є., Луців П. Банківське зелене кредитування як ключовий інструмент екологічної модернізації економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2025. Том 2 (61). С. 54-72. DOI: 10.55643/fcaptp.2.61.2025.4651
2. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я., Луців П., Чайковський Є. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2024. №1(54). С. 23–36. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4250
3. Худолій Ю. С., Кулинич А. О. Green banking та його розвиток в Україні. *Економіка і регіон.* 2024. № 4 (95). С. 162-170. DOI: 10.26906/EiR.2024.4(95).3622
4. Зайцева Л. О., Зайцев Г. В. Банківське кредитування компаній електроенергетичного комплексу. *Бізнес Інформ.* 2022. №2. С. 105–111. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-2-105-111
5. Луців Б., Чайковський Я., Луців П., Чайковський Є. Зелений банкінг в новій парадигмі зелених фінансів. Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди. Монографія / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 1011 с. С. 499–511. http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/52866

9. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

Баранов А.Л.
д.е.н., професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Домашнєв В.Ю.
Страхування та фінансова безпека, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Однією з основних складових загальної системи управління фінансово-господарською діяльністю страхової компанії є підсистема управління її грошовими потоками. Для страховика головним є забезпечити безперервний рух грошових коштів, який має сформувати підґрунтя для здійснення ним операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Найбільші грошові потоки страхова компанія отримує від здійснення операційної (страхової) діяльності. У процесі її реалізації компанія акумулює грошові кошти у вигляді отриманих премій за укладеними договорами страхування, співстрахування та перестрахування. Першочергова та ключова роль у формуванні грошових потоків страхової компанії належить тарифній політиці, в основу якої покладено здійснення актуарних розрахунків і розроблення детальної тарифікаційної системи, та андерайтинговій політиці, реалізація якої покликана забезпечити визначення справедливої ціни на страхову послугу для кожного потенційного страхувальника. В умовах війни роль цих політик лише посилюється, оскільки потрібно додатково враховувати вплив багатьох факторів (безпосередня реалізація воєнних ризиків, підвищення збитковості страхової суми, падіння купівельної спроможності більшості потенційних страхувальників, макроекономічна нестабільність тощо) у процесі ціноутворення. Різке зростання розміру страхових тарифів або відмова у страхуванні воєнних ризиків можуть призвести до відтоку клієнтів, що негативно відобразиться на величині страхових премій.

Важливим аспектом діяльності будь-якої страхової компанії є розробка ефективної стратегії управління грошовими потоками, яка покликана в повній мірі та своєчасно забезпечити страховика необхідними грошовими коштами для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, тобто страховими преміями. Вони мають стати основним джерелом фінансування компанії, не зважаючи на притаманні їм особливості, в тому числі інверсію страхового циклу та випадковий характер здійснення страхових виплат.

Цілеспрямований вплив на вхідні та вихідні грошові потоки має забезпечити ефективне використання їх через оптимальний розподіл у часі та за територією.

Від ефективного управління грошовими потоками залежатиме й результативність управління всією страховою компанією загалом, а саме – збалансованість надходжень та витрат грошових потоків. Це сприятиме підвищенню рівня платоспроможності, рентабельності та ліквідності її діяльності [1].

Стратегія управління грошовими потоками обов'язково повинна включати аналіз, діагностику та оптимізацію грошових потоків страховика. Оптимальний грошовий потік відзначається збалансованим формуванням і використанням фінансових ресурсів, що забезпечує їх оптимальний склад, здатність страховика своєчасно виконувати свої зобов'язання і при цьому підтримувати максимально можливу рентабельність власного капіталу. Цілями оптимізації грошових потоків страховика є забезпечення їх збалансованості, синхронності формування у часі та генерування чистого грошового потоку.

Список використаних джерел:

1. Баранов А.Л. Вартісно-орієнтоване управління страховою компанією: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 356 с.

Баріда Н.П.
к.е.н, доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ІНТЕГРАЦІЯ ESG -СТАНДАРТІВ В ОЦІНКУ НЕРУХОМОСТІ ДЛЯ ІПОТЕКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Посилення регуляторних вимог, енергетичний перехід та зростання попиту на сталий розвиток докорінно змінюють підходи до оцінки нерухомості. ESG-фактори (Environmental, Social, Governance) стають одним із ключових драйверів формування вартості як житлової, так і комерційної нерухомості, а для банків — інструментом управління ризиками, що прямо впливає на якість іпотечного портфеля. З огляду на актуальність теми, доцільно розглянути роль ESG-стандартів у сучасній оціночній практиці, їхній вплив на ринкову вартість об'єктів, а також практичні засади інтеграції ESG у процес оцінки для фінансових установ.

Ринок нерухомості зазнає суттєвої трансформації під впливом інтеграції вимог сталого розвитку та стикається з безпрецедентними викликами: енергетична нестабільність, кліматичні ризики, зміни у поведінці інвесторів, посилення регулятивних вимог в правил. На цьому фоні ESG-фактори стають новим стандартом якості активів та маркером їхньої довгострокової стійкості.

Для банків та інших фінансових установ впровадження ESG в оцінку має стратегічне значення:

- зменшує кредитні та ринкові ризики
- підвищує ліквідність застави
- забезпечує відповідність європейським регуляціям (CSRD, EU Taxonomy, EBA Guidelines).

В умовах післявоєнного відновлення України ESG стає також важливим інструментом модернізації міст, енергоефективності житлового фонду та залучення інвестиційно привабливого капіталу.

Зміст ESG факторів в оцінці нерухомості, включає набір конкретних параметрів, які полягають у наступному:

1) **Environmental (Екологічний вимір)**

Охоплює характеристики, які визначають рівень енергоефективності, викидів CO_2, стійкість до кліматичних ризиків. Для житлової та комерційної нерухомості критично важливі:

- клас енергоефективності (сертифікати EPC/GEG);
- теплоізоляція, сучасні системи HVAC, теплові насоси;
- відновлювані джерела енергії (сонячні панелі, теплові насоси);
- ризики підтоплення, перегріву, зсувів, сейсмічної нестабільності;
- матеріали та вуглецевий слід будівництва.

У європейських країнах саме екологічна складова найбільше впливає на вартість застави: об'єкти з низькою енергоефективністю знецінюються швидше і потребують значних капіталовкладень.

2) **Social (Соціальний вимір)**

Враховує вплив об'єкта на якість життя, безпеку, доступність інфраструктури:

- комфорт і здоров'я мешканців, якість повітря;
- доступність громадських послуг (транспорт, школи, медичні заклади);
- інклюзивність та безбар'єрність будівель;
- безпека території, рівень шуму.

Для банків важливо, що соціальні параметри впливають на **довгострокову попитність** та **ліквідність** нерухомості.

3) **Governance (Управлінський вимір)**

Стосується прозорості управління та дотримання законодавчих норм:

- якість документації на будівництво та право власності;
- управління будинками (особливо важливо для багатоквартирних комплексів);
- відповідність регулятивним вимогам;
- ризики заборгованості за комунальні послуги.

Для банків це ключові параметри, що визначають юридичну чистоту застави та відповідно – суттєво знижують ризики застави.

На основі аналізу досліджень RICS, Європейської банківської асоціації (EBA), Світового банку (World Bank Group) та International Valuation Standards Council (IVSC), виявлено чітку кореляцію між ESG-показниками та ринковою вартістю яка демонструє ряд параметрів та конкретну величину впливу ESG-факторів на ринкову вартість нерухомості[1 - 4]:

1. **Премія за "зелені" будівлі.** Будівлі з високими ESG-рейтингами отримують:

- цінову премію 5–12% на ринку купівлі-продажу,
- вищі орендні ставки на 6–10%,
- швидший строк експозиції.

У житловому сегменті об’єкти класу А і В за енергоефективністю краще фінансуються банками та мають нижчу ставку ризику.

2. "Brown discount" — знецінення неефективної нерухомості

Будівлі з низьким класом енергоефективності (E, F, G) уже сьогодні демонструють:

- зниження ринкової вартості на **10–30%**;
- нижчу ліквідність;
- необхідність дорогих модернізацій.

Для банків це означає зростання ризику зниження вартості застави.

3. Вплив на LTV та іпотечні ризики

Банки ЄС почали включати ESG-параметри у моделі визначення LTV (loan-to-value), що модернізує традиційні методики оцінки ризику:

- енергоефективні будівлі отримують *вищий кредитний ліміт*,
- будівлі з високими ризиками – нижчий LTV і додаткові вимоги до клієнтів.

У перспективі ці норми доцільно інтегрувати в український ринок іпотеки та оцінки нерухомості з метою банківського кредитування.

Доцільно виокремити набір ESG-даних, які необхідно зібрати та проаналізувати вплив на вартість нерухомості. Оцінювачу доцільно сформувати єдину ESG-матрицю вартісно-утворюючих факторів об’єкта нерухомості, що включає:

- енергетичні сертифікати;
- технічні паспорти інженерних систем;
- дані про споживання тепла, електроенергії, води;
- інформацію про капітальні ремонти;
- результати екологічних аудитів;
- управлінську документацію ОСББ/керуючої компанії.

Отже, ESG фактори в оціночній діяльності - це новий набір фундаментальних вартісно-утворюючих чинників. ESG-показники формують нову парадигму оцінки нерухомості, яка виходить за межі традиційних фінансових параметрів. Вони забезпечують: підвищення точності визначення вартості, зменшення кредитних та ринкових ризиків, посилення захищеності банківських портфелів, стимулювання модернізації житлового фонду, розвиток сталих міських екосистем.

Фінансові установи, переходять до ризик-орієнтованої моделі, в якій ESG стає обов’язковим елементом оцінки позичальника та застави. У перспективі це призведе до: появи "зелених" іпотечних продуктів, диференційованих ставок за іпотекою, включення ESG в автоматизовані скорингові системи.

Зокрема, слід зазначити такі регулятивні правила і норми: EU Taxonomy - визначає, що таке "екологічно стійкий" актив; CSRD - зобов’язує банки розкривати дані про вплив ESG на портфель; EBA Guidelines - включають ESG у

систему ризик-менеджменту. Українським банкам необхідно адаптувати ці стандарти вже зараз, щоб бути інтегрованими у європейський фінансовий простір.

Для України інтеграція ESG у оцінку нерухомості — не лише вимога часу, а й можливість підвищити інвестиційну привабливість, зміцнити фінансову систему та забезпечити відбудову країни на принципах сталого розвитку. Варто зазначити, що регулятивні вимоги ЄС - це дороговказ для України в процесі євроінтеграції.

Список використаних джерел^

1. RICS. (2021). Sustainability and ESG in Commercial Property Valuation and Strategic Advice. Royal Institution of Chartered Surveyors. https://www.rics.org/content/dam/ricsglobal/documents/standards/Sustainability%20and%20ESG_3rd%20edition_standard%20-%20May%202023.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. European Banking Authority (EBA). (2024). EBA Report on the Role of Environmental Risks in the Prudential Framework. https://eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-launches-discussion-role-environmental-risks-prudential?utm_source=chatgpt.com

3. World Bank Group. (2020). Green Buildings: A Finance and Policy Blueprint for Emerging Markets.
https://documents1.worldbank.org/curated/en/958471627459570811/pdf/Green-Buildings-Policy-Pathways-for-Emerging-Markets.pdf

4. International Valuation Standards Council (IVSC). (2024). Valuation of Real Estate Assets: Guidance on ESG Considerations. https://ivsc.org/new-edition-of-the-international-valuation-standards-ivs-published/

Березовенко Т. Ю.
студентка 2-го курсу ОР «Магістр»
ОП «Фінансові інститути та ризик-менеджмент»
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.е.н., професор,
професор кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Версаль Н. І.

ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ НБУ ТА ФГВФО У ФОРМУВАННІ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ У ЗМІЦНЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

В умовах глобальних викликів, спричинених геополітичною напругою та економічною нестабільністю, формування постійних потоків депозитних ресурсів є ключовим фактором забезпечення стабільності й безперервності

функціонування банківських установ будь-якої країни. Це, у свою чергу, обумовлює актуальність дослідження інституційних механізмів регулювання депозитного ринку та вимагає подальших наукових досліджень щодо їхнього впливу на фінансову безпеку банків.

Фінансові шоки, спричинені затяжною війною, виявили вразливість банківської системи України та продемонстрували необхідність запровадження нових інституційних підходів з боку регуляторів, насамперед Національного банку України. У таких умовах особливо важливо забезпечити безперервність надходження депозитних ресурсів до банків для підтримки виконання ними функцій фінансового посередництва.

Від початку військової агресії у 2014 році, Національний Банк України як регулятор впровадив низку законодавчих змін, що допомогли мінімізувати відтік депозитних ресурсів банків. Однією з найперших суттєвих змін стало запровадження обмежень на дострокове розірвання строкових депозитних договорів згідно до Закону України №424-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів» [1] , що набрав чинності у 2015 році. У цей період банки зіткнулися з різким відтоком вкладів, панічними настроями населення та значним тиском на ліквідність, що створювало передумови до ланцюгових неплатоспроможностей і поглиблення фінансової кризи. Закон забезпечив передбачуваність строків залучених ресурсів та дозволив банкам виконувати свої зобов'язання без ризику масового вилучення коштів.

Найбільш важливим кроком для збереження рівня депозитних ресурсів у період повномасштабного вторгнення 2022 року у рамках системного підходу реагування стало надання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб спільно з Національним банком України 100 % державних гарантій на відшкодування банківських вкладів населення на період дії воєнного стану, ухваливши Закон № 2180-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб» [2]. Це рішення мало на меті знизити ризик масового відтоку депозитних коштів та зміцнити довіру громадян до банківської системи загалом. До прикладу, цей крок був застосований під час глобальної кредитної кризи 2008 року в Ірландії, Данії, Ісландії та Німеччині, коли протягом кризового періоду (у деяких країнах – до 24 місяців) держава гарантувала повернення 100% суми депозитів фізичних осіб. Таку можливість, зокрема, передбачено Ключовими принципами Міжнародної Асоціації Страхування Депозитів (МАСД), що затверджені Базельським комітетом з банківського нагляду [3].

Крім того, Постанова Правління НБУ від 5 квітня 2023 року № 45 «Про встановлення індивідуальних лімітів банків на придбання тримісячних депозитних сертифікатів» [4] імплементувала механізм використання депозитних сертифікатів у національній валюті зі строком 3 місяці, що дало поштовх до зростання депозитних ставок і конкурентної боротьби банків за строкові депозити. Так як НБУ посилив вимоги до банків щодо обов'язкових норм резервування до 20 % від загальної суми залучених коштів у національній валюті із мінімальним початковим строком погашення до 92 календарних днів

від 11.05.2023 року, потім – до 25% від 11.03.2024 року [5], депозитні сертифікати стали зручним інструментом для виконання банками цих норм та отримання помірного рівня дохідності - подекуди на рівні облікової ставки (рис. 1).

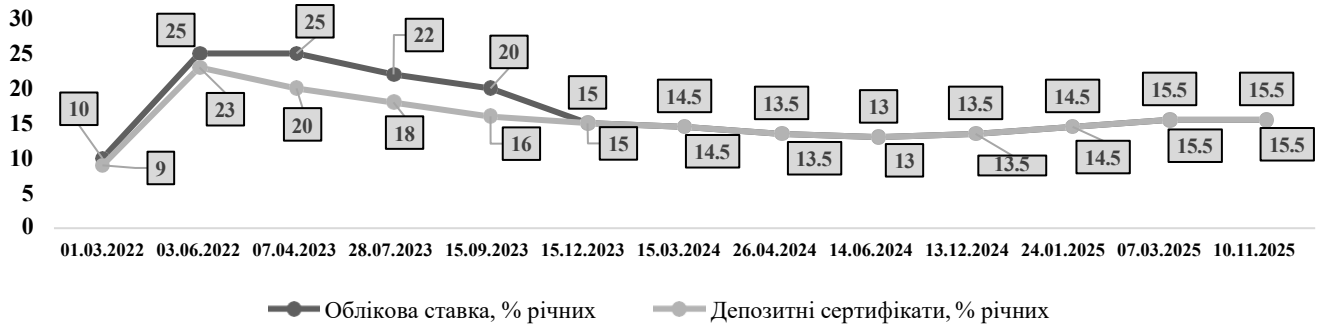

Рис. 1. Порівняння відсоткових ставок для проведення монетарних операцій НБУ від початку повномасштабного вторгнення.
Джерело: сформовано автором на основі [6].

Проте впровадження таких інструментів і гарантій супроводжується певними викликами. Високі облікові ставки та зростання обов'язкових норм резервування обмежують можливості банків щодо активного кредитування реального сектору економіки, що може уповільнювати процес післявоєнного відновлення України.

Таким чином, для подолання цих викликів важливим є подальше вдосконалення інституційних механізмів регулювання депозитного ринку, зокрема процесу формування та збереження депозитних ресурсів на необхідному рівні, а також посилення ролі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який відіграє ключову роль у забезпеченні довіри вкладників та стабільності банківської системи України. Потребують подальшого розгляду питання підвищення капіталізації ФГВФО, удосконалення процедур оперативного відшкодування вкладів та проведення ефективних інформаційних кампаній, що здатні суттєво підвищити фінансову стійкість банківського сектору та підтримувати довіру вкладників.

Узагальнюючи, зауважимо, що збереження стабільного рівня депозитів не лише підтримує ліквідність банків, але й сприяє відновленню економіки, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів: Закон України від 14.05.2015 р. № 424-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 30, ст.270.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від

01.04.2022 р. № 2180-IX. *Відомості Верховної Ради України.* 2022, № 2643-IX,ст.57.

3. Національний банк та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб підтримують ініціативу Президента України щодо запровадження 100% гарантії держави на депозити населення на період дії воєнного стану: офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-fond-garantuvannya-vkladiv-fizichnih-osib-pidtrimuyut-initsiativu-prezidenta-ukrayini-schodo-zaprovadjennya-100-garantiyi-derjavi-na-depoziti-naselennya

4. Про встановлення індивідуальних лімітів банків на придбання тримісячних депозитних сертифікатів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2023 № 45. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0045500-23#Text

5. Обов'язкові резерви: офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/files/Archiv_RR_ratio.xlsx

6. Монетарні операції НБУ з банками: офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/interest-rates?startDate=01.03.2022&endDate=10.11.2025

Білошапка В.С.
к.е.н., доцент, професор
кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Литвиненко Є.О.
аспірант кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ЧИННИКИ, ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Фінансова безпека банку залежить від здатності протистояти загрозам, що виходять як із зовнішнього середовища, так і з боку персоналу самої установи. Через надмірну вартість захисних систем неможливо створити абсолютно безпечну систему захисту від будь-яких загроз. Тому ймовірність реалізації небезпечних для банку подій буде існувати завжди.

Фінансова безпека банку залежить насамперед від можливості формувати конкурентні переваги, які є основою стабільної прибуткової діяльності. Отже, фінансова безпека безпосередньо тісно пов'язана з економічною ефективністю банку [1, 2].

Одним з основних елементів, що впливають на фінансову безпеку банків, є банківське регулювання. Ми схильні розглядати банківське регулювання як систему специфічних правил поведінки нормативного характеру, сформульованих державними органами, іншими владними структурами, а також

недержавними саморегулівними організаціями, метою яких є обмеження банківської активності та, головним чином, банківських операцій.

Методи банківського регулювання реалізуються через систему заходів, які умовно поділяють на превентивні та протекційні. Превентивні методи застосовують для попередження можливих негативних наслідків від тієї чи іншої економічної ситуації, а протекційні – для захисту від уже існуючих ризиків.

Національний банк України як фінансовий регулятор відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки банків, що визначається його особливим правовим статусом і підтверджується його повноваженнями. Останні роки свідчать про проактивну позицію органу в державному регулюванні фінансового ринку в цілому та забезпеченні фінансової безпеки зокрема. Так, тенденція, що спостерігається у сфері ліцензування з 2018 року до першої половини 2025 року, свідчить про стратегічне використання НБУ ліцензування як потужного інструменту регулювання фінансового ринку, впорядкування сектору та дотримання суворих стандартів діяльності банків. Через цю призму політика НБУ відображає виважений підхід до розбудови збалансованої та стійкої фінансової екосистеми.

Поєднання проактивного коригування монетарної політики та ретельної оцінки ризиків уособлює сучасний стан державного регулювання фінансового ринку в Україні, спрямований на адаптацію до суттєвого погіршення ситуації на фінансовому ринку з точки зору загроз фінансовій безпеці.

Особливе місце у фінансовій безпеці банку посідає комплаєнс, виступаючи ключовим інструментом управління ризиками та забезпечення стійкості банків. Реалізація процедур регуляторного комплаєнсу включає дотримання нормативних вимог, спрямованих на захист фінансової безпеки банку в цілому.

У світі сучасного бізнесу, де регуляторні вимоги постійно ускладнюються, а ризики зростають, ефективний комплаєнс-контроль стає не просто перевагою, а необхідністю для виживання та розвитку банку.

Глобалізація, цифрова трансформація та посилення регуляторного нагляду створюють нові виклики для банківського бізнесу, вимагаючи більш системного підходу до управління ризиками та забезпечення відповідності. В умовах підвищеної уваги до корпоративної етики та прозорості бізнесу, комплаєнс-контроль виступає ключовим інструментом захисту репутації банку та забезпечення його сталого розвитку.

При дослідженні фінансової безпеки банку акценти традиційно зміщуються на забезпечення умов, що дозволяють досягти максимального фінансового результату. У зв'язку з цим безпека, по суті, є об'єктом загроз злочинних посягань та передбачає захищеність банку від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, впливу дестабілізуючих факторів [3]. Це дозволяє банку зберегти та ефективно використовувати свій потенціал.

Як загрози, як правило, розуміється сукупність різних факторів, умов, процесів, ситуацій, що так чи інакше завдають шкоди та підривають авторитет банку. Виникнення загроз пов'язане з великим переліком чинників, що впливають на фінансову безпеку банку

Найбільш поширеними джерелами загроз, що впливають на фінансову безпеку банку, можна виділити усвідомлені чи неусвідомлені дії працівників, конкурентів, а також випадкові обставини. Наприклад, несприятлива ситуація на фінансових ринках, форс-мажорні обставини, природні катаклізми, прориви у науково-технічній сфері, і таке інше.

Основними видами загроз безпеці банківської діяльності є:

-загроза втрати майна;

-загроза порядку функціонування;

-загроза операційній діяльності.

Під загрозою фінансовій безпеці прийнято розуміти потенційно можливий негативний вплив на вхідні параметри, які в свою чергу спричиняють за собою зміни вихідних даних банківську систему. Поява небезпеки у вигляді реальних втрат розглядається як сигнал потенційної загрози, якщо вчасно не вжито заходів щодо її усунення.

Фінансова складова економічної безпеки банку дуже важлива, бо стабільність цього блоку пояснюється достатнім обсягом власних фінансових ресурсів, належним рівнем їх використання та позитивним прогнозом діяльності банку у майбутньому.

Необхідно оцінювати рівень фінансової безпеки. Основою побудови методики оцінки фінансової безпеки банку є дві групи показників: показники, які характеризують ефективність діяльності банку; показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам. В свою чергу, інструменти оцінки фінансової безпеки банку представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Інструменти оцінки фінансової безпеки банку

Інструмент оцінки	Призначення	Частота застосування
База внутрішніх подій	Агрегація кіберінцидентів і збитків	Постійно
Самооцінка ризиків (RSA)	Визначення вразливостей і залишкових ризиків	Щорічно
Сценарний аналіз	Оцінка екстремальних подій з низькою ймовірністю	Щорічно
Стрес-тестування	Аналіз впливу різних сценаріїв кіберкатастроф	Щорічно (мінімум)
KRI (ключові індикатори ризику)	Моніторинг динаміки ризику в реальному часі	Квартально або частіше

Джерело: [4]

Потреба постійної підтримки фінансової безпеки банку обумовлена завданням забезпечення його стабільності та досягнення головних цілей. І тому питання фінансової безпеки завжди буде актуальним для будь-якого керівника банку, оскільки ігнорування цієї проблеми часто призводить до небажаних результатів.

Список використаних джерел:

1. Барановський, О., Путінцева, Т. Формування комплексної програми забезпечення фіінансової безпеки комерційних банків. *Світ фінансів*, 2021. №3 (68). С. 65-79.
2. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. №2. С.141-146
3. Кубах, Т.Г., Руденко, Є.Ю. Оцінювання взаємозв'язку фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави. *«Modern Economics».* 2021. №26. С. 55-63.
4. Давиденко, Н.М., Колодяжна, В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 40. С. 51-58.

Демченко В.О.
к.е.н., доцент
кафедри банківської спроави та страхування
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

КОМПЛЕКСНА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ КІБЕРРИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Стрімке зростання цифрової інфраструктури, інтеграція хмарних технологій, віддалених робочих середовищ, відкритих API та FinTech-рішень призвели до формування нової парадигми кіберризиків, яких не існувало в традиційних фінансових системах навіть десять років тому. Пандемія COVID-19 та різке розширення онлайн-сервісів у 2020–2023 рр. підсилили вразливість бізнесу, а кібератаки типу ransomware лише у 2024 році завдали світовій економіці понад 1,1 трлн дол. збитків, що продемонструвало обмеженість існуючих моделей управління ризиками та актуалізувало потребу переходу до комплексних, багаторівневих стратегій кіберстійкості [1]. У фінансовому секторі, який є одним з найбільш атакованих у світі, вразливість цифрових екосистем безпосередньо трансформується у ризик ліквідності, втрати активів, порушення кредитних ліній і загрозу фінансовій безпеці підприємств.

У відповідь на ці виклики міжнародні регулятори сформували нову архітектуру управління кіберризиками. Стандарти NIST SP 800-53, ISO/IEC 27005, рекомендації ENISA та рамка DORA (2022) стали глобальними орієнтирами для країн ЄС, створивши уніфіковану модель оцінки, моніторингу, реагування та подолання наслідків кіберінцидентів. Ключова ідея — перехід від фрагментарного технічного захисту до системного управління технологічними, операційними та фінансовими ризиками. Проте практичні кейси (Colonial Pipeline, SingHealth, атака на Danske Bank) показали, що навіть високорозвинені

організації зазнають мільйонних збитків через слабкі місця в ланцюгах постачання або людський фактор, а тому роль стратегічного планування та бізнес-орієнтованого управління ризиками зростає критично [2;3].

В Україні цифрова трансформація бізнесу стрімко прискорилася після 2022 року: підприємства масово переходять на хмарні сервіси, дистанційні моделі роботи та цифровий документообіг. Паралельно зростає кількість кібератак на критичну інфраструктуру, банки та приватний сектор. За оцінками Держспецзв'язку, кількість складних атак у 2023–2024 рр [4] зросла більш ніж на 35%, що створює прямі загрози фінансовій стабільності підприємств і вимагає від них адаптації до сучасних міжнародних підходів. Водночас українські компанії часто обмежуються впровадженням окремих технічних рішень (антивірус, firewall, резервне копіювання), що не формує цілісної моделі кіберстійкості й не дозволяє прогнозувати фінансові наслідки інцидентів.

Формування комплексної стратегії управління кіберризиками передбачає трансформацію чотирьох ключових підсистем. Насамперед — нормативно-процедурної архітектури. Як показує досвід країн ЄС після впровадження DORA, ефективність управління ризиками залежить не лише від технічних засобів, а й від формалізованих політик, процедур доступу, інвентаризації критичних активів, моделей оцінки збитків та механізмів безперервного контролю. Український контекст демонструє, що відсутність стандартизованих внутрішніх політик та єдиного підходу до картографування активів робить підприємства вразливими навіть за наявності сучасних засобів захисту.

Другим елементом є технологічна інфраструктура. Аналіз німецької та естонської моделей свідчить, що кіберстійкість формується через багаторівневі системи ідентифікації загроз (SIEM, SOAR), сегментацію мереж, контроль привілейованих доступів та інтеграцію систем відновлення. В Україні такі рішення впроваджені фрагментарно: більшість підприємств використовують базові інструменти, але не мають системного моніторингу подій безпеки, що значно збільшує час виявлення інцидентів (MTTD) і, відповідно, фінансові втрати.

Третьою підсистемою є управління людським фактором. За даними IBM, до 82% успішних атак пов'язані з помилками персоналу — фішинг, неправильне налаштування доступів, незахищені пристрої. Міжнародні компанії, такі як ING та Santander, впровадили моделі безперервного навчання, симуляції атак, багаторівневу аутентифікацію та контроль поведінкових аномалій, що суттєво зменшило частку інцидентів. В українських умовах саме брак кваліфікованих кадрів та низький рівень корпоративної культури безпеки залишаються критичними бар'єрами.

Четвертий елемент — фінансова стійкість. Вплив кіберінцидентів на фінансову безпеку підприємства вже давно вийшов за межі IT-сфери: це ризик простоїв, порушення контрактних зобов'язань, штрафів, судових позовів, втрати ліквідності. Глобальні компанії застосовують моделі сценарного аналізу, стрес-тестування, інструменти кіберстрахування та систему KPI/KRI (MTTR, середній збиток на інцидент, рівень захищеності критичних сервісів). Для українських підприємств важливо інтегрувати ці моделі в управлінські процеси та

бюджетування, що дозволить оцінювати вартість ризиків і ухвалювати обґрунтовані інвестиційні рішення щодо кіберзахисту.

Інституційний досвід країн Центральної та Східної Європи — Польщі, Литви, Чехії — демонструє, що перехід до комплексної моделі кіберризик-менеджменту можливий протягом 3–5 років за умови уніфікації політик, стандартизації технічних рішень, створення центрів обміну інформацією, залучення міжнародних експертів та розвитку ринку кіберстрахування. Ці країни також зіткнулися з власними бар'єрами — дефіцит кадрів, залежність від зовнішніх постачальників, низький рівень цифрової зрілості малого бізнесу — що є актуальним і для України. Проте послідовне впровадження стратегічних етапів дозволило їм суттєво зменшити частку успішних атак та підвищити фінансову стійкість підприємств.

Отже, комплексна стратегія управління кіберризиками — це не набір технічних інструментів, а системне перетворення організаційної моделі підприємства. Вона передбачає інтеграцію міжнародних стандартів, розвиток людського капіталу, формування сучасної IT-інфраструктури, впровадження бізнес-орієнтованих методів оцінки збитків і побудову партнерства з регуляторами. Лише такий підхід здатен забезпечити фінансову безпеку підприємства, мінімізувати негативні наслідки кіберінцидентів та підвищити адаптивність бізнесу в умовах зростаючих цифрових загроз.

Список використаних джерел:

1. NIST Special Publication 800-53 Rev.5. Security and Privacy Controls for Information Systems and Organizations. National Institute of Standards and Technology, 2020. URL: https://csrc.nist.gov/publications/detail/sp/800-53/rev-5/final

2. ENISA. Threat Landscape 2024. European Union Agency for Cybersecurity, 2024. URL: https://www.enisa.europa.eu/

3. European Parliament & Council. Regulation (EU) 2022/2554 on Digital Operational Resilience for the Financial Sector (DORA). Official Journal of the European Union, 2022. URL: https://eur-lex.europa.eu/

4. Держспецзв'язку України. Звіт про кіберінциденти та загрози 2023–2024 рр. Київ: ДССЗЗІ, 2024. URL: https://cip.gov.ua/

Дікарєва В.С.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Лавренюк В. В.

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА МАКРОФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Валютний ризик є одним із найбільш суттєвих банківських ризиків, з якими стикаються банківські установи в умовах глобалізації та інтеграції фінансових ринків. Актуальність адаптації управління валютним ризиком зумовлена безпрецедентними викликами, з якими стикається банківська система України в період повномасштабної війни. Водночас, макрофінансова нестабільність, спричинена військовою агресією, призвела до радикальної трансформації механізмів управління валютним ризиком, вимагаючи від фінансових інститутів переходу від традиційних статичних підходів до адаптивних стратегій, здатних оперативно реагувати на динамічні зміни зовнішнього середовища.

В умовах структурних змін фінансового сектору традиційні методи оцінки валютного ризику, такі як історичний VaR або параметричний підхід, виявилися недостатньо ефективними для адекватного відображення нелінійної природи валютних коливань в період макрофінансової турбулентності. За таких умов актуалізувалася необхідність розробки нових інструментальних стратегій, що базуються на сучасних методах прогнозування, зокрема аналізі часових рядів, факторному та регресійному аналізі, а також застосуванні нейронних мереж та методів машинного навчання. Інтеграція технологій штучного інтелекту у процеси управління валютним ризиком відкриває нові можливості для підвищення точності прогнозування обмінних курсів та формування ефективних стратегій хеджування [1].

Сучасні дослідження валютного ризику акцентують увагу на багатофакторній природі курсоутворення, що визначається взаємодією макроекономічних детермінант, геополітичних чинників та поведінкових патернів учасників ринку. Для української економіки ключовими факторами валютної волатильності виступають дефіцит платіжного балансу, рівень міжнародних резервів, інфляційні очікування, процентні диференціали та політична стабільність. Емпіричні дослідження, проведені з використанням векторної авторегресії (VAR), підтвердили, що дефіцит поточного рахунку пояснює до 45% варіації курсу гривні, причому кожне збільшення дефіциту на 1% супроводжується зростанням курсу USD/UAH на 1,8 гривні [2]. Феномен фінансової доларизації є специфічною характеристикою валютного ризику в українському банківському секторі. Доларизація проявляється як на стороні зобов'язань (депозитна доларизація), так і на стороні активів (валютне кредитування), створюючи передумови для реалізації кредитного, валютного та

ризиків ліквідності одночасно. Дослідження впливу доларизації на банківську стабільність засвідчили, що девальвація національної валюти може призвести до каскадного ефекту погіршення якості кредитного портфелю та скорочення депозитної бази. В умовах воєнного стану рівень доларизації депозитів суттєво зріс, що відображає зниження довіри до національної валюти та підвищення схильності економічних агентів до захисту від валютного ризику [3].

Методологія оцінки валютного ризику еволюціонувала від простих методів аналізу чутливості (GAP-аналіз) до складних економетричних моделей та застосування методів машинного навчання. Value-at-Risk (VaR) залишається базовим інструментом вимірювання валютного ризику, проте його обмеження, пов'язані з припущенням про нормальний розподіл доходностей, актуалізують необхідність використання альтернативних методів. GARCH-моделі (Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticity) дозволяють враховувати кластеризацію волатильності та ефект «довгих хвостів» розподілу, що є критично важливим для ринків, що розвиваються. Стрес-тестування як інструмент оцінки валютного ризику набуло особливого значення в умовах воєнного стану, коли Національний банк України проводить регулярні стрес-тести банківської системи за базовим та несприятливим сценаріями. Новітні підходи до оцінки валютного ризику передбачають інтеграцію методів штучного інтелекту, зокрема нейронних мереж різних архітектур (LSTM, GRU, CNN, Transformer), що демонструють суттєво вищу точність прогнозування обмінних курсів порівняно з традиційними економетричними моделями. Гібридні моделі, що поєднують декомпозицію часових рядів (CEEMDAN) з багаторівневими LSTM-мережами, забезпечують ефективне прогнозування нелінійних та нестаціонарних процесів курсоутворення. Застосування технік пояснюваного штучного інтелекту (explainable AI), таких як Grad-CAM, підвищує інтерпретовність моделей та довіру до прогнозів з боку керівництва банків [1, 4, 5, 6].

Регуляторні заходи Національного банку України у сфері макропруденційної політики, включаючи буфер консервації капіталу, контрциклічний буфер, ліміти відкритої валютної позиції та режим керованої гнучкості курсоутворення, виявилися ефективними для мінімізації наслідків системних криз та стабілізації фінансового сектору. Розроблена НБУ стратегія поступового пом'якшення валютних обмежень має враховувати баланс між підтримкою економічного відновлення та збереженням стабільності валютного ринку. Цифрова трансформація банківського сектору відкриває нові можливості для розбудови адаптивної системи управління валютним ризиком через впровадження моніторингу у реальному часі, автоматизації аналітичних процесів та інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень. Проте емпіричні дослідження засвідчують, що поточні цифрові трансформації ще не мали статистично значущого впливу на контроль та управління ризиками в деяких юрисдикціях, що наголошує на необхідності подальшого посилення інтеграції технологічних рішень у ризик-менеджмент. Для української банківської системи критично важливим є забезпечення кібербезпеки в умовах

зростання інтенсивності використання електронних грошей, що вимагає розробки комплексних систем управління і операційним ризиком.

Отож, концептуальна модель адаптивного управління валютним ризиком має інтегрувати п'ять ключових етапів: 1) ідентифікація ризику через real-time моніторинг, AI-driven виявлення аномалій та геополітичний моніторинг; 2) вимірювання та оцінка з використанням GARCH-моделей, нейронних мереж, машинного навчання та підходу Growth-at-Risk; 3) безперервний моніторинг з динамічною корекцією лімітів та інтеграцією з системою BankID; 4) застосування стратегій мітигації через динамічне хеджування, сценарне планування та опціонні стратегії; 5) безперервне розкриття інформації з інтеграцією ESG-критеріїв та дотриманням вимог НБУ щодо системно важливих банків. На сьогодні, для українських банків критично важливим є розробка і впровадження адаптивних моделей управління валютним ризиком в умовах високої економічної невизначеності, що створює попит на впровадження інструментів економіко-математичного моделювання та прогнозування для визначення довгострокових наслідків фінансових інверсій.

Список використаних джерел:

1. Коломієць Ю. Інструментальні стратегії оцінки валютного ризику в банківській системі ризик-менеджменту. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку.* 2024. №4 (15). с. 107–127. URL: https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-4-09
2. Лук'яненко І., Гречаний П. Монетарна політика України під час війни. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2024. № 9 (1). с. 54–65. URL: https://doi.org/10.18523/2519-4739.2024.9.1.54-65
3. Валіцька Л., Шинкарчук М. Вплив воєнних викликів на стан ринку банківських депозитів України. *Економічний аналіз*. 2024. №34(4). с. 523–535. URL: https://doi.org/10.35774/econa2024.04.523
4. Bublyk Y., Korablin S., Shapoval Y. On the effectiveness of the interest rate channel within inflation targeting in Ukraine: a VAR approach. *Banks and Bank Systems.* 2023. T. 18, № 4. C. 293–306. URL: https://doi.org/10.21511/bbs.18(4).2023.24
5. Bilis E. et al. EXPERT: EXchange Rate Prediction Using Encoder Representation from Transformers. *Forecasting.* 2025. Vol. 7, no. 4. P. 65. URL: https://doi.org/10.3390/forecast7040065
6. Meng S. et al. Enhancing Exchange Rate Forecasting with Explainable Deep Learning Models: *2024 4th International Conference on Electronic Information Engineering and Computer Science (EIECS), Yanji, China, 27–29 September 2024*. 2024. P. 892–896. URL: https://doi.org/10.1109/eiecs63941.2024.10800545

Жоновська В. Р.
Економіка, 4 курс бакалаврат
ВСП «Бурштинський енергетичний фаховий коледж ІФНТУНГ»
Науковий керівник – викладач економічних дисциплін
Ковальський Т. А.

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із головних елементів державного регулювання економіки, що забезпечує стабільність національної грошової одиниці та підтримує стійкість фінансової системи країни є валютна політика центрального банку**.** Її значення суттєво зростає в умовах воєнного стану, оскільки саме цілеспрямовані дії державного регулятора дозволяють стримувати девальвацію національної валюти, коригувати інфляційні процеси та підтримувати рівновагу на фінансовому ринку.

Валютна політика НБУ – це сукупність заходів, що регулюють валютні відносини з метою досягнення макроекономічної стабільності, яка нині базується на принципах керованої гнучкості обмінного курсу [3].

З огляду на зовнішні виклики, Національний банк України змушений поєднувати механізми жорсткого монетарного контролю з поступовою лібералізацією валютного ринку. Діяльність центрального банку в цей період набуває стратегічного значення для забезпечення фінансової стабільності, залучення міжнародної допомоги та збереження економічної безпеки держави.

На початку повномасштабної військової агресії Національний банк України встановив фіксований обмінний курс гривні до долара США та запровадив низку адміністративних обмежень, зокрема, обмежив купівлю іноземної валюти та її переказ за кордон, встановив ліміти на валютні операції фізичних осіб, заборонив виплату дивідендів нерезидентам, а також запровадив контроль за розрахунками із зовнішньоекономічними контрагентами [4]. Зазначені рішення дозволили запобігти панічним реакціям, забезпечили стабільну роботу фінансової системи, а також сприяли психологічній адаптації бізнесу та населення до нестабільних економічних умов.

Впродовж 2023-2024 років заходи валютної політики спрямовувались на пожвавлення функціонування валютного ринку, послаблюючи окремі обмеження на використання валюти для забезпечення імпорту критичних товарів (енергоносії, медичні засоби, військове обладнання, сільськогосподарська техніка, добрива), оплати зовнішньоекономічних послуг (логістичні, транспортні, страхові, консалтингові).

Завдяки міжнародній підтримці золотовалютні резерви України станом на початок 2025 року становили 43 009,64 млн доларів, що дозволило стабілізувати платіжний баланс [1]. Активна співпраця НБУ із Міжнародним валютним фондом, Світовим банком щодо отримання кредитної та технічної допомоги сприяла посиленню стійкості банківського сектору.

Поступове повернення до режиму керованої гнучкості обмінного курсу створило передумови для прогнозованості валютного ринку, сприяло

зменшенню спекулятивного тиску та підвищенню довіри населення до гривні. Використання системи електронних лімітів та розширення функціональних можливостей операцій з валютою онлайн підвищили прозорість платіжних операцій, мінімізували ризики тіньового обігу іноземної валюти.

За підсумками 2024 року рівень безготівкових валютних операцій у структурі ринкових операцій зріс на 20%**,** що свідчить про подальшу детінізацію валютного сектору та підвищення ефективності монетарного контролю [1]. Стабільність валютного курсу гривні — на рівні близько 38 грн за долар США зберігалася завдяки активним валютним інтервенціям НБУ, обсяг яких у 2024 році становив понад 30 млрд доларів США**.** Інфляція в Україні сповільнилася до 5,1 %**,** що є найнижчим показником за останні три роки [1]. Це свідчить про ефективність реалізованої валютної політики НБУ, спрямованої на стабілізацію грошово-кредитного ринку та відновлення довіри економічних агентів до національної валюти.

Збереження стабільного курсу гривні в умовах воєнного стану є індикатором стійкості банківського сектору та здатності держави ефективно реагувати на зовнішні шоки. У 2025 році головний фінансовий інститут країни продовжив курс на лібералізацію валютного ринку з одночасним збереженням гнучких механізмів монетарного контролю**.** Зміцнення міжнародних резервів та підтримка прозорих ринкових умов для бізнесу й інвесторів – пріоритетні цілі політики Національного банку України, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності, підвищення інвестиційної привабливості держави та формування передумов для стійкого економічного зростання.

Отже, валютна політика Національного банку України в умовах воєнного стану базується на принципах стабільності, гнучкості та поступової лібералізації. Системні дії від фіксації валютного курсу до поетапного відновлення валютного ринку — дозволили уникнути глибокої девальвації гривні, зберегти стабільність банківської системи та зміцнити довіру до національної валюти.

Список використаних джерел:

1. Золотовалютні резерви України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/2025/ (дата звернення: 21.11.2025).

2. Національний банк України. *Інфляційний звіт, січень 2025 року.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2025-roku (дата звернення: 21.11.2025).

3. Про монетарну політику. URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary/about?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 21.11.2025).

4. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voyennogo-stanu (дата звернення: 18.10.2025).

Карпенко М.С.
Банківський бізнес, 3 курс бакалаврат
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

КОМПЛАЄНС-МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКУ

Сьогодні в банківській сфері все частіше говорять про те, як важливо дотримуватися правил і вчасно реагувати на ризики. Це вже давно не просто формальна вимога, а реальна потреба, адже сучасні банки працюють у досить нестійких ринкових умовах, де будь-яка помилка може дорого коштувати. Тому підхід до контролю поступово змінюється: замість сухої перевірки він стає частиною управління, сприяє впорядкуванню внутрішніх процесів, підвищенню прозорості операцій та формуванню належної культури доброчесності. Також необхідно забезпечити системну та стійку взаємодію з клієнтами й регуляторами, що є ключовою складовою комплаєнсу в межах інтегрованої системи управління ризиками відповідності [1].

Значення поняття «комплаєнс» походить від англійського compliance — «відповідність», «дотримання» і означає не просто виконання встановлених норм, а створення комплексного механізму підходів, які допомагають банку діяти відповідально та уникати порушень. Він включає систему заходів, спрямованих на забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства, нормативних актів, постанов, внутрішніх політик та кодексів етичної поведінки [2]. Водночас, виходить за межі формального дотримання норм і передбачає формування корпоративної культури доброчесності, відповідності та прозорості.

Надійна система контролю фактично «підстраховує» банк від комплаєнс-ризику, який виникає коли правила виконуються не повністю або коли в самій системі контролю є недоліки. У таких випадках банк може зіткнутися зі штрафами, фінансовими втратами чи репутаційними збитками. Тому чітко налагоджений контроль допомагає вчасно помічати порушення, реагувати на них і не допускати серйозних наслідків.

З цього випливає, що банку недостатньо просто мати набір правил — важливо зробити так, щоб вони реально працювали. Отже комплаєнс, як явище, визначає «що» потрібно виконувати для дотримання стандартів, а на запитання «як» це робити ефективно відповідає комплаєнс-менеджмент. По суті, це система організаційних заходів, процедур і інструментів, спрямованих на забезпечення постійної відповідності діяльності банку встановленим стандартам [3]. Він включає ідентифікацію комплаєнс-ризиків, їх оцінку, розробку механізмів контролю та моніторинг виконання вимог, а також формування корпоративної культури, що підтримує прозорість, доброчесність і відповідальність у всіх процесах банку.

У банках комплаєнс-менеджмент вже давно перестав бути лише «формальністю». Він стає стратегічним інструментом корпоративного управління. Завдяки йому керівництво отримує можливість приймати обґрунтовані рішення, мінімізувати ризики та підвищувати довіру клієнтів, партнерів і регуляторів. Крім того, якісний комплаєнс-менеджмент формує у працівників розуміння власної відповідальності, знижує ймовірність конфліктів інтересів і підтримує стабільність роботи банку навіть у нестійких ринкових умовах.

Важливою складовою цієї системи є комплаєнс-контроль — практичний механізм, що забезпечує перевірку того, наскільки ефективно працівники та підрозділи дотримуються встановлених вимог [4]. Його завдання полягає не лише в тому, щоб виявляти порушення, а й у тому, щоб запобігати їм завдяки своєчасному моніторингу операцій, аналізу ризикових ситуацій та оцінці внутрішніх процедур.

Комплаєнс-контроль включає регулярні перевірки, тестування процесів, аналіз відповідності документів, а також підготовку рекомендацій для вдосконалення системи управління ризиками. Він дозволяє виявляти слабкі місця у внутрішніх політиках, коригувати поведінкові практики персоналу та підвищувати якість прийняття рішень. Фактично комплаєнс-контроль забезпечує зв'язок між формальними правилами і реальним функціонуванням банку, перетворюючи вимоги, стандарти та політики на дієві інструменти щоденної роботи.

У сучасних умовах комплаєнс-менеджмент стає невід'ємною частиною ефективного корпоративного управління банком. Його значення виходить за межі формальних правил: правильна організація і систематичний контроль дозволяють банку мінімізувати ризики, зміцнити довіру клієнтів і партнерів, а також підтримувати стабільність діяльності навіть у складних ринкових умовах.

Щоб комплаєнс у банку працював ефективно, важливо не обмежуватися формальними перевірками. Насамперед потрібно розвивати культуру доброчесності та зрозумілі етичні правила, щоб вони реально впливали на щоденну роботу співробітників і поведінку клієнтів [5]. Паралельно банки мають системно контролювати операції, регулярно переглядати політики й оцінювати ризики, зокрема репутаційні.

Сучасні інструменти тут незамінні — автоматизовані системи моніторингу транзакцій на основі ШІ та інтеграція кібербезпеки згідно з ISO/IEC 27001 допомагають швидше виявляти підозрілі дії та реагувати на кібератаки, що особливо актуально у воєнний час.

Комплаєнс має бути частиною стратегічного управління: це не гальмо для бізнесу, а механізм, який допомагає працювати прозоро й стійко. Постійна взаємодія з НБУ, зокрема щодо уточнення вимог Постанови №88, дозволяє банкам чіткіше розуміти свої обов'язки й удосконалювати систему контролю [5].

Таким чином, комплаєнс у поєднанні з системним контролем і продуманим менеджментом перетворюється на стратегічний інструмент розвитку банку. Він забезпечує не лише відповідність нормативним вимогам, а й формує культуру

відповідальності, доброчесності та прозорості, що є ключем до довгострокової стабільності, надійності та конкурентоспроможності банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Охрименко І. Б., Примостка Л. О. Комплаєнс-менеджмент у банку: сутність, значення в корпоративному управлінні та ключові аспекти впровадження. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. С. 104-132. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/22516/22487.
2. Краснова, І. В., Пилипенко, Г. С. Теоретичні засади впровадження комплаєнс у банківську діяльність. Вчені записки. Випуск 32 (3). 2023. С. 42-54. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/989dd24a-40a3-4323-92e7-abbb9f9cbf13.
3. Пилипенко, Г. С. Комплаєнс-культура як основа формування ефективної системи комплаєнс-менеджменту банку. Успіхи і досягнення у науці. 2025. Вип. 2 (12). С. 1075-1083. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/20548.
4. Білошапка В.С., Охрименко І.Б. Регуляторний та комплаєнс-контроль в управлінні операційними ризиками банку. Актуальні питання у сучасній науці. № 1(7). 2023. С.13-34.
5. Примостка Л., Краснова І., Стрільчук Ю. Комплаєнс: сутність, міжнародні стандарти та перспективи розвитку для банків України. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 340(2). 2025. С. 150-158. https://doi.org/10.31891/2307- 5740-2025-340-23.

Козачук Д. П.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування
Лавренюк В. В.

ІНТЕГРАЦІЯ ESG-МОДЕЛІ В УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Значні макроекономічні зрушення та процеси, що відбулися в останнє десятиліття, стали поштовхом до регуляторних змін та технологічних інновацій у банківській галузі. Змінилась не лише економічна динаміка, а й підхід до ведення бізнесу, викликаний активними соціальними трансформаціями. На тлі цього особливу увагу було приділено вивченню ESG-факторів, їх впливу на діяльність організацій (в тому числі і банків) та інтеграції в управління ризиками. Досліджуючи зобов'язання щодо сталого розвитку не лише як зобов'язання щодо дотримання нормативних вимог, а й як можливість створення цінності.

Інтеграція ESG-моделі в управління банками тепер розглядається як складова ефективного ризик-менеджменту, насамперед за рахунок цілісного та усвідомленого підходу до управління ESG-ризиками [1].

Інтеграція триєдиної концепції ESG -екологічний (Environmental), соціальний (Social) та управлінський (Governance) - у банківський сектор забезпечує подвійний позитивний ефект: сприяє зниженню екологічного сліду та, водночас, створює засади для довгострокової фінансової стійкості через впровадження соціально відповідальних практик. Наприклад, екологічний аспект забезпечує економію коштів та зменшення регуляторних ризиків, тоді як соціальний аспект може підвищити продуктивність праці співробітників та лояльність клієнтів. Ефективне управління оптимізує процес прийняття рішень та зміцнює довіру зацікавлених сторін, що в перспективі приводить до кращих фінансових результатів [2].

Зважаючи на банкоцентичний характер фінансового сектору України, впровадження ESG-моделі в управління банківськими ризиками напряму позитивно вплине на стійкість фінансового сектору, надійність банківських операцій, і в перспективі матиме вирішальне значення для досягнення цілей сталого розвитку та ключовим елементом у процесі економічного відновлення країни.

У процесі інтеграції ESG-практик до бізнес-моделі банку (рис. 1), першочергового значення набуває управління ESG-ризиками. За своєю природою ESG-ризики не є принципово новими для банківської сфери, а виступають як чинники, що посилюють вже відомі категорії (наприклад, кредитний чи ринковий ризик). Однак виявлення, ідентифікація та, особливо, кількісна оцінка цих ризиків вимагають адаптації або заміни традиційних методів оцінки, які виявляються неефективними [3].

Рис. 1 – Процес інтеграції ESG-моделі у структуру банку [4]

ESG-ризики, з одного боку, безпосередньо впливають на фінансові показники (прибутки, збитки, ліквідність) банків, з іншого – прямо чи опосередковано на клієнтів банку. Тож, для банківського сектору характерний подвійний вплив ESG-ризиків: ризики можуть завдавати шкоди безпосередньо банку (наприклад, офісам або службовим автомобілям) або опосередковано – через його клієнтів (наприклад, зростання непрацюючих кредитів внаслідок змін

на ринку чи виробничих збоїв, втрата або пошкодження предметів застави, спричинених ESG-факторами).

Ключовиими напрямками інтеграції ESG-моделі в баківський бізнес є:

● Залучення до Політики з розвитку сталого фінансування, що розробляється Національним банком України [5]. Згідно неї, реалізація ESG у фінансовому бізнесі буде відбуватися з урахуванням реалій повномасштабного російського вторгнення.

● Розробка внутрішніх політик реалізації ESG-моделі відповідно до вітчизняних та міжнародних практик, які гарантують розробку стратегій управління ESG-ризиками згідно комплексного підходу, зокрема до оцінки ринкової вартості нерухомості та управління іпотечними ризиками, оцінки та пом'якшення ризиків у кредитуванні, адже проблемні кредити та нереалізована застава – це вилучення коштів із банківського обороту, яке спричиняє проблеми для банку [3]. Важливим є створення умов для гармонізації національних банківських практик із європейськими та світовими тенденціями у сфері сталого розвитку [1], що найчастіше в банку набувають форми внутрішнього ESG-скорингу.

● Розвиток екологічної та соціальної відповідальності у філософії корпоративної культури та корпоративного управління (встановлення власних сонячних електростанцій у відділеннях та офісах, система сортування сміття, політика інклюзії серед персоналу та інше).

● Залучення клієнтів до культури екологічного ведення бізнесу (використання енергоефективних технологій, заохочення до відмови від токсичних матеріалів, вигідні пропозиції у сфері «зеленого» фінансування тощо). Бізнес, який відповідає критеріям ESG, є привабливішим для інвесторів, оскільки їхнє належне управління знижує схильність до несподіваних фінансових втрат, покращує репутацію в умовах сучасних ESG-орієнтованих трендів.

Наразі ESG-стандарти перестають бути рекомендацією і стають обов'язковою вимогою для українських компаній, будучи інтегрованими в процес due diligence, бо банки дедалі частіше розглядають ESG як маркер надійності. З огляду на необхідність, компанія YouControl презентувала спеціальний аналітичний модуль «ESG-профіль», завдяки якому банки, донори, держрегулятори і бізнес можуть перевірити компанію на відповідність вимогам сталого розвитку.

У 2024 році НБУ опитав 33 найбільших банки про їхні підходи до управління кліматичними ризиками – майже 75% зазначили, що зміни клімату вже зараз впливають на їхню діяльність, проте лише близько 30% опитаних банків просунулися в управлінні цими ризиками, інтегрували їх у систему управління ризиками передусім кредитного та операційного. Лідерами за активністю провадження ESG-моделей в структуру управління ризиками залишаються банки із іноземним капіталом [5].

Отже, актуальність ESG-моделей для фінансових установ значно зростає. Елементи сталого розвитку набули для банків статусу не просто етичних, а критичних економічних та екзистенційних чинників, які необхідно розглядати як

окремий клас загроз – ESG-ризики, ефективне управління якими потребує комплексного впровадження у всі системи ризик-менеджменту банків в Україні згідно останніх опитувань. Такий процес передбачає стратегічну перебудову бізнес-моделі, перегляд ризик-апетиту, вдосконалення інструменту для оцінки ризиків, участь у процесах підготовки звітності та прогнозування та забезпечення повної ясності щодо розподілу функціоналу в рамках системи трьох ліній захисту.

Список використаних джерел:

1. ESG Integration in the Banking Sector. Navigating Regulatory Frameworks and Strategic Challenges for Financial Institutions. Elisa Menicucci. *Springer Nature Switzerland.* 2025. URL: https://www.springerprofessional.de/en/esg-integration-in-the-banking-sector/50714716
2. Дмитро М. Стащук, Гліб О. Алексін. Стратегічні підходи до інтеграції ESG у корпоративне вартісно-орієнтоване управління. *Науковий економічний журнал «Актуальні проблеми економіки» № 7 (277), 2024*. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/07/7.24._topic_Dmytro-Stashchuk-Glib-Aleksin-293-303-1.pdf
3. Баріда Н. П. Оцінка вартості застави у передачі ESG-факторів на ризик-менеджмент банку. *Наукові перспективи.* — 2024. — № 5. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/11924/11984
4. ESG-ризики у банківській сфері. Ефективні стратегії використання можливостей та зниження ризиків. KPMG. 2022. URL: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf
5. Вдосконалення Політики щодо розвитку сталого фінансування. Національний банк України. 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=14

Козубенко Д.С.
Ризик-менеджмент фінансового бізнесу, 5 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н.,
професор кафедри банківської справи та страхування
Корнилюк Р.В.

НЕПРАЦЮЮЧІ КРЕДИТИ (NPL) У ПОРТФЕЛЯХ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ

Фінансова система України демонструє високу адаптивність до умов воєнного часу, але якість кредитних портфелів державних банків залишається питанням національної безпеки. Відповідно до Оновленої Стратегії розвитку фінансового сектору України (затвердженої у серпні 2025 року), важливим

визначено вирішення проблеми непрацюючих кредитів (NPL) для відновлення повноцінного кредитування економіки, а саме реалізації нових інструментів врегулювання. Досягнення цієї мети вимагає від державних банків (АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк» та ін.) переходу від пасивного утримання боргів до активного очищення балансів [1,2].

Робота з проблемними активами у 2025 році базується на чіткому нормативному фундаменті:

- визначення дефолту гармонізовано зі стандартами ЄС (стаття 47а Регламенту ЄС № 575/2013) завдяки Постанові НБУ № 351 [3], що робить українську статистику зрозумілою для іноземних інвесторів;
- банки зобов'язані мати окремі підрозділи роботи з NPL та стратегії їх скорочення згідно з Постановою НБУ № 97 [4];
- для порятунку життєздатного бізнесу активно використовуються механізми Закону України «Про фінансову реструктуризацію» [5].

Для розуміння поточної ситуації варто розглянути її в історичній динаміці. До початку повномасштабного вторгнення банківська система України демонструвала стійкий тренд на оздоровлення, частка NPL скоротилася з 55% у 2018 році до 27% станом на 1 березня 2022 року. Однак війна переломила цей тренд, спричинивши пікове зростання проблемних активів у перший рік агресії.

На початку 2025 року ситуація почала стабілізуватися, за підсумками I кварталу 2025 року загальна частка NPL у системі становила 28,6% , а у державному секторі - 41,1%.

Проте аналіз найсвіжіших даних НБУ (станом на 1 жовтня 2025 року) свідчить про прискорення позитивних змін. За останні пів року загальносистемний показник NPL знизився ще суттєвіше - до 25,0% [6].

Ця позитивна динаміка є результатом поєднання трьох факторів:

- нарощення кредитування («ефект розмивання»), зростання портфеля гривневих кредитів бізнесу (на 28,4% у річному вимірі ще на початку року) продовжилося і в другому півріччі;
- банки активізували списання за рахунок резервів боргів, що виникли через руйнування заставного майна;
- покращення платіжної дисципліни у секторах логістики та рітейлу.

Особливо помітний прогрес у державному секторі, який історично акумулював найбільші обсяги токсичних активів. Порівняльний аналіз даних початку та кінця 2025 року наведено в табл. 1.

Як видно з таблиці, усі без винятку державні банки зменшили навантаження на капітал. Лідером за якістю портфеля залишається АТ «Укргазбанк», показники якого вже відповідають середньоринковим. Найскладнішою залишається ситуація у АТ «ПриватБанку», де левову частку NPL, понад 168 млрд грн, становлять кредити, видані пов'язаним особам до націоналізації 2016 року.

Таблиця 1

Порівняльна динаміка NPL у державних банках протягом 2025 року

Банк	Частка NPL (%), I квартал 2025 р.	Частка NPL (%), III квартал 2025 р.
АТ «ПриватБанк»	51,9%	45,5%
АТ «Ощадбанк»	38,1%	34,6%
АТ «Укрексімбанк»	34,0%	29,8%
АТ «Сенс Банк»	33,3%	31,4%
АТ «Укргазбанк»	24,7%	22,0%

Джерело: створено автором на основі [1, 7].

Незважаючи на покращення статистики, обсяги NPL у держбанках залишаються значними, понад 300 млрд грн сумарно. Головними напрямами роботи на 2026 рік визначені продаж прав вимоги, юридичний аудит та законодавчий захист менеджменту. НБУ стимулює банки виходити на майданчики типу Prozorro.Продажі. Проте інвестори вимагають значних дисконтів через воєнні ризики. Як зазначають дослідники, купівля боргу в Україні вимагає ретельної перевірки кінцевих бенефіціарів та наявності судових обтяжень [1]. Також необхідно на законодавчому рівні врегулювати питання продажу боргів держбанків з дисконтом, щоб уникнути звинувачень у розтраті державних коштів при очищенні балансів.

Зниження рівня NPL до 25% є індикатором відновлення. Державні банки демонструють позитивну динаміку, проте для остаточного вирішення проблеми необхідна активізація вторинного ринку боргів та завершення судових процесів щодо активів, втрачених на окупованих територіях.

Список використаних джерел:

1. Прутська О., Абдуллаєва А. Непрацюючі кредити (NPL) в банківській системі України. Modern engineering and innovative technologies. 2025. № 39-03. С. 53–62. https://doi.org/10.30890/2567-5273.2025-39-03-020.

2. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України (оновлено). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini (дата звернення: 23.11.2025).

3. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Нац. банку України від 30.06.2016 № 351 : станом на 7 серп. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text (дата звернення: 23.11.2025).

4. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України : Постанова Нац. банку України від 18.07.2019 № 97 : станом на 1 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text (дата звернення: 23.11.2025).

5. Про фінансову реструктуризацію : Закон України від 14.06.2016 № 1414-VIII : станом на 23 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19#Text (дата звернення: 23.11.2025).

6. Національний банк України. Огляд банківського сектору, листопад 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2025-roku (дата звернення: 23.11.2025).

7. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/npl (дата звернення: 23.11.2025).

Крупко Д.Р.
Банківський менеджмент, 6 курс магістратура
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
Професор кафедри банківської справи та страхування
Краснова І.В.

СИСТЕМНИЙ РИЗИК У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Системний ризик посідає ключове місце серед загроз, що здатні дестабілізувати фінансову систему країни. Його особливість полягає у тому, що він не обмежується негативними наслідками для однієї установи, а поширюється на весь банківський сектор, провокуючи ефект ланцюгової реакції [1]. Така здатність масштабувати локальні порушення робить системний ризик найнебезпечнішим видом фінансових ризиків, оскільки його реалізація може спричинити суттєве погіршення економічної ситуації та підрив довіри до інститутів фінансової інфраструктури.

У сучасних умовах системний ризик має складну багатофакторну природу. Його формують структурні дисбаланси, макроекономічні коливання, глобальні шоки, а також поведінкові реакції учасників ринку [3]. Банки функціонують у середовищі високої взаємозалежності: спільні канали фінансування, подібні бізнес-моделі, кореляція активів та тісні міжбанківські зв’язки роблять сектор вразливим до доміно-ефекту. Несподіваний дефолт або втрата ліквідності в одному сегменті може стрімко поширитися на інші, особливо у періоди нестабільності та зниження довіри інвесторів [1].

Важливу роль у формуванні системного ризику відіграють зовнішні чинники: геополітична нестабільність, валютні коливання, зростання інфляції, зміни процентних ставок та погіршення якості активів. У таких умовах банки стикаються із необхідністю своєчасно реагувати на макроекономічні зміни, підтримувати належний рівень капіталізації й ліквідності та адаптувати стратегії ризик-менеджменту до високої невизначеності [3]. Чим більш синхронно банки реагують на шоки (наприклад, масово скорочують кредитування чи одночасно виходять із певних сегментів ринку), тим більшим стає кумулятивний системний ефект.

Поширення системного ризику здійснюється кількома каналами: через міжбанківський ринок, фондовий ринок, кредитний канал, валютний канал та інформаційний. Кожен із них може стати механізмом передачі стресу від однієї установи до іншої. Особливо важливим є інформаційний канал — панічні очікування, зниження довіри та поширення негативних новин можуть впливати на поведінку клієнтів швидше, ніж будь-які фінансові показники [2]. Це створює загрозу масових відтоків коштів, що підсилює шоки та ускладнює відновлення банківського сектору.

Сучасні підходи до оцінювання системного ризику базуються на поєднанні макропруденційних індикаторів, мережевого аналізу, стрес-тестування та моделей, що вимірюють внесок окремих банків у загальний рівень системної вразливості [1]. Значну увагу приділяють оцінюванню системної важливості банків — їхній частці на ринку, масштабам міжбанківських операцій, рівню взаємозалежності з іншими установами та здатності генерувати зовнішні ефекти. У країнах ЄС та за рекомендаціями Базельського комітету визначення системно важливих банків супроводжується додатковими регуляторними вимогами: підвищеними буферами капіталу, жорсткішими нормами ліквідності та посиленим наглядом.

В умовах воєнного стану системний ризик в Україні суттєво посилився. Воєнні дії стали головним тригером фінансових шоків, впливаючи на платоспроможність громадян, діяльність підприємств, інвестиційну активність та стабільність банківських операцій [2]. Погіршення економічної динаміки, зниження доходів населення, зростання кредитного ризику, міграція робочої сили та релокація бізнесу створили нову конфігурацію ризиків, яка вимагала від банків швидкої адаптації. Висока невизначеність та потреба у підтримці національної економіки зумовили необхідність посилення макропруденційних заходів та оновлення методів оцінювання системної вразливості.

Водночас банківський сектор продемонстрував здатність до стабілізації завдяки поєднанню регуляторних і внутрішніх управлінських заходів. Серед ключових інструментів, що сприяють зниженню системного ризику, варто виокремити підвищення капітальних буферів, запровадження реструктуризації боргів, оптимізацію структури активів, посилення внутрішнього контролю та розвиток цифрових технологій, які забезпечують безперебійність операцій навіть за екстремальних умов [3]. Важливу роль відіграють і державні програми підтримки, спрямовані на зміцнення стійкості банківського сектору й забезпечення доступу громадян до фінансових послуг.

Останні роки позначилися суттєвими трансформаціями у підходах до регулювання та управління системним ризиком в Україні [4]. Національний банк реалізує комплексну стратегію зміцнення фінансової стійкості, яка охоплює адаптацію макропруденційних інструментів до умов воєнного стану. Одним із ключових напрямів стало посилення вимог до капіталу та ліквідності, зокрема впровадження додаткових буферів, обов’язкових для системно важливих банків. Такі установи зобов’язані підтримувати вищий рівень стійкості, адже їхня діяльність має найбільший потенціал впливу на всю банківську систему.

Паралельно здійснюється модернізація системи стрес-тестування [4]. Традиційні моделі замінюються на більш гнучкі сценарні інструменти, здатні враховувати воєнні ризики, геополітичні загрози, руйнування інфраструктури, енергетичну нестабільність та коливання платоспроможності клієнтів. Особлива увага приділяється оцінюванню концентраційних ризиків — залежності окремих банків від обмеженої кількості позичальників, галузей або регіонів. Такі концентрації у воєнний період здатні створювати високі системні уразливості.

Значні зміни відбулися і в системі моніторингу ліквідності. НБУ впровадив розширений набір щоденних та щотижневих індикаторів, що дозволяє оперативно оцінювати тиск на ліквідність банків та запобігати виникненню кризових ситуацій [2]. Збільшено роль інструментів рефінансування, а також створено умови для забезпечення безперервного доступу банків до ліквідності у разі реалізації воєнних та економічних шоків.

Важливим кроком стало запровадження в Україні системи оцінювання системної значущості банків на основі міжнародних стандартів, зокрема підходів Європейського центрального банку та Базельського комітету. Це дало змогу виділити установи, що мають критичний вплив на фінансову систему, і посилити контроль за їхніми операціями, внутрішніми процедурами та корпоративним управлінням.

Суттєво модернізовано й підходи до управління валютними ризиками [2]. Зважаючи на підвищену роль валютних коливань у воєнний період, НБУ запровадив низку обмежень і вимог щодо відкритих валютних позицій, стимулюючи банки до зниження залежності від валютних операцій та мінімізації впливу зовнішніх шоків. Це дозволило зменшити системні ризики, пов’язані зі зміною курсу гривні та волатильністю світових ринків.

Поряд із цим, відбувається цифровізація нагляду та управління ризиками. Банки активно впроваджують автоматизовані системи моніторингу, скорингові моделі нового покоління, алгоритми раннього виявлення проблемних активів і рішення на основі штучного інтелекту. Такі технологічні інновації не лише підвищують точність оцінювання ризиків, а й забезпечують оперативність реагування на перші ознаки фінансової нестабільності.

У сукупності ці зміни формують нову архітектуру системної стабільності в Україні. Попри високі виклики воєнного часу, банківський сектор поступово підвищує свою здатність протидіяти шокам, а регулятор — розширює інструментарій для запобігання системним кризам. Така еволюція дозволяє зменшити ймовірність виникнення масштабних фінансових потрясінь та забезпечити основу для подальшого відновлення й розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Лавренюк, В. (2025). Системний ризик на ринку кредитних послуг України в умовах макрофінансової нестабільності. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (1(41), 465–480. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-465-480

2. Національний банк України. *Опитування про системні ризики фінансового сектору :* Травень 2025 р. [Електронний ресурс] / Нац. банк України. – Київ, 2025. – 5 с. – URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Risk_Survey_2025-H1.pdf?v=13

3. Борисова, Л., Волкова, М. (2024). УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ. Економіка та суспільство, (67). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-113

4. Системний ризик і макропруденційна політика в банківському секторі [Електронний ресурс] : монографія / Р. В. Корнилюк ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Електрон. текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2019

Кузьменко З.Р.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
професор кафедри банківської справи та страхування
Стецюк Т.І.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні актуалізував нагальну потребу посилення заходів фінансового моніторингу, оскільки фінансова система стала об’єктом підвищених ризиків легалізації коштів, фінансування тероризму, ухилення від оподаткування, виведення капіталу за кордон і використання фінансових послуг для прихованих операцій. У цих нових умовах роль фінансового моніторингу трансформується із формального інструмента звітності в комплексний превентивний механізм захисту національної фінансової безпеки.

Ключовою тенденцією стало посилення ризик-орієнтованого підходу. Фінансові установи зобов’язані не лише ідентифікувати клієнтів, а й системно оцінювати їх поведінкові та транзакційні ризики, проводити поглиблену перевірку підозрілих операцій, аналізувати джерела походження коштів, застосовувати посилені заходи до клієнтів із високим профілем ризику. Особливої уваги потребують операції, пов’язані з міжнародними переказами, крипто активами, благодійністю, гуманітарною допомогою та волонтерськими проектами, адже ці напрями мають високий сенситивний ефект та можуть використовуватися для нелегальних транзакцій.

Держава удосконалює регуляторні вимоги, а Національний банк України та Державна служба фінансового моніторингу переглянули нормативно-правову базу. Вимоги до верифікації клієнтів посилено, процедури синхронізовано з європейськими стандартами AML/CFT, розширено перелік ризикових ознак та впроваджено сучасні цифрові інструменти моніторингу. Це дозволило

забезпечити оперативний обмін інформацією, автоматизацію аналізу транзакцій і швидке блокування підозрілих операцій.

Змістовним стало зміщення акценту з формальної перевірки документів на аналіз ризиків і поведінкових патернів клієнтів. Фінансові установи зобов'язані не лише ідентифікувати клієнтів, а й: оцінювати фінансову поведінку; аналізувати транзакційні профілі; перевіряти реальних бенефіціарів бізнесу; контролювати походження коштів; застосовувати посилену перевірку до операцій з військовими зборами, крипто активами, міжнародними переказами, благодійними проектами.

Особливої уваги потребують операції волонтерських і благодійних організацій. З одного боку, держава має забезпечити безперешкодну роботу секторів оборони, медицини та гуманітарної допомоги. З іншого - ці організації залишаються привабливим «маскуванням» для шахраїв, які можуть використовувати їх для відмивання коштів або переказів, що можуть потрапляти під контроль терористичних угруповань. Це створює потребу в оперативному, гнучкому й технологічному контролі, де людський фактор поступається місцем автоматизованим рішенням.

Цифровізація стала ключовим елементом підвищення ефективності фінансового моніторингу. Сучасні аналітичні системи швидко визначають незвичні транзакції, здійснюють скоринг клієнтів, аналізують історію операцій, генерують підозрілі повідомлення для фінансових установ і, у разі потреби, миттєво інформують регулятора. Такий підхід дозволяє реагувати до факту порушення, виявляючи ризики на ранніх стадіях та мінімізуючи потенційні негативні наслідки.

Окрім впровадження цифрових технологій, важливим залишається людський чинник у системі фінансового моніторингу. Ефективність виявлення та запобігання фінансовим злочинам значною мірою залежить від кваліфікації й професійного досвіду працівників фінансових установ та контролюючих органів. Тому систематичне навчання, підвищення компетентності та адаптація до сучасних загроз залишаються пріоритетом [2].

Крім того, у сучасних умовах особливо важливу роль відіграє міжнародна співпраця у сфері фінансового моніторингу. Україна активізує обмін інформацією та координацію дій із закордонними регуляторами та правоохоронними органами у межах протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Така взаємодія сприяє своєчасному виявленню транснаціональних ризиків, підсиленню прозорості фінансових потоків і підвищенню загальної ефективності заходів AML/CFT.

Таким чином, посилення ролі фінансового моніторингу в умовах воєнного стану - це комплексний процес, у якому технології та людський фактор взаємодіють для забезпечення стабільності, прозорості та безпеки фінансової системи України.

Список використаних джерел:

1. Постанова «Про затвердження Положення про здійснення установами фінансового моніторингу №107. 28.07.2020 зі змінами і доповненнями №121 від 05.10.2024

2. Стецюк Т.І. Фінансовий моніторинг як засіб протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] / Стецюк Т. І., Димніч О. В. // Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в умовах інтеграції України в ЄС: матеріали V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів, молодих вчених і провідних фахівців, Київ, 12 квіт. 2023 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; [наук. ред.: Охрименко І. Б., Циганова Н. В., Демченко В. О.]. – Електрон. текст. дані. – Дніпро: Середняк Т. К., 2023. – С. 382–384. https://ir.kneu.edu.ua/items/bf276b4f-129a-4bc0-bb55-3328d1b4b742

Лавренюк В.В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПОДВІЙНОЇ СУТТЄВОСТІ У СИСТЕМУ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Поступова інтеграція України до нормативно-інституційного простору Європейського Союзу зумовлює необхідність докорінного перегляду підходів до управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. У 2025 році, відповідно до стратегічних намірів та дорожньої карти Національного банку України, представленої у Білій книзі з управління ESG ризиками, формування системи ризик-орієнтованого управління набуває нових методологічних акцентів, ключовим серед яких є принцип подвійної суттєвості, який закріплений у директиві CSRD та Європейських стандартах звітності зі сталого розвитку (ESRS), і передбачає одночасну оцінку впливу ESG факторів на фінансову установу та впливу діяльності установи на довкілля і суспільство. Імплементація принципу подвійної суттєвості є не лише вимогою євроінтеграційного курсу, а й системною основою для побудови стійких бізнес-моделей та забезпечення фінансової стабільності в умовах масштабних структурних зрушень, спричинених війною та трансформацією економіки [1, 2].

Управління ESG ризиками у фінансовому секторі України перебуває на початковому етапі інституціоналізації, що підтверджується результатами опитувань НБУ, так як більшість банків визнають наявний негативний вплив ESG факторів передусім через погіршення якості кредитного портфеля, знецінення застави, зростання репутаційних втрат та збільшення операційних

витрат. За таких умов принцип подвійної суттєвості надає можливість структуровано відобразити взаємозв'язки між фінансовими та нефінансовими аспектами діяльності банківської установи, встановити пріоритети управління ризиками й обґрунтувати стратегічні рішення з урахуванням інтересів широкого кола стейкхолдерів. Науково-методологічне значення подвійної суттєвості полягає у тому, що вона інтегрує фінансову матеріальність (ризики впливу ESG факторів на прибутковість, капітал, ліквідність) та імпакт-матеріальність (ризики негативного впливу діяльності фінансової установи на довкілля, соціальну сферу, права людини та корпоративне управління). У результаті формується багатовимірний профіль ризиків, який потребує інтегрованих інструментів оцінювання та управління [1, 3].

З наукового погляду, формування системи ESG ризик-менеджменту доцільно розглядати крізь призму трирівневої класифікації: 1) класифікації ESG факторів (екологічні - фізичні та перехідні, соціальні та управлінські); 2) класифікації проявів ESG ризиків (прямі, опосередковані, системні, трансмісійні, репутаційні); 3) класифікації впливів згідно з принципом подвійної суттєвості (вплив на установу та вплив установи). Такий підхід дозволяє побудувати цілісну матрицю взаємозв'язків, у якій ризики фінансової діяльності відображаються через канали впливу на всі елементи ланцюга створення вартості починаючи від клієнтського сегменту до макрофінансових передумов забезпечення стійкості [2, 3].

Важливим напрямом наукових дискусій є адаптація принципу подвійної суттєвості до умов країн, що перебувають у стані воєнної економіки. Для України характерним є різке зростання екологічних збитків, забруднення територій, руйнування інфраструктури, міграція населення, зростання соціальних ризиків і необхідність посилення обороноздатності, що створює додаткові виклики для класифікації суттєвості ESG факторів та потребує адаптованих критеріїв оцінки, які враховують як пріоритети сталого розвитку, так і критичні потреби воєнного часу. Науково обґрунтованою є необхідність формування динамічних карт суттєвості, що інтегрують принцип пропорційності та ризик-орієнтованості. Запропоновані карти дозволяють ідентифікувати змінюваний рівень впливу різних ESG факторів залежно від регіональної специфіки, типів клієнтів, галузевої структури економіки, рівня воєнних загроз та швидкості відновлення територій. Таким чином, у системі ESG ризик-менеджменту формується багатофакторний механізм оцінювання суттєвості, що має адаптивний характер. Принцип подвійної суттєвості виступає також концептуальною основою для розвитку регуляторної теорії ризиків, оскільки його інтеграція дозволяє поєднати пруденційні та макропруденційні підходи, розширити горизонти аналізу фінансової стабільності, включивши екологічні та соціальні екстерналії, та сформувати методологію оцінки системних ESG ризиків. У перспективі НБУ декларує перехід до регуляторної моделі, у якій ESG ризики стають елементом наглядових вимог, а управління ними інтегрується у процеси оцінки бізнес-моделей, капіталу, ліквідності й репутаційної стійкості фінансових установ [2]. Таким чином, принцип подвійної суттєвості з

методологічної інновації перетворюється на центральний елемент ризик-орієнтованої парадигми регулювання фінансового сектору.

Отож, варто підкреслити, що для України у 2025-2030 рр. імплементація подвійної суттєвості набуває особливої актуальності через високу концентрацію ESG ризиків, потребу у післявоєнній відбудові, обмеженість ресурсів та необхідність досягнення швидкого інституційного зближення з ЄС. Формування науково обґрунтованої системи класифікації, оцінювання та управління ESG ризиками на основі принципу подвійної суттєвості є ключовою умовою підвищення ефективності фінансового сектору, зміцнення його стійкості та здатності забезпечувати відновлення економіки, інклюзивний розвиток та прогрес у напрямі зеленої трансформації. Саме тому принцип подвійної суттєвості має розглядатися не лише як інструмент звітності, а як концептуальна рамка для всього спектра процесів корпоративного управління, ризик-менеджменту та регуляторної політики в Україні.

Список використаних джерел:

1. Kevin J. Stiroh. Climate Change and Double Materiality in a Micro- and Macroprudential Context. *Finance and Economics Discussion Series*. 2022. No. 2022-066. P. 1–20. URL: https://doi.org/10.17016/feds.2022.066

2. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. Національний банк України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=14

3. Menicucci E. Double Materiality and ESG for Banks. *ESG Integration in the Banking Sector.* Cham, 2025. P. 85–106. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-81677-2_5

Мацука В.М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів,
Маріупольський державний університет

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем геополітичної невизначеності та воєнної нестабільності. Українські підприємства, зокрема «Нафтогаз», «Укрзалізниця», «Метінвест», «Rozetka» та інші, змушені адаптовувати фінансове управління, враховуючи бойові дії, руйнування активів та релокацію виробництва. Зарубіжні компанії так само переживали подібні виклики – наприклад, турецькі підприємства під час збройного конфлікту 2016 р., бізнеси в Сирії та Ізраїлі, а також корпорації, що діяли у Венесуелі під час валютних криз.

Метою дослідження є аналіз стратегій фінансового менеджменту в умовах воєнного стану, інтеграція українського досвіду з міжнародною практикою управління ризиками та формування принципів стійкості.

В умовах воєнних дій підприємства стикаються з втратою ліквідності, погіршенням кредитної доступності та зростанням валютних ризиків. Так, у 2022 р. група «Метінвест» втратила понад 30 % виробничих потужностей на Донеччині та була змушена переорієнтувати діяльність на західні ринки.

Німецький концерн BASF під час російсько-української війни втратив активи в Росії на суму понад 7 млрд євро, що потребувало фінансової реструктуризації і впровадження системи антикризового планування.

У цей період система фінансового менеджменту має бути орієнтована на стійкість, збереження ліквідності та диверсифікацію джерел фінансування.

Українська компанія «Нова Пошта» у відповідь на воєнні загрози реалізувала стратегію релокації фінансових центрів до Львова та за кордон, що дало змогу забезпечити безперервність платіжних операцій та мінімізувати залежність від зон високого ризику. Паралельно було створено резервні фонди, спрямовані на підтримку операційної діяльності у випадку критичних перебоїв. У той же час польська компанія PKP Cargo, реагуючи на зміни у логістичному ланцюгу під час війни, збільшила вантажопотоки та уклала довгострокові контракти з українськими партнерами, що забезпечило диверсифікацію джерел доходів та посилило її ринкову позицію.

У сучасних умовах виживання та стійкість бізнесу забезпечуються впровадженням таких ключових інструментів: ризик-орієнтоване бюджетування, яке враховує сценарії ескалації загроз; скорочення капіталомістких інвестицій на користь маневрених та адаптивних рішень; диверсифікація джерел фінансування, зокрема через гранти USAID та програми ЄБРР; застосування прибуткової моделі «мінімізації втрат» замість традиційної «максимізації доходів», як це зробив «Метінвест», переорієнтувавши інвестиції з розширення виробництва на впровадження безпекових технологій.

Такий підхід трансформує фінансову стратегію підприємств у захисний механізм, що не лише підтримує стабільність, але й створює основу для відновлення та розвитку після завершення кризового періоду (табл. 1).

В умовах воєнного стану підприємства змушені адаптувати фінансовий та операційний менеджмент до підвищених ризиків, впроваджуючи комплексні антикризові механізми [2; 5]. Зокрема, BCP-плани (Business Continuity Planning) стали ключовим інструментом забезпечення безперервності діяльності: компанія «Кернел» забезпечила стабільність операцій шляхом релокації елеваторів і логістичних центрів до безпечніших регіонів, ближче до портів ЄС. Важливою стратегічною практикою є формування фінансових резервів, як це робить «Укрзалізниця», застосовуючи модель «cash buffers», що дає можливість підтримувати ліквідність на 6 місяців наперед. Паралельно відбувається операційна трансформація, подібна до моделі «split operations», яку використовує IBM під час конфліктів, розділяючи операційні центри між різними регіонами для зниження ризику одночасного впливу на всі підрозділи. Крім того, українські компанії активно залучають міжнародне фінансування, як

це зробила «Астарта-Київ», отримавши 10 млн євро кредиту від ЄБРР за програмою «Стійкість бізнесу», що дозволяє забезпечити стабільність та продовження роботи у кризових умовах.

Таблиця 1

Стратегії управління фінансовими ризиками

Тип ризику	Інструменти	Приклади
Валютний	Хеджування	Ford Motor Co. застосовує валютне хеджування для диверсифікації глобальних ризиків
Кредитний	Факторинг, страхування	«Rozetka» у 2023 р. уклала факторингові угоди з банком для операційної ліквідності
Операційний	BCP-плани	IKEA під час COVID-19 та після початку війни скоригувала структуру постачань та фінансових запасів
Інвестиційний	Сценарний аналіз	Tesla використовує фінансове моделювання воєнних ризиків через китайський ринок
Кіберризики	Кіберстрахування	«Monobank» впровадив систему резервного серверного управління та страхування фінансових кіберризиків у Великій Британії
Інфляційний	Тверді активи	Apple інвестує в дата-центри та корпоративну нерухомість як антикризовий резерв

Джерело: узагальнено автором на основі теоретичних та практичних джерел

Стратегічна роль фінансового менеджменту у забезпеченні безпеки проявляється через здатність системно реагувати на кризові явища та попереджати ризики [1;4]. Застосування моделі «Resilient Finance Strategy», яку успішно використовував Норвезький суверенний фонд під час нафтових криз, дало змогу ряду українських агрохолдингів підтримувати фінансову стабільність навіть в умовах воєнних викликів. Важливим елементом стратегії є інтеграція ESG-підходів: наприклад, Nestlé при оцінці інвестицій ураховує безпекові та соціальні фактори, що посилює операційну стійкість бізнесу в Україні. Не менш критичним є аспект цифрової безпеки, де Monobank, ПриватБанк та британський Barclays впроваджують FinTech-рішення з системами anomality detection, що дозволяє оперативно виявляти фінансові загрози та кіберризики. Поєднання цих стратегічних підходів формує комплексний фінансовий щит, здатний забезпечити безпеку бізнесу в умовах невизначеності.

Фінансовий менеджмент в умовах війни та глобальної нестабільності потребує кардинальної зміни підходів [3]. Якщо раніше основним пріоритетом була максимізація прибутку, то сьогодні ключовим орієнтиром є забезпечення стійкості бізнесу. Традиційне реактивне управління поступається місцем превентивному прогнозуванню, яке дозволяє підприємствам заздалегідь готуватися до потенційних кризових сценаріїв. Замість залежності від банківського капіталу бізнес активно диверсифікує джерела фінансування, використовуючи грантові програми та міжнародну підтримку. Крім того, відбувається перехід від простої оцінки ризиків до активного управління ними, що включає формування фінансових резервів, впровадження BCP-планів та адаптивних інструментів управління.

Український досвід є унікальним прикладом трансформації фінансової стратегії в умовах війни та може бути експортований як модель «воєнної стійкості бізнесу». Такий підхід демонструє, що сучасний фінансовий менеджмент – це не лише про дохідність, а насамперед про збереження життєздатності підприємства, його адаптивність та здатність швидко відновлюватися після кризових подій.

Список використаних джерел:

1. Балабаниць А.В., Мацука В.М. Сучасна парадигма механізму управління фінансово-економічною безпекою держави. Економіка та суспільство. 2022. № 39. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-65
2. Захарова. Н. Фінансовий менеджмент та його особливості в умовах воєнного стану. Економічні горизонти. 2023. №(4(26). С.38-47. https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(26).2023.291788
3. Нікольчук Ю. Фінансовий менеджмент під час війни. Modeling the development of the economic systems. 2024. №(2). С.215-223. https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-28
4. Balabanyts A.V., Haponiuk O.I., Horbashevska M.O., Kyslova L.A., Matsuka V.M., Omelchenko V.Ya., Osypenko K.V., Perepadia F.L., Semkova L.V. Management of financial and economic security of the state and ways to prevent external and internal threats. Mariupol: MDU. 2020. P. 223 c. https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1746/1/upravlinnia_finansovo-ekonomichnoiu.pdf
5. Duan Y., Shuplat O., Matsuka V., Lukash S., Horbashevska M. and Kyslova L. Risk Management Strategy for International Investment Projects of an Innovative Enterprise in the Context of Industry 4.0., Economic Affairs (New Delhi). 2023. Vol. 68. No. 04. pp. 2047-2056. https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n5p.pdf

Меліхова Т.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Запорізький національний університет
Меліхов Є.В.,
здобувач PhD 073 «Менеджмент»,
асистент кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів
Запорізький національний університет
Яновський І.О.,
2 курс, фаховий молодший бакалавр,
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж» ЗНУ

ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І РЕЗУЛЬТАТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах нестабільності зовнішнього середовища, зростання фінансових ризиків та посилення вимог до забезпечення фінансової безпеки підприємств особливо актуальним є питання правильного ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів. Саме цей елемент облікової системи є завершальним етапом виробничо-господарського циклу та визначає реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання, його здатність протистояти ризикам, здійснювати стратегічне планування та забезпечувати стійкість розвитку.

Достовірне, своєчасне та повне відображення доходів, витрат і фінансових результатів в обліку є необхідною умовою для формування обґрунтованої системи управління фінансовими ризиками. Помилки або викривлення в облікових даних можуть призвести до неправильного оцінювання ліквідності, платоспроможності та рентабельності підприємства, що підвищує вразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз. Якість облікової інформації стає ключовим чинником забезпечення фінансової безпеки.

Основним джерелом надходження коштів для підприємства є реалізація продукції, товарів або послуг, правильне ведення обліку доходів і витрат дозволяє своєчасно виявляти відхилення, прогнозувати ризики, оцінювати результати операційної діяльності та приймати управлінські рішення, які направлені на мінімізацію витрат. Правильне формування фінансових результатів забезпечує точність визначення податкових зобов'язань, оптимізацію прибутку та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Облік формування та списання доходів, витрат та фінансових результатів здійснюється відповідно до: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету, склад і принципи фінансової звітності [3]; НП(С)БО 15 «Дохід» встановлює правила визнання та оцінки доходів [4]; НП(С)БО 16 «Витрати» показує зменшення економічних вигід у результаті вибуття активів

або виникнення зобов'язань, що зменшує власний капітал підприємства [5]; Інструкції про застосування Плану рахунків, яка дає характеристику рахунків [2].

Доходами є збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників). Вони є основним джерелом формування прибутку підприємства та відображають ефективність господарської діяльності [3]. Для узагальнення інформації про доходи від реалізації використовується пасивний рахунок 70 «Доходи від реалізації», який має субрахунки: 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг». За кредитом рахунку 70 відображається сума доходу від реалізації, а за дебетом – непрямі податки (ПДВ, акцизний податок), надані знижки, повернення товарів і списання доходу при визначенні фінансового результату [2].

Витрати є зменшенням економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками). Вони відображають використання ресурсів підприємства для отримання доходу [3]. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат [5]. Згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [5], витрати групуються за видами діяльності та відображаються на рахунках класу 9 «Витрати діяльності». Зокрема, витрати, пов'язані з реалізацією, узагальнюються на рахунку 90 «Собівартість реалізації», який є активним. Він має такі субрахунки: 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», 902 «Собівартість реалізованих товарів», 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг». За дебетом рахунку 90 відображається собівартість реалізованої продукції, товарів чи послуг, а за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати» [2].

Фінансовий результат діяльності підприємства узагальнюється на рахунку 79 «Фінансові результати». Цей рахунок є пасивним, а саме: за кредитом відображаються доходи (від реалізації, фінансові, інші операційні доходи), за дебетом – витрати підприємства (виробничі, адміністративні, збутові, фінансові). Різниця між доходами та витратами становить прибуток або збиток підприємства. У разі перевищення доходів над витратами формується прибуток, а при перевищенні витрат – збиток. Отриманий фінансовий результат після закриття рахунку 79 переноситься на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», де відображається залишок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після розрахунків із бюджетом і власниками [2].

Рахунки 70, 90, 79 і 44 взаємопов'язані між собою та відображають повний цикл руху фінансових результатів підприємства – від отримання доходів і формування витрат до визначення чистого прибутку або збитку. Їх правильне ведення забезпечує достовірність фінансової звітності та контроль ефективності діяльності. Типова кореспонденція рахунків обліку доходів, витрат і результатів наведена у таблиці 1 [6].

Таблиця 1

Типова кореспонденція рахунків обліку доходів, витрат і результатів

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено дохід від реалізації продукції покупцям	361	701	100 000
2	Нараховано податок на додану вартість (ПДВ)	701	641	20 000
3	Списано собівартість реалізованої продукції	901	26	65 000
4	Списано доходи на фінансовий результат	701	791	80 000
5	Списано витрати на фінансовий результат	791	901	65 000
6	Визначено фінансовий результат (прибуток)	791	441	15 000
7	Перераховано частину прибутку до резервного капіталу	443	43	5 000
8	Виплачені дивіденди власникам	443	671	10 000
9	Списано використаний прибуток у звітному періоді	441	443	15 000

Джерело: згруповано авторами

Отже, правильне ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів є ключовим елементом системи забезпечення фінансової безпеки підприємства та відіграє важливу роль у процесі управління фінансовими ризиками. Правильність їх відображення в обліку забезпечує формування достовірної та своєчасної інформації, яка є основою для оцінювання ризикових факторів, прогнозування можливих фінансових загроз і розроблення заходів щодо їх мінімізації. Достовірність формування облікових даних сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємства, запобігає викривленню фінансових результатів, зменшує ймовірність помилок та підвищує ефективність прийняття управлінських рішень. Правильне ведення обліку доходів і витрат дозволяє своєчасно виявляти відхилення у фінансових результатах, оцінювати ефективність здійснених господарських операцій та формувати обґрунтовані дії, які спрямовані на попередження фінансових ризиків для максимізації прибутків.

Список використаних джерел:

1.Методичні рекомендації щодо обліку доходів і фінансових результатів діяльності підприємства від 27.06.2013 № 635 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text (дата звернення: 19.10.2025)

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 19.10.2025)

3. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 19.10.2025)
4. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» № 290 від 29.11.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (дата звернення: 19.10.2025)
5. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» № 318 від 31.12.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 19.10.2025)
6. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 516 с.

Подолянюк В.О
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент
професор кафедри банківської справи та страхування
Охрименко І.Б.

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

Стратегія управління фінансовими ризиками – це, план дій на випадок різних непередбачуваних обставин. Головною роллю стратегії є зберігання спокою у різноманітних неочікуваних обставинах та забезпечення фінансової стійкості компанії. Іншими словами це рівновага між потенційним прибутком та можливими фінансовими витратами.

Фінансова безпека – це фінансова категорія особливого типу. З одного боку, це стосується створення умов для безперервного та ефективного ведення поточної діяльності, а з іншого – спрямоване на розвиток підприємницької діяльності, що веде до підвищення ринкової позиції та вартості підприємств [1]. Коли присутня фінансова безпека створюється своєрідний захист, який допомагає почуватися зручніше та спокійніше, і дає можливість впевнено розпоряджатися фінансовими ресурсами та досягати поставлених перед ними цілей. Фінансова безпека є умовою та чинником забезпечення кожної складової системи економічної безпеки підприємства [1]. Рівень фінансової безпеки багато у чому залежить від якості управління фінансовими ризиками.

До основних видів фінансових ризиків належать: кредитний ризик, що пов’язаний з проблемами щодо виконання боргових зобов’язань; ризик фінансової стійкості, який виникає через недосконалу структуру капіталу та незбалансованість грошових потоків; ризик неплатоспроможності, пов'язаний зі зниженням ліквідності активів; процентний ризик, пов'язаний зі зміною процентних ставок на боргові зобов'язання; валютний ризик, що виникає через

зміни курсу іноземної валюти; податковий ризик, пов'язаний зі змінами податкових ставок або пільг [2, с. 57].

Як вже було згадано, ризик – це, фактично можливість того що одного дня певна майбутня подія або рішення можуть призвести до неприємних наслідків. Іншими словами ризик це ціна, яку ми готові або не готові сплатити за рішення, прийняте в умовах, коли кінцевий результат залишається невідомим. Водночас, ризик випливає з тієї невизначеності, яка зумовлена тим, що більшість процесів у бізнесі спочатку недетерміновані: неможливо наперед точно передбачити темпи та напрями науково-технічного прогресу, зміни ринкової кон'юнктури, споживчі переваги чи природно-кліматичні умови [2. с. 56].

Щоб запобігти всьому тому, інвестори вдаються до різних моделей поведінки (стратегій), застосування яких дозволяє створити певне безпекове середовище, що є важливим елементом фінансової безпеки компанії. Існує п’ять основних стратегій управління ризиками (рис.1): планування угод; правило одного відсотка; використання ордерів Stop-Loss та Take-Profit; розрахунок очікуваної доходності; диверсифікація та хеджування відкритих позицій [3, с. 359]. При цьому, на практиці, у бізнесі головне не обмежуватися лише однією стратегією, а комбінувати їх в залежності, від цілей, можливостей та ситуацій.

Таблиця 1

Стратегії реагування на ризики у бізнесі та менеджменті

Стратегія	Мета	Переваги	Обмеження
Планування угод	Створення системи для ухвалення рішень, умов входу та виходу з ринку, обсяги та управління ризиками	Дозволяє об’єктивно оцінювати результати та покращувати стратегію	Потребує часу та особливих навичок, не гарантує уникнення різних втрат
Правило одного відсотка	Обмеження суми якою трейдер ризикує в угоді до одного відсотка від загального капіталу	Захист від значних втрат, збереження капіталу та фінансова стійкість	Не гарантує уникнення втрат, може сповільнювати зростання капіталу
Stop – Loss та Take - Profit	Автоматичне обмеження потенційних збитків (Stop – Loss) та фіксація цільового прибутку (Take – Profit) при досягненні бажаного результату	Захист від значних втрат, фіксація прибутку, автоматичний контроль ризику	Можливе передчасне закриття угоди та обмеження прибутку, залежність від ринкової волатильності
Розрахунок очікуваної доходності	Оцінка потенційного прибутку, підвищення ефективності портфеля та зниження ймовірності необдуманих втрат	Об’єктивна оцінка ринкової системи, довгострокова ефективність, підбір вигідних угод	Не враховуються непередбачувані фактори, ризик переоцінки майбутнього прибутку

Диверсифікація та хеджування відкритих позицій (використання біржових і позабіржових інструментів)	Розподілення інвестицій між різноманітними активами та захист від ринкових коливань	Підвищення стійкості портфеля, зниження концентрації ризику	Немає гарантії повного уникнення ризику, зниження ліквідності

Джерело : розроблено автором на основі джерела [3]

У всіх випадках ризики, повинні оцінюватися ще перед укладенням угод. Це стосується страхування контрактів, а також хеджування угод за допомогою різних фінансових інструментів, в тому числі біржових і позабіржових. Дуже часто інвестори намагаються реалізувати кожну можливість, забуваючи, що при цьому зростає можливість отримання збитків [3, с. 358]. Використання ж різного інструментарію управління ризиками, в тому числі, біржових інструментів (ф'ючерсні контракти, опціони) дозволяє мінімізувати втрати, якщо після відкриття позиції актуальний тренд переорієнтувався у небажаному напрямку. Крім того застосування методів фундаментального і технічного аналізу дає можливість не лише хеджувати ризики, а також заробляти на біржових спекуляціях.

Отже, стратегія управління фінансовими ризиками це – різноманітні підказки, які допомагають уникнути великих втрат, або знайти нові можливості для генерування доходів. Вона не гарантує повної безпеки, але дає можливість діяти більш хоробро у світі, у якому присутня невизначеність. В свою чергу, фінансова безпека це – відчуття впевненості та спокою, а також стабільний фінансовий стан, який дає можливість покривати всі потреби. Вибір правильних стратегій хеджування фінансових ризиків напряму впливає на можливості управління ними, а отже і на фінансову безпеку фірми, тому є важливим елементом її забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Пасінович І. І., Гутак В. М. Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. *Економіка та суспільство*. Випуск. 58. 2023. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3286/3210

2. Орешко А. Ф., Стамат В. М. Управління фінансовими ризиками. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління механізмами гарантування фінансово економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування» (Миколаїв, 20-22 2024р.) URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19217/1/zbirnyk-tez-20-22-11-24-56-57.pdf

3. Мацука В. М. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

студентів, аспірантів, молодих вчених і провідних фахівців, 2023. с. 358 URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6dc048f6-50b1-492d-8c5e-4175875c5822/content#page=358

Попова К.Е.
Банківський бізнес та фінансова аналітика, 1 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри банківської справи та страхування
Лавренюк В.В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ШОКІВ

Упродовж останніх років банківська система України опинилася в епіцентрі безпрецедентних викликів, що визначили вектор її трансформації та адаптації. Пандемія COVID-19, тривалий період макроекономічної нестабільності, а з 2022 року повномасштабна військова агресія росії спричинили різкі зміни у внутрішній структурі банківського сектору, актуалізували питання кредитного ризику та посилили роль регуляторних інструментів. Водночас банки продемонстрували здатність підтримувати роботу фінансової системи та забезпечувати ліквідність, капіталізацію й виконання ключових нормативів. Комплексний аналіз макроекономічних умов, динаміки кредитного портфеля та системних показників ризикованості дозволяє окреслити тенденції, що є визначальними для фінансової стійкості сектору у 2019-2024 роках. Під впливом кризових подій відбулися значні зміни як у структурі активів, так і у якості кредитних портфелів, що зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження цих процесів [1].

Стан банківського сектору характеризується систематичним зростанням активів і капіталу, при цьому динаміка прибутковості суттєво залежала від зовнішніх шоків. Таблиця 1 демонструє ключові параметри розвитку сектора за 2019-24 роки та дає можливість простежити структурні зміни у прибутковості, достатності капіталу, проблемних кредитах і ліквідності.

Аналіз таблиці 1 свідчить, що до початку пандемії банки демонстрували стабільне зростання активів та високий рівень прибутковості. Однак COVID-19 у 2020 році спричинив різке скорочення фінансового результату майже на третину та уповільнення кредитування, хоча активи продовжували збільшуватись завдяки акумуляції ліквідності. У 2021 році система досягла одного з найкращих результатів за весь період спостереження, зафіксувавши 77,5 млрд грн чистого прибутку, що стало наслідком відновлення економічної активності та зниження рівня резервування. Війна у 2022 році радикально змінила тенденцію: прибуток упав більш ніж утричі, а капіталізація залишалась критично важливою для забезпечення стійкості. Попри складні умови, у 2023-24 роках активи та капітал банків продовжували зростати, хоча якість кредитного портфеля залишалася одним з найвразливіших аспектів.

Таблиця 1

Основні фінансові показники банківської системи України

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Кількість діючих банків	75	73	71	67	65	62
Загальні активи (млрд.грн.)	1525,0	1979,6	2249,5	2688,7	2999,3	3258,5
Капітал банків (млрд.грн.)	165,0	166,4	192,4	222,1	253,6	313,7
Чистий прибуток (млрд.грн.)	58,4	41,3	77,5	24,7	88,5	90,9
Чистий процентний дохід (млрд.грн.)	72,0	70,5	75,3	69,8	80,1	85,7
Рівень достатності капіталу (Н2), %	18,0	18,2	19,3	17,5	18,5	19,1
Співвідношення кредитів до депозитів, %	90,2	88,4	85,1	78,9	84,7	86,3

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [2]

Кредитна активність банків також зазнала суттєвих структурних змін. Як засвідчують дані таблиці 2, загальний обсяг кредитів у 2019-2020 рр. скоротився під впливом пандемічного шоку, але відновився у 2021-2023 рр. Проте співвідношення кредитів до ВВП у 2024 році залишалося нижчим порівняно з докризовим рівнем, що свідчить про стриману політику банків у наданні ресурсів економіці.

Таблиця 2

Кредитний портфель банків України та його частка у ВВП.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг кредитів (млрд.грн.)	1010,0	980,2	1040,7	1148,9	1223,5	1153,1
Приріст кредитів (млрд.грн.)	–	-29,8	+60,5	+108,2	+74,6	-70,4
Темп зростання кредитів (%)	–	-2,95	+6,17	+10,39	+6,49	-6,1
Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд.грн.	3974,6	4194,1	5451,2	4630,6	5587,3	6821,1
Приріст ВВП (млрд.грн.)	–	+219,5	+1257,1	-820,6	+956,7	+1233,8
Темп зростання ВВП (%)	–	+5,52	+29,97	-15,05	+20,65	+18,09
Частка кредитів у ВВП (%)	25,4	23,4	19,1	24,8	21,9	21,24
Відхилення частки кредитів у ВВП (п.п.)	–	-2,0	-4,3	+5,7	-2,9	-0,66

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [2].

Зниження частки кредитів у ВВП є показником підвищення обережності банків та перерозподілу фінансових ресурсів у бік низькоризикових активів. Війна посилила цю тенденцію, адже зростання ризиків неплатоспроможності позичальників призвело до посилення вимог до оцінки кредитоспроможності,

збільшення обсягу резервування та впровадження нових методів скорингу, що підтверджують наукові дослідження [1]. Слід наголосити, що посилення кредитного ризику супроводжувалося корекцією структури портфеля: банки дедалі більше орієнтувалися на кредитування корпоративного сектору, пов'язаного з оборонними, логістичними та енергетичними потребами [3].

Таблиця 3

Ключові коефіцієнти кредитного ризику банківської системи України.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Частка проблемних кредитів (NPL Ratio), %	31,0	28,1	27,0	38,5	36,2	37,35
Коефіцієнт резервування (% резервів до проблемних кредитів)	95,4	96,7	94,3	105,2	101,7	103,9
Активи, зважені на ризик (RWA), млрд грн	1 112	1 145	1 183	1 248	1 312	1380
Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), %	148	171	184	217	203	210

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [2].

Показники таблиці 3 відображають специфіку реакції банківської системи на зовнішні виклики. Зокрема, різке зростання NPL у 2022 році є прямим наслідком втрати платоспроможності значної частини підприємств і населення через руйнування інфраструктури, зупинку бізнесу в окремих регіонах та обмеження на переміщення населення. Однак подальше зниження показника у 2023-2024 рр. свідчить про ефективність заходів щодо реструктуризації заборгованості, впровадження кредитних «канікул» та списання безнадійних боргів. Банки змогли забезпечити достатнє покриття ризиків, оскільки рівень резервування у 2022-2024 роках перевищував 100%, що відповідає міжнародним практикам Basel III. Високі показники LCR, що значно перевищували мінімально встановлену норму, свідчать про ефективне управління ліквідністю навіть у фазу найбільших потрясінь. Поступове зростання RWA відображає як номінальне збільшення активів, так і підвищення частки більш ризикових операцій.

Загалом аналіз свідчить, що трансформація кредитного ризику у 2019-2024 роках відбувалася хвилеподібно під впливом зовнішніх шоків та внутрішньої адаптації фінансової системи. Пандемія COVID-19 спричинила тимчасове скорочення кредитування та зростання неплатежів, а війна – різке підвищення ризиків неповернення, структурні зміни у портфелі та пріоритетність корпоративного сегмента. Разом з тим український банківський сектор продемонстрував здатність адаптуватися до стресових умов завдяки підвищенню рівня резервування, підтримці ліквідності, впровадженню інноваційних інструментів оцінки ризиків і гнучкості регуляторних механізмів.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що банківська система України зберегла фінансову стійкість у надзвичайно складних умовах, що підтверджується динамікою основних фінансових показників та коефіцієнтів кредитного ризику. Попри значні виклики, банки змогли підтримати ключові сегменти економіки, забезпечити ліквідність та утримати ризики у контрольованих межах. Подальший розвиток системи управління кредитним ризиком вимагатиме розширення інструментів прогнозування, удосконалення

скорингових моделей, активного використання big data та збереження консервативної політики резервування. Усе це створює передумови для відновлення кредитної активності та зміцнення ролі банків у післявоєнній відбудові економіки.

Список використаних джерел:

1. Мельник А.Г. Проблеми та перспективи удосконалення системи кредитного скорингу в українських банках / А.Г. Мельник // Економіка та держава. – 2023. – № 5.
2. Національний банк України. Наглядова статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist.
3. Письменна О.В. Економетричне моделювання банківських ризиків в умовах нестабільності / О.В. Письменна // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2021. – № 1.

Спасіченко О. В.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, аспірантка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – д.е.н., доцент,
професор кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Шолойко А. С.

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИКЛУ PDCA В УПРАВЛІННІ РИЗИКОМ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИКА

Проблема неплатоспроможності страхових компаній є однією з найактуальніших у сфері страхування. Адже здатність страховика виконувати свої зобов'язання перед клієнтами є не лише проблемою окремої компанії, а є гарантією довіри до всього страхового ринку. Окрім того, що оцінка та управління ризиком неплатоспроможності є одним із найскладніших завдань, що стоять перед страховиком, то в умовах зростання складності ризиків та регуляторних вимог виникає потреба в системних підходах до управління ризиками, що дозволяють забезпечити фінансову стабільність страховиків у довгостроковій перспективі.

Управління ризиком неплатоспроможності страховика традиційно описують технічними формулами Solvency II та нормативами капіталу. Однак у воєнній та поствоєнній економіці України ключовим викликом стає не лише «мати достатньо капіталу», а вміти адаптуватися швидше, ніж змінюється ризиковане середовище. Саме тому доцільно розглядати ризик неплатоспроможності не як статичний стан, а як динамічний процес, у якому «Plan-Do-Check-Act» – плануй, виконуй, перевіряй, дій (PDCA) може реалізовувати роль «метаболізму» страхової компанії.

PDCA – це чотирьохетапний управлінський цикл, спрямований на безперервне вдосконалення процесів та впровадження змін [1]. Цей цикл вперше запропонований американським науковцем У. Е. Демінгом у 1950-х роках (відомий також як «цикл Демінга» або «цикл Шухарта») [1; 2]. PDCA не є одноразовим заходом, а розглядається як безперервний замкнений цикл: після завершення етапу «Act» процес знову повертається до фази планування, що забезпечує постійний зворотний зв'язок і поліпшення [1]. Отже, PDCA закладає основу для культури кайдзен (безперервних покращень) у менеджменті організацій.

Сучасні стандарти управління ризиками фактично інтегрують цикл PDCA у свої методологічні основи. Також, міжнародний стандарт ISO 31000 з ризик-менеджменту прямо вказує, що загальна структура впровадження управління ризиками відображає цикл «Plan-Do-Check-Act» [3]. Це означає, що процеси і процедури ризик-менеджменту повинні діяти в режимі постійного циклу: планування управління ризиками, виконання заходів, моніторинг результатів і вдосконалення системи. PDCA забезпечує системність та безперервність управління ризиками, що особливо важливо у страхових компаніях, де зовнішнє середовище та профіль ризиків постійно змінюються. Метод PDCA широко використовується організаціями, які прагнуть впровадити системний підхід до управління ризиками та отримати відповідність найкращим практикам [4]. Фактично PDCA-цикл вбудований у більшість міжнародних стандартів менеджменту (які охоплюють і ризик-орієнтовані системи), забезпечуючи єдиний підхід до безперервного покращення процесів [5].

Тож управління ризиком неплатоспроможності страхової компанії доцільно розглядати як безперервний і циклічний процес, який логічно співвідноситься зі структурою PDCA:

– Plan (планування). На початковому етапі формується стратегічна основа системи ризик-менеджменту. Страховик визначає власний ризик-апетит, тобто прийнятий рівень можливих втрат, пов'язаних із ризиком неплатоспроможності. Проведена ідентифікація ключових факторів фінансової неспроможності: від недостатності технічних резервів і високоволатильних страхових виплат до інвестиційних збитків чи кредитних ризиків контрагентів. На цій основі розробляються інструменти контролю: політика перестрахування, диверсифікація активів, оптимізація структури капіталу, встановлення нормативів платоспроможності. Планування охоплює також побудову фінансових моделей та стрес-сценарів, що дозволяє прогнозувати можливості траєкторії зміни платоспроможності в умовах нестабільності.

– Do (виконання). На цьому етапі компанія впроваджує заходи, визначені в процесі планування. Це включає застосування андеррайтингової політики, яка обмежує використання додаткових ризиків, укладання перестрахових угод для зниження концентраційної відповідальності, управління інвестиційним портфелем із урахуванням допустимого ризикового профілю, забезпечення належного рівня технічних резервів і капіталу. Фактично здійснюється оперативне управління неплатоспроможністю через контроль ліквідності, дотримання вимог до регулятивного капіталу та балансування активів і

зобов’язань. Усі відхилення від встановлених параметрів фіксуються для подальшого аналізу.

– Check (перевірка). Третій етап передбачає оцінювання ефективності застосованих механізмів ризик-менеджменту й визначення фактичного рівня ризику неплатоспроможності. Регулярний моніторинг охоплює ключові фінансові показники: коефіцієнти платоспроможності, ліквідність, надійність страхових резервів, структуру й дохідність інвестиційного портфеля, рівень перестрахового захисту. Важливою складовою є діяльність внутрішнього аудиту та комплаєнсу, які перевіряють до процедур і лімітів ризику. Якщо показники наближаються до критичних значень, це є основою для коригувальних рішень. На системному рівні до процесу долучається регулятор, який аналізує звітність та оцінює платоспроможність страховика.

– Act (коригувальні дії та вдосконалення). Це завершальна фаза, в межах якої в компанії приймаються управлінські рішення на основі результатів перевірки для забезпечення докапіталізації, зниження частки ризикових активів, перегляду андеррейтингових підходів, коригування тарифів або розширення перестрахового покриття. Можна також удосконалювати організаційні процеси: методики оцінювання ризиків, системи внутрішніх політик, підготовка персоналу, IT-інструменти моніторингу. У разі, коли система управління ризиком продемонструвала ефективність, найбільш результативні практики формалізуються у внутрішніх стандартах. Після завершення фази Act цикл відновлюється, що забезпечує принцип безперервного вдосконалення системи управління ризиком неплатоспроможності.

Теоретичний огляд підтверджує, що PDCA, як універсальний механізм безперервного вдосконалення, органічно вписується в систему ризик-менеджменту страхової компанії. По-перше, PDCA забезпечує системність управління – усі процеси від планування ризикової політики до контролю фінансових показників, пов’язаних з єдиним циклом, що запобігає фрагментації та дозволяє відстежувати повний «життєвий цикл» ризику. По-друге, цикл PDCA гарантує безперервність та проактивність: ризики неплатоспроможності оцінюються та переоцінюються регулярно, що дає можливість виявити проблемні тенденції на ранніх стадіях і проводити заходи превентивно, до виникнення критичної ситуації. По-третє, PDCA створює культуру постійного підвищення ризик-менеджменту: кожен цикл дозволяє врахувати уроки попереднього, скоригувати стратегії та підвищити фінансовий стан компанії. Таким чином, PDCA – це спосіб створити у страховика культуру постійної готовності, у якій компанія не просто виконує регуляторні вимоги, а вміє залишатися платоспроможною у світі, який постійно змінюється. У воєнних умовах така культура стає не перевагою, а умовою виживання.

Список використаних джерел:

1. American Society for Quality. What is the Plan-Do-Check-Act (PDCA) Cycle? URL: https://asq.org/quality-resources/pdca-cycle?srsltid=AfmBOopSLeKq35cpQDlauyIri9PBsDBve6c6skGbj4R8U5owmQUke3Hg (дата звернення: 23.11.2025).
2. Atlassian. What is the plan-do-check-act (PDCA) cycle? URL: https://www.atlassian.com/work-management/project-management/pdca-cycle#:~:text=consider%20using%20the%20plan,problem%20to%20solution%20in%20clear. (Дата звернення: 23.11.2025).
3. Riskonnect. The Basics of ISO 31000 – Risk Management. URL: https://www.atlassian.com/work-management/project-management/pdca-cycle#:~:text=consider%20using%20the%20plan,problem%20to%20solution%20in%20clear (Дата звернення: 23.11.2025).
4. DNV. PDCA: Full Cycle Of Risk Management. URL: https://www.dnv.com/assurance/articles/pdca-full-cycle-of-risk-management/#:~:text=The%20method%20has%20been%20widely,practice%20standards (Дата звернення: 23.11.2025).
5. Wolters Kluwer. Apply PDCA approach to formulize ORM or EHS management. URL: https://www.wolterskluwer.com/en/expert-insights/apply-pdca-approach-to-formulize-orm-or-ehs-management#:~:text=The%20PDCA%20cycle%20facilitates%20the,but%20have%20different%20management%20goals (Дата звернення: 23.11.2025).

Тарасенко В. В.
Банківський менеджмент, 6 курс магістратура
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент
кафедри банківської справи та страхування
Чуб П. М.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Сучасна трансформація банківського сектору України, що відбувається в умовах безпрецедентних безпекових та економічних викликів, вимагає перегляду підходів до управління ризиками, особливо в сегменті корпоративного кредитування. Результати аналізу фінансової діяльності підприємств свідчать, що традиційні методи оцінки кредитоспроможності, які базуються переважно на ретроспективному аналізі квартальної звітності, втрачають свою прогностичну ефективність. Висока динамічність середовища призводить до того, що фінансовий стан корпоративного позичальника може суттєво змінитися в період між датами подання звітності, створюючи для банку приховані загрози. В цьому

контексті зростає потреба впроваджувати інноваційні інструменти, заснованих на інтелектуальному аналізі даних та проактивному моніторингу [4; 8].

Завдяки цифровій революції виникає підґрунтя для переходу від статичних моделей оцінки до динамічних систем управління ризиками. Застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання дозволяє виявляти нелінійні зв'язки між показниками діяльності підприємства та ймовірністю дефолту, які неможливо ідентифікувати класичними статистичними методами. Водночас, як зазначають дослідники, впровадження цих технологій вимагає розробки механізмів їх інтеграції в існуючу регуляторну систему без порушення вимог фінансового моніторингу та нагляду [3; 7].

Одним із найбільш перспективних напрямів модернізації процесу оцінки корпоративних позичальників є впровадження моделі «чемпіон-претендент». Цей підхід передбачає паралельне функціонування діючої регуляторної моделі (наприклад, розрахунок класу боржника згідно з Положенням НБУ №351) та альтернативних моделей-претендентів, побудованих на базі алгоритмів «випадкового лісу» (Random Forest) або градієнтного бустингу (XGBoost). Таке паралельне тестування дозволяє банку накопичувати статистичну базу, калібрувати точність прогнозів та поступово переходити на більш ефективні алгоритми без підвищення операційних ризиків [1].

Критичною проблемою для банків залишається своєчасне виявлення ознак погіршення платоспроможності корпоративних клієнтів. Вирішенням цієї проблеми є впровадження систем раннього попередження, що базуються на безперервному моніторингу альтернативних даних. Інтеграція транзакційної інформації дозволяє аналізувати грошові потоки підприємства в режимі реального часу. Програмні рішення здатні автоматично сигналізувати про такі тривожні індикатори, як різке зниження надходжень виручки, зростання податкового боргу або зміна структури контрагентів, ще до того, як ці проблеми відобразяться у офіційному балансі [6].

Важливим елементом інноваційного підходу є використання зовнішніх джерел даних. Інтеграція через API з публічними реєстрами та платформами бізнес-аналітики дозволяє автоматизувати збір інформації про судові позови, зміни у складі бенефіціарів або наявність виконавчих проваджень. Це дає змогу формувати комплексний динамічний профіль ризику корпоративного клієнта, враховуючи не лише його фінансові результати, а й ділову репутацію та правові ризики [5].

Окремим вектором вдосконалення оцінки є врахування нефінансових факторів, зокрема ESG-ризиків (екологічних, соціальних та управлінських). Для великих корпоративних позичальників відповідність принципам сталого розвитку стає маркером довгострокової надійності. Як зазначають науковці, ігнорування екологічних ризиків (наприклад, для промислових підприємств) або управлінських ризиків (прозорість власності) може призвести до суттєво більших втрат в майбутньому. Впровадження ESG-скорингу дозволяє диференціювати умови кредитування та стимулювати клієнтів до впровадження кращих практик корпоративного управління [2].

Порівняльний аналіз традиційних методик та пропонованих інноваційних інструментів, наведений у таблиці 1, демонструє суттєві переваги останніх у контексті точності, оперативності та глибини аналізу.

Впровадження цифрових інструментів у практику роботи з корпоративними клієнтами пов'язане з низкою викликів. Недостатня цифрова грамотність персоналу, необхідність значних інвестицій у IT-інфраструктуру та питання кібербезпеки потребують виваженої стратегії трансформації. Крім того, важливо забезпечити «прозорість» алгоритмів, щоб уникнути упередженості при прийнятті кредитних рішень та мати змогу пояснити причини відмови клієнту або регулятору.

Таблиця 1

Порівняння традиційних та інноваційних інструментів оцінки кредитних ризиків корпоративних позичальників

Аспект оцінки	Традиційний інструмент	Вдосконалений інструмент	Очікуваний ефект
Методологія скорингу	Коефіцієнтний аналіз, Z-модель (регламентована НБУ)	Модель «чемпіон-претендент» з AI/ML-алгоритмами	Підвищення точності прогнозування дефолтів на 20-25%
Періодичність оцінки	Квартальна переоцінка (статичний підхід)	Система раннього попередження з безперервним моніторингом	Своєчасне виявлення ризиків до виникнення прострочення
Джерела інформації	Фінансова звітність підприємства	Транзакційні дані, поведінкові індикатори, публічні реєстри	Оперативність аналізу та повнота інформації
Фактори оцінки	Фінансові коефіцієнти (ліквідність, рентабельність)	Фінансові та нефінансові (ESG, якість менеджменту)	Врахування довгострокових стратегічних ризиків
Обробка даних	Ручний аналіз або напівавтоматичний	Повна автоматизація через інтеграцію з системами банку	Зниження операційних витрат та впливу людського фактору

Джерело: розроблено на основі [1; 3; 6]

Таким чином, впровадження інноваційних інструментів оцінки кредитних ризиків, таких як модель «чемпіон-претендент», системи раннього попередження на основі альтернативних даних та ESG-скоринг, є необхідною умовою адаптації банків до сучасних реалій. Це дозволить трансформувати процес управління ризиками з реактивного в проактивний, забезпечивши більш точну оцінку кредитоспроможності корпоративних позичальників та загальну стабільність фінансової установи.

Список використаних джерел:

1. Горяча О.І., Тома О.С., Мякишевська О.М. Впровадження інноваційних фінансових інструментів з використанням технологій штучного інтелекту. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 13. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.16670460.
2. Кошман А.Х. Інтеграція ESG-компонентів у банківську систему України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 21. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.17033734.
3. Крупка М., Дропа Я., Котур А. Формування стратегій управління кредитним портфелем банку в умовах трансформацій фінансово-кредитного середовища. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2025. Т. 1, № 37(65). С. 58–63. URL: https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-58-63.
4. Ларіонова К., Капінос Г. Особливості управління кредитним ризиком банку в умовах фінансової невизначеності. *Modeling the development of the economic systems*. 2025. № 2. С. 264-273. URL: https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-33.
5. Мирошнік Д., Богуславська С. Управління ризиками в банківській діяльності: оцінка та розробка ефективних стратегій. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-104.
6. Монтика Ю.С. Інноваційні інструменти управління фінансовими потоками малих та середніх підприємств. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 1 (10). С. 63-68. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-10.
7. Попик Н., Палей Д., Кондра Є. Впровадження та оцінка інноваційних рішень в антикризовому управлінні. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-119.
8. Штерма Т.В., Сучу В.В., Каплін С.М. Застосування бізнес-аналітики в прогнозуванні кредитних ризиків фінансових установ. *Академічні візії*. 2025. № 47. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2140.

Федоренко С. Д.
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок,
2 курс магістратури
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник – доктор економічних наук, професор кафедри фінансів
Козарезенко Л. В.

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ COVID-19

Пандемія COVID-19 стала для публічних фінансів ЄС безпрецедентним викликом, який одночасно призвів до зниження доходів і зростання обсягів видатків, адже стрімке зниження рівня економічної активності призвело до

зниження обсягів надходжень податку на додану вартість, акцизів та податку на прибуток підприємств, тоді як потреби системи охорони здоров'я, а саме закупівлі вакцин і обладнання та доплати медперсоналу, стрімко зросли. Як результат, у 2020 році бюджети країн ЄС у середньому мали дефіцит бюджету понад 7 % ВВП. Внаслідок цього зріс державний борг сектору загального державного управління і в середньому по ЄС-27 співвідношення боргу до ВВП піднялося приблизно з 79 % у 2019 році до понад 90 % у 2021 році.

Реакція урядів країн ЄС на кризу пандемії COVID-19 поєднала застосування автоматичних стабілізаторів і масштабні дискреційні пакети, а саме субсидії та податкові відстрочки для малого і середнього бізнесу, державні гарантії за кредитами, програми збереження зайнятості (наприклад, німецька програма Kurzarbeit [1], що допомогла уникнути масових звільнень у промисловості), прямі трансфери домогосподарствам і адресна підтримка найбільш постраждалих секторів, зокрема авіації, туризму та пасажирського транспорту. На рівні ЄС було тимчасово припинено дію бюджетних обмежень Пакту стабільності та зростання [2], що дало простір для зростання обсягів дефіцитів бюджетів в умовах кризи, інструмент SURE профінансував схеми часткової зайнятості і тим самим розвантажив бюджети країн ЄС [3], програма NextGenerationEU забезпечила понад 750 мільярдів євро на відновлення з акцентом на зелену модернізацію та цифровізацію, що фактично стало кроком до ширшого використання спільних боргових інструментів як стабілізатора [4]. Паралельно ЄЦБ через програму PEPP [5] активно викуповував державні та корпоративні цінні папери, завдяки чому знижувалася вартість запозичень і стримувалося розширення спредів дохідностей між країнами, що було критичним для запобігання різкому обмеженню обсягів кредитування та істотного підвищення вартості кредитів .

Короткостроковий результат полягав у тому, що вдалося уникнути масових банкрутств і вибухового зростання безробіття та стабілізувати очікування у фактично замороженій економіці. Водночас середньострокові наслідки цих рішень виявилися у зростанні боргового навантаження та необхідності поступової фіскальної консолідації в період відновлення позитивної економічної динаміки. Разом з тим, структурно криза прискорила цифрову трансформацію державних послуг і платіжної інфраструктури, підштовхнула до перегляду європейських фіскальних правил з точки зору балансу між гнучкістю і дисципліною та посилила легітимність спільних інструментів як механізму протидії асиметричним шокам. В цілому, досвід пандемії COVID-19 показав, що гнучкий бюджетний режим, підтриманий центральним банком і доповнений спільними фондами ЄС, здатен швидко нейтралізувати шок, однак потребує продуманої тактики повернення від надзвичайних витрат до інвестиційно орієнтованої консолідації, щоб утримати стійкість боргу і не стримувати відновлення економічного зростання.

Пандемія COVID-19 стала для України одночасно шоком попиту і пропозиції, що проявилося у скороченні ВВП приблизно на 4% у 2020 році та різкому падінні ділової активності та розривах ланцюгів постачання. Зовнішня торгівля отримала подвійний удар у вигляді логістичних бар'єрів і слабкого

зовнішнього попиту, що підвищило волатильність цін у продовольчому ланцюгу та збільшило транзакційні витрати, інвестиційні проєкти масово відкладалися, капітальні видатки підприємств заміщувалися підтримкою оборотного капіталу, а безробіття зросло приблизно до 10%. Фінансовий сектор також пройшов фазу стресу, банки фіксували зростання частки проблемних кредитів, стримували нове кредитування, ширше застосовували реструктуризації, переглядали графіки платежів і вимоги до забезпечення. Щодо державних фінансів, то дефіцит бюджету зріс приблизно до 6% ВВП, державний борг перевищив 60% ВВП, ключовими джерелами фінансування стали внутрішні запозичення через облігації внутрішньої державної позики та зовнішня підтримка від міжнародних партнерів. Фонд боротьби з COVID-19 обсягом близько 64 мільярдів гривень фінансував охорону здоров'я, доплати медпрацівникам, соціальну підтримку, а частково і «швидкі» інфраструктурні проєкти з коротким циклом реалізації; програма доступних кредитів 5-7-9% знизила вартість позикового капіталу для малого та середнього бізнесу і в комбінації з портфельними державними гарантіями пом'якшила ризики для банківських балансів. Одноразові виплати фізичним особам-підприємцям і найманим працівникам через цифрові канали скорочували лаг між оголошенням і отриманням підтримки, підсилюючи мультиплікатор споживання, прискорене відшкодування ПДВ поліпшило ліквідність експортерів, а податкові відстрочки, мораторій на перевірки і гнучкі графіки сплати зменшили короткостроковий фіскальний тиск на бізнес.

Цифрові рішення держави і бізнесу, наприклад дистанційна ідентифікація, безготівкові платежі, е-закупівлі, електронні сервіси заявок на допомогу та телемедицина, дали ефект масштабування, знижуючи трансакційні витрати і підтримуючи оборот навіть у періоди жорстких карантинів; на ринку праці гнучкі механізми часткової зайнятості і компенсацій ПДФО/ЄСВ для окремих категорій зменшили ризики фіксації високих показників безробіття.

Як висновок, можна сказати, що для збереження боргової стійкості з'явилася потреба в поетапній консолідації після фази екстреної підтримки, з опорою не лише на секвестр, а й на розширення податкової бази шляхом детінізації, покращення адміністрування, а також інвестиції з високим довгостроковим мультиплікатором у транспортну, медичну та освітню інфраструктуру, цифровізацію малого та середнього бізнесу і розвиток людського капіталу, прогнозована грошово-кредитна політика і стабільний макропруденційний режим створили «контур стійкості», у межах якого короткострокова допомога не руйнувала довгострокову динаміку боргу, а шок став каталізатором структурних змін і відновлення позитивної економічної динаміки.

Список використаних джерел:

1. International Monetary Fund. Kurzarbeit: Germany's Short-Time Work Benefit. 15.06.2020. Washington, DC: IMF, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/06/11/na061120-kurzarbeit-germanys-short-time-work-benefit (дата звернення: 02.10.2025).

2. Радіо Свобода. ЄС через коронавірус припинив дію Пакту стабільності і зростання. 23.03.2020. Київ: Радіо Свобода, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/news-eurosoyuz-koronavirus-pakt-ekonomika-stabilnist/30504986.html
3. European Commission. Fourth report confirms success of SURE in protecting jobs during the pandemic (IP/22/5743). 26.09.2022. Brussels: EC, 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5743
4. European Central Bank. Next Generation EU: A euro area perspective. ECB Economic Bulletin article, Issue 1/2022. Frankfurt am Main: ECB, 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202201_02~318271f6cb.en.html
5. European Central Bank. Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP). Frankfurt am Main: ECB, 2020–2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/pepp/html/index.en.html

Чайковський Є.Я.
аспірант кафедри фінансів імені С.І.Юрія
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів імені С.І.Юрія
Дзюблюк О.В.

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЕНТРОПІЙНИХ МЕТОДІВ

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується високим рівнем нестабільності, зумовленим як глобальними викликами, так і внутрішніми загрозами, зокрема збройною агресією рф. У цих умовах банківська система виступає ключовим елементом економічної безпеки, забезпечуючи безперервний грошовий обіг, кредитну підтримку реального сектору та захист заощаджень населення. Тому здатність банківської системи протистояти кризовим явищам, оперативно адаптуватися до змін і підтримувати стабільність є критично важливою для стійкого розвитку економіки та збереження економічної безпеки держави. У зв'язку з цим зростає потреба у застосуванні точних та адаптивних методів оцінювання фінансової стабільності, зокрема із використанням інформаційно-ентропійної моделі.

На нашу думку, фінансова стабільність банківської системи – це здатність забезпечити надійність, безпеку, доступність та ефективність фінансових послуг, а також фінансову стабільність і ефективний розподіл ресурсів в економіці [1, с. 63].

У цьому контексті особливого значення набуває впровадження ефективного антикризового управління в банківській сфері як ключового механізму

підтримки фінансової стабільності. Воно передбачає комплекс заходів для своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації потенційних загроз і ризиків, здатних дестабілізувати діяльність банків. Серед таких заходів – систематична діагностика фінансового стану банків, застосування превентивних регуляторних механізмів, удосконалення внутрішніх систем управління ризиками та координація дій Національного банку України, державних органів, відповідальних за фінансову стабільність і економічну безпеку, а також учасників фінансового ринку.

В Україні вже створено базові інструменти реагування на кризові ситуації. З огляду на багаторівневий характер антикризових заходів та необхідність їх узгодженого впровадження, доцільним є систематизоване визначення цілей, засобів та організаційних механізмів реалізації антикризового управління в банківському секторі.

Банківський сектор виступає як складна адаптивна система, здатна до саморегуляції у відповідь на зовнішні виклики через перебудову внутрішньої структури та механізмів управління. У такому контексті кризові явища розглядаються не лише як деструктивні фактори, а й як каталізатори трансформації, оновлення інституційного середовища та вдосконалення регуляторних підходів. Це створює основу для формування адаптивної моделі антикризового регулювання, в якій ключову роль відіграє ефективна інформаційна взаємодія між банками та регуляторами.

Системне антикризове управління банківським сектором базується на інтеграції діагностичних механізмів оцінки фінансової стійкості з державними інструментами реагування, що охоплюють фінансові, операційні та структурні заходи.

Згідно з дослідженням, така система відзначається гнучкістю, високою адаптивністю, здатністю до диверсифікації, оперативним реагуванням на різні ситуації та ефективним використанням ресурсного потенціалу банків [2, с. 148].

У межах цієї моделі ключову роль відіграє інформаційно-ентропійний підхід, який ґрунтується на взаємозв’язку між інформацією, що відображає ступінь впорядкованості системи, та ентропією, яка характеризує рівень її дезорганізації. Ці параметри перебувають у динамічній рівновазі, що може бути формалізовано за допомогою відповідної формули [3, с. 56]:

$$H + J = 1 \text{ (const)}, \qquad (1),$$

де H – рівень ентропії;

J – рівень накопиченої структурної інформації.

Її структурне представлення здійснюється через тривимірну структурно-логічну модель, яка ілюструє взаємозв’язок між управлінськими рішеннями, потенційними ризиками та механізмами стабілізації.

У контексті фінансової стабільності банківської системи баланс між дестабілізуючими (ризиковими) та стабілізуючими (стійкими) елементами можна формалізувати за допомогою розширеного рівняння:

$$\sum_{i=1}^{n} Hi + \sum_{j=1}^{m} Jj = 1, \qquad (2)$$

де:

Hі – окремі дестабілізуючі фактори (ризики), які знижують рівень фінансової стабільності,

Jj – окремі стабілізуючі механізми, які зміцнюють фінансову стабільність банківської системи.

Це рівняння відображає принцип збереження системної рівноваги: збільшення дестабілізуючих факторів автоматично супроводжується зменшенням стабілізуючих і навпаки, що дозволяє оцінювати інтегральний рівень фінансової стабільності та внутрішню впорядкованість банківської системи як прояв її здатності до самоорганізації під впливом регуляторних заходів і зовнішніх чинників у динамічних умовах.

Така інтерпретація робить інформаційно-ентропійну модель ефективним інструментом кількісної оцінки фінансової стійкості, поєднуючи теоретичну цілісність із практичною аналітичною гнучкістю для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Узагальнена модель ∑Hі + ∑Jj = 1 відображає концепцію системної рівноваги, за якої сукупний вплив дестабілізуючих чинників (Hі) та стабілізаційних механізмів (Jj) залишається сталим. Це означає, що зростання ризиків потребує відповідного підсилення механізмів контролю для збереження стійкості банківської системи.

У банківській системі ентропійні процеси мають подвійний характер: вони відображають рівень невизначеності, дестабілізації та структурної розпорошеності під впливом зовнішніх і внутрішніх криз, водночас виступаючи тригером для розвитку механізмів адаптації та самоорганізації. Зростання ентропії сигналізує про дисфункціональні зрушення, що потребують посилення регуляторного впливу, структурної перебудови та активізації внутрішніх стабілізуючих механізмів. У відповідь система відновлює функціональний порядок шляхом інтеграції стабілізуючих елементів, що знижують ентропію та сприяють переходу до нового, більш сталого стану.

Функціональні залежності мають вигляд::

$$\{J = f\,(\text{управління інформацією})\; H = 1 - f\,(\text{управління інформацією}), \qquad (3)$$

де f – функція якості інформаційного управління, J – стабілізаційний компонент, а H – дестабілізаційний (або хаотичний) компонент системи, що залежить від якості управління інформацією.

Якщо система демонструє високу ефективність у сфері аналітики, прозорості та моніторингу, функція f→1, що, відповідно, призводить до зниження H (хаосу) і зростання J (стабільності). Натомість за умов неефективного управління (корупція, затримки у звітності, відсутність достовірної інформації) f→0, що спричиняє збільшення ентропії H і зменшення рівня організованості J.

Таким чином, саме якість інформаційного управління визначає, чи стабілізується банківська система, чи переходить у фазу дестабілізації. Враховуючи це, ефективна модель антикризового управління дозволяє вирішити низку ключових завдань: своєчасно діагностувати кризові явища та ризики через

постійний моніторинг фінансових показників; оперативно реагувати для запобігання поглибленню кризових процесів; підтримувати фінансову стабільність банків через контроль капіталу, ліквідності та ризиків; забезпечувати узгодженість внутрішніх процесів із регуляторними нормами та ринковими вимогами; підвищувати адаптивність до змін економічного та правового середовища; розробляти стратегії реструктуризації та відновлення діяльності банків у кризових умовах; а також мінімізувати системні втрати для економіки шляхом координації антикризових заходів на рівні банківської системи та взаємодії з державними інститутами.

Список використаних джерел:

1. Чайковський Я.І., Чайковський Є. Я. Економічна суть фінансової стабільності банківської системи. *Світ фінансів.* 2024. Випуск 2 (79). С. 55-68. DOI: 10.35774/SF2024.02.55

2. Коваленко В. В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія. Суми : УАБС НБУ, 2007. 198 с.

3. Vakhovych I., Biloshapka V., Ivashyna O., Ivashyna S., Korneev V., Khodzhiyan A. (2023). Modelling of the anti-crisis management system in the banking sector of the Ukrainian economy to ensure its financial stability. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(52), 52–66. https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4185

Yurkova V.
Management of external economic activity, 1st year of Master's degree,
Kyiv National University of Trade and Economics
Scientific supervisor
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of International Management,
Demkiv Yuliia

ANTI-CRISIS MANAGEMENT TOOLS IN THE FINANCIAL SECTOR: ADAPTATION OF EUROPEAN PRACTICES IN UKRAINE

The role of effective crisis management tools is enhanced during periods of aggravation of economic, political and social crises in the state. Crisis management should be based on early diagnosis of crisis phenomena and development of preventive anti-crisis measures as a tool for preventing bankruptcy [1, p. 278]. The experience of the European Union (EU) attracts special attention, since this integration structure demonstrates unique approaches to the coordination of financial policy among member

states. The modern EU crisis financial policy is based on the principles of collective responsibility, solidarity and stability. The main tools are the European Stability Mechanism, the Quantitative Easing Programme and the Recovery and Resilience Facility (Table 1).

Table 1

Main instruments of the EU anti-crisis financial policy

Instrument	Purpose	Key characteristics	Funding volume, billion EUR
European Stability Mechanism (ESM)	Financial assistance to eurozone countries	Rapid mobilization of resources to stabilize the economy	427 (available capacity, 2025)
Quantitative Easing (QE) Program	Stimulating economic activity	Purchase of debt instruments to lower interest rates and reduce deflationary risks	60 per month (at peak periods)
Recovery and Resilience Facility (RRF)	Fiscal support and structural reforms	Investments in green transition, digital transformation, and reduction of structural imbalances	650 (as of 2024)

Source: made by author based on [2], [3]

The ESM, QE and RRF have demonstrated their effectiveness in responding to crisis events in the EU, in particular in stabilizing the economies of member states. The current economic situation in Ukraine is characterized by a high probability of crisis phenomena occurring at the enterprise, which is caused by significant changes in business conditions caused by the opening of markets and the intensification of globalization processes, which are accompanied by increased competition in the markets of goods and services, so adapting these instruments can contribute to improving financial sustainability, but requires taking into account local specificities, such as a low level of coordination between state authorities and limited financial resources. For example, the implementation of the RRF in Ukrainian conditions can be focused on financing green and digital transformation by creating a national recovery fund, which will rely on international technical assistance.

Ukraine is currently actively using the EU's macro-financial assistance (MFA) mechanisms, which are the de facto equivalent of the ESM in relations with partner countries. These funds are used to cover budget deficits, support financial stability, and implement reforms. Ukraine is adapting the logic of the RRF by creating a National Recovery Plan, which includes reforms in the areas of energy, infrastructure, digitalization and the green economy. A significant part of the financing comes through the Ukraine Facility (2024–2027), a new European financial mechanism worth €50

billion, which provides fiscal support, investments and structural changes similar to the RRF. [4]

The main challenges for the adaptation of EU anti-crisis mechanisms in Ukraine are the fragmentation of the regulatory environment and the absence of a single coordination center for financial security issues; weak integration between government and regional bodies, as well as limited access of small and medium-sized businesses to financing. A similar problem appeared with overlapping support programs—such as the "5-7-9" loans and various sectoral grants—which applied different standards and eligibility rules, making it difficult to replicate EU-style unified mechanisms like the Recovery and Resilience Facility.

According to a 2024 study by the Centre for Economic Strategy, 84% of Ukrainian SMEs report difficulties in obtaining financing, and in early 2024, nearly a quarter of firms (23%) noted that banks had tightened lending conditions, while only 8% observed any easing. [5] High borrowing costs also remain a substantial constraint: in January 2024, 12% of enterprises identified high loan rates as their primary obstacle to growth, and another 7% cited limited access to credit. [6] Although Ukraine introduced state guarantee mechanisms and is supported by EU instruments such as the EU4Business Guarantee Facility and new credit lines under the European Investment Bank's Ukraine Economic Resilience Facility, these initiatives remain small compared to EU crisis-response mechanisms, where tools like InvestEU or EIF guarantees significantly reduce financing costs for SMEs. Even with the National Bank of Ukraine lowering its key rate to 13% by mid-2024, lending conditions in the SME segment remain materially harsher than in the EU. Consequently, Ukraine's ability to deploy EU-style anti-crisis financial instruments is constrained by the high cost of capital, strict collateral requirements, and limited scale of guarantee schemes.

An important task is the development of internal stabilization funds and anti-crisis instruments to reduce dependence on foreign aid, as well as stimulating the development of the FinTech sector, which can provide wider access to capital for businesses. For Ukraine, the rapid digitalization of financial services can become a powerful driver of post-war recovery, facilitating new forms of investment and reducing structural financing gaps. In the long term, the implementation of these measures will allow Ukraine to create a sustainable financial architecture capable of effectively responding to external and internal crises, contributing to macroeconomic stability and ensuring sustainable development in the process of European integration. Ultimately, these steps will contribute to sustainable development and reinforce Ukraine's capacity to integrate into the European economic space on equal and competitive terms.

List of references:

1. Ladunka, I.S. and Andryushyna O.I. «Enterprise crisis management». Ekonomika i suspil′stvo. 2017. No8. pp. 278-281.

2. European Commission. European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM). URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial assistance/euro-area-

countries/european-financial stabilisation-mechanism-efsm_en explainers (date of application: 01.11.2025).

3. European Central Bank. How quantitative easing works. URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/ explainers (date of application: 01.11.2025).

4. European Commission. EU financial support to Ukraine. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/macro-financial-assistance-ukraine_en (date of application: 01.11.2025).

5. CES. Access to Financing for Small and Medium Enterprises in Ukraine. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/access-to-financing-for-small-and-medium-enterprises-in-ukraine.pdf (date of application: 01.11.2025).

6. KSE. Financial Instruments for Business in Ukraine. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/11/Financial-instruments-for-business-in-Ukraine.pdf

8. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ, ФІНАНСОВОМУ БІЗНЕСІ ТА СТРАХУВАННІ

Алексеєнко Л. М.
д.е.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету
Тулай О. І.
д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і дипломатії
Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПТ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПАРАДИГМИ КОМУНІКАТИВНОСТІ РИНКІВ КАПІТАЛУ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНКОНГРУЕНТНОСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція є стратегічним вектором розвитку, що вимагає не лише політичної волі, але й повного прийняття та імплементації фінансового *Acquis Communautaire* Європейського Союзу [1; 2; 3]. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) визначена як фінансова інституція цього процесу, головною метою якого є зміцнення фінансового сектору та підвищення його стійкості [4]. Це вимагає розробки цілісної архітектонічної моделі інфраструктури ринків капіталу (ІРК), яка б одночасно мінімізувала системні ризики та підтримувала технологічні інновації майбутнього відновлення економіки.

Кінцевою метою архітектонічного перепроєктування є досягнення сумісності інфраструктури ринків капіталу (ІРК) України з європейськими стандартами [5]. Це є передумовою для повноцінного входження до європейських інфраструктурних платформ, таких як Target2-Securities (T2S) та реєстри даних ESMA. Інтеграція в європейський фінансовий простір вимагає повного засвоєння трьох ключових актів, які формують каркас сучасного ринку капіталу: CSDR, EMIR та MiFID II. Вважаємо, що такий комплексний та структурований підхід до реформ забезпечить відновлення довіри міжнародних інвесторів, що є запорукою успішної євроінтеграції.

Для забезпечення стратегічного планування, необхідно розмежувати два ключові поняття: регуляторна гармонізація (*transposition*) – це юридичний процес адаптації національного законодавства до вимог ЄС; архітектоніка – структурне перепроектування ІРК, що охоплює не лише законодавчі зміни, але й операційну стійкість, технологічну модернізацію та інституційне забезпечення. Візія повинна створювати матрицю розвитку, а не розрізнені нормативно-правові зміни. Застосування методології проведення деталізованого аналізу розбіжностей (*Gap Analysis*) між існуючою архітектурою ІРК України та вимогами європейського Acquis є актуальним.

В умовах інституційної інконгруентності євроінтеграції стратегічні пріоритети НКЦПФР чітко орієнтовані на трансформацію українського ринку капіталу в прозору та регульовану систему, сумісну зі стандартами ЄС. Європейська комісія оприлюднила Звіт у межах Пакета розширення ЄС-2025, за результатами якого Україна отримала позитивну оцінку за результатами у всіх 36 розділах і це свідчить про те, що НКЦПФР неухильно дотримується дорожньої карти євроінтеграції [6]. Це є необхідною передумовою для залучення міжнародних інституційних інвестицій, які покладаються на відповідність юрисдикції стандартам MiFID II та MAR.

Розвитку інфраструктури ринків капіталу сприятиме ініціатива застосування індивідуальних інвестиційних рахунків (ІІР) для мобілізації внутрішнього капіталу (1 трлн грн), забезпечення фінансової інклюзії (через «Дію») та підготовки ринку до великої приватизації (акції держкомпаній). Цей інструмент має також довгостроковий вплив на недержавну пенсійну систему, створюючи перевірений ринок корпоративних паперів.

Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) є найбільш привабливим та безпечним інструментом на ринку, але їхня домінація створює «ефект витіснення» для корпоративних цінних паперів. Загальний обіг облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) перевищив 1,89 трлн грн. Протягом 2025 року обсяг інвестицій юридичних і фізичних осіб в ОВДП зріс на 27,5% порівняно з жовтнем 2024 року [7]. НКЦПФР прагне створити умови, за яких громадяни зможуть інвестувати у реальний бізнес на рівних умовах з ОВДП. НКЦПФР застосовує поетапний підхід: ІІР спочатку формують ліквідний ринок акцій державних і приватних компаній та створюють історію торгів цими паперами. Цей етап дасть змогу визначити, які цінні папери є достатньо безпечними та стабільними для подальшого вкладення коштів недержавних пенсійних фондів. Таким чином, пенсійні ресурси будуть підключені до ринку капіталу лише після того, як його інфраструктура та ліквідність будуть верифіковані через ІІР.

НКЦПФР впроваджує механізми моніторингу та прозорості. Нові правила щодо розкриття правочинів керівників (PDMR) та авторизація рейтингових агентств відповідно до *acquis* ЄС забезпечують цілісність ринку, запобігаючи інсайдерським зловживанням і надаючи інвесторам надійні оцінки ризику [8]. Постійне оновлення списку SCAM-проєктів (454 кейси) слугує захисним бар’єром, особливо важливим в очікуванні нових роздрібних інвесторів.

З метою підвищення прозорості корпоратизації державних і комунальних підприємств, НКЦПФР затвердила нове Положення про порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій. Цей документ уніфікує процедуру, забезпечуючи, що обіг акцій дозволяється лише після їх реєстрації Комісією та присвоєння міжнародних ідентифікаційних кодів (ISIN-кодів). Нововведенням є повна електронізація процедури: уся комунікація з регулятором, включаючи подання документів, здійснюється виключно через електронний кабінет у Комплексній інформаційно-комунікаційній системі (КІС) НКЦПФР. Це спрощує процедуру, скорочує час та витрати, а також робить процес приватизації більш прогнозованим. Внесення державного або комунального

майна до статутного капіталу здійснюється за балансовою вартістю без додаткової оцінки, що прискорює створення нових акціонерних товариств.

Підсумовуючи зазначимо, що важливою ознакою сучасного регуляторного етапу є синхронізоване введення в дію НКЦПФР важливих нормативних актів з 1 січня 2026 року. Це створює цілісний регуляторний пакет, спрямований на підвищення довіри інвесторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Паралельно відбувається оновлення правил для сертифікатів фонду операцій з нерухомістю (ФОН). НКЦПФР оновлює відповідне положення для створення більш гнучкого інструменту. Розміщення сертифікатів ФОН може відбуватися як самостійно емітентом, так і через андеррайтера. Ці зміни дозволять перехід права власності на цінний папір на будь-якій стадії життєвого циклу об'єкта нерухомості. Це має важливе значення для бізнесу, що планує релокацію з тимчасово окупованих або прифронтових територій, оскільки гнучкий інструмент інвестування в нерухомість може значно пришвидшити відновлення діяльності після переміщення.

Список використаних джерел:

1. Pauline Avril, Peter Mc Quade, Cosimo Pancaro, Alessio Reghezza. Geopolitical risk, bank lending and real effects on firms: evidence from the Russian in vasion of Ukraine. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp3143~d7ecb940a5.en.pdf?bd269fcbe445ba86329c5e5bccf70f4b
2. Annalisa Ferrando, Sara Lamboglia, Eric Offner. Monetary policy transmission to investment: evidencefrom a survey on enterprise finance. *Working Paper Series*. 2025. № 3159 50 p.
3. Gunter Coenen, Falk Mazelis, Roberto Motto, Annukka Ristiniemi, Frank Smets, Anders Warne, Raf Wouters. Inflation and monetary policy in medium-sized NewKeynesian DSGE models. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp3137~e458bce069.en.pdf?21ef9a4cec0ab8309599723ddaa9af28
4. Tulai O., Alekseyenko L., Dmytryshyn M., Yatsukh R., Zapolskyi O., Bilan O. (2025). Adaptive Information of the Financial System to the Challenges of Global Uncertainty. In: Hamdan, R.K. (eds) *Tech Fusion in Business and Society . Studies in Systems, Decision and Control*, vol 234. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-84636-6_14
5. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Stetsko M., Kvasnytsia O., Vilchynskyi V. (2024). Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. In: Hamdan, A. (eds) *Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science. Studies in Big Data*, vol 163. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58
6. Звіт Єврокомісії: Україна отримала найвищу оцінку за останні три роки. URL: https://www.nssmc.gov.ua/zvit-ievrokomisii-ukraina-otrymala-naivyshchu-otsinku-za-ostanni-try-roky/

7. Українці встановили рекорд інвестицій в облігації внутрішньої державної позики. URL: https://www.nssmc.gov.ua/ukraintsi-vstanovyly-rekord-investytsii-v-oblihatsii-vnutrishnoi-derzhavnoi-pozyky/

5. НКЦПФР розробила Порядок розкриття інформації про правочини керівників: стартує обговорення з ринком. URL: https://www.nssmc.gov.ua/nktspfr-rozrobyla-poriadok-rozkryttia-informatsii-pro-pravochyny-kerivnykiv-startuie-obhovorennia-z-rynkom/

Богашко І. О.
Філологія, 3 курс бакалаврат
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Богашко О. Л.
к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ТА ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Освіта виступає ключовим чинником формування людського капіталу, інноваційного потенціалу й конкурентоспроможності держави. Для України, яка обрала курс на європейську інтеграцію, модернізація системи професійної та вищої освіти є не лише внутрішньою потребою, але й умовою вступу в європейський освітній простір і глобальні економічні структури. Сучасні виклики, технологічні зрушення, зміни на ринку праці, демографічні тенденції, необхідність забезпечення сталого розвитку – змушують переосмислювати підходи до управління освітою, її змісту, форм, стратегій розвитку.

Європейські системи професійної освіти й навчання ґрунтуються на принципах гнучкості, дуальності, тісної співпраці з роботодавцями та стандартизації результатів навчання. У значній частині країн ЄС, зокрема Німеччині, Австрії, Данії, Нідерландах, розвинута дуальна модель, яка поєднує навчання в закладі освіти із виробничою практикою на підприємстві. Європейські освітні системи активно впроваджують цифрові інструменти і дистанційні форми навчання, що значно розширює доступ до професійної підготовки та підвищує її якість (табл. 1). Цифровізація також сприяє розвитку змішаних форматів та індивідуалізації освітніх траєкторій. Професійна освіта стає багаторівневою, модульною та мобільною [1].

Українська система, попри помітний прогрес, потребує подальшого розвитку цифрової інфраструктури, оновлення кадрового потенціалу й створення дієвих механізмів співпраці з роботодавцями.

Зважаючи на роль вищої освіти у формуванні висококваліфікованих кадрів та інноваційного потенціалу, державне регулювання виступає стратегічним інструментом соціально-економічного розвитку. За висновками О. Мельникової та Ю. Олійник, освітня політика повинна не лише забезпечувати якість освітніх послуг, а й сприяти збалансуванню інтересів суспільства, бізнесу та

держави [2].

Ефективне регулювання дозволяє оптимізувати систему фінансування, забезпечити відповідність підготовки фахівців потребам економіки, сформувати стимули для інноваційної діяльності університетів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сучасних моделей професійної освіти в країнах ЄС та можливості їх адаптації в Україні

Країна / Модель	Ключові характеристики	Переваги моделі	Можливості адаптації в Україні
Німеччина (дуальна система)	Навчання поділене між закладом освіти та підприємством. Чіткі стандарти підготовки. Висока участь роботодавців.	Висока практична спрямованість; низьке безробіття серед молоді; швидке входження випускників у професію.	Розширення державно-приватного партнерства; необхідність мотивації роботодавців; розвиток центрів дуальної освіти.
Данія (гнучка модульна VET-система)	Модульність програм, індивідуальні траєкторії, можливість зміни кваліфікації.	Гнучкість, неперервність навчання, висока цифровізація.	Впровадження модульності в програми П(ПТ)О; створення цифрових освітніх платформ; індивідуальні освітні плани.
Нідерланди (компетентнісний підхід)	Оцінювання на основі компетентностей, тісний зв'язок із ринком праці.	Відповідність підготовки реальним потребам економіки; підвищення мобільності студентів.	Стандартизація результатів навчання; розробка професійних стандартів у співпраці з бізнесом.
Фінляндія (освіта для сталого розвитку)	Інтеграція екологічних компетентностей, інноваційність, міждисциплінарність.	Формування культури сталого розвитку; підготовка фахівців «зелених» професій.	Інтеграція екологічних модулів у програми ПТО та ВО; розвиток «зелених» спеціальностей.
Франція (централізована модель контролю якості)	Сильна роль держави в акредитації, жорсткі стандарти.	Забезпечення високої якості та прозорості освіти.	Оптимізація системи зовнішнього забезпечення якості; підвищення вимог до акредитації.

Джерело: розроблено авторами

У більшості країн ЄС упроваджено моделі, де акценти зміщуються від жорсткого адміністративного контролю до автономії університетів при наявності чітких механізмів зовнішнього забезпечення якості. Для України актуальним є удосконалення системи акредитації, прозорість фінансування, розвиток дуальності у вищій освіті та посилення ролі стратегічного планування на рівні держави.

Як зазначають О. Гаращук і В. Куценко, освітня система є ключовим чинником забезпечення сталого розвитку, оскільки формує екологічну культуру, відповідальність і здатність громадян до прийняття соціально значущих рішень [3]. Зміни в освітньому секторі повинні бути спрямовані на інтеграцію принципів сталого розвитку в навчальні програми, сприяння розвитку «зелених» професій, інноваційної економіки та соціальної згуртованості.

Євроінтеграційний курс визначає необхідність реалізації структурних реформ, гармонізації національних освітніх стандартів із Європейською рамкою кваліфікацій (EQF), активної участі у програмах Erasmus+, підвищення мобільності здобувачів освіти та науковців. Це сприяє формуванню єдиного освітнього простору та підвищенню привабливості України як країни з конкурентною системою освіти.

Станом на сьогодні модернізація освітньої системи України ускладнюється низкою чинників: недостатня інституційна спроможність і фінансова нестабільність; відставання матеріально-технічної бази закладів освіти; дисбаланс між пропозицією та попитом на ринку праці; інерційність управлінських підходів; наслідки війни, що впливають на доступність і якість освіти.

Враховуючи європейський досвід, доречними є такі стратегічні орієнтири:

1. *Посилення співпраці освіти й бізнесу*, зокрема розвиток дуальних моделей як у професійній, так і у вищій освіті.
2. *Масштабна цифровізація*, розвиток EdTech-рішень, оновлення цифрових платформ та інструментів.
3. *Впровадження компетентнісного підходу та модульності*, адаптивність освітніх програм до вимог ринку праці.
4. *Забезпечення якості освіти* через незалежні інституції, прозорі критерії оцінювання та міжнародну акредитацію.
5. *Розвиток освіти для сталого розвитку*, інтеграція екологічної компетентності та «зелених» технологій.
6. *Інтернаціоналізація*, розширення академічної мобільності та участі у європейських освітніх програмах [4].

Отже, модернізація професійної та вищої освіти в Україні є ключовим чинником економічного відновлення, інноваційного розвитку та євроінтеграції. Досвід країн ЄС демонструє ефективність моделей, що базуються на партнерстві з бізнесом, автономії освітніх закладів, орієнтації на результати навчання та цифровій трансформації. Україна поступово адаптує ці підходи, однак потребує подальшого вдосконалення інституційної та нормативної бази, модернізації матеріальної інфраструктури й активного впровадження принципів сталого розвитку.

Проведений аналіз підтверджує, що реформування освіти має бути системним, стратегічним і науково обґрунтованим. Синергія державної політики, міжнародного досвіду та інноваційних практик освітніх установ

створить умови для формування конкурентоспроможної освітньої системи, здатної ефективно відповідати на виклики XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В. Артемчук ; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2018. 223с.

2. Мельникова О., Олійник Ю. Державне регулювання сфери вищої освіти як елемент розвитку національної економіки. *Галицький економічний вісник. (Економіка).* 2023. Том 80. № 1. С. 7–19. http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40949

3. Гаращук О. В., Куценко В. І. Трансформація освіти в контексті забезпечення сталого розвитку та євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2020. Вип. 30. С. 41–47. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/30_2020ua/10.pdf

4. Богашко О. Л. Модернізація освітньої системи як відповідь на нові запити світового ринку інтелектуальної праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство».* 2018. Вип. 18. Ч. 1. С. 53–57. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_1_2018ua/13.pdf

Сімагін А.О.
Управління фінансовим бізнесом, 4 курс бакалаврат Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи та страхування Стецюк Т.І.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ: СУЧАСНІ ВИМОГИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ

Розвиток небанківського фінансового сектору України, цифровізація платіжних сервісів та поява нових фінансових технологій зумовили потребу у посиленні ролі фінансового моніторингу як системи запобігання відмиванню доходів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення. Центральною ланкою у цій системі для небанківських фінансово-кредитних установ виступає відповідальний працівник з питань фінансового моніторингу, на якого покладено функції організації, контролю та безпосереднього здійснення заходів відповідно до законодавства.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019р.[1] визначає базові вимоги до побудови системи фінансового моніторингу. Саме цим Законом закріплено ризик-орієнтований підхід як обов'язкову методологічну основу діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ). Відповідальний працівник має не лише забезпечувати ідентифікацію клієнтів, а й здійснювати оцінку та попередження ризиків, пов'язаних із їх фінансовими операціями, джерелами походження коштів, географічними зонами діяльності та типами послуг.

Відповідно до Постанови Правління НБУ № 107 від 07.09.2023 р. «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу небанківськими надавачами фінансових послуг» [2], деталізовано вимоги до організації роботи відповідального працівника, його повноважень, підпорядкованості та незалежності у прийнятті рішень. Згідно з цим Положенням, небанківські фінансово-кредитні установи зобов'язані забезпечити безперервне функціонування системи виявлення підозрілих операцій, розробити внутрішні правила, програму управління ризиками та процедури повідомлення уповноваженому органу з питань фінансового моніторингу Державній службі фінансового моніторингу (суб'єкт державного рівня СДФМ) про фінансові операції, що можуть бути пов'язані з легалізацією доходів.

У сучасних умовах фінансового середовища, коли електронні платежі та миттєві перекази здійснюються за лічені секунди на відстані тисяч кілометрів, ефективність фінансового моніторингу безпосередньо залежить від цифровізації процесів**.** Відповідальний працівник має використовувати аналітичні інструменти для автоматизованої оцінки ризиків, виявлення аномальної поведінки клієнтів, моніторингу транзакцій у режимі реального часу. Це дозволяє виявляти підозрілі операції до моменту їх завершення, що особливо актуально в умовах зростання обсягу онлайн-фінансів, крипто активів і міжнародних переказів.

Поряд із технологічними перевагами, ключовим залишається людський чинник - це професійна компетентність, аналітичне мислення й розуміння галузевої специфіки. Відповідальний працівник має володіти знаннями з права, фінансів, IT-безпеки, а також постійно підвищувати кваліфікацію відповідно до змін у законодавстві та міжнародних стандартах FATF [3].

Виклики, які стоять перед небанківськими установами, включають: необхідність удосконалення внутрішніх процедур контролю; інтеграцію ризик-орієнтованого підходу в усі бізнес-процеси; забезпечення оперативного обміну інформацією між структурними підрозділами; створення надійних каналів комунікації з регулятором. Водночас практична реалізація цих вимог вимагає збалансування між швидкістю обслуговування клієнтів і глибиною перевірки ризиків, що стає особливо складним у середовищі фінансових технологій.

Таким чином, роль відповідального працівника у системі фінансового моніторингу небанківських фінансово-кредитних установ істотно зростає. Це не лише координатор процесів, а фахівець, який забезпечує взаємодію між законом, технологіями та ризик-менеджментом. Ефективне виконання його

функцій є запорукою прозорості та стабільності фінансового ринку України.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» №361-IX від 06.12.2019 р.

2.Постанова Правління Національного банку України №107 від 12.09.2023 р. «Про вимоги до системи фінансового моніторингу надавача небанківських фінансових послуг».

3.FATF Recommendations. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. - Paris: FATF, 2023.

Наукове видання

Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в умовах інтеграції України в ЄС

Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції студентів, аспірантів,
молодих вчених і провідних фахівців

25 листопада 2025 р.

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 05.12.2025. Формат 60×84/8
Друк. арк. 14,33. Зам. № 25-5961

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)
E-mail: litera@kneu.edu.ua